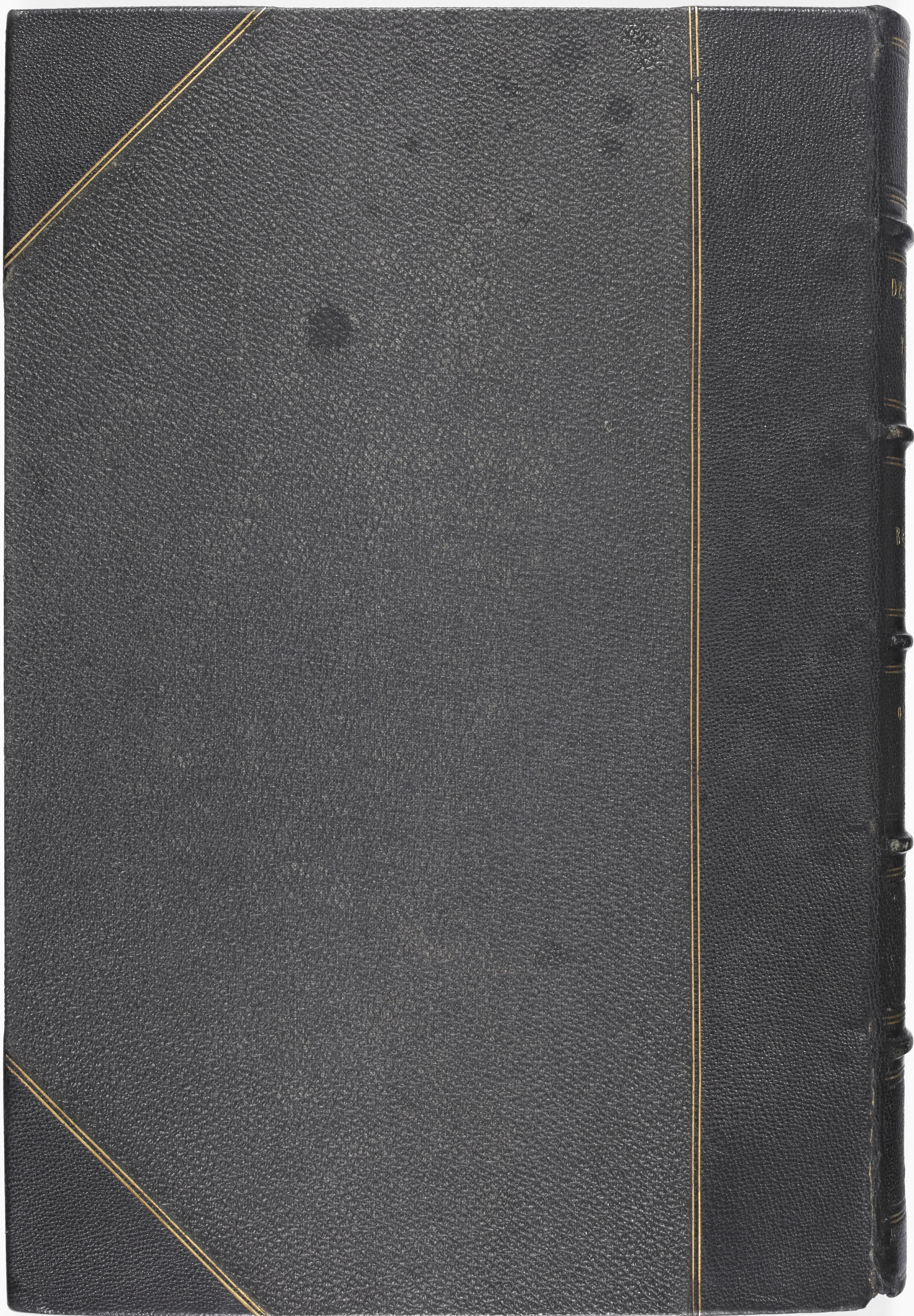

ישנ

הזהר א׳

ג ה ש

הדברים אשר דבר משה אל
כל ישראל בעבר הירדן
במדבר בערבה מול סוף בין
פארן ובין תפל ולבן וחצרת
ודי זהב: אחד עשר יום מחרב
דרך הר שעיר עד קדש
ברנע: ויהי בארבעים שנה

פתגמיא דמליל משה עם כל
ישראל בעברא דירדנא אוכח
יתהון על דחבו במדברא ועל
דארגיזו במישרא לקביל ים סוף
בפארן אתפלו על מנא ובחצירות
ארגיזו על בסרא ועל דעבדו
עיגל דדהב: הדה אלכלמאת
אלתי כלם בהא מוסא בני אסראיל
פי עבר אלארדן פי ברייה אלבירא מקאבל בחר אלקלזם בין פארן ובין
תפל ולבן וחצרות וד'את אלדהב: מהלך חד עשר יומין מחורב אורח
טורא דשעיר עד רקם גיאה: עלא מסאפה אחדי עשר יומא מן
חריב על טריק גבל סעיר אלי רקים ברנע: והוה בארבעין שנין

אלה הדברים לפי שהן דברי תוכחה ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום
בהן לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל׳׳ אל כל
ישראל׳׳ אלו הוכיח מקצתן היו אלו שבשוק אומרים אתם הייתם שומעים מבן עמרם ולא השיבותם
דבר מכך וכך אלו היינו שם היינו משיבים אותו לכך כנסם כולם ואמר להם הרי כולכם כאן כל מי
שיש לו תשובה ישיב׳׳ במדבר׳׳ לא במדבר היו אלא בערבות מואב ומהו במדבר אלא בשביל
מה שהכעיסוהו במדבר שאמרו מי יתן מותנו וג׳ בערבה׳׳ בשביל הערבה שחטאו בבעל פעור
בשטים בערבות מואב׳׳ מול סוף׳ על מה שהמרו בים סוף בבואם לים סוף שאמרו המבלי אין קברים
במצרים וכן בנסעם מתוך הים שנ׳ וימרו על ים בים סוף כדאיתא בערכין׳׳ בין פארן ובין תפל ולבן׳׳ אמ׳
ר׳ יוחנן חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו תפל ולבן אלא הוכיחן על הדברים שתפלו על המן
שהוא לבן שאמרו בלחם הקלוקל ועל מה שעשו במדבר פארן על ידי המרגלים׳׳ וחצרות׳ במחלוקתו
של קרח׳׳ ד״א אמר להם היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע ואתם נדברתם
במקום׳׳ ודי זהב׳׳ הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם שנ׳ וכסף הרביתי להם וזהב עשו
לבעל׳׳ אחד עשר יום מחרב׳׳ אמר להם משה ראו מה גרמתם אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע

בעשתי עשר חדש באחד
לחדש דבר משה אל בני
ישראל ככל אשר צוה יהוה
אתו אליהם: אחרי הכתו את
סיחן מלך האמרי אשר יושב
בחשבון ואת עוג מלך הבשן
אשר יושב בעשתרת באדרעי:
בעבר הירדן בארץ מואב הואיל
משה באר את התורה הזאת
לאמר: יהוה אלהינו דבר אלינו

בחד עסר ירחין בחד לירחא
מליל משה עם בני ישר' ככל
דפקיד יי' יתיה לותהון: פלמא
כאן פי סנה' אלארבעין פי יום
אוול מן שהר אלאחדי עשר
כלם מוסא בני אסראיל בגמיע
מא אמרה אלה אליהם: בתר
דמחא ית סיחון מלכא אמוראה
דיתיב בחשבון וית עוג מלכא
דמתנן דיתיב בעשתרות באדרעי:
בעד פתחה בלד סיחון מלך
אלאמוריין אלמקים בחשבון ועוג מלך אלבתניה אלמקים פי עשתרות
פי אדרעאת: בעברא דירדנא שרי משה. פריש ית אולפן אוריתא
הדא למימר: פי עבר אלארדן פי בלד מואב אמתן מוסא בבאן הדה
אלשריעה: יי' אלהנא מליל עמנא בחרב למימר סגי לכון דיתיבתון

בארעא דמואב

כדרך הר שעיר ואף הוא מהלך אחד עשר יום והם הלכתם אותה בשלשת ימים שהרי בעשרים באייר
נסעו מחורב שנ' ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש וג' ובכ"ט בסיון שלחו המרגלים
מקדש ברנע צא מהם שלשים יום שעשו בקברות התאוה שאכלו הבשר חדש ימים ושבעה ימים
שעשו בחצרות להסגר שם מרים נמצא בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך וכל כך היתה שכינה
מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים
שנה" ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש" מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך
למיתה ממי למד מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה אמר ראובן בני אני אומר לך מפני
מה לא הוכחתיך כל השנים הללו כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי ומפני ארבעה דברים אין מ'
מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו ושלא יהא חבירו רואהו ומתבייש
ממנו כולי כדאיתא בספרי וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה וכן שמואל שנ' הנני ענו בי
וכן דוד את שלמה בנו" אחרי הכותו" אמ' משה אם אני מוכיחן קודם שיכנסו לקצת הארץ יאמרו מה לזה
עלינו מה היטיב לנו אינו בא אלא לקנתר ולמצוא עילה שאין בו כח להכניסנו לארץ לפיכך המתין עד
שהפיל סיחון ועוג לפניהם והורישם את ארצם ואחר כך הוכיחן" סיחון אשר יושב בחשבון" אלו לא היה
סיחון קשה והיה שרוי בחשבון היה קשה שהמדינה קשה ואלו היתה עיר אחרת וסיחון שרוי בתוכה
היתה קשה שהמלך קשה על אחת כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה שנ' אשר יושב בעשתרות
המלך קשה והמדינה קשה" עשתרות הוא לשון צוקין וקושי כמו עשתרות קרנים ועשתרות זה הוא
עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל שנ' ויכו את רפאים בעשתרות קרנים ועוג נמלט מהם
והוא שנ' ויבא הפליט ואומ' כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים" באדרעי" שם המלכות

בחרב לאמר רב לכם שבת בהר
הזה: פנו וסעו לכם ובאו הר
האמרי ואל כל שכניו בערבה
בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים
ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר
הגדל נהר פרת: ראה נתתי
לפניכם את הארץ אשר
נשבע יהוה לאבתיכם לאברהם
ליצחק וליעקב לתת להם
ולזרעם אחריהם: ואמר
אלכם בעת ההוא לאמר לא
אוכל לבדי שאת אתכם: יהוה

באו ורשו
את הארץ
אשר

בטורא הדין: אללה רבנא קאל לנא
פי חריב חסבכם אלמקאם פי
הדי אלגבל: אתפנו וטולו לכון.
ועולו לטורא דאמוראה ולכל
מגירוהי: במישרא בטורא
ובשפילתא ובדרומא ובספר
ימא ארע כנענאה ולבנן. עד
נהרא רבא נהרא פרת: ולו
וארחלו. ואדכלו אלי בלד אלאמורי
וגמיע גיראנה. פי אלגור ואלגבל
ואלסהל ואלדרום וסאחל אלבחר
בלד אלכנעניין ואללבנאן. אלי אלנהר
אלכביר נהר אלפראת: חזו דיהבית
קדמיכון ית ארעא. עולו ואחסינו ית ארעא. דקיים יי. לאבהתכון. לאבר
ליצחק וליעקב למתן להון. ולבניהון בתריהון: אנצרו קד געלת אלבלד
בין אידיכם. אצעדו וחוזוה. כמא קסם אללה לאבאיכם. לאברהם ליצחק
ויעקוב אן יעטיה להם. ולנסלהם בעדהם: ואמרית לכון. בעדנא
ההוא למימר. לית אנא יכיל בלחודי לסוברא יתכון: פקלת
לכם. פי דלך אלוקת לא אסתטיע וחדי אן אחתמלכם: יי

קולכם

התחיל" כמו הנה מה הואלתי" באר את התורה" בשבעים לשון פירשה להם" רב לכם שבת כפשוטו
ויש מדרשי אגדה הרבה גדולה לכם ושכר על ישיבתכם בהר הזה עשיתם משכן מנורה וכלים קבלתם
תורה מניתם לכם סנהדרין שרי אלפים ושרי מאות" פנו וסעו לכם" זו דרך ערד וחרמה" ובואו הר
האמורי" כמשמעו" ואל כל שכניו" עמון ומואב והר שעיר" בערבה" זה מישור של יער" בהר זה הר
המלך" ובשפלה" זו שפלת דרום" ובנגב ובחוף הים" אשקלון ועזה וקסריון כדאיתא בספרי" עד הנהר
הגדול" מפני שנזכר עם ארץ ישראל קוראו גדול משל הדיוט אומר עבד מלך מלך הדבק לשחור וישתחוו
לך קרב לגבי דהנא ואידהן" ראה נתתי" בעיניכם אתם רואים איני אומר לכם מאומד ומשמועה: באו ורשו"
אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה אלו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין" לאבתיכם"
למה הזכיר שוב לאברהם ליצחק וליעקב אלא אברהם כדי לעצמו יצחק כדי לעצמו יעקב כדי לעצמו"
ואומר אליכם בעת ההיא לאמר" מהו לאמר אמר להם משה לא מעצמי אני אומר אלא מפי הקב"ה: לא
אוכל לבדי וג'" אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל אדם שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים

והודיד

אלהיכם הרבה אתכם והנכם
היום ככוכבי השמים לרב: יהוה
אלהי אבותיכם יסף עליכם
ככם אלף פעמים ויברך אתכם
כאשר דבר לכם: איכה אשא
לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם:
הבו לכם אנשים חכמים
ונבנים וידעים לשבטיכם ואשימם
בראשיכם: ותענו אתי ותאמרו:

אלהכון אסגי יתכון והא איתיכון
יומא דין ככוכבי שמיא לסגי:
אל' אלה רבכם כתרכם והוא אנכם
איום ככואכב לסמא כתרה:
יי אלהא אבהתכון יוסיף עליכון
כותכון אלף זמנין ויבריך יתכון
כמא דמליל לכון: ואסא אלה
לאה אבאיכם אן יזיד פיכם
מתלכם אלף מרה ויבארך פיכם
כמא ועדכם: איכדין אסובל בלחודי

טורחיכון ועסקיכון ודינכון: כית אחתמל וחדי תקלכם וקצצכם וכצאימכם:
הבו לכון גוברין חכימין וסכלתנין ומדען לשבטיכון ואמנינון רישין
עליכון: האתו ברגאל חכמא פהמא מערופין לאסבאטכם · אציירהם
רייסא עליכם: ואתיבתון יתי · ואמרתון · תקין פתגמא דמלילתא

והוריד את המן והגיז את השלו לא היה יכול לדונם אלא כך אמר להם ה' אלהיכם הרבה אתכם הגדילכם והרים
על דייניכם נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינין וכן אמר שלמה כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה אפשר
מי שכתוב בו ויחכם מכל האדם אומר מי יוכל לשפוט אלא כך אמר שלמה אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות
ע"א שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוזל את בצע כלום אני אם חייבתי ממון שלא כדין נפשות אני נתבע
שנ' וקבע את קובעיהם נפש: והנכם היום ככוכבי השמים' וכי ככוכבי השמים היו באותו היום והלא לא היו
אלא ששים רבוא מהו והנכם היום הנכם משולים כיום קיימים לעולם כחמה וכלבנה וכבוכבים' יוסף' עליכם
ככם אלף פעמים' מהו שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם אלא אמרו לו משה אתה נותן קצבה לברכותינו
כבר הבטיח הקב"ה את אברהם אשר אם יוכל איש למנות וג'' אמר להם זו משלי היא אבל הוא יברך אתכם'
כאשר דבר לכם' איכה אשא לבדי' אם אומר לקבל שכר לא אוכל זו היא שאמרתי לכם לא מעצמי אני
אומר לכם אלא מפי הקב"ה' טרחכם' מלמד שהיו ישרא' טרחנין היה אחד מהם רואה את בעל דינו נוצח
בדין אומר יש לי עדים להביא יש לי ראיות להביא מוסיף אני עליכם דיינין' ומשאכם' מלמד שהיו אפיקורסין
הקדים משה לצאת אמרו מה ראה בן עמרם לצאת שמא אינו שפוי בתוך ביתו איחר לצאת אמרו מה ראה בן
עמרם שלא לצאת מה אתם סבורים יושב ויועץ עליכם עיצות רעות וחושב עליכם מחשבות' וריבכם' מלמד
שהיו רוגנים' הבו לכם' הזמינו עצמכם לדבר' אנשים' וכי תעלה על דעתך נשים מה ת"ל אנשים צדיקים'
חכמים' כסופים' נבונים' מבינים דבר מתוך דבר זו היא ששא' אריוס את רבי יוסף מה בין חכמים לנבונים' חכם
דומה לשלחני עשיר כשמביאין לו דינרין לראות רואה וכשאין מביאין לו יושב ותוהה' נבון דומה לשלחני תגר
כשמביאין לו מעות לראות רואה וכשאין מביאין לו הוא מחזר ומביא משלו' וידועים לשבטיכם' שהם ניכרים
לכם שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא אבל אתם מכירים בו שאתם
גדלתם אותו לכך נאמר וידועים לשבטיכם' בראשיכם' ראשיכם ומכובדים עליכם שתהיו נוהגין בהן כבוד
ויראה' ואשימם' חסר יו"ד למה שאשמותיהם של ישרא' תלויות בראשי דייניהם שהיה להם למחות ולכוין
אותם לדרך הישרה: ותענו אתי וג'' חלטתם את הדבר להנאתכם היה לכם להשיב רבינו משה ממי נאה

טוב הדבר אשר דברת לעשות: ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידעים ואתן אותם ראשים עליכם שרי אלפים ושרי מאות ושרי חמשים ושרי עשרת ושטרים לשבטיכם: ואצוה את שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו: לא תכירו פנים במשפט כקטן כגדל תשמעון לא תגורו מפני

למעבד: פאגבתמוני וקלתם נעמא אצלח אן יעמל הדי יאמר יי קלתאה: ודבריית ית רישי שבטיכון גוברין חכימין ומדען. ומניתי יתהון רישין עליכון רבני אלפי ורבני מאותא ורבני חמשין ורבני עסוריתא וסרכין לשבטיכון: פאכדת מן ריסא אסבאטכם רגאלא חכמא מערופין פגעלתהם רייסא עליכם רייסא אלף ורייסא מאיין. וכמסין ועשראת ועורפא לאסבאטכם: ופקידית ית דייניכון בעדנא ההוא למימר. שמעו בין אחיכון ותדינון קשטא בין גברא ובין אחוהי ובין גיורא: ואמרת חכאמכם פי דלך אוקת וקלת להם אסמעו פי מא בין אכותכם ואחכמו בעדל פימא בין ארגל ואכיה ודיפה: לא תשתמודעון אפי בדינא מלי זעירא כרבא תשמעון לא תדחלון מן קדם גברא:

ללמוד ממך או מתלמודך לא ממך שנצטערת עליה אלא ידעתי מחשבותיהם הייתם אומרים עכשיו יתמנו עלינו דיינים אם אין מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים לעשות: אם הייתי מתעצל אתם אומרים עשה מהרה: ואקח את ראשי שבטיכם משכתים בדברים אשריכם על מי באתם להתמנות על בני אברהם יצחק ויעקב על בני אדם שנקראו אחים ורעים חלק ונחלה וכל לשון חבה: אנשים חכמים וידועים אבל נבונים לא מצאתי: זו אחת משבעה מדות שאמר יתרו למשה ולא מצא אלא שלש אנשים צדיקים חכמים וידועים ראשים עליכם שנתנהגו בהם בכבוד ראשים במקח ראשים בממכר ראשים במשא ומתן נכנס ראשון יוצא אחרון: שרי אלפים: אחד ממונה על אלף: שרי מאות: אחד ממונה על מאה: ושוטרים: מניתי עליכם לשבטיכם אלו הכופתין והמכין ברצועה על פי הדיינין: ואצוה את שופטיכם אמרתי להם היו מתונים בדין אם בא דין לפניך פעם אחת שתים ושלש אל תאמר כבר בא דין זה לפני פעמים הרבה אלא היו נושאים ונותנים: בעת ההיא משמניתים אמרתי להם אין עכשיו כל שעבר לשעבר הייתם ברשות עצמכם עכשיו הרי אתם משועבדים לצבור: שמע לשון הווה אורנט בלעז כמו זכור שמור: ובין גרו זה בעל דינו שאוגר עליו דברים ד"א ובין גרו אף על עסקי דירה בין חלוקת אחים אפילו בין תנור לכירים: לא תכירו פנים במשפט זה הממונה להושיב הדיינין שלא יאמר איש פלוני נאה גבור או אושיבנו דיין איש פלוני קרובי אושיבנו דיין בעיר והוא אינו בקי בדינין נמצא מחייב את הזכאי ומזכה את החייב מעלה אני על מי שמינהו כאלו הטה דין: כקטן כגדול תשמעון שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה שאם קדם ובא לפניך לא תסלקנו לאחרון: לא תגורו

כגדל

איש כי המשפט לאלהים הוא
והדבר אשר יקשה מכם
תקרבון אלי ושמעתיו: ואצוה
אתכם בעת ההוא את כל
הדברים אשר תעשון: ונסע
מחרב ונלך את כל המדבר
הגדול והנורא ההוא אשר
ראיתם דרך הר האמרי כאשר
צוה יהוה אלהינו אתנו ונבא עד
קדש ברנע: ואמר אלכם באתם
עד הר האמרי אשר יהוה אלהינו
נתן לנו: ראה נתן יהוה אלהיך

אלי ידינא דיי׳ הוא ופתגמא
דיקשי מנכון תקרבון לותי
ואשמעניה: לא תתכתו אוגוה
פי אלחכם ואסמעו מן אלסגיר כאל
כביר ולא תחדרו אחדא לאן
אלחכם ללה ואי אמר צעב עליכם
ארפעוה אליי חתא אנטר פיה:
ופקידית יתכון בעדנא ההוא
ית כל פתגמיא דתעבדון:
ואוציתכם פי דלך אלוקת בגמיע
אלאמור אלדי יגב אן תצנעוהא:
ונטלנא מחרב והליכנא ית כל
מדברא רבא ודחילא ההוא

דחזיתון אורח טורא דאמוראה כמא דפקיד יי׳ אלהנא יתנא ואתינא
עד רקם גיאה: ת׳ סרחלנא מן חריב וסרנא גמיע תלך אלבריה א׳ עצימה
אלמכיפה אלתי ראיתמוהא עלא טריק גבל אלאמוריין כמא אמרנא אללה
רבנא חתא צרנא אלי רקים ברנע: ואמרית לכון אתיתון עד טורא
דאמוראה דיי׳ אלהנא יהיב לנא: פקלת לכם קד גיתם אלי גבל
אלאמוריין אלדי אללה רבנא מעטיה לנא: חזי דיהב יי׳ אלהך

כגדול תשמעון כתרגומו שלא תאמר זה עני הוא וחבירו עשיר ומצוה לפרנסו אזכה את העני
ונמצא מתפרנס בנקיות. ד״א שלא תאמר היאך אני פוגם כבודו של עשיר זה בשביל דינר אזכנו
עכשיו וכשיוצא לחוץ אומר לו תן לו שאתה חייב לו. לא תגורו מפני איש. לא תיראו. ד״א לא תגורו
לא תכניס דבריך מפני איש לשון אוגר בקיץ. כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא
כדין אתה מזקיקני להחזיר לו נמצא שהטית עלי המשפט. תקריבון אלי. על דבר זה נסתלק ממנו
משפט בנות צלפחד וכן שמואל אמר לשאול אנכי הרואה אמר לו הקב״ה חייך שאני מודיעך שאין אתה
רואה ואימתי הודיעו כשבא למשוח את דוד וירא את אליאב ויאמר אך נגד ה׳ משיחו אמר לו הקב״ה ולא
אמרת אנכי הרואה אל תבט אל מראהו. את כל הדברים אשר תעשון. אלו עשרת דברים שבין דיני
ממונות לדיני נפשות. המדבר הגדול והנורא. שהיו בו נחשים כקורות עקרבים כקשתות. ותקרבון אלי
כלכם. בערבוביא ולהלן הוא אומר ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם ותאמרו הן הראנו

לפניך את הארץ עלה רש כאשר
דבר יהוה אלהי אבתיך לך אל
תירא ואל תחת: ותקרבון אלי
כלכם ותאמרו נשלחה אנשים
לפנינו ויחפרו לנו את הארץ וישבו
אתנו דבר את הדרך אשר
נעלה בה ואת הערים אשר
נבא אליהן: וייטב בעיני
הדבר ואקח מכם שנים עשר
אנשים איש אחד לשבט:
ויפנו ויעלו ההרה ויבאו עד
נחל אשכל וירגלו אתה: ויקחו
בידם מפרי הארץ ויורדו אל
אלינו וישבו אתנו דבר ויאמרו

קדמך ית ארעא סק אחסין כמא
דמליל יי אלהא דאבהתך לך לא
תדחל ולא תתבר: אנצר קד
געל אללה רבך אלבלד בין ידיך
אצעד פחזה כמא ועדך אללה
אלה אבאיך לא תכאף ולא תדער:
וקריבתון לותי כולכון ואמרתון
נשלח גוברין קדמנא ויאללון
לנא ית ארעא ויתיבון יתנא
פתגמא ית אורחא דניסק בה וית
קרויא דניעול להון: פתקדם אלי
כתיר מנכם וקלתם נבעת רגאלא
בין ידינא ירודון לנא אלבלד וירדון
עלינא גואבא ען אלטריק אלדי
נצעד בה ואלקרא אלתי נדכל אליהא:

ושפר בעיני פתגמא ודברית מנכון תרי עסר גוברין גברא חד לשבטא:
פחסן דאך ענדי ואכדת מנכם אתני עשר רגלא רגל ואחד מן כל
סבט: ואתפניאו וסליקו לטורא ואתו עד נחלא דאתכלא ואללו יתה:
פולו וצעדו אלי אלגבל וגאוו אלי ואדי אלענקוד וגסוה: ונסיבו בידיהון מאבא
דארעא ואחיתו לנא ואתיבו יתנא פתגם ואמרו טבא ארעא

וגו׳ אותה קריבה היתה הוגנת ילדים מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם וזקנים מכבדים את הראשים ללכת
לפניהם אבל כאן ותקרבון כולכם בערבוביא ילדים דוחפים את הזקנים וזקנים מכבדים דוחפין את הראשים״
וישיבו אותנו דבר״ באיזה לשון הם מדברים״ את הדרך ילכו בה״ אין דרך שאין בה עקמימות״ ואת הערים
אשר נבוא אליהן״ תחלה לכבוש״ וייטב בעיני הדבר״ בעיני ולא בעיני המקום ואם בעיני משה היה טוב״ למה
אמרה בתוכחות משל לאדם שאומר לחבירו מכור לי חמורך זה אמר לו הין נותנו אתה לי לנסיון אמר לו הן
בהרים ובגבעות כיון שראה שאין מעכבו כלום אמר הלוקח בלבו בטוח הוא זה שלא אמצא בו מום אמר לו
טול מעותיך איני מנסהו מעתה אף אני הודיתי לדבריכם שמא תחזרו בכם כשתראו שאיני מעכב ואתם לא
חזרתם בכם״ ואקח מכם מן הברורים שבכם מן המסולתים שבכם״ שנים עשר אנשים איש אחד לשבט״ מגיד
שלא היה שבט לוי עמהם״ עד נחל אשכל״ מגיד שנקרא על שם סופו״ וירגלו אותה״ מלמד שהלכו בה

טובה הארץ אשר יהוה אלהינו
נתן לנו: ולא אביתם לעלות
ותמרו את פי יהוה אלהיכם:
ותרגנו באהליכם ותאמרו
בשנאת יהוה אתנו הוציאנו
מארץ מצרים לתת אתנו ביד
האמרי להשמידנו: אנה אנחנו
עלים אחינו המסו את לבבנו
לאמר עם גדול ורם ממנו ערים
גדלת ובצורת בשמים וגם בני
ענקים ראינו שם: ואמר אלכם
לא תערצון ולא תיראון מהם:
ג יהוה אלהיכם ההלך לפניכם

דייי אלהנא יהיב לנא: ואכלו
מעהם מן תמרה ואחדרוה אלינא
וורדו עלינא גואבא וקאלו אן
אלבלד אלדי אללה רבנא מעטיה
לנא: ולא אביתון למיסק
וסריבתון על מימרא דייי אלהכון:
פלם תשאו אלצעוד ובאלפתם אמר
אללה רבכם: ואתרעמתון
במשכניכון ואמרתון בדסני ייי
יתנא אפקנא מארעא דמצרים
לממסר יתנא בידא דאמוראה
לשיציותנא: ותכרסתם פי אכביתכם
וקלתם מן שנאת אללה לנא
אכרגנא מן בלד מצר ליסלמנא:

פי יד אלאמוריין פינפדונא: לאן אנחנא סלקין אחנא תבלו ית לבבנא
למימר. עם רב ותקיף מננא קרוין רברבן וכליכן עד צית שמיא
ואף בני גבריא חזינא תמן: אד אין נחן צאעדין ואכותנא קד
אמאסו קלובנא בקולהם אן קום אכתר ואעטם מנא ואן קראהם
כבאר חצינה תראני אסמא ואיצא בני אלגבאבדה ראינאהם תם: ואמרית
לכון לא תתבלון ולא תדחלון מנהון: וקלת לכם לא תרהבוהם ולא
תכאפוהם: ייי אלהכון דמדבר קדמיהון מימריה מגיח לכון

ארבעה
אומנין שתי וערב" ויורידו אלינו" מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות" ויאמרו טובה הארץ" מי הם שאמרו
טובתה יהושע וכלב" ותמרו" לשון התרסה התרסתם כנגד מאמרו" ותרגנו" לשון הרע וכן דברי נרגן אדם
המוציא דבה" בשנאת ה' אותנו" והוא היה אוהב אתכם אבל אתם שונאים אותו" משל הדיוט אומר מה דבלבך
על רחמך מה דבלביה עלך" הוציאנו ממצרים" הוצאתו לשנאה היתה משל למלך בשר ודם שהיו לו שני
בנים ויש לו שתי שדות אחת של שקיא ואחת של בעל למי שהוא אוהב נותן של שקיא ולמי שהיה שונא
נותן לו של בעל" ארץ מצרים של שקיא היא שנילוס עולה ומשקה אותה וארץ כנען של בעל והוציאנו
ממצרים לתת לנו את ארץ כנען" ערים גדולות ובצורות בשמים" דברו הכתוב בלשון הבאי" לא תערצון" לשון

הוא ילחם לכם ככל אשר
עשה אתכם במצרים לעיניכם:
ובמדבר אשר ראית אשר
נשאך יהוה אלהיך כאשר
ישא איש את בנו בכל הדרך
אשר הלכתם עד באכם עד
המקום הזה: ובדבר הזה
אינכם מאמינם ביהוה אלהיכם:
ההלך לפניכם בדרך לתור
לכם מקום לחנתכם באש
לילה לראתכם בדרך אשר
תלכו בה ובענן יומם: וישמע
יהוה את קול דבריכם ויקצף
וישבע לאמר: אם יראה

ככל דעבד עמכון במצרים
לעיניכון: אלה רבכם אלסאיר
כורה בין אידיכם הו יחארב
ענכם כגמיע מא צנע מעכם.
במצר בחצרתכם: ובמדברא
דחזיתא דסובלך יי׳ אלהך כמא
דמסובל גברא ית בריה בכל
אורחא דהליכתון עד מיתיכון
עד אתרא הדין: ובמא ראית פי
אלבראן אלה רבך חמלך כמא
יחמל אלמר ולדה אשפאקא
פי כל טריק סרתם אלי אן גיתם
אלי הדא אלמוצע: ובפתגמא הדין
ליתיכון מהימנין במימרא דיי׳
אלהכון: ופי הדי אלאמר אן לא תומנון
באלה רבכם: דמדבר קדמיכון באורחא לאתקנא לכון אתר בית
משרי לאשריותכון בעמודא דאישתא בליליא לאחזיותכון באורחא
דתהכון בה ובעמודא דעננא בימאמא: אלסאיר כורה אמאמכם פי אלטריק
ליצלח לכם מכאנא לנזולכם ובאלנאר לילא ליריכם אלטריק אלדי
תסלכונה ובאלגמאם נהארא: ושמיע קדם יי׳ ית קל פתגמיכון ורגיז וקיים
למימר: פסמע אלה כלאמכם וסכט ואקסם קאילא: אם יחזי

שבירה כתרגומו ודומה לו בחרון נחלים לשבור כחלים. ילחם לכם. בשבילכם. ובמדבר אשר
ראית. מוסב על מקרא שלמעלה הימנו. ככל אשר עשה אתכם במצרים. ועשה אף במדבר
אשר ראית כי נשאך וגו׳. כאשר ישא איש את בנו. כמו שפירש אצל ויסע מלאך האלהים
ההולך לפני מחנה ישראל וגומ׳. משל למהלך בדרך ובנו לפניו באו לסטים לשבותו וכו׳. ובדבר
הזה. שהוא מבטיחכם להביאכם אל הארץ אינכם מאמינים בו. לראותכם. כמו להראותכם וכן
לנחתם הדרך וכן לשמיע בקול תודה וכן לגבת לגיד ביזרעאל. אשר דרך בה. חברון שנ׳ ויבא
עד חברון. התאנף. נתמלא רוגז. פנו לכם. אחוריכם להעביר אתכם דרך רוחב אדום לצד צפון ליכנס

איש באנשים האלה הדור הרע
הזה את הארץ הטובה אשר
נשבעתי לתת לאבתיכם׃
זולתי כלב בן יפנה הוא יראנה
ולו אתן את הארץ אשר דרך
בה ולבניו יען אשר מלא
אחרי יהוה׃ גם בי התאנף יהוה
בגללכם לאמר גם אתה לא
תבא שם׃ יהושע בן נון העמד
לפניך הוא יבא שמה אתו חזק
כי הוא ינחלנה את ישראל׃
וטפכם אשר אמרתם לבז
יהיה ובניכם אשר לא ידעו
היום טוב ורע המה יבאו שמה
ולהם אתננה והם יירשוה׃ ואתם

גבר בגוברא האלין דרא בישא
הדין ית ארעא טבתא דקיימית
למיתן לאבהתכון׃ אן ראא רגל
מן הולאי אלנאס הדא אלג׳יל אלרדי
אלבלד אלג׳ייד אלדי קסמת באעטאיה
לאבאיכם׃ אלהין כלב בר יפנה הוא
יחזינה ולה אתין ית ארעא
דדרך בה ולבנוהי׃ חלף דאשלים
בתר דחלתא דיי׃ סוי כלב אבן
יפנה פאנה יראה ולה אעטי אלבלד
אלדי סלכה ולבניה למא אתבע
טאעה אללה׃ אף עלי יהוה רגז
מן קדם יי בדילכון למימר אף את
לא תיעול לתמן׃ ועלי איצא
גצ׳ב אללה בסבב מא חדתני אד׳
תאכרתם וקאל אנת איצא לא
תדכ׳להא׃ יהושע בר נון דקאים קדמך הוא ייעול לתמן ית יה תקיף
ארי הוא יחסנינה לישראל׃ בל יהושע אבן נון אלקאים בין ידיך הו
ידכ׳להא פאשדד יה פאנה יורתהא לבני אסראיל׃ וטפלכון דאמרתון
לבזא יהון ובניכון דלא ידעו יומא דין טב ובישא אנון ייעלון לתמן
ולהון אתננה ואינון יירתונה׃ ואטפאלכם אלדי תוהמתם אנהם יכונו גנימה
ובניכם אלדין הם אליום לא יערפון כיר ושר לאחרב הם ידכ׳לונהא ולהם אעטיהא
פיחוזונהא׃ ואתון אתפנו וטולו למדברא אורח ימא דסוף׃ ואנתם

לינ״ך קלקלתם וגרמתם לכם עכוב״ פנו לכם״ לאחוריכם ותלכו במדבר לצד ים סוף שהמדבר
שהיו הולכים בו לדרומה שלהר שעיר היה מפסיק בין ים סוף להר שעיר עתה המשכו לצד הים
ותסבבו את הר שעיר כל דרומו מן המערב למזרח״ ותדינו״ לשון הנכון ועלבון אל הנקוס

פנו לכם וסעו המדברה דרך
ים סוף׃ ותענו ותאמרו אלי
חטאנו ליהוה אנחנו נעלה
ונלחמנו ככל אשר צונו יהוה
אלהינו ותחגרו איש את כלי
מלחמתו ותהינו לעלות ההרה׃
ויאמר יהוה אלי אמר להם לא
תעלו ולא תלחמו כי אינני
בקרבכם ולא תנגפו לפני
איביכם׃ ואדבר אליכם ולא
שמעתם ותמרו את פי יהוה
ותזדו ותעלו ההרה׃ ויצא
האמרי הישב בהר ההוא
לקראתכם וירדפו אתכם
כאשר תעשינה הדברים ויכתו
אתכם בשעיר עד חרמה׃ ותשבו

פוולו וארחלו אלי אלבר טריק בחר
אלקלזם׃ ואתיבתון ואמרתון
לי חבנא קדם יי אנחנא נסק
ונגיח קרב ככל דפקדנא יי
אלהנא וזריזתון גבר ית מני
קרביה ושריתון למיסק לטורא׃
פאגבתם וקלתם לי קד אכטאנא
ללה נחן נצעד ונחארב כמא (אהלא)
יאמרנא אללה רבנא פתקלד כל
ואחד מנכם אלה' חרבה וכאדרתם
לתצעדו אלגבל׃ ואמר יי לי אימר
להון לא תיסקון ולא תגיחון קרב
ארי לית שכינתי בינכון ולא
תתברון קדם בעלי דבביכון׃
פקאל אללה לי קל להם לא תצעדו
ולא תחארבוהם פאני ליס מעכם
ולא תנהזמו בין ידי אעדאיכם׃

ומליל ית עמכון ולא קבילתון וסריבתון על מימרא דיי וארשעתון
וסליקתון לטורא׃ פקלת לכם ד׳לך ולם תקבלו בל כ׳לפתם אמר אללה
ותווקחתם עלא צעוד אלגבל׃ ונפק אמוראה דיתיב בטורא ההוא
לקדמותכון ורדפו יתכון כמא דנתזן דבריתא וטרדו יתכון בשעיר עד
חרמה׃ פכרג אלאמוריין אלמקימין פי ד׳לך אלגבל תלקאכם פכלבכם כמא
ילסע אלנחל וחטמוכם מן שעיר אלא חרמה׃ ותבתון ובכיתון

זה הלשון שאמרתם לשון הין כלומר נזדמנתם·· לא תעלו·· לא עלייה תהא לכם אלא ירידה·· כאשר
תעשינה הדבורים·· מה הדבורה הזאת כשהיא מכה את האדם מיד מתה אף הם כשהיו נוגעים בכם מיד
מתים·· ולא שמע ה' בקולכם כביכול עשיתם מדת רחמים כאכזרי·· ותשבו בקדש ימים רבים·· תשעה עשר

בך ותבכו לפני יהוה ולא שמע
יהוה בקלכם ולא האזין אליכם:
ותשבו בקדש ימים רבים
כימים אשר ישבתם: ונפן ונסע
המדברה דרך ים סוף כאשר
דבר יהוה אלי ונסב את הר
שעיר ימים רבים:
ויאמר יהוה אלי לאמר: רב לכם
סב את ההר הזה פנו לכם צפנה:
ואת העם צו לאמר אתם
עברים בגבול אחיכם בני
עשו הישבים בשעיר וייראו
מכם ונשמרתם מאד: אל
תתגרו בם כי לא אתן לכם

קדם יי ולא קביל יי צלותכון ולא
אצית למליכון: פרגעתם באכין
בין ידי אללה ולם יסמע צותכם
ולא אצגא אליכם: ויתיבתון ברקם
יומין סגיאין כיומיא דיתיבתון:
פאקמתם פי רקים מדה טוילה:
שביה בסאיר מא אקמתם:
ואתפנינא ונטלנא למדברא
אורח ימא דסוף כמא דמליל
יי עמי: ואקיפנא ית טורא
דשעיר יומין סגיאין: תם
ולינא ורחלנא פי אבר טריק
בחר קלזם כמא אמרני
אללה ואסתדרנא גבל שעיר
מדה טוילה: ואמר יי

לי למימר: תם קאל אללה לי קאילא: סגי לכון דאקיפתון ית טורא
הדין: אתפנו לכון לצפונא: חסבכם מן אחאטתה בהדא אלגבל ולו עבה
שמאלא: וית עמא פקיד למימר אתון עברין בתחום אחיכון בני עשו
דיתבין בשעיר וידחלון מנכון ותסתמלון לחדא: ומר קומך וקל
להם אנתם גאיזין פי תכם אכותכם בני עשו אלמקימין בשעיר
וסיכאפוכם ואחדרו גדא: לא תתגרון בהון: ארי לא אתין לכון

שנה שנ' כימים אשר ישבתם בשאר המסעות ואם היו שמונה ושלשים שנה י"ט מהם עשו בקדש וי"ט
עשר שנה הולכים ומטורפים וחזרו לקדש כמו שנ' וינעם במדבר כך מצאתי בסדר עולם: ונפן ונסע המדברה:
אלו לא חטאו היו עוברים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לצפונו ובשביל שקלקלו הפנו לצד המדבר
שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר והלכו אצל דרומו מן המדבר למזרח דרך ים סוף דרך יציאתם ממצרים
שהוא במקצוע דרומית מערבית משם היו הולכים לצד המזרח: ונסב את הר שעיר: כל דרומו עד ארץ מואב
פנו לכם צפונה: סובו לכם לרוח מזרחית מן הדרום לצפון פניכם לצפון נמצאו הולכים את רוח מזרחית וזהו שנ'

מארצם עד מדרך כף רגל כי
ירשה לעשו נתתי את הר שעיר:
אכל תשברו מאתם בכסף
ואכלתם וגם מים תכרו מאתם
בכסף ושתיתם: כי יהוה אלהיך
ברכך בכל מעשה ידך ידע
לכתך את המדבר הגדל הזה
זה ארבעים שנה יהוה אלהיך
עמך לא חסרת דבר: ונעבר
מאת אחינו בני עשו הישבים
בשעיר מדרך הערבה מאילת
ומעציון גבר

ונפן ונעבר דרך
מדבר מואב: ויאמר יהוה אלי

מארעהון עד מדרך פרסת רגלא
ארי ירותא לעשו יהבית ית
טורא דשעיר: לא תתחרשו בהם.
פאני ליס אעטיכם מן בלדהם.
ולא וטי קדם לאן גבל סעיר
קד אעטיתה לעשו וראתה:
עלורא תזבנון מנהון בכספא
ותיכלון. ואף מיא תזבנון מנהון
בכספא ותשתון: כלא שתרו
מנהם טעאמא בתמן פכלוה.
ומאא פאשרבוה: ארי יי אלהך
ברכך בכל עובדי ידך. סופיק לך
צרכך במהלכך ית מדברא רבא
הדין דנן ארבעין שנין מימרא
דיי אלהך בסעדך. לא חסרתא

מדעם: לאן אללה רבך קד באדלך פי גמיע אעמאלך ואחסן איך
ענד מסירך פי הדא אלבר אלעצים פהדה ארבעין סנה אללה רבך מעך
לם יעוזך שיא: ועברנא מלות אחנא בני עשו דיתבין בשעיר מ
מאורח מישרא מאילת ומעציון גבר ואתפנינא ועברנא אורח מדברא
דמואב: פגזנא מן אכותנא בני עשו אלמקימין בסעיר. מן טריק אלבריה.
מאילת ועציון גבר. וולינא והחלנא טריק ברייה מואב: ואמר יי לי:

ויבאו ממזרח שמש לארץ מואב. ונשמרתם מאד. ומהו השמירה אל תתגרו בם. עד מדרך כף רגל. אפלו מן
מדרך כף רגל. כלומר אפלו דריסת הרגל איני מרשה לכם לעבור בארצם שלא ברשות. ומדרש אגדה עד
שיבא יום דריסת כף רגל על הר הזיתים שנ' ועמדו רגליו וג'. ירושה לעשו. מאברהם עשר עממים נתתי לו
שבעה לכם קיני וקנזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר אחת מהם לעשו והשתים לבני לוט בשכר
שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיה אומר על אשתו אחותי היא עשאו כבנו. תכרו. לשון מקח
וכן אשר כריתי לי שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה. כי ה' אלהיך ברכך. לפיכך לא תכפו את טובתי

אל תצר את מואב ואל תתגר
בם מלחמה כי לא אתן לך
מארצו ירשה כי לבני לוט נתתי
את ער ירשה׃ האמים לפנים
ישבו בה עם גדול ורב ורם
כענקים׃ רפאים יחשבו אף הם
כענקים והמאבים יקראו להם
אמים׃ ובשעיר ישבו החרים
לפנים ובני עשו יירשום ויש׳
וישמידום מפניהם וישבו תחתם
כאשר עשה ישראל לארץ
ירשתו אשר נתן יהוה להם׃
עתה קמו ועברו את נחל זרד לכם
ונעבר את נחל זרד׃ והימים

לא תעיק ית מואבאי ולא תתגרי
למעבד עמהון קרב ארי לא
אתין לך מארעיה ירותא ארי
לבני לוט יהבית ית לחית ירותא׃
פקאל אללה לי לא תחאצר למואביין
ולא תתחרש בהם פאני לא
אעטיכם מן בלדהם וראתה
לאן לבני לוט קד געלת ער
וראתה׃ אימתני מלקדמין יתיבו
בה עם רב וסגי ותקיף כגבריא׃
וכאן אלאיוביין אקאמו בהם
קבלהם קום כביר כתיר ורפיע
כאלגבארין׃ גיבריא מתחשבין
אף אנון כגיבריא ומואבאי
קרן להון אימתני׃ והם יחסבון
שגאעה כאלגבארין ולמואביין יסמונהם אלאיוביין׃ ובשעיר יתיבו
חוראי מלקדמין ובני עשו תריכונון ושיציאונון מן קדמיהון ויתיבו
באתרהון כמא דעבד ישראל לארע ירותתיה דיהב יי׳ להון׃ ואמא אפי
סעיר פקאם אחוריין קבל בני עשו חתי אתו פקרצוהם ואנפרוהם מן
בין ידיהם ואקאמו מכאנהם כמא צנע אסראיל בבעץ חוזה אלתי
אעטאהם אללה׃ כען קומו ועיברו לכון ית נחלא דזרד ועברנא ית
נחלא דזרד׃ אלאן קומו ואעברו ואד זרד פעברנאה׃ ויומיא דהליכנא

להראות כאן את עצמם עניים אלא הראו עצמכם עשירים׃ ונפן ונעבר׃ לצד צפון הפכנו פנים להלך רוח מזרחית׃ ואל
תתגר בם׃ לא אסר להם על מואב אלא מלחמה אבל מיראים היו אותם ונראים להם כשהם מזויינים לפיכך כתיב ויגר
מואב מפני העם שהיו שוללים מלחמה ובוזזים אותם אבל בבני עמון כתיב אל תתגר בם שום גרוי בשכר צניעות אמם
שלא פרסמה על אביה כמו שעשתה הבכירה שקראה שם בנה מואב׃ ער׃ שם המדינה׃ האמים לפנים וג׳ אתה סבור
שזו רפאים שנתתי לאברהם לפי שהאמים שהם רפאים ישבו בה לפנים אבל לא זו היא כי אותן רפאים הוריש וגו׳

אשר הלכנו מקדש ברנע עד
אשר עברנו את נחל זרד
שלשים ושמנה שנה עד תם
כל הדור אנשי המלחמה מקרב
המחנה כאשר נשבע
יהוה להם: וגם יד יהוה היתה
בם להמם מקרב המחנה עד
תמם: ויהי כאשר תמו כל
אנשי המלחמה למות מקרב
העם: וידבר
יהוה אלי לאמר: אתה עבר
היום את גבול מואב את ער:
וקרבת מול בני עמון אל תצרם
ואל תתגר בם כי לא אתן מארץ

מרקם גיאה עד דעברנא ית
נחלא דזרד תלתין ותמני שנין
עד דסף כל דרא גברי מגיחי
קרבא מגו משריתא כמא דקיים
יי' להון: וכאנה' גמלה' אלאיאם
מנד סרנא מן רקים ברנע אלי אן
עברנא ואד זרד תמאניה
ותלאתין סנה אלי אן פני גמיע
אקום אלמחארבין מן אלמעסכר
כמא קסם אללה עליהם: ואף
מחא מן קדם יי' הות בהון לשיציותהון
מגו משריתא עד דשלימו:
ואיצא מן ענד אללה חלת בהם
לאהלאכהם מן בין אלעסכר אלי
אן פנו: והוה כד שלימו כל גברי

מגיחי קרבא למימת מגו עמא: פלמא פני גמיעהם מן בין אלאמה:
ומליל יי' לי למימר: וקאל אללה לי קאילא: את עבר יומא דין ית תחום
מואב ית לחיית: אנת גאיז אליום תכם מואב אלדי הו ער: ותתקרב
לקביל בני עמון לא תצור עליהון ולא תתגרי למעבד עמהון קרבא ארי
לא אתין מארע בני עמון לך ירותא ארי לבני לוט יהבתה ירותא: פתקרב
מן בני עמון פלא תחארבהם ולא תתחרש בהם פאני לא אעטיך מן בלדהם

מפני בני לוט והשכינם תחתם" רפאים יחשבו וג'" רפאים היו נחשבין אותם אימים ענקים הקדמונים רפאים על שם שכל
הרואה אותם ידיו מרפות" אימים" ע"ש שאימתם מוטלת על הבריות וכן ובשעיר ישבו החורים ונתתים לבני עשו"
יירשום" לשון הווה כלומר נתתי בהם כוח שהיו מורישים אותם והולכים" היתה בם" למהר ולהומם בתוך ארבעים
שנה שלא יגרמו לבניהם עוד להתעכב במדבר" ויהי כאשר תמו וג'" וידבר ה' אלי וגו'" אבל משלוח המרגלים
ע"כ לא נאמר בפרשה וידבר אלא ויאמר ללמדך שכל שמונה ושלשים שנה שהיו ישראל נזופים לא נתייחד
עמו הדבור בלשון חבה פנים אל פנים ויישוב ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל" אנשי
המלחמה" מבן עשרים שנה היוצאים בצבא" אתה עובר היום את גבול מואב את ער מול בני עמון" מכאן שארץ עמון

בני עמון לך ירשה כי לבני לוט
נתתיה ירשה: ארץ רפאים
תחשב אף הוא רפאים ישבו בה
לפנים והעמנים יקראו להם
זמזמים: עם גדול ורב ורם
כענקים וישמדם יהוה מפניהם
ויירשם וישבו תחתם: כאשר
עשה לבני עשו הישבים בשעיר
אשר השמיד את החרי מפניהם
ויירשם וישבו תחתם עד היום
הזה: והעוים הישבים בחצרים
עד עזה כפתרים היצאים מכפתר
השמידם וישבו תחתם: קומו סעו
ועברו את נחל ארנן ראה נתתי
בידך את סיחן מלך חשבון

חוזא ארי געלתהא לבני לוט
חוזא: ארע גיבריא מתחשבא
אף היא גיברין יתיבו בה מלקדמין
ועמונאי קרן להון חשבני: והי
תחסב איצא מן כלר אגבארין:
לאן אגבאברה אקאמו כהא
קבלהם: ועמוניין יסמונה סרוי
אהמם: עם רב וסגי ותקיף
כגיבריא ושיצינון יי מן קדמיהון
וירתונון ויתיבו באתרהון: קום
כביר רמע כאגבארין אנפרהם
אלה מן בין ידיהם פקר צוהם
ואקאמו מכאנהם: כמא
דעבד לבני עשו דיתבין בסעיר
דשיצי ית חוראי מן קדמיהון
ותריכונון ויתיבו באתרהון: וגו

עד יומא הדין:

כמא מע לבני עשו אלמקימין בסעיר אד אנפד אלחוריין מן בין ידיהם:
~~אד אנפד אלחוריין מן בין ידיהם~~ פקר צוהם ואקאמו מכאנהם אלי יומנא
הדא: ועוואי דיתבין ברפיח עד עזה קפוטקאי דנפקו מקפוטקיא
שיציאונון ויתיבו באתרהון: ואלעוים אלמקימין ברפח אלי גזה אלמאטיין
אלדי כרגו מן דמיאט קרצוהם ואקאמו מכאנהם: קומו טולו ועיברו
ית נחלא דארנון. חזי דיהבית קדמך ית סיחון מלכא דחשבון

ומגריה בידך:

לצד צפון: ארץ רפאים תחשב. אף היא לפי שהרפאים ישבו בה לפנים אבל לא זו היא שנתתי לאברהם: והעוים היושבים בחצרים וג׳. עוים מפלשתים הם שעמהם הם נחשבים בספר יהושע שנאמר חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי והאשקלוני והגתי והעקרוני והעוים. ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך לא יכלו ישראל להוציא ארצם מידם. והבאתי עליהם כפתורים והשמידום וישבו תחתם ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם: תחת כל השמים. למד שעמדה חמה למשה ביום

האמרי ואת ארצו החל רש
והתגר בו מלחמה: היום הזה
אחל תת פחדך ויראתך על
פני העמים תחת כל השמים
אשר ישמעון שמעך ורגזו
וחלו מפניך: ואשלח מלאכים
ממדבר קדמות אל סיחון מלך
חשבון דברי שלום לאמר:
אעברה בארצך בדרך בדרך
אלך לא אסור ימין ושמאול:
אכל בכסף תשברני ואכלתי
ומים בכסף תתן לי ושתיתי רק
אעברה ברגלי: כאשר עשו לי
בני עשו הישבים בשעיר
והמואבים הישבים בער עד

אמוראה וית ארעיה שרי
לתרכותיה ואתגרי למעבד
עימיה קרב: פקומו וארחלו. וז
ואעברו ואד ארנון ואנט׳ קד
אסלמת פי ידך סיחון מלך חשבון
אלאמורי ובלדה פאבד בקרצה
ותחרש במחארבתה: יומא דין
אשרי למתן זיעתך ודחלתך
על אפי עממיא דתחות כל
שמיא די ישמעון שמעך ויזועון
ויתבלון מן קדמך: ומן הדא
אבתדי באיקאע פזעך וכופך
פי קלוב אלאמם אלדי תחת גמיע
אלסמא פאלדי הם סמעו כברך
רגזו וארתעדו מן בין ידיך: וש
ושלחית אזגדין ממדבר

קדמות לות סיחון מלכא דחשבון פתגמי שלמא למימר: פבעת
ברסל מן בריה קדמות אלי סיחון מלך חשבון בסלאם וכלאם קאל
לה אעבר בארעך באורחא באורחא איזיל לא אסטי לימינא ולסמאלא
אריד אן אגוז פי בלדך פי טריק אלגאדה אסיר ולא אמיל ימנה ולא
יסרה: עבורא בכספא תזבין לי ואיכול ומיא בכספא תתן לי ואשתי
לחוד אעבר ברגלי: וטעאמא בתמן תמירני ואכלה ומא בתמן תביעני
ואשרבה ואעבר ברגלי פקט: כמא דעבדו לי בני עשו דיתבין בשעיר ומואבאי

מלחמתו וגו׳ וכו׳ ע הדבר תחת כל השמים: ממדבר קדמות: אע״פ שלא צוה המקום לקרא לסיחון לשלום למדתי
ממדבר סיני מן התורה שקדמה לעולם כשבא הקב״ה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל וגלוי לפניו
שלא יקבלוה ואעפ״כ פתח להם בשלום אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום: ד״א ממדבר קדמות ממך למדתי

אשר אעבר את הירדן אל הארץ
אשר יהוה אלהינו נתן לנו: ולא אבה
סיחן מלך חשבון העבירנו בו
כי הקשה יהוה אלהיך את רוחו
ואמץ את לבבו למען תתו בידך
כיום הזה: ויאמר
יהוה אלי ראה החלתי תת לפניך
את סיחן ואת ארצו החל רש
לרשת את ארצו: ויצא סיחן
לקראתנו הוא וכל עמו למלחמה
יהצה: ויתנהו יהוה אלהינו
לפנינו ונך אתו ואת בנו ואת
כל עמו: ונלכד את כל עריו
בעת ההוא ונחרם את כל עיר
מתם והנשים והטף לא השארנו

דיתבין בלחיית. עד דאעבר ית
ירדנא. לארעא דיי' אלהנא יהיב
לנא: כמא צנע לי בנו עשו
אלמקימין בסעיר ואלמואביין
אלמקימין פי ער אלי אן אעבר
אלי אלארדן אלי אלבלד אלדי אללה
רבנא מעטינאה: ולא אבא
סיחון מלכא דחשבון לאעברותנא
בתחומיה. ארי אקשי יי' אלהך
ית רוחיה. ותקיף ית לביה בדיל
למימסריה בידך כיומא הדין:
ולם ישא סיחון מלך חשבון
אגאזתנא פי תכמה. לאן אללה
רבך צעב רוחה פעאש קלבה
לכי יסלמה בידך כמי תריאהם:
ואמר יי' לי. חזי. דשריתי
למימסר קדמך. ית סיחון וית ארעיה. שרי לתרכותיה. למירת ית ארעיה:
פקאל אללה לי אנטר קד בדית אן אסלם סיחון ובלדה פי ידך. פאבד בקרצה
וחז בלדה: ונפק סיחון לקדמותנא הוא וכל עמיה. לאגחא קרבא לאדרעי:
פכרג סיחון תלקאנא הו וגמיע קומה ללחרב אלי יהץ: ומסריה יי' אלהנא
קדמנא ומחינא יתיה. וית בנוהי וית כל עמיה: פאסלמה אללה רבנא פי
ידנא פקתלנאה ובניה וסאיר קומה: וכבשנא ית כל קרוהי בעידנא
ההוא. וגמרנא ית כל קרויא גבריא ונשיא וטפלא. לא אשארנא

למשבקנא
למעבר

שקדמתי לעולם יכול הייתי לשלוח ברק אחד לשרוף את המצרים אלא שלחתני מן המדבר אל פרעה לאמר
שלח את עמי במתון. כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעבור את ארצם אלא לענין מכר אוכלים ומים. עד אשר
אעבור את הירדן. מוסב על אעברה בארצך. החלותי תת לפניך. כפת שר של אמוריים שלמעלה תחת רגלו
שלמעלה וה דרכו על צוארו. ויצא סיחון. לא שלח בשביל עוג לעזור לו ללמדך שלא היו צריכים זה לזה. ואת בנו.

שריד׃ רק הבהמה בזזנו לנו
ושלל הערים אשר לכדנו׃
מערער אשר על שפת נחל
ארנן והעיר אשר בנחל ועד
הגלעד לא היתה קריה אשר
שגבה ממנו את הכל נתן יהוה
אלהינו לפנינו׃ רק אל ארץ בני
עמון לא קרבת כל יד נחל יבק
וערי ההר וכל אשר צוה יהוה
אלהינו׃ ונפן ונעל דרך הבשן
ויצא עוג מלך הבשן לקראתנו
הוא וכל עמו למלחמה אדרעי׃
ויאמר יהוה אלי אל תירא אתו
ואת כל עמו כי בידך נתתי
אתו ואת כל עמו ואת ארצו

משיזיב׃ ופתחנא גמיע קראה
פי ד'לך אלוקת ואתלפנא מן כל
קריה ארהט ואלנסא ואלאטפאל
לם נבק שרידא׃ לחוד בעירא
בזנא לנא ועדי קרוא דכבשנא׃
וגנמנא כל בהימה וסלב אלקרא
אלדי פתחנאהא׃ מערער דעל
כיף נחלא דארנון וקרתא
דבנחלא ועד גלעד לא הות
קרתא דתקיפת מננא ית כולא
מסלי יי' אלהנא קדמנא׃ מן ערער
אלתי עלא שאטי ואדי ארנון וקריה
אלתי פי אלואדי ואלי גרש לא תבק
קריה מנעת מנא אלכל אסלמה
אלה רבנא פי אידינא׃ לחוד לארע
בני עמון לא קריבתא בל כיף
נחל יובקא וקרוי טורא וכל דפקיד יי' אלהנא׃ ורא בלד בני עמון לם
תקרבה גמיע שאטי ואדי יבק וקרא אלגבל וסאיר מא נהאנא אלה רבנא׃
ואתפנינא וסליקנא לאורח מתנן ונפק עוג מלכא דמתנן לקדמותנא׃
הוא וכל עמיה לאגחא קרבא לאדרעי׃ תם ולינא וצעדנא טריק אל
בתניה תלקאנא הו וגמיע קומה לאלחרב אלי אדרעאת׃ ואמר יי' לי
לא תדחל מניה ארי בידך מסרית יתיה וית כל עמיה וית ארעיה ותעביד
ליה כמא דעבדתא לסיחון מלכא אמוראה דיתיב בחשבון׃ פקאל אלה לי

וכרב עוג
מלך אלבתנייה
תלקאנו

בנו כתיב שהיה לו בן גבור כמותו׳ מתם׳ אנשים בביזת סיחון נאמר בזזנו לנו לשון בזה שהיתה חביבה עליהם
ובוזזים איש לו וכשבאו לביזת עוג כבר היו שבעים ומלאים והיתה בזויה בעיניהם ומקרעין ומשליכין בהמה
ובגדים לכך נאמר פה׳ וכסף וזהב בזונו לנו לשון בזיון כך נדרש בספרי בפרשת וישב ישראל בשטים׳ כל יד נחל יבק
כל חבל נחל יבוק׳ וכל אשר צוה ה׳ אה׳ יכו׳ שנה לכבוש הניחנו׳ ונפן ונעל׳ כל צד צפון הוא עלייה׳ אל תירא אותו׳ ובסיחון

ועשית לו כאשר עשית לסיחן
מלך האמרי אשר יושב בחשבון:
ויתן יהוה אלהינו בידנו גם את
עוג מלך הבשן ואת כל עמו
ונכהו עד בלתי השאיר לו שריד:
ונלכד את כל עריו בעת ההוא
לא היתה קריה אשר לא לקחנו
מאתם ששים עיר כל חבל
ארגב ממלכת עוג בבשן: כל
אלה ערים בצרת חומה גבהה
דלתים ובריח לבד מערי
הפרזי הרבה מאד: ונחרם אותם
כאשר עשינו לסיחן מלך [illegible]

לא תכאפה פאני קד אסלמתה פי
ידך. וגמיע קומה ופאצנע בה כמא
צנעת בסיחון מלך אמוריין. אלדי
מקים פי חשבון: [illegible] יי׳ אלהנא ומסר
בידנא. אף ית עוג מלכא דמתנן
וית כל עמיה. ומחינהי. עד דלא
אשתאר ליה משיזיב: פאסלם
אלה רבנא פי אידינא איצא. עוג
מלך אלבתניה וקומה פקתלנאהם
חתא לם יבק מנהם שרידא:
וכבשנא ית כל קרוהי בעידנא
ההוא. לא הוות קרתא. דלא
נסיבנא מנהון. שתין קרוין כל
בית פלך טרכונא מלכותיה דעוג
במתנן: ופתחנא גמיע קראה פי דלך אלוקת לם תבק קריה לם נאכדהא
מנהם מן דלך. סתין קריה עלא כט אמוגב ממלכת עוג פי אלבתניה: כל
אלין קרוין כריכן מקפן שור רם דילהון דשין ועברין בר מקרוי פצחיא
דסגיאן לחדא: כל הולאי קרא חצינה מחדקה בסור שאמך ומצארע
ונגוה. סוא קרא אלארבאץ. פאנהא כתירה גדא: וגמרנא יתהון במא דעבדנא
לסיחון מלכא דחשבון גמרנא כל קרויא גבריא נשיא וטפלא: וכמא צנענא
לסיחון מלך חשבון. כדאך אתלפנא מן כל קריה אלרהט ואלנסא

לא הוצרך לומר אל תיראהו אלא מתירא היה משה שלא תעמוד לו זכות ששמש לאברהם שנ׳ ויבא הפליט
והוא עוג׳׳ חבל ארגוב׳׳ מתרגמינן בית פלך טרכונא וראיתי תרגום ירושלמי במגילת אסתר קורא פלטין טרכונין
למדתי חבל ארגוב הפרכיא היכל מלך כלומר שהמלכות נקראת על שמה וכן את הארגוב דמלכים
אצל היכל מלך הוא פקח למנחם למדתי שכך נקראת שם הפרכיא׳׳ מערי הפרזי׳׳ פרוזות ופתוחות בלא
חומה וכן פרזות תשב ירושלם׳׳ החרם׳׳ לשון הווה הלוך וכלות׳׳ מיד׳׳ מרשות׳׳ צידונים יקראו לחרמון וג׳
במקום אחר הוא אומר עד הר שיאון הוא חרמון הרי לו ארבעה שמות למה הוצרכו ליכתב להגיד שבח

חשבון החרם כל עיר מתם
הנשים והטף: וכל הבהמה
ושלל הערים בזונו לנו: ונקח
בעת ההוא את הארץ מיד שני
מלכי האמרי אשר בעבר הירדן
מנחל ארנן עד הר חרמון: צידנים
יקראו לחרמון שרין והאמרי
יקראו לו שניר: כל ערי המישר
וכל הגלעד וכל הבשן עד
סלכה ואדרעי ערי ממלכת
עוג בבשן: כי רק עוג מלך
הבשן נשאר מיתר הרפאים
הנה ערשו ערש ברזל הלה
הוא ברבת בני עמון תשע
אמות ארכה וארבע אמות רחבה
באמת איש: ואת הארץ הזאת

ואלאטפאל: וכל בעירא ועדי
קרויא בזנא לנא: וגמיע אלבהאים
וסלב אלקרא גנמנאהא: ונסיבנא
בעידנא ההוא ית ארעא מיד
תרין מלכי אמוראה דבעברא
דירדנא מנחלא דארנון עד
טורא דחרמון: פחצל לנא פי
דלך אלוקת בלד מלכי אלאמוריין
אלדי פי דלך גאנב אלארדן מן
ואד ארנון אלא גבל חרמון: צ'
צידונאי קרן לחרמון שריון
ואמוראי קרן ליה טור תלגא:
אלדי יסמונה אלצידוניין שריון
ואלאמוריין שניר: כל קרוי
מישרא וכל גלעד וכל מתנן
עד סלכה ואדרעי קרוי
מלכותיה דעוג במתנן: וגמיע קרי

אלסהל וגרש אלי אלבתניה ואלי סלכה ואדרעאת הי איצא מן קרא ממלכת
עוג פי אלבתניה: ארי לחוד עוג מלכא דמתנן אשתאר משאר גיבריא:
הא ערסיה ערסא דברזלא הלא היא ברבת בני עמון תשע אמין
אורכה וארבע אמין פתיה באמת מלך: לאנה בקי מן בקייה אלגבאברה
והודא לה סריר (מן חדיד) פי אלראביה אלתי לבני עמון טולה תסעה אדרע
וערצה ארבעה אדרע בדראע אלמלך: וית ארעא הדא ירתנא

ארץ ישראל שהיו ו' מלכות מתפארות בכך זו אומרת על שמי יקרא וזו אומרת על שמי יקרא. שניר הוא שלג בלשון אשכנז ובלשון כנען. מיתר הרפאים שהרגו אמרפל וחביריו בעשתרות קרנים והוא פלט מן המלחמה שנאמר ויבא הפליט הוא עוג. באמת איש באמת עוג. ההוא יקרא ארץ רפאים היא אותה שנתתי לאברהם

יִרָשְׁנוּ בָּעֵת הַהִוא מֵעֲרֹעֵר
אֲשֶׁר עַל נַחַל אַרְנֹן וַחֲצִי הַר
הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי לָרְאוּבֵנִי
וְלַגָּדִי׃ וְיֶתֶר הַגִּלְעָד וְכָל הַבָּשָׁן
מַמְלֶכֶת עוֹג נָתַתִּי לַחֲצִי שֵׁבֶט
הַמְנַשֶּׁה כֹּל חֶבֶל הָאַרְגֹּב לְכָל
הַבָּשָׁן הַהוּא יִקָּרֵא אֶרֶץ רְפָאִים׃
יָאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת כָּל
חֶבֶל אַרְגֹּב עַד גְּבוּל הַגְּשׁוּרִי
וְהַמַּעֲכָתִי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל
שְׁמוֹ אֶת הַבָּשָׁן חַוֺּת יָאִיר עַד
הַיּוֹם הַזֶּה׃ וּלְמָכִיר נָתַתִּי אֶת
הַגִּלְעָד׃ וְלָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי נָתַתִּי
מִן הַגִּלְעָד וְעַד נַחַל אַרְנֹן תּוֹךְ
הַנַּחַל וּגְבֻל וְעַד יַבֹּק הַנַּחַל
גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן׃ וְהָעֲרָבָה וְהַיַּרְדֵּן

ורתנא בעדנא ההוא מערער
דעל נחלא דארנון ופלגות טורא
דגלעד וקרוהי יהבית לשיבט
ראובן ולשבט גד׃ והדי אלבלד
אלדי חזנאה פי דלך אלוקת· פמן
ערער אלדי עלא שאט ואד
ארנון· ונצף גבל גראש בקראה·
דפעתה דלך אלי אלראובניין ואלגדיין׃
ושאר גלעד וכל מתנן מלכותיה
דעוג יהבית לפלגות שבטא
דמנשה· כל בית פלך טרכונא
לכל מתנן ההוא מתקרי ארעא
גיברא׃ ובאקי גראש וסאיר
אלבתניה ממלכה עוג דפעתה
אלי נצף סבט אלמנשיין· כל כט
אלמוגב מן אלבתניה דלך יסמא
בלאד אלשגעא׃ יאיר בר מנשה·
נסיב ית כל בית פלך טרכונא עד תחום גשוראה ואפיקירוס וקרא יתהון
על שמיה ית מתנן כפרני יאיר׃ יאיר בן מנשה אכד גמיע אלכט אלמוגב אלי
חד אלגשוריין ואלמעבתיין פסמאהא באסמה סואד יאיר אלי יומנא הדא׃
ולמכיר יהבית ית גלעד׃ ודפעת אלי מכיר גרש׃ ולשיבטא ראובן ולשיבט גד
יהבית מן גלעד ועד נחלא דארנון גו נחלא ותחומיה ועד יובקא דנחלא
תחומא דבני עמון׃ ודפעת אלי אלראובניין ואלגדיין מן גראש אלי ואד ארנון וסט
אלואד וחדה ואלי ואד יבק תכם בני עמון׃ ומישרא וירדנא ותחומיה·

עד יומא הדין׃

ואת הארץ הזאת׳ האמורה למעלה מנחל ארנון ועד הר חרמון׳ ירשנו בעת ההיא מערער אשר על נחל
ארנון איננו מחובר לראשו שמקרא חלא לסופו על נתתי לראובני ולגדי אבל לענין ירושה עד הר חרמון היה׃ תוך

וגבל מכנרת ועד ים הערבה
ים המלח תחת אשדת הפסגה
מזרחה: ואצו אתכם בעת ההוא
לאמר יהוה אלהיכם נתן לכם
את הארץ הזאת לרשתה חלוצים
תעברו לפני אחיכם בני ישראל
כל בני חיל: רק נשיכם וטפכם
ומקנכם ידעתי כי מקנה רב
לכם ישבו בעריכם אשר נתתי
לכם: עד אשר יניח יהוה
לאחיכם ככם וירשו גם הם
את הארץ אשר יהוה אלהיכם
נתן להם בעבר הירדן ושבתם
איש לירשתו אשר נתתי לכם:

מגניסר ועד ימא דמישרא
ימא דמלחא תחות משפך
מי רמתא מדנחא: ואלגור ואלארדן
וחדה מן גניסר אלי בחר אלגור
ואלבחירה אלמיתה ומצב אלקלעה
שרקיא: ופקידית יתכון בעידנא
ההוא למימר יי אלהכון יהב לכון
ית ארעא הדא למירתה מזרזין
תעברון קדם אחיכון בני ישראל
כל מזרזי חילא: פאמרתהו לאי
מנכם פי דלך אלוקת קאילא אן
אלה רבכם קד אעטאכם הדא
אלבלד פחוזתמוה פאעברו מגרדין
בין ידי אכותכם בני אסראיל כל
דוי חיל: לחוד נשיכון וטפלכון
ובעירכון ידענא ארי בעיר סגי לכון יתבון בקרויכון דיהבית לכון:
עדא נסאכם ואטפאלכם ומאשיתכם פאניא אן לכם מאשיה כתירה
פליקימו פי קראכם אלתי אעטיתכם: עד דיניח יי [illegible] לאחיכון
כותכון ויירתון אף אנון ית ארעא דיי אלהכון יהיב להון בעברא
דירדנא ותתובון גבר לירותתיה דיהבית לכון: אלי אן יקרר אלה אבותכם
מתלכם ויחוזון הם איצא אלבלד אלדי אלה רבכם מעטיהם פי גאנב
אלארדן פתרגעון כל אמרי אלי חוזה אלדי אעטיתכם:

הנחל וגבול כל הנחל ועוד מעבר לשפתו כלומר עד ועד בכלל ויותר מכאן כנרת מעבר הירדן המערבי היה ונחלת בני גד מעבר הירדן מזרחי ונפל בגורלם רוחב הירדן כנגדם ועוד מעבר שפתו עד כנרת וזהו שנאמר והירדן וגבול הירדן ומעבר לו ואצו אתכם לבני ראובן וגד היה מדבר לפני אחיכם הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם שנ' וטרף זרוע אף קדקד

חסלת פרשת אלה הדברים

ואתחנן

ואת יהושע צויתי בעת ההוא לאמר עיניך הראת את כל אשר עשה יהוה אלהיכם לשני המלכים האלה כן יעשה יהוה לכל הממלכות אשר אתה עבר שמה: לא תיראום כי יהוה אלהיכם הוא הנלחם לכם:

וית יהושע פקידית בעדנא ההוא למימר עינך חזאה ית כל דעבד יי אלהכון לתרין מלכיא האלין כין יעביד יי לכל מלכותא דאת עבר לתמן:

ואמרת יהושע פי דאך אוקת וקלת לה. עינאך קד ראת מא צנע אלה רבכם בהדאן אלמלכין. כדאך יצנע אלה בגמיע אלממאליך. אלדי אנת גאיז אליהא:

לא תדחלון מנהון ארי יי אלהכון מימריה מגיח לכון:

לא תכאפוהם אן אלה רבכם מחארב ענכם: פפ פ

ק״ה פסוקים סימן מלכיה גדדר

ואתחנן אל יהוה בעת ההוא לאמר: אדני יהוה אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתך: אעברה

וצליתי קדם יי בעדנא ההוא למימר: תם תחננת בין ידי אלה פי דאך אוקת קאילא: יי אלהים את שריתא לאחזאה ית עבדך ית רבותך וית ידך תקיפתא דאת הוא אלהא דשכינתך בשמיא מלעילא ולית דעביד כעובדך וכגבורתך: אלהם יארב יא אנת אבתדית אן תרי עבדך עצמתך וקדרתך לשדידה. לא אלאה פי אלסמא ולא פי אלארץ. יצנע כצנאיעך וכגבלורתך: אעבר

ושליט בירעה

ואתחנן אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם אע״פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם לפי שאמר לו וחנותי את אשר אחון אמר לו בלשון ואתחנן. דבר אחר זה אחד מעשרה לשונות שנקראת תפלה כדאיתא בספרי. בעת ההיא. לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתי שמא הותר הנדר. לאמר. זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום איני מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו. ה׳ אלהים. רחום בדין. אתה החלות להראות את עבדך. פתח להיות עומד ומתפלל אע״פ שנגזרה גזירה אמרו ממך למדתי שאמרת לי ועתה הניחה לי וכי תופס הייתי בך אלא לפתוח פתח שבי תלוי להתפלל עליהם כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו. את גדלך. זו מדת טובך וכן הוא אומר ועתה יגדל נא כח ה׳. ואת ידך. זו ימינך שהיא פשוטה לכל באי עולם. החזקה. שאתה כובש ברחמים את מדת הדין בחזקה. אשר מי אל וגו׳. אינך דומה למלך בשר ודם שיש לו יועצים וסנקתדרין הממחין בידו כשרוצה לעשות חסד ולעבור על מדותיו אתה אין מי ימחה בידך אם תמחול לי ותבטל גזירתך. ולפי פשוטו אתה החלות להראות

נא ואראה את הארץ הטובה
אשר בעבר הירדן ההר הטוב
הזה והלבנון: ויתעבר יהוה בי
למענכם ולא שמע אלי ויאמר
יהוה אלי רב לך אל תוסף דבר
אלי עוד בדבר הזה: עלה
ראש הפסגה ושא עיניך ימה
וצפנה ותימנה ומזרחה וראה
בעיניך כי לא תעבר את הירדן
הזה: וצו את יהושע וחזקהו
ואמצהו כי הוא יעבר לפני
העם הזה והוא ינחיל אותם
את הארץ אשר תראה: ונשב

כען ואחזי ית ארעא טבתא
דבעברא דירדנא טורא טבא
הדין וביתמקדשא: אסלך אן
אגוז ואנצר אלבלד אלגייד אלדי מן
ואך גאנב אלארדן וואך אלבלד
אלגייד ולבנאן: והוה רגז מן קדם
יי עלי בדילכון ולא קביל מני
ואמר יי לי סגי לך לא תוסיף
למללא קדמי עוד בפתגמא
הדין: פוגד אלה עלי בסבבכם
ולם יסמע לי בל קאל לי חסבך
לא תזיד פי מסאלתי פי הדא אלבאב:
סק לריש רמתא וזקף עינך
למערבא ולציפונא ולדרומא

ולמדנחא וחזי בעינך ארי לא תעבר ית ירדנא הדין: לכן אצעד
אלא ראס אלקלעה ואלפע עינאך אלי אלגרב ואלשמאל ואלגנוב ואלשרק ואנצר
בעינאך פלא תגז הדא אלארדן: ופקיד ית יהושע ותקיפהי ועלימהי
ארי הוא יעבר ית עמא הדין והוא יחסין יתהון ית ארעא דתחזי:
ומר יהושע ושדדה ואיידה פאנה יעבר בין ידי הולאי אלקום והו
יחלהם אלבלד אלדי תראה: ויתיבנא בחלתא לקביל בית פעור:

את עבדך מלחמת סיחון ועוג כדכתיב ראה החלותי תת לפניך הרחיבו מלחמת ל' מלכים: אעברה נא אין נא
אלא לשון בקשה: ההר הטוב הזה זו ירושלם: והלבנון זה בית המקדש: ויתעבר ה' נתמלא חימה: למענכם
אתם גרמתם לי וכן הוא אומר ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם: רב לך שלא יאמרו הרב כמה
קשה והתלמיד כמה סרבן ומפציר: ד"א רב לך הרבה מזה שמור לך רב טוב הצפון לך: וראה בעיניך בקשת ממני
ואראה את הארץ הטובה אני מראה לך את כולה שנ' ויראהו ה' את כל הארץ: וצו את יהושע על הטרחות ועל
המשאות ועל המריבות: וחזקהו ואמצהו בדבריך שלא ירך לבו לומר כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש עליהם
מבטיחו אני כי הוא יעבור והוא ינחיל: כי הוא יעבור אם יעבור לפניהם ינחלו ואם לאו לא ינחלו וכן את מוצא כן
כששלח מן העם אל העי והוא יושב ויכו מהם אנשי העי וג' וכיון שנפל על פניו אמר לו קום לך קום לך כתיב אתה
הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה למה זה אתה נופל על פניך לא כך אמרתי למשה רבינו אם הוא עובר
עוברין ואם לאו אין עוברין: ונשב בגיא וג' ונצמדתם לע"א ואעפ"כ ועתה ישראל שמע אל החקים והכל מחול

14

בגיא מול בית פעור׃
ועתה ישראל שמע אל החקים
ואל המשפטים אשר אנכי
מלמד אתכם לעשות למען
תחיו ובאתם וירשתם את
הארץ אשר יהוה אלהי אבתיכם
נתן לכם׃ לא תספו על הדבר
אשר אנכי מצוה אתכם ולא
תגרעו ממנו לשמר את מצות
יהוה אלהיכם אשר אנכי
מצוה אתכם׃ עיניכם הראות
את אשר עשה יהוה בבעל
פעור כי כל האיש אשר הלך
אחרי בעל פעור השמידו יהוה
אלהיך מקרבך׃ ואתם הדבקים
ביהוה אלהיכם חיים כלכם היום׃

תם גלסנא פי אלואדי ממא ילי
בית פעור׃
וכען ישראל שמע לקימיא
ולדיניא דאנא מליף יתכון
למעבד בדיל דתיחון ותיעלון
ותירתון ית ארעא די יי אלהא
דאבהתכון יהיב לכון׃ ואלאן
יא אסראיל אסמע אלרסום
ואלאחכאם אלדי אנא מעלמכם
לתעמלו בהא לכי תחיו
ותדכלו פתחוזו אלבלד אלדי
אללה אלאה אבאיכם מעטיכם׃
לא תוספון על פתגמא דאנא
מפקיד יתכון ולא תמנעון מנה
למיטר ית פקודיא די יי אלהכון
דאנא מפקיד יתכון׃ לא תזידו
שיא עלא מא אמרכם בה ולא
תנקצו מנה בל אחפטו וצאיא

אללה רבכם אלדי אנא אמרכם אליום׃ עיניכון חזאה ית דעבד יי בפלחי
בעלא פעור ארי כל גוברא דהליך בתר בעלא פעור שיציה יי אלהך
מבינך׃ ועיונכם ראת גמיע מא צנע אללה בפעור לאנה אן כל
רגל אתבעה אנפדה אללה רבכם מן בינכם׃ ואתון דאדביקתון
בדחלתא די יי אלהכון קימין כולכון יומא דין׃ ואנתם
אלאזמין טאעה אללה רבכם כלכם אחיא אליום׃

לך ואני לא זכרתי לימחלני׳ לא תוספו ״כגון חמש פרשיות בתפלין חמשת מינים בלולב וחמש ציציות וכן לא תגרעו״

ראה למדתי אתכם חקים
ומשפטים כאשר צוני יהוה
אלהי לעשות כן בקרב
הארץ אשר אתם באים שמה
לרשתה׃ ושמרתם ועשיתם
כי הוא חכמתכם ובינתכם
לעיני העמים אשר ישמעון
את כל החקים האלה ואמרו
רק עם חכם ונבון הגוי הגדול
הזה׃ כי מי גוי גדול אשר לו
אלהים קרבים אליו כיהוה
אלהינו בכל קראנו אליו׃ ומי
גוי גדול אשר לו חקים
ומשפטים צדיקם ככל התורה
הזאת אשר אנכי נתן לפניכם
היום׃ רק השמר לך ושמר

חזו דאליפית יתכון קימין ודינין
כמא דפקדני יי׳ אלהי למעבד
כין בגו ארעא דאתון עלין
לתמן למירתה׃ אנצרו קד עלמתכם
רסומא ואחכאמא כמא אמרני
אלה רבי לתצנעוהא פי אלבלד
אלדי אנתם צאירין אליה לתחוזוה׃
ותיטרון ותעבדון ארי היא
חכמתכון וסכלתנותכון לעיני
עממיא די ישמעון ית כל קימיא
האלין ויימרון לחוד עם חכים
וסכלתן עמא רבא הדין׃ ארי
מן עם רב דליה אלה׃ פאחפצוהא
ואעמלו בהא פאנהא חכמתכם
ופהמכם בחצרה אלאמם אלדי הם
סמעו הדה אלרסום יקולון יקינא
אן הדא אלקביל אלכביר שעב
חכים פהים׃ ארו מן עם רב דליה אלה קריב ליה לקבלא צלותיה
בעידן עקתיה כיי׳ אלהנא בכל עידן דאנחנא מצלן קדמוהי׃ לאן איה
אמה כבירה להא אלאה קריב מנהא כאללה רבנא מתא מא דעונאה׃
ומן עם רב דליה קימין ודינין קשיטין ככל אוריתא הדא דאנא יהיב
קדמיכון יומא דין׃ ואיה אמה כבירה להא רסום ואחכאם עאדלה
כגמיע הדה אלתוריה אלדי אנא תאליהא עליכם אליום׃ להו ואסתמר לך

ושמרתם" זו משנה" ועשיתם" כמשמעו" כי היא חכמתכם ובינתכם וגו׳ בזאת תחשבו חכמים ונבונים לעיני העמים" חקים ומשפטים צדיקים" הגונים ומקובלים" רק השמר לך פן תשכח את הדברים" אז כשלא תשכחו אותם ותעשום על אמתתם תחשבו חכמים ונבונים ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים" יום

נפשך מאד פן תשכח את
הדברים אשר ראו עיניך ופן
יסורו מלבבך כל ימי חייך
והודעתם לבניך ולבני בניך:
יום אשר עמדת לפני יהוה
אלהיך בחרב באמר יהוה אלי
הקהל לי את העם ואשמעם
את דברי אשר ילמדון ליראה
אתי כל הימים אשר הם חיים
על האדמה ואת בניהם ילמדון:
ותקרבון ותעמדון תחת ההר
וההר בער באש עד לב
השמים חשך ענן וערפל: וידבר
יהוה אליכם מתוך האש קול
דברים אתם שמעים ותמונה
אינכם ראים זולתי קול: ויגד

וטר נפשך לחדא דלמא תתנשי
ית פתגמיא דחזאה עינך ודלמא
יעדון מליבך כל יומי חייך
ותהודעינון לבנך ולבני בנך:
כאצה אחתרז ואחפץ נפסך גדא
כלא תנסא אלכלאם אלדי ראתה
עינאך ולא יזול מן קלבך טול
איאם חיאתך בל ערפה לאבנך
ואבן אבנך: יומא דקמתא קדם
יי אלהך בחרב כד אמר יי לי:
כנוש ית עמא ואשמעינון ית
פתגמי די ילפון למדחל קדמי
כל יומיא דאנון קיימין על ארעא
וית בניהון ילפון: פי יום וקפת
בין ידי אלה רבך פי חריב חיך
קל אלה לי אגמע לי אלקום חתא
אסמעהם כלאמי לכי יתעלמון
אן יכאפוני טול אלאיאם אלדין הם מקימין עלא אלארץ ויעלמון בניהם:
וקריבתון וקמתון בשיפולי טורא וטורא בער באישתא עד צית
שמיא חשוכא עננא ואמטתא: פתקדמתם ווקפתם אספל
אלגבל והו משתעל באלנאר אלי כבד אלסמא יחיט בה סואד אלגים
ואלצבאב: ומליל יי עמכון מגו אישתא קל פתגמין אתון שמעין
ודמו ליתיכון חזן אלהין קלא: פכלמכם אללה מן לדן אלנאר פכנתם
סאמעין אלכלאם ושבהא לסתון סוא אלצות פקט: וחוי לכון

אשר עמדת מוסב על מקרא שלמעלה ממנו אשר ראו עיניך יום אשר עמדת בחורב אשר ראית את הקולות ואת הלפידים

לכם את בריתו אשר צוה אתכם
לעשות עשרת הדברים ויכתבם
על שני לחות אבנים: ואתי צוה
יהוה בעת ההוא ללמד אתכם
חקים ומשפטים לעשתכם
אתם בארץ אשר אתם עברים
שמה לרשתה: ונשמרתם
מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם
כל תמונה ביום דבר יהוה
אליכם בחרב מתוך האש:
פן תשחתון ועשיתם לכם
פסל תמונת כל סמל תבנית
זכר או נקבה: תבנית כל
בהמה אשר בארץ תבנית
כל צפור כנף אשר תעוף
בשמים: תבנית כל רמש

ית קימיה דפקיד יתכון למעבד
עסרא פתגמין וכתבינון על
תרין לוחי אבניא: ואכברכם
בעהדה אלדי אמרכם אן תעמלון
בה והי אלעשר אלכלמאת וכתבהא
עלי לוחי אלחגארה: ויתי פקיד
יי בעדנא ההוא לאלפא יתכון
קימין ודינין למעבדכון יתהון
בארעא דאתון עברין לתמן
למירתה: ואמרני פי דלך אלוקת
באן אעלמכם רסומא ואחכאמא
תעמלוהא פי אלבלד אלדי אנתם
צאירון אליה לתחוזוה: ותסתמרון
לחדא לנפשתכון ארי לא חזיתון
כל דמו ביומא דמליל יי עימכון
בחורב מגו אישתא: פאחדרו
גדא עלי אנפסכם פאנכם לם
תרון שבהא פי יום כאטבכם אללה פי חריב מן וסט אלנאר: דלמא
תחבלון ותעבדון לכון צילם דמות כל צורא דמות דכר או
נוקבא: כילא תהלכוה פתצנעון לכם פסלא עלי שבה
כל שכץ מן דכר או אנתי: דמות כל בעירא דבארעא דמות
כל ציפר גפא דפרח באויר רקיע שמיא: או שבה מן בהאים
אלארץ או שבה מן טאיר דו גנאח אלדי יטיר פי אלסמא: דמות כל רחשא

ילמדון· לפון לעצמך" ואותי צוה ה' ללמד אתכם תורה שבעל פה "סמל" צורה" ופן תשא עיניך
להסתכל בדבר ולתת לבו ולטעות אחריהם "אשר חלק להם" להאיר להם "לא לאלוהות לא מנען
מלטעות אחריהן את החליקם בדברי הבליהם לטרדם מן העולם וכן הוא אומר כי החליק אליו בעיניו למצוא עונו

לשנוא

באדמה תבנית כל דגה אשר
במים מתחת לארץ ׃ ופן תשא
עיניך השמימה וראית את
השמש ואת הירח ואת הכוכבים
כל צבא השמים ונדחת
והשתחוית להם ועבדתם אשר
חלק יהוה אלהיך אתם לכל
העמים תחת כל השמים ׃
ואתכם לקח יהוה ויוצא אתכם
מכור הברזל ממצרים להיות
לו לעם נחלה כיום הזה ׃
ויהוה התאנף בי על דבריכם
וישבע לבלתי עברי את
הירדן ולבלתי בא אל הארץ
הטובה אשר יהוה אלהיך נתן
לך נחלה ׃ כי אנכי מת בארץ

דבארעא דמות כל נונא דבמיא
מלרע לארעא ׃ או שכל ממא
ידב עלא אלארץ או שכל מן
אלסמך אלדי פי אלמא תחת אלארץ ׃
ודלמא תזקוף עינך לשמיא
ותחזי ית שמשא וית סיהרא
וית כוכביא כל חילי שמיא
ותטעי ותסגוד להון ותפלחינון
דזמין יי אלהך יתהון לכל עממיא
דתחות כל שמיא ׃ וכילא תרפע
עינך אלי אלסמא פתנצר אלשמס
ואלקמר ואלכואכב וגמיע נגום
אלסמא פתזול ותסגד להא
ותעבדהא אלדי כתנודהא אללה
רבך לגמיע אלשעוב אלדי תחת
גמיע אלסמא ׃ ויתכון קריב יי
לאחסנתיה ואפיק יתכון מכורא
דברזלא ממצרים למהוי ליה לעם אחסנא כיומא הדין ׃ ואנתם
אצטפאכם אללה ואכרגכם מן שביה בכור אלחדיד מן מצר לתכונו
לה שעב צפוה כהדא אליום ׃ ומן קדם יי הוה רגז עלי על פתגמיכון
וקיים בדיל דלא למעברי ית ירדנא ובדיל דלא למיעל לארעא
טבתא די יי אלהך יהיב לך אחסנא ׃ ואלה קד וגד עלי
בסבבכם וקסם ללא אעבר אלארדן ולא אדכל אלבלד אלגייד
אלדי אללה רבך מעטיך נחלה ׃ ארי אנא מאית בארעא הדא

לשכנו׳ כור׳ הוא כלי שמצרפין בו את הזהב׳ ויהוה התאנף׳ נתמלא רוגז׳ על דבריכם׳ על אודותיכם על עסקיכם׳ כי אנכי

הזאת אינני עבר את הירדן
ואתם עברים וירשתם את
הארץ הטובה הזאת׃ השמרו
לכם פן תשכחו את ברית יהוה
אלהיכם אשר כרת עמכם
ועשיתם לכם פסל תמונת כל
אשר צוך יהוה אלהיך׃ כי יהוה
אלהיך אש אכלה הוא אל קנא׃

כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם
בארץ והשחתם ועשיתם פסל
תמונת כל ועשיתם הרע בעיני
יהוה אלהיך להכעיסו׃ העידתי
בכם היום את השמים ואת

דית אנא עבר ית ירדנא ואתון
עברין ותירתון ית ארעא טבתא
הדא׃ ואנא מאית פי הדא אלבלד
לא אעבר אלארדן ואנתם עאברוה
פתחוזוה ואן אבלד אלגייד׃ אסתחפטו
לכון דלמא תתנשון ית קימא
דיי אלהכון דגזר עימכון ותעבדון
לכון צילם דמות כולא דפקדך
יי אלהך׃ אחדרו אן תנסו עהד
אלה רבכם אלדי עהדה מעכם
פתצנעו לכם פסלא שבה כל
מא נהאך ענה אלה רבך׃ ארי
יי אלהך מימריה אישא אכלא
הוא אל קנא׃ לאן עקאב אלה
אלה רבך נאר אכלה והו אלטאיק

אלמעאקב׃ ארי תולדון בנין ובני בנין ותתעתקון בארעא
ותחבלון ותעבדון צילם דמות כולא ותעבדון דביש קדם יי אלהך
לארגזא קדמוהי׃ ואדא אולדתם בנין ובני בנין ועתקתם פי אלבלד
ואפסדתם באן עמלתם פסלא מן כל שבה ופעלתם אלשר בין ידי
אלה רבכם ואסכטתמוה׃ אסהיד יתכון יומא דין ית שמיא וית
ארעא ארי מיבד תיבדון במדיע מעל ארעא דאתון עברין ית ירדנא

מתוך אינני עובר מאחר שמת מהיכן יעבור אלא אף עצמותי אינם עוברים׃ תמונת כל׃ תמונת כל דבר׃
אשר צוך ה׳׃ אשר צוך שלא לעשות׃ אל קנא׃ מקנא לנקום אנפרדמנט בלעז׃ מתחרה על רגזו להפרע מעא׳׃
ונושנתם׃ רמז להם שיגלו ממנה לסוף תתנ״ב שנה כמנין ונושנתם והוא הקדים והגלה לסוף תתנ׳ והקדים
שתי שנים לונושנתם כדי שלא יתקיים בהם כי אבד תאבדון וזהו שנ׳ וישקוד ה׳ על הרעה ויביאה עלינו
כי צדיק ה׳ אלהינו צדקה עשה עמנו שמיהר להביאה שתי שנים לפני זמנה׃ העידותי בכם׃ הנני מזמינם
להיות עדים שהתריתי בכם׃ ועבדתם שם אלהים׃ כתרגומו משאתם עובדים לעובדיהם כאלו אתם עובדים

הארץ כי אבד תאבדון מהר
מעל הארץ אשר אתם עברים
את הירדן שמה לרשתה לא
תאריכן ימים עליה כי השמד
תשמדון: והפיץ יהוה אתכם
בעמים ונשארתם מתי מספר
בגוים אשר ינהג יהוה אתכם
שמה: ועבדתם שם אלהים
מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר
לא יראון ולא ישמעון ולא
יאכלון ולא יריחן: ובקשתם
משם את יהוה אלהיך ומצאת
כי תדרשנו בכל לבבך ובכל
נפשך: בצר לך ומצאוך כל
הדברים האלה באחרית הימים
ושבת עד יהוה אלהיך ושמעת
בקלו: כי אל רחום יהוה אלהיך

לתמן למירתה לא תורכון
יומין עלה ארי אשתיצאה
תשתיצון: קד אשהדת עליכם
מן אליום אלסמא ואלארץ אנכם
תבידון סריעא ען אלבלד אלדי
אנתם עאברין אליה לתחוזוהא
ולא תטול מדתכם פיה בל
אנפאדא תנפדון: ויבדר יי׳
יתכון בני עממיא ותשתארון
עם דמנין בעממיא דידבר יי׳
יתכון לתמן: ויבדדכם פי מא
בין אלאמם ותבקון רהט דר
אחצא פי מא בין אלאמם אלדי
יסוקכם אללה אליהם: ותפלחון
תמן לעממיא פלחי טעותא
עובד ידי אנשא אעא ואבנא
דלא חזן ולא שמעין ולא אכלין
ולא מריחין: ותכדמון תם

מעבודאת מן צנעה ידי אלנאס כשב וחגארה מא לם תבצר ולא
תסמע ולא תאכל ולא תשתם: ותתבעון מתמן ית דחלתא דיי׳ אלהך
ותשכח ארי תבעינון מן קדמוהי בכל ליבך ובכל נפשך: פתטלבון מן
תם אללה רבכם תגדוה אדא תלתמסה מכלצא בכל קלבך ונפסך:
כד תיעוק לך וישכחונך כל פתגמיא האלין בסוף יומיא ותתובון לדחלתא
דיי׳ אלהך ותקביל למימריה: ואדי דאך בך ונאלתך גמיע הדה אלאמור
פי אכר אלאיאם פתב אלי אללה רבך ואקבל אמרה: ארי אלהא רחמנא יי׳ אלהך

לא ירפך ולא ישחיתך ולא
ישכח את ברית אבתיך אשר
נשבע להם: כי שאל נא לימים
ראשנים אשר היו לפניך למן
היום אשר ברא אלהים אדם
על הארץ ולמקצה השמים
ועד קצה השמים הנהיה
כדבר הגדול הזה או הנשמע
כמהו: השמע עם קול אלהים
מדבר מתוך האש כאשר
שמעת אתה ויחי: או הנסה
אלהים לבוא לקחת לו גוי
מקרב גוי במסת באתת
ובמופתים ובמלחמה וביד
חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים
גדלים ככל אשר עשה לכם
יהוה אלהיכם במצרים לעיניך:

לא ישבקינך ולא יחבלינך ולא
יתנשי ית קימא דאבהתך דקיים
להון: לאן אללה רבך טאיק רחום·
לא יכדליך ולא יתרכך ולא ינסא
עהד אבאיך אלדי קסם בה להם:
ארי שאל כען ליומיא קדמאי
דהוו קדמך למן יומא דברא
יי אדם על ארעא ולמסיפי ש
שמיא ועד סיפי שמיא ההוה·
כפתגמא רבא הדין או האשתמע
דכותיה: ואן פאסאלן אלאיאם
אלאואיל אלדי סלפת מן קבלך· מן
יום כלק אללה אדם עלי אלארץ·
ומן טרף אלסמא אלי טרפהא הל כאן
קט מתל הדא אלאמר אלעטים או סמע
מתלה: השמע קל מימרא דיי עמא קל
ממליל מגו אישתא כמא דשמעתא
את ואתקיים: והל סמעת אמה צות

אללה מכלמהמא מן וסט אלנאר· כמא סמעת אנת פעאשת: או נסין עבד יי·
לאתגלאה למפרק ליה עם מגו עם בנסין באתין ובמופתין ובקרבא ובידא תקיפא
ובדרעא מרממא ובחזונין רברבין· ככל דעבד לכון יי אלהכון במצרים לעיניכון: או רפע אללה ובקרבא׳ ובידא תקיפתא ובדרע׳
עלמא באן יצה פיתכלץ לה אמה מן בין אכרא באעלאם ואיאת ובראהין
ומלחמה ויד שדידה ודראע ממדודה ומכאוף עטימה כמא צנע אללה רבכם·

להם· לא ירפך· מלהחזיק בך בידיו ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא לא יתן לך רפיון לא יפריש חותך מאצלו וכן אחזתיו
ולא ארפנו שלא כנקוד ארפנו כל לשון רפיון מוקב על לשון מפעיל ומתפעל כמו הרפה לה תן רפיון הרף ממני התרפה
ממני· לימים ראשונים· על ימים ראשונים· ולמקצה השמים· וגם שאל לכל הברואים אשר מקצה אל קצה זהו פשוטו
ומדרשו מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה· הנהיה

כדבר·

אתה הראית לדעת כי יהוה הוא
האלהים אין עוד מלבדו: מן
השמים השמיעך את קלו
ליסרך ועל הארץ הראך את
אשו הגדולה ודבריו שמעת
מתוך האש: ותחת כי אהב את
אבתיך ויבחר בזרעו אחריו
ויוצאך בפניו בכחו הגדל
ממצרים: להוריש גוים גדלים
ועצמים ממך מפניך להביאך
לתת לך את ארצם נחלה כיום
הזה: וידעת היום והשבת אל
לבבך כי יהוה הוא האלהים
בשמים ממעל ועל הארץ מתחת
אין עוד: ושמרת את חקיו ואת

במצר בחצרתכם: את אתחזיתא
למידע ארי יי הוא אלהים לית
עוד בר מניה: פאנת יגב עליך
אן תעלם אן אללה הו אלאלה לא
גירה ולא סואה: מן שמיא
אשמעך ית קל מימריה לאלפותך
ועל ארעא אחזיך ית אישתיה
רבתא ופתגמוהי שמעתא מגו
אישתא: ומן אלסמא אסמעך
צותה ליודבך ועלא אלארץ
אוראך נארה אלעטימה וסמעת
כלאמה מן וסטהא: וחלף
ארי רחים ית אבהתך ואתרעי
בבניהון בתריהון ואפקך
במימריה בחיליה רבא ממצרים:
ודלך בעד מא אחב אבאיך

ואכתאר נסלהם מן בעדהם ואכרגך ברצאה בקותה אלעטימה מן מצר:
לתרכא עממין רברבין ותקיפין מנך מן קדמך לאעלותך למיתן לך ית
ארעהון אחסנא כיומא הדין: ליקרץ אממא אכתר ואעטם מנך מן בין ידיך
וידכלך יעטיך בלדהם נחלה כמא תראה אליום: ותידע יומא דין ותתיב
ללבך ארי יי הוא אלהים דשכינתיה בשמיא מלעילא ושליט על ארעא
מלרע לית עוד: פאעלם דלך ואורדה פי קלבך אן אללה הו אלאלה פי אלסמאואת

כדבר הגדול הזה: ומהו הדבר הגדול השמע עם וגו': הנסה אלהים: הכי עשה נסים שום אלוה לבוא לקחת לו גוי וג': מכל
ההין הללו תמיהות הן לכך נקודות הן בחטף פתח הנהיה הנשמע: המסות: על ידי נסיונות הודיעם גבורותיו
כגון היתפאר עלי אם תוכל לעשות כן הדי לכינן: באותות: בסימנין להאמין שהוא שלוחו של מקום כגון מה זה בידך: ומופתים
הם נפלאות שהביא עליהם מכות מופלאות: במלחמה: בים שנ' ייי נלחם להם: הראית: כתרגומו אתחזיתא כשנתן
הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי
לכך נאמר אתה הראית לדעת: ותחת כי אהב: וכל זה תחת אשר אהב: ויוציאך בפניו: בפני אבותיו כמה שנ' נגד

מצותיו אשר אנכי מצוך היום
אשר ייטב לך ולבניך אחריך
ולמען תאריך ימים על האדמה
אשר יהוה אלהיך נתן לך כל
הימים׃
אז יבדיל משה שלש ערים
בעבר הירדן מזרחה שמש׃
לנס שמה רוצח אשר ירצח את
רעהו בבלי דעת והוא לא שנא
לו מתמל שלשם ונס אל אחת
מן הערים האל וחי׃ את בצר
במדבר בארץ המישר לראובני
ואת ראמת בגלעד לגדי ואת
גולן בבשן למנשי׃ וזאת

עלויא ולארעא מלרע לא סואה׃
ותיטר ית קימוהי וית פקודוהי
דאנא מפקיד לך יומא דין דייטב
לך ולבנך בתרך ובדיל דתוריך
יומין על ארעא דיי׳ אלהך יהיב לך כל
יומיא׃ ואחפט רסומה וו צאיאה׃
אלתי אמרך בהא אליום לכי יכאן
לך ולבניך מן בעדך ולכי תטול
מדתך פי אלבלד אלדי אללה רבך
מעטיך טול אלזמאן׃
בכין אפריש משה תלת קרוין
בעברא דירדנא מדנח שמשא׃
חינאיד אפרז אסראיל מוסא
תלאת קרא פי גאנב אלארדן
אלשרקי׃ למערק לתמן קטולא
דיקטול ית חבריה בלא מדעיה והוא לא סני ליה מאתמלי ומדקמוהי׃
ויערוק לחדא מן קרוייא האלין ויתקיים׃ ליהרב אליהא כל קאתל׃
יקתל צאחבה בגיר קצד והו לא שאני לה מן אמס ומא קבלה פיהרב
אלי ואחדה מנהא פיחיא׃ ית בצר במדברא בארע מישרא לשיבט
ראובן וית ראמות בגלעד לשיבט גד וית גולן במתנן לשבטא
דמנשה׃ פבצר פי אלבר פי בלד אלסהל מן בלד ראובן וראמות פי
גרש מן בלד גד וגולן פי אלבתניה מן בלד מנשה׃ ודא אוריתא

אבותם עשה פלא גד׳ תתמה על שהזכירם בלשון יחיד שהרי כתבם בלשון׳׳ ויבחר בזרעו אחריו׳׳ ממך מפניך׳׳
מפניך ודך שיהו להוריש מפניך גוים גדולים ועצומים ממך׳׳ כיום הזה׳ כאשר אתה רואה היום׳׳ אז יבדיל׳ נתן
נתן לב להיות חרד לדבר שיבדילם ואע״פ שאינן קולטות עד שיבדלו אותן שבארץ כנען אמ׳ משה מצוה
שאפשר לקיימה אקיימנה׳׳ בעבר הירדן מזרחה שמש׳׳ בעבר שבמזרחו של ירדן׳׳ מזרחה שמש׳׳
לפי שהוא דבוק נקוד ריש בחטף מזרח של שמש מקום זריחת השמש׳׳ וזאת התורה׳׳ זו שהוא עתיד

19

התורה אשר שם משה לפני
בני ישראל: אלה העדת
והחקים והמשפטים אשר
דבר משה אל בני ישראל
בצאתם ממצרים: בעבר
הירדן בגיא מול בית פעור
בארץ סיחן מלך האמרי אשר
יושב בחשבון אשר הכה משה
ובני ישראל בצאתם
ממצרים: ויירשו את ארצו
ואת ארץ עוג מלך הבשן שני
מלכי האמרי אשר בעבר
הירדן מזרח שמש: מערער
אשר על שפת נחל ארנן ועד
הר שיאן הוא חרמון: וכל הערבה
עבר הירדן מזרחה ועד ים

דסדר משה קדם בני ישראל:
והדה אלשריעה אלדי תלאהא
מוסא בחצ׳רה׳ בני אסראיל:
אלין סהדותא וקימיא ודיניא
דמליל משה עם בני ישראל
במפקהון ממצרים: הדה אל
שואהד ואלרסום ואלאחכאם אלתי
כלם בהא מוסא בני אסראיל
פי כרוגהם מן מצר: בעיברא
דירדנא בחילתא לקביל בית
פעור: בארעא סיחון מלכא
אמוראה דיתיב בחשבון דמחא
משה ובני ישראל במפקהון
ממצרים: פי ואדי גאנב אלארדן
פי אלואדי ממא ילי בית פעור
פי בלד סיחון מלך אלאמוריין
אלמקים פי חשבון אלדי קתלה
מוסא ובני אסראיל פי כרוגהם מן מצר: ויריתו ית ארעיה וית ארע
עוג מלכא דמתנן תרין מלכי אמוראה דבעיברא דירדנא מדנח
שמשא: פחאזו בלדה ובלד עוג מלך אלבתניה והמא מלכי אלאמוריין
אלדי פי גאנב אלארדן אלשרקי: מערעה דעל כיף נחלא דארנון ועד
טורא דשיאון הוא חרמון: מן ערער אלתי עלי שאטי ואדי ארנון ואלא
גבל שיאן הו חרמון: וכל מישרא עיברא דירדנא מדנחא ועד
ימא דמישרא תחות משפך מירמתא: וגמיע אלגור גאנב אלארדן

לסמך תחת פרשה זו· אלה העדת אשר דבר· הם הם אשר דבר בצאתם ממצרים דבר להם בערבות מואב
אשר בעבר הירדן שהיא במזרח שהעבר השני היה במערב וחזר ושנה להם·· לאחת תבונתיך··

הערבה תחת אשדת הפסגה׃

ה ויקרא משה אל כל ישראל
ויאמר אלהם שמע ישראל
את החקים ואת המשפטים
אשר אנכי דבר באזניכם היום
ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם׃
יהוה אלהינו כרת עמנו ברית
בחרב׃ לא את אבתינו כרת
יהוה את הברית הזאת כי אתנו
אנחנו אלה פה היום כלנו
חיים׃ פנים בפנים דבר יהוה
עמכם בהר מתוך האש׃
אנכי עמד בין יהוה וביניכם
בעת ההוא להגיד לכם את
דבר יהוה כי יראתם מפני

אלשרקי ואלי בחירה טבריה
תחת מצב אלקלעה׃
וקרא משה לכל ישראל ואמר
להון שמע ישראל ית קימיא
וית דיניא דאנא ממליל
קדמיכון (באודניכון) יומא דין ותילפון
יתהון ותיטרון למעבדהון׃
תם דעא מוסא בגמיע אסראיל
וקאל להם אסמעו אלרסום ואלאח
כאם אלתי אנא אמרכם אליום
פתעלמוהא ואחפטוהא ואעמלו
בהא׃ יי אלהנא גזר עימנא קים
בחרב׃ אללה רבנא עהד מענא
עהדא פי חריב׃ לא עם אבהתנא
גזר יי ית קימא הדין אלהין עימנא
אנחנא אלין כא יומא דין כולנא
קיימין׃ וליס מע אבאינא פקט
עהד אללה דלך אלעהד בל מענא איצא ונחן האהנא כלנא אחיא אליום׃
ממלל עם ממלל מליל יי עמכון בטורא מגו אישתא׃ ודלך אן
שפאהא כלמכם אללה פי אלגבל מן וסט אלנאר׃ אנא הויתי קאים בין
מימרא דיי וביניכון בעדנא ההוא לחואה לכון ית פתגמא דיי ארי
דחילתון מן קדם אישתא ולא סליקתון בטורא למימר׃ ואנא כנת
קאים בין נור אללה ובינכם פי דלך אלוקת אכברכם בכלאמה לאנכם

כד בלבד כרת ה' וגו'׃ כי אתנו פנים בפנים׃ אמר רבי ברכיה כך אמר משה אל תאמרו אני מטעה
אתכם על לא דבר כדרך שהסרסור עושה בין המוכר ללוקח הרי הלוקח
עצמו מדבר עמכם׃ לאמר מוסב על דבר ה' עמכם בהר מתוך האש לאמר אנכי עמד בין ה' וביניכם

האש ולא עליתם בהר לאמר׃
אנכי
יהוה אלהיך אשר הוצאתיך
מארץ מצרים מבית עבדים׃
לא יהיה לך אלהים אחרים על
פני לא תעשה לך פסל כל
תמונה אשר בשמים ממעל
ואשר בארץ מתחת ואשר
במים מתחת לארץ לא תשתחוה
להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה
אלהיך אל קנא פקד עון אבות
על בנים ועל שלשים ועל
רבעים לשנאי ועשה חסד
לאלפים לאהבי ולשמרי מצותו׳ מצותי
לא תשא את
שם יהוה אלהיך לשוא כי לא

כפתם אלנאר· ולם תצעדו אלגבל·
פקאל לכם׃ אנא
יי אלהך דאפיקתך מארעא
דמצרים מבית עבדותא׃ אנא
אלה רבכם אלד׳י אכרג׳תך. מן
בלד מצר מן בית אלעבודייה׃
לא יהי לך אלה אחרן בר מני·
לא תעביד לך צלם כל דמו·
דבשמיא מלעילא ודבארעא
מלרע ודבמיא מלרע לארעא·
לא תסגוד להון ולא תפלחנון·
ארי אנא יי אלהך אל קנא ומסער
חובי אבהן על בנין מרדין על
דר תליתי ועל דר רביעי
לסנאי כד משלמין בניא
למחטי בתר אבהתהון ועביד
טיבו לאלפי דרין לרחמי ולנטרי

פקודי׃ לא יכון לך מעבוד אכר מן דוני· ולא תצנע לך פסלא ולא
שבהא ממא פי אלסמא מן אלעלו וממא פי אלארץ פי אלספל· וממא פי
אלמא תחת אלארץ. לא תסגד להא ולא תעבדהא· לאני אלה רבך אל
טאיק אלמעאקב במטאלב בדנוב אלאבא מע אלבנין· ואלתואלת ואלרואבע
מן שאני· ומגאזי באלאחסאן אלופא מן מחבי והאפטי וצאיאי׃
לא תימי בשמא דיי אלהך למגנא ארי לא יזכי יי ית
דימי בשמיה לשקרא׃ לא תחלף באסם אלה רבך זורא· לאן

על פני׳ בכל מקום חשו׳ אנכי׳ שם והוא כל העולם׳׳ ד״א כל זמן כל זמן שאני קיים׳׳ עשרת הדברות כבר
פירשתים׳׳

יְנַקֶּה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת
שְׁמוֹ לַשָּׁוְא׃ שָׁמוֹר
אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר
צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ שֵׁשֶׁת יָמִים
תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ׃ וְיוֹם
הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה
וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ
וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל בְּהֶמְתֶּךָ
וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן
יָנוּחַ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ כָּמוֹךָ׃ וְזָכַרְתָּ
כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד
חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל כֵּן צִוְּךָ
יהוה אלהיך משם ביד חזקה
ובזרע נטויה על כן צוך יהוה
אלהיך לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת׃

אללה לא יברי מן יחלף באסמה
זורא׃ טר ית יומא דשבתא
לקדשותיה כמא דפקדך יי
אלהך׃ שיתה יומין תפלח ותעביד
כל עבידתך׃ ויומא שביעאה
שבתא קדם יי אלהך׃ לא
תעביד כל עבידא את ובנך
וברתך ועבדך ואמתך ותורך
וחמרך וכל בעירך וגיורך
דבקרוך בדיל דינוח עבדך
ואמתך כותך׃ ותדכר ארי
עבדא הויתא בארעא דמצרים
ואפקך יי אלהך מתמן ביד
תקיפא ובדרע מרמם על כן
פקדך יי אלהך למעבד ית
יומא דשבתא׃ אחפט יום אלסבת
וקדסה כמא אמרך אללה רבך
סתה איאם תעמל ותצנע גמיע

צנאיעך׃ ואליום אלסאבע סבת ללה רבך לא תצנע שיא מן אלצנאיע
אנת ואבנך ואבנתך׃ ועבדך ואמתך׃ ותורך וחמארך וסאיר בהאימך
וציפך אלדי פי מחאלך׃ לכי יסתריח עבדך ואמתך מתלך׃ ואדכר
אנך כנת עבדא פי בלד מצר׃ ואכרגך אללה מן תם ביד
שדידה וגראע ממדודה׃ ולדלך אמרך אן תקים פי יום
אלסבת׃ יקר ית אבוך וית אמך׃

שמור ובראשונות הוא אומר זכור שניהם בדבור אחד וכתיבה אחת כה מרן ובשמיעה אחת נשמענו
אשר צוך קודם מתן תורה במרה וזכרת כי עבד היית וג' על מנת כן פדאך שתהיה לו עבד ותשמור מצותיו

בחשל

כבד את אביך
ואת אמך כאשר צוך יהוה
אלהיך למען יאריכן ימיך ולמען
ייטב לך על האדמה אשר יהוה
אלהיך נתן לך׃ לא
תרצח׃ ולא
תנאף׃ ולא
תגנב׃ ולא
תענה ברעך עד שוא׃ ולא
תחמד אשת רעך ולא
תתאוה בית רעך שדהו ועבדו
ואמתו שורו וחמרו וכל אשר
לרעך׃ את
הדברים האלה דבר יהוה אל
כל קהלכם בהר מתוך האש
הענן והערפל קול גדול ולא
יסף ויכתבם על שני לחת אבנים
ויתנם אלי׃ ויהי כשמעכם את
את הקול מתוך החשך וההר

כמא דפקדך יי אלהך בדיל
דיורכון יומך ובדיל דייטב לך
על ארעא דיי אלהך יהיב לך׃
אכרם אבאך ואמך כמא אמרך
אללה רבך לכי תטול איאמך
ויכאר לך פי אלבלד אלדי אללה רבך
מעטיך׃ לא תקטול נפש׃
לא תקתל אלנפס׃ ולא
תגוף׃ ולא תזן׃ ולא תגנוב׃
ולא תסרק׃ ולא תסהיד
בחברך סהיד שקרא׃ ולא
תשהד עלא צאחבך שהאדה
זור׃ ולא תחמיד את
אתת חברך ולא תירוג בית חברך
חקליה ועבדיה ואמתיה תוריה
וחמריה וכל דלחברך׃ ולא
תתמן זוגה צאחבך ולא תתשה
מנזלה וציעתה ועבדה ואמתה
תורה וחמארה וגמיע מא לה׃
ית פתגמיא האלין
מליל יי עם כל קהלכון בטורא מגו אישתא ענגא ואמטתא קל רב
ולא פסיק וכתבינון על תרין לוחי אבניא ויהבינון לי׃ הדה אלכלמאת
כלם אללה בהא גמיע גוקכם פי אלגבל מן לדן אלנאר ואלגמאם ואלצבאב
בצות עצים גיר מעאוד וכתבהא עלא לוחי אלגוהר ודפעהא אלי׃
והוה כמשמעכון ית קלא מגו חשוכא וטורא בער באישתא

כאשר צוך׳ אף על כבוד אב ואם נצטוו במרה שנ׳ שם שם לו חק ומשפט׳ ולא תנאף׳ אין לשון ניאוף אלא באשת איש׳

בער באש ותקרבון אלי כל
ראשי שבטיכם וזקניכם: ותאמרו
הן הראנו יהוה אלהינו את
כבדו ואת גדלו ואת קלו
שמענו מתוך האש היום הזה
ראינו כי ידבר אלהים את
האדם וחי: ועתה למה נמות
כי תאכלנו האש הגדלה
הזאת אם יספים אנחנו לשמע
את קול יהוה אלהינו עוד
ומתנו: כי מי כל בשר אשר
שמע קול אלהים חיים מדבר
מתוך האש כמנו ויחי:
קרב אתה ושמע את כל
אשר יאמר יהוה אלהינו ואת
תדבר אלינו את כל אשר
ידבר יהוה אלהינו אליך
ושמענו ועשינו: וישמע יהוה

וקריבתון לותי כל רישי שבטיכון
וסביכון: פלמא סמעתם אלצות
מן וסט אלט׳לאם ואלגבל
משתעל באלנאר תקדם אלי רוסא
אסבאטכם ומשאיכֿכם: ואמרתון
הא אחזינא יי׳ אלהנא ית יקריה וית
רבותיה וית קל מימריה שמענא
מגו אישתא יומא הדין חזינא ארי
ממליל יי׳ עם אנשא ומתקיים:
פקלתם הודא קד אראנא אללה
רבנא כרמתה ועט׳מתה וסמענא
כלאמה מן דאכל אלנאר בעלמנא
אליום אנה יגוז אן יכלם אללה אנסאנא
פיחיא: וכען למא נמות ארי תיכלננא
אישתא רבתא הדא אם מוספין
אנחנא למשמע ית קל מימרא
דיי׳ אלהנא עוד מייתין אנחנא: ואלאן
פלמא נהלך ולא תאכלנא הדה אלנאר
אלעט׳ימה פאננא אן עאודנא אסתמאע
כלאם אללה רבנא איצא מתנא: ארי מן כל בסרא די שמע קל מימרא די
קיימא ממליל מגו ישתא כותנא ואתקיים: לאנה אי בשר סמע צות
אללה אלחי מכאטבה מן וסט אלנאר מתלנא פעאש: קרב את ושמע ית כל
די יימר יי׳ אלהנא ואת תמליל עימנא ית כל די ימליל יי׳ אלהנא לנא ונקביל
ונעביד: תקדם אנת ואסמע גמיע מא יקולה אללה רבנא ואנת תכלמנא
בגמיעה ונסמעה ונעמל בה: ושמע קדם יי׳ ית קל

ולית תתאוה ל׳ תרגום אף הוא לשון חמדה כמו חומד למרידה דמתרגמינן דמרגג למחדי ולא יסף מתרגמינן ולא
פסק כי קולו חזק וקיים לעולם דא ולא יסף לא הוסיף להראות בתוק ופומבי ואת תדבר אלינו התשתם את כחו כנקבה

שנצטיריך

את קול דבריכם בדברכם
אלי ויאמר יהוה אלי שמעתי
את קול דברי יהוה העם הזה
אשר דברו אליך היטיבו כל
אשר דברו: מי יתן והיה לבבם
זה להם ליראה אתי ולשמר
את כל מצותי כל הימים למען
ייטב להם ולבניהם לעלם: לך
אמר להם שובו לכם לאהליכם:
ואתה פה עמד עמדי ואדברה
אליך את כל המצוה והחקים
והמשפטים אשר תלמדם ועשו
בארץ אשר אנכי נתן להם
לרשתה: ושמרתם לעשות
כאשר צוה יהוה אלהיכם אתכם
לא תסרו ימין ושמאול: בכל

פתגמיכון במללותכון עמי ואמר
יי לי שמיע קדמי ית קל פתגמי
עמא הדין דמלילו עימך אתקינו
כל דמלילו: פסמע אללה כלאמכם
אד כלמתמוני פקאל אללה לי קד
סמעת כלאם הולאי אלקום אד
כלמוך וקד אחסנו פי גמיע מא
קאלו: לוי דיהי ליבא הדין להון
למדחל קדמי ולמיטר ית כל
פקודי כל יומיא בדיל דייטב
להון ולבניהון לעלם: פליתמכן
אן יבקא להם הדא אלקלב מתל
אן יכאפוני טול אלזמאן ליכיר
להם ולבניהם אלי אלדהר: איזיל
אימר להון תובו לכון למשכניכון:
אמץ קל להם ארגעו אלי אכביתכם:
ואת הכא קום קדמי ואמליל

עימך ית כל תפקידתא וקימיא ודיניא דתלפינון ויעבדון בארעא
דאנא יהיב להון למירתה: ואנת פקם ההנא בין ידי חתי אכלמך
בגמיע אלוצאיא ואלרסום ואלאחכאם אלדי תעלמהם ויצנעון פי אלבלד
אלדי אנא מעטיהם יחוזונה: ותיטרון למעבד כמא דפקיד יי אלהכון
יתכון לא תסטון לימינא ולסמלא: פאחפטו ואעמלו במא אמרכם
אללה רבכם ולא תזולו ימנה ולא יסרה: בכל אורחא דפקיד
יי אלהכון יתכון תהלכון בדיל דתיחון וייטב לכון ותורכון יומין

שנצטערתי עליכם ורפיתם את ידי כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אלי מאהבה וכי לא היה יפה לכם

תפ׳לין

הדרך אשר צוה יהוה אלהיכם
אתכם תלכו למען תחיון וטוב
לכם והארכתם ימים בארץ
אשר תירשון: וזאת המצוה
החקים והמשפטים אשר צוה
יהוה אלהיכם ללמד אתכם
לעשות בארץ אשר אתם עברים
שמה לרשתה: למען תירא את
יהוה אלהיך לשמר את כל
חקתיו ומצותיו אשר אנכי
מצוך אתה ובנך ובן בנך כל
ימי חייך ולמען יארכן ימיך:
ושמעת ישראל ושמרת
לעשות אשר ייטב לך ואשר
תרבון מאד כאשר דבר יהוה
אלהי אבתיך לך ארץ
זבת חלב ודבש:

בארעא דתירתון: בכל אלטריק
אלדי אמרכם אללה רבכם לכי
תחיון ויכ'אר לכם ותטול מדתכם
פי אלבלד אלדי תחוזונה: ודא תפקיד
תפקידתא קימיא ודיניא דפקיד
יי אלהכון לאלפא יתכון למעבד
בארעא דאתון עברין לתמן
למירתה: והדה אלוצאיא ואלרסום
ואלאחכאם אלדי אמרני אללה רבכם
אן אעלמכמוהא לתצנעוהא
פי אלבלד אלדי אנתם גאיזון אליה
לתחוזוה: בדיל דתדחל קדם יי
אלהך למיטר ית כל קימוהי
ופקודוהי דאנא מפקיד לך את
ובנך ובר בנך כל יומי חייך
ובדיל דיורכון יומך: לכי
תכ'אף אללה רבך ותחפט'
רסומה ווצאיאה אלתי אנא
אמרך אנת ואבנך ואבן אבנך. טול איאם חיאתך ולכי
תטול מדתך: ותקביל ישראל ותטר למעבד דייטב
לך ודתסגון לחדא כמא דמליל יי אלהא דאבהתך
לך ארע עבדא חלב ודבש: פאסמע דאך ואחפט'ה ואעמל
בה לכי יכ'אר לך ולכי תכת'רו גדא כמא ועדך אללה אלאה
אבאיך בלד יפיץ' לבנא ועסלא:

ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני״ ה׳ אלהינו ה׳ אחד״ ה׳ שהוא אלהינו עתה ולא אלהי באומות עת׳ הוא עתיד להיות

פ פ פ

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה
אחד : ואהבת את יהוה אלהיך
בכל לבבך ובכל נפשך ובכל
מאדך : והיו הדברים האלה
אשר אנכי מצוך היום על לבבך :
ושננתם לבניך ודברת בם
בשבתך בביתך ובלכתך בדרך
ובשכבך ובקומך : וקשרתם
לאות על ידך והיו לטטפת בין
עיניך : וכתבתם על מזזות ביתך
ובשעריך :
אלהיך
והיה כי יביאך יהוה אלה ארץ

יד ס ל עין רב ל דל רב

שמע ישראל יי אלהנא
יי חד : אעלם יא אסראיל
אן אללה רבנא אללה ואחד : ותרחם
ית יי אלהך בכל ליבך ובכל נפשך
ובכל נכסך : ואחבב אללה רבך
מכלצא בכל קלבך ונפסך
וגהדך : ויהון פתגמיא האלין
דאנא מפקיד לך יומא דין
על ליבך : ולתכון הדה
אלכלמאת אלתי אמרך בהא
אליום פי קלבך : ותתנינון לבנך
ותמליל בהון במיתבך בביתך
ובמהכך באורחא ובמשכבך
ובמקימך : ואחכהא לאבנך

ואדרסהא פיהא אד גלוסך בביתך פי מנזלך ומסירך פי טריקך ועגד נומך
וקיאמך : ותקטרינון לאת על ידך ויהון לתפלין בין עינך : ואעקדהא עלאמה
עלי ידך ותכון מכשורה בין עיניך : ותכתובינון על מזוזין ותקבעינון בסיפי
ביתך ובתרעך : ואכתבהא עלא כדור פתוח מנאזלך ואבואבך : ויהי

ה' אחד שנ' כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ונא' ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד : ואהבת
עשה דבריו מאהבה לעושה מיראה העושה אצל רבו מיראה כשהוא מטריח עליו מניחו והולך לו : בכל לבבך
בשני יצריך. ד"א בכל לבבך שלא יהיה לבך חלוק על המקום : ובכל נפשך אפלו הוא נוטל את נפשך : ובכל מאודך
בכל ממונך יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך. ד"א בכל מאדך בכל מדה ומדה שמודד לך
בין מדה טובה בין במדת פורענות וכן דוד הוא אומר כוס ישועות אשא וגו' צרה ויגון אמצא וגו' והיו הדברים מהו
האהבה והיו הדברים האלה שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומדבק בדרכיו : אשר אנכי מצוך היום לא יהיו בעיניך
כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה דיוטגמא מצות המלך הבאה במכתב : ושננתם
לשון חדוד הוא שיהיו מחודדים בפיך שאם ישאלך אדם דבר לא תהא צריך לגמגם בו אלא אמור לו מיד : לבניך אלו
התלמידים מצינו בכל מקום שהתלמידים קרוים בנים שנ' בנים אתם לה' אלהיכם ואומר בני הנביאים אשר בבית אל
וכן בחזקיהו שלמד תורה לכל ישראל וקראם בנים שנ' בני עתה אל תשלו וכשם שהתלמידים קרויים בנים שנ' בנים אתם
לה' אלהיכם כך הרב קרוי אב שנ' אבי אבי רכב ישראל וגו' : ודברת בם שלא יהא עיקר דבורך אלא בם עשה עיקר ואל תעש
טפל : ובשכבך יכול אפלו שכב בחצי היום ת"ל ובקומך יכול אפלו בחצי הלילה ת"ל ובלכתך בדרך דרך ארץ דברה תורה
זמן שכיבה וזמן קימה : וקשרתם לאות על ידך אלו תפלין שבזרוע : והיו לטוטפות בין עיניך אלו תפלין שבראש ועל

אשר נשבע לאבתיך לאברהם
ליצחק וליעקב לתת לך ערים
גדלת וטבת אשר לא בנית ובתים
מלאים כל טוב אשר לא מלאת
וברת חצובים אשר לא חצבת
כרמים וזתים אשר לא נטעת
ואכלת ושבעת השמר לך פן
תשכח את יהוה אשר הוציאך
מארץ מצרים מבית עבדים
את יהוה אלהיך תירא ואתו תעבד
ובשמו תשבע לא תלכון אחרי
אלהים אחרים מאלהי העמים
אשר סביבותיכם כי אל קנא

כר
כל
לזש
מל

ארי יעילנך יי אלהך לארעא
דקיים לאבהתך לאברהם
ליצחק וליעקב למתן לך
קרוין רברבן וטבן דלא בניתא
ואלא אדכלך אלה רבך אלבלד
אלדי קסם לאבאיך לאבראהים
ויצחק ויעקוב אן יעטיכהא
תלך קרא כבירה מאלסתבניהא
ובתין מלין כל טוב דלא מליתא
וגובין פסילן דלא פסלתא כרמין
וזיתין דלא נצבתא ותיכול
ותסבע ובייות ממלוה כל כיר
מא לם תמלהא וצהאריג
מנקורא לם תנקרהא וכרום
וזיאתין מא לם תגרסהא פאכלת ושבעת אסתמר לך דלמא תתנשי
ית דחלתא דיי דאפקך מארעא דמצרים מבית עבדותא פאחדראן
אן תנסא אלה אלדי אכרגך מן בלד מצר מן בית אלעבודייה ית יי
אלהך תדחל וקדמוהי תפלח ובשמיה תקיים בל כן אלה רבך
ואעבדה ואחלף באסמה באהא לא תהכון בתר טעות עממא מ
מטעות עממיא דבסחרניכון ולא תתבעו מעבודאת אלכתמן מעבודאת
אלאמם אלדין חואליכם ארי אל קנא יי אלהך שכינתיה

ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טוטפות טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים מזוזות ביתך מזוזתכת
שאין צריך אלא אחת ובשעריך לרבות שערי חצירות ושערי מדינות ושערי עירות חצובים
לפי שהוא מקום טרשין ולעזים כופל בו לשון חציבה מבית עבדים כתרגומו מבית עבדותא ממקום
שהייתם שם עבדים ובשמו תשבע אם יש בך כל המדות הללו שאתה ירא את שמו ועובדו אותו את
בשמו תשבע שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשבועתך ואם לאו לא תשבע מאלהי העמים אשר
סביבותיכם הוא הדין לרחוקים אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם הוצרך להזהיר עליהם ביותר

יהוה אלהיך בקרבך פן יחרה
אף יהוה אלהיך בך והשמידך
מעל פני האדמה׃
לא תנסו את יהוה
אלהיכם כאשר נסיתם במסה׃
שמור תשמרון את מצות יהוה
אלהיכם ועדתיו וחקיו אשר
צוך׃ ועשית הישר והטוב בעיני
יהוה למען ייטב לך ובאת
וירשת את הארץ הטבה
אשר נשבע יהוה לאבתיך׃
להדף את כל איביך מפניך כאשר
ז״ דבר יהוה׃ כי
ישאלך בנך מחר לאמר מה העדת
והחקים והמשפטים אשר צוה
יהוה אלהינו אתכם׃ ואמרת

בינך דלמא יתקף רוגזא דיי׳
אלהך בך וישיצינך מעל אפי
ארעא׃ לאן אללה רבך טאיק
מעאקב פי מא בינכם. ללא
ישתד גצבה עליך וינפרך ען
וגה אלארץ׃ לא תנסון
קדם יי׳ אלהכון כמא דנסיתון
בנסיתא׃ ולא תגרבו אללה רבכם
כמא גרבתמוה פי דאת אלמחנה׃
מיטר תיטרון ית פקודיא דיי׳
אלהכון וסהדותיה וקימוהי דפקדך׃
כל אחפצו חפצא וצאיא אללה
רבכם ושואהדה ורסומה אלתי
אמרך בהא׃ ותעביד דכשר
ודתקין קדם יי׳ בדיל דייטב לך׃
ותיעול ותירת ית ארעא טבתא
דקיים יי׳ לאבהתך׃ ואצנע

אלמסתקים ואלגייד בין ידיה לכי יכאל לך. ותדכל ותחוז אלבלד אלגייד
אלדי קסם עליה לאבאיך׃ למתבר ית כל בעלי דבבך מן קדמך
כמא דמליל יי׳׃ וירפע גמיע אעדאיך מן בין ידיך במא ועדך׃
ארי ישאלנך ברך מחר למימר מא סהדותא וקימיא
ודיניא דפקיד יי׳ אלהנא יתכון׃ ואדא סאלך אבנך גדא קאילא
מא סבב אלשואהד ואלרסום ואלאחכאם אלתי אמרכם אללה רבנא׃ ותימר

משורת
במקה׳ כשיצאו ממצרים שנקוהו במים שנ׳ היש ה׳ בקרבנו״ הישר והטוב״ זו פשרה לפנים
הדין״ כאשר דבר׳ והיכן דבר והמתי את כל העם״ כי ישאלך בנך מחר׳ יש מחר שהוא אחר זמן״

לבנך עבדים היינו לפרעה
במצרים ויציאנו יהוה ממצרים
ביד חזקה: ויתן יהוה אותת
ומפתים גדלים ורעים במצרים
בפרעה ובכל ביתו לעינינו: ואותנו
הוציא משם למען הביא אתנו
לתת לנו את הארץ אשר
נשבע לאבתינו: ויצונו יהוה
לעשות את כל החקים האלה
ליראה את יהוה אלהינו לטוב
לנו כל הימים לחיתנו כהיום
הזה: וצדקה תהיה לנו כי נשמר
לעשות את כל המצוה הזאת
לפני יהוה אלהינו כאשר
צונו: כי
יביאך יהוה אלהיך אל הארץ

לבנך עבדין הוינא לפרעה
במצרים ואפקנא יי ממצרים
ביד תקיפא: פקל לה כנא עבידא
לפרעון במצר ואכרגנא אללהמן
תם ביד שדידה: ויהב יי אתין
ומופתין רברבין ובישין במצרים
בפרעה ובכל אנש ביתיה
לעינינא: ואחל אלה איאת
ובראהין עטימה צארה במצר
בפרעון ובגמיע אהלה בחצרתה:
ויתנא אפיק מתמן בדיל לאעלא
יתנא למתן לנא ית ארעא·
דקיים לאבהתנא: ואכרגנא מן
תם לכי ידכלנא ויעטינא לבלד
אלדי קסם עליה לאבאינא:
ופקדנא יי למעבד ית כל
קימיא האלין למדחל קדם יי
אלהנא דייטב לנא כל יומיא לקיימותנא כיומא הדין: ואמרנא
באן נצנע הדה ארסום ונכאף אלה רבנא לכי יכאף לנא טול
אזמאן ונחיא כיומנא הדא: וזכותא תהי לנא ארי נטר למעבד
ית כל תפקירתא הדא קדם יי אלהנא כמא דפקדנא: וחסנה
תכון לנא אדא חפטנא ועמלנא גמיע הדה אשריעה בין ידי
אלה רבנא כמא יאמרנא: ארי יעלינך יי אלהך
לארעא דאת עליל לתמן למירתה: ויתריך עממין סגיאין מן
קדמך חתאי וגרגשאי ואמוראי וכנענאי ופרזאי וחואי ויבוסאי

ונשל: לשון השלכה וכתלה וכן ונשל הברזל: ולא תחנם: לא תתן להם חן אסור לו לאדם לומר כמה נאה

חרמי

שבעה

אשר אתה בא שמה לרשתה
ונשל גוים רבים מפניך החתי
והגרגשי והאמרי והכנעני
והפרזי והחוי והיבוסי שבעה
גוים רבים מפניך ועצומים
ממך: ונתנם יהוה אלהיך לפניך
והכיתם החרם תחרים אתם
לא תכרת להם ברית ולא תחנם:
ולא תתחתן בם בתך לא תתן
לבנו ובתו לא תקח לבנך: כי
יסיר את בנך מאחרי ועבדו
אלהים אחרים וחרה אף יהוה
בכם והשמידך מהר: כי אם
כה תעשו להם מזבחתיהם
תתצו ומצבתם תשברו ואשיריהם
תשרפון באש: כי עם קדוש
ופסיליהם

שבעה עממין סגיאין ותקיפין
מנך: ואדא אדכלך אלה רבך
אלי אלבלד אלדי אנת דאכל
אליה לתחוזה פיטחט אממא
כתירה מן בין ידיך אלחתיין
ואלגרגשיין ואלאמוריין ואלכנעניין
ואלפרזיין ואלחויין ואליבוסיין סבעה
אממא אכתר ואעצם מנך:
וימסרנון יי אלהך קדמך
ותמחינון גמרא תגמר יתהון
לא תגזר להון קים ולא תרחים
עליהון: פיסלמהם אלה רבך
בין ידיך פאקתלהם ואתלפהם:
לא תעהד מעהם עהדא ולא
תרות עליהם: ולא תתחתן בהון
ברתך לא תתן לבריה וברתיה
לא תיסב לברך: ולא תצאהרהם:

פתעטי אבנתך לאבנהם ותאכד אבנתהם לאבנך: ארי יטעין ית בלך
מבתר פלחני ויפלחון לטעות עממיא ויתקף רגזא דיי בכון וישיצינך
בפריע: פאנהם יזילו אבנך מן עבאדתי פיעבדון אלהה אכר· פישתד
גצב אלה עליך פינפדך סריעא: ארי אם כדין תעבדון להון איגוריהון תתרעון
וקמתהון תתברון ואשיריהון תקצצון וצלמי טעותהון תיקדון בנורא: בל
כדא פאצנעו בהם מדאבחהם פאנקצו ופכאכהם פכסרו וסואריהם פגדעו:

חרמי זה" לא תתן להם חניה בארץ" כי יסיר את בנך מאחרי: בנו של נכרי כשישא את בתך יסיר את
בנך אשר תלד לו בתך מאחרי למדנו שבן בתך הבא מן הנכרי קרוי בנך אבל בן בנך הבא מן הנכרית אינו
קרוי בנך אלא בנה שהרי לא נאמר על בתו לא תקח כי תסיר את בנך מאחרי אלא כי יסיר את בנך וגו' מזבחותיהם"
של לבנים" מצבתם" אבן אחת" ואשיריהם" אילנות שעובדין אותן" ופסיליהם" פסילים צלמים"

אתה ליהוה אלהיך בך בחר
יהוה אלהיך להיות לו לעם
סגלה מכל העמים אשר על
פני האדמה: לא מרבכם מכל
העמים חשק יהוה בכם ויבחר
בכם כי אתם המעט מכל
העמים: כי מאהבת יהוה אתכם
ומשמרו את השבעה
אשר נשבע לאבתיכם
הוציא יהוה אתכם ביד חזקה
ויפדך מבית עבדים מיד
פרעה מלך מצרים: וידעת
כי יהוה אלהיך הוא האלהים
האל הנאמן שמר הברית
והחסד לאהביו ולשמרו
מצותו לאלף דור: ומשלם

מצותיו ק

ופסולהם אחר קוהא בנאר:
ארי עם קדיש את קדם יי אלהך בך
אתרעי יי אלהך למהוי ליה לעם
חביב מכל עממיא דעל אפי
ארעא: לא מדסגיאין
אתון מכל עממיא צבי יי בכון
ואתרעי בכון ארי אתון זעירין
מכל עממיא: ארי מדרחים
יי יתכון ומדנטר ית קימא
דקיים לאבהתכון אפיק יי יתכון
ביד תקיפא ופרקך מבית עבדותא
מידא דפרעה מלכא דמצרים:

ולכן מן מחבה אללה לכם ומן חפטה
אלימין אלתי קסם בהא לאבאיכם אכרגכם אללה ביד שדידה ופכאך
מן בית אלעבודיה מן יד פרעון מלך מצר: ותעלם אן אללה רבך הו אלאלה
אלאמין אלחאפט ללעהד ואלאחסאן למחביה וחאפטי שראיעה לאלף גיל: ומשלם לשנאיה
ואלאמין אלחאפט... פאעלם אן אללה רבך הו אלאלה אלטאיק לאמין חאפט לעהד ואלאחסאן
למחביה וחאפטי שראיעה לאלף גיל: ומשלם לשנאוהי טבון דאיכון

לא מרבכם. כפשוטו ומדרשו לפי שאין אתם מגדילין עצמכם כשאני משפיע לכם טובה לפיכך חשק בכם. כי אתם המעט.
הממעטין עצמכם כגון אברהם שנ' ואנכי עפר ואפר וכגון משה ואהרן שאמרו ונחנו מה לא כנבוכד נצר שאמר אדמה
לעליון וסנחריב שאמר מי בכל אלהי הארצות וחירם אמר מושב אלה' ישבתי. כי אתם המעט. הרי כי משמש בלשון
דהא. כי מאהבת ה'. הרי כי משמש בלשון אלא. לא מרובכם חשק ה' בכם אלא מאהבת ה' אתכם. ומשמרו את השבועה.

ונחמ״ש

לשנאיו אל פניו להאבידו לא
יאחר לשנאו אל פניו ישלם לו:
ושמרת את המצוה ואת החקים
ואת המשפטים אשר אנכי
מצוך היום לעשותם:

קי״ט פיסו׳ סימן כלט

והיה עקב תשמעון את המשפטים
האלה ושמרתם ועשיתם אתם
ושמר יהוה אלהיך לך את הברית
ואת החסד אשר נשבע לאבתיך:
ואהבך וברכך והרבך וברך פרי
בטנך ופרי אדמתך דגנך
ותירשך ויצהרך שגר אלפיך
ועשתרת צאנך על האדמה
אשר נשבע לאבתיך לתת לך:

עבדין קדמוהי בחייהון לאובדיהון
לא מאחר עובד טב לסנאוהי ·
טבון דאינון עבדין קדמוהי
בחייהון משלים להון · ומכאפי
שאנייה בחצ׳רתה לאנפאדה ·
ולא יואכ׳ר לה שיאבל בחצ׳רתה
יכאפיה · ותיטר ית תפקידתא
וית קימיא וית דיניא · דאנא
מפקיד לך יומא דין למעבדהון:
ואחפט׳ אלוצאיא ואלרסום ואלאחכאם ·
אלתי אמרך בהא אליום ואעמל
בהא:
ויהי חלף דתקבלון ית דיניא
האלין ותיטרון ותעבדון יתהון ·
ויטר יי אלהך לך ית קימא וית
חסדא דקיים לאבהתך: פיכון

גזא מא תסמעון הדה אלאחכאם ותחפט׳והא ותעמלוהא יחפט׳ אללה רבך
לך אלעהד ואלפצ׳ל אלדי קסם לאבאיך: וירחמינך ויברכינך ויסגינך ויברך
ולדא דמעך ואבא דארעך · עבורך וחמרך ומשחך בקרי תורך ועדרי
ענך · על ארעא דקיים לאבהתך למתן לך: פיחבבך ויבארך פיך ויכת׳רך ·
ויבארך פי תמרך ותמר ארצ׳ך בלך ועצירך ודהנך נתאג בקרך
וגפראת גנמך · פי אלבלד אלדי קסם לאבאיך אן יעטיכאה:

מחמת שמרת את השבועה · לאלף דור · ולהלן הוא אומר לאלפים כאן שהוא סמוך אצל לשומרי מצותיו הוא אומר לאלף
ולהלן שהוא סמוך אצל לאהביו הוא אומר לאלפים · אוהבין · אלו העושין מאהבה · שומרי מצותיו · אלו העושין מיראה ·
ומשלם לשונאיו · אל פניו · בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא · היום לעשותם · ולמחר לעולם הבא
ליטול שכרם · **והיה** עקב תשמעון · אם המצות קלות שבאדם דש בעקביו תשמעון · ושמר ה׳ וג׳ · ישמור
לך הבטחתו · שגר אלפיך · ולדי בקרך שהנקבה משגרת ממעיה · עשתרות צאנך · מנחם פירש אבירי
בשן [illegible] כאן כמו עשתרות קרנים לשון חוזק ואונקלוס תרגם ועדרי ענך ורבותינו אמרו למה נקרא שמם

ברוך תהיה מכל העמים לא
יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך׃
והסיר יהוה ממך כל חלי
וכל מדוי מצרים הרעים לא אשר ידעת לא
ישימם בך ונתנם בכל שנאיך׃
ואכלת את כל העמים אשר
יהוה אלהיך נתן לך לא תחוס
עינך עליהם ולא תעבד את
אלהיהם כי מוקש הוא לך׃

כי תאמר בלבבך רבים הגוים
האלה ממני איכה אוכל
להורישם׃ לא תירא מהם
זכר תזכר את אשר עשה
יהוה אלהיך לפרעה ולכל
מצרים׃ המסת הגדלת אשר

בריך תהי מכל עממיא לא יהי
בך עקר ועקרא ובבעירך׃ ותכון
מבארך מן גמיע אלאמם ולא
יכן פיך עאקר ולא עאקרה
ולא פי בהאימך׃ ויעדי יי מנך
כל מרעין וכל מכתשי מצרים
בישיא דידעתא לא ישוינון בך
ויתנינון בכל סנאך׃ ויזיל אלה
מנך כל מרץ וסאיר אדוי מצר
אלרדייה אלתי תערפהא לא יחלבך
שיא מנהא בל יחלהא בשאנך׃
ותגמר ית כל עממיא דיי אלהך
יהיב לך לא תחוס עינך עליהון
ולא תפלח ית טעותהון ארי תקלא
יהון לך׃ פתפני גמיע אלשעוב
אלדי יעטיך אלה רבך לא תשפק
עליהם ולא תעבד מעבודאתהם

פיכונו לך והקא׃ ארי תימר בלבך סגיאין עממיא האלין מנאי איכדין
איכול לתרכותהון׃ פאן קלת פי נפסך הולאי אלאמם אכתר מני פכיף
אטיק אן אקרצהם׃ לא תדחל מנהון מדכר תדכר ית דעבד יי אלהך אדכרת
לפרעה ולכל מצראי׃ לא תכאפהם בל אדכר מא צנע אלה
רבך בפרעון וסאיר אלמצריין׃ נסין רברבן דחזאה עינך ואתיא
ומופתיא וידא תקיפתא ודרעא מרממא דאפקך יי אלהך כן יעביד

עשתרות שמעשרות את בעליה׃ עקר׃ שאינו מוליד׃ כי תאמר בלבבך׃ על כרחך לשון דלמא הוא שמא
תאמר בלבבך מפני שהם רבים לא אוכל להורישם אל תאמר כן לא תירא מהם ואיתי לפרשו באחת משאר
לשונות שלכי שיפול עליו שוב לא תירא מהם׃ המסות׃ נסיונות׃ האותות׃ כגון ויהי לנחש והיו לדם

ראו עיניך והאתת והמפתים
והיד החזקה והזרע הנטויה
אשר הוצאך יהוה אלהיך
כן יעשה יהוה אלהיך לכל
העמים אשר אתה ירא מפניהם:
וגם את הצרעה ישלח יהוה
אלהיך בם עד אבד הנשארים
והנסתרים מפניך: לא תערץ
מפניהם כי יהוה אלהיך
בקרבך אל גדול ונורא: ונשל
יהוה אלהיך את הגוים האל
מפניך מעט מעט לא תוכל
כלתם מהר פן תרבה עליך
חית השדה: ונתנם יהוה אלהיך
לפניך והמם מהומה גדלה עד
השמדם: ונתן מלכיהם בידך

יי אלהך לכל עממיא דאת
דחיל מן קדמיהון: אלעלאם
אלעטימה אלתי ראתהא עיניך
ואלאיאת ואלבראהין ואליד אלשדידה
ואלדראע אלממדודה כמא אכרגך
אללה רבך כדאך יצנע בגמיע
אלאמם אלתי תכאפהם: ואף ית
ערעיתא יגרי יי אלהך בהון עד
דיבדון דאשתארו ודאטמרו
מן קדמך: ויבעת אלזנאביר
פיהם חתי יביד אלבאקון ואל
מנסתרון מן בין ידיך: לא
תתבר מן קדמיהון ארי יי אלהך
שכינתיה בינך אלהא רבא
ודחילא: לא תרהבהם לאן
כון אללה רבך פימא בינך אלטאיק
אלעטים אלמכיף: ויתריך יי אלהך
ית עממיא האלין מן קדמך זעיר זעיר לא תיכול לשיציותהון בפריע
דלמא תסגי עלך חית ברא: והו יטרטח אולאיך אלאמם מן בין
ידיך קלילא קלילא ולא תטיק אן תפניהם סריעא כלא יכתר
עליך וחש אלצחרא: וימסרינון יי אלהך קדמך ויְשַׁגֵּישִׁנּוּן שיגוש
רב עד דישתיצון: פאדא אסלמהם אללה רבך בין ידיך פאהאמהם
אהאמה עטימה אלא אנפאדהם: וימסר מלכיהון בידך:

נסיונות: המופתים: המכות המופלאות: היד החזקה: זה הדבר: והזרוע הנטויה: זו החרב שלמכת בכורות:
הצרעה: מין שרץ העוף שהיתה זורקת בהם מרה ומסרסתן ומסמאה את עיניהם בכל מקום שהיו נסתרים שם:
פן תרבה עליך חית השדה: והלא אם עושין רצונו אין מתיראין מן החיה שנ' וחית השדה השלמה לך אלא גלוי
היה לפניו שעתידים לחטא: והמם: נקוד קמץ כולו לפי שאין מ"ם אחרונה מן היסוד והרי הוא כמו והם אותם

והאבדת את שמם מתחת השמים
לא יתיצב איש בפניך עד
השמדך אתם׃ פסילי אלהיהם
תשרפון באש לא תחמד כסף
וזהב עליהם ולקחת לך פן
תוקש בו כי תועבת יהוה אלהיך
הוא׃ ולא תביא תועבה אל ביתך
והיית חרם כמהו שקץ תשקצנו
ותעב תתעבנו כי חרם הוא׃

כל המצוה אשר אנכי מצוך
היום תשמרון לעשות למען
תחיון ורביתם ובאתם וירשתם
את הארץ אשר נשבע יהוה
לאבתיכם׃ וזכרת את כל הדרך
אשר הוליכך יהוה אלהיך זה

ותוביד ית שומהון מתחות
שמיא. לא יתעתד אנש קדמך.
עד דתשיצי יתהון׃ ויסלם
מלוכהם פי ידך. פאבר אסמאיהם
מן תחת אלסמא ואנסאן לא יקף
בין ידיך. אלא אן תנפיהם. צלמי
טעותהון תיקדון בנורא. לא
תחמיד כספא ודהבא דעליהון
ותיסב לך. דלמא תתקיל ביה.
ארי מרחק קדם יי אלהך הוא׃
ואחרקו פסול מעבודאתהם
בנאר. ולא תתמן שיא מן פצה
ואלדהב אלדי עליהם פתאכדה
לך. כלא תוהק בה פאנהא כריהה
ללה רבך׃ ולא תעיל דמרחק
לביתך. ותהי חרמא כותיה
שקצא תשקציניה. ורחקא
תרחקיניה ארי חרמא הוא׃ ולא תדכל מא יכרהה אללה אלי ביתך. פתציר
מתלופא מתלה. בל תגסה תגסיסא ואכרהה כריהה אד הי מתלוף׃
כל תפקידתא דאנא מפקיד לך. יומא דין תיטרון
למעבד בדיל דתיחון ותסגון. ותיעלון ותירתון ית ארעא דקיים
יי לאבהתכון׃ גמיע אלוצאיא אלדי אמרך בהא אליום אחפטוהא
ואעמלו בהא לכי תחיון ותכתרון ותדכלו ותחוזו אלבלד אלדי קסם
אללה לאבאיכם׃ ותדכר ית כל אורחא דדברך. יי אלהך · ד־־בג׳

אבל והמס בלבב עבלתו כולו יקוד לפיכך חיבו קמץ וחציו פתח כשאר פעל שבשלש אותיות׃ כל המצוה
כמשמעו ומדרש אחר אם התחלת במצוה גמור אותה שאינה נקראת המצוה אלא על שם הגומרה שנ׳ ואת עצמות

ארבעים שנה במדבר למען
ענתך לנסתך לדעת את אשר
בלבבך התשמר מצותו אם לא:
ויענך וירעבך ויאכלך את המן
אשר לא ידעת ולא ידעון אבתיך
למען הודיעך כי לא על הלחם
לבדו יחיה האדם כי על כל
מוצא פי יהוה יחיה האדם:
שמלתך לא בלתה מעליך
ורגלך לא בצקה זה ארבעים
שנה: וידעת עם לבבך כי כאשר
ייסר איש את בנו יהוה אלהיך
מיסרך: ושמרת את מצות יהוה
אלהיך ללכת בדרכיו וליראה
אתו: כי יהוה אלהיך מביאך

ארבעין שנין במדברא בדיל
לעניותך ובדיל לנסיותך:
למדע ית דבלבבך התיטר
פקודוהי אם לא: ואדכר גמיע
אלטריק אלדי סיירך אללה רבך
פי אלבר הדה ארבעין סנה ליתעבך
וימתחנך ויצהר ללנאס מא פי
קלבך אתחפט וצאיאה אם לא:
ועניך ואכפנך ואוכלך ית
מנא דלא ידעתא ולא ידעו
אבהתך בדיל להודעותך ארי
לא על לחמא בלחודוהי
מתקיים אנשא ארי על כל
אפקות מימר מן קדם יי חיי
אנשא: ואתעבך ואגאעך:
ואטעמך אלמן אלדי לם תעריפה
ולם יערפה אבאוך לכי יערפך אנה ליס על אלכבז וחדה יחיא אל
אנסאן בל על גמיע מא אכרגה קול אללה יעיש: כסותך לא
בליאת מינך ומסנך לא יחיפותן ארבעין שנין: ותיאבך לם תבל:
ורגלך לם תחתפי הדה אלארבעין סנה: ותידע עם ליבך ארי כמא
דמליף גברא ית בריה יי אלהך מליף לך: פאעלם פי נפסך אנה
כמא יודב אמר ולדה אללה רבך מודבך: ותיטר ית פקודיא דיי אלהך:
למהך באורחן דתקנן קדמוהי ולמדחל יתיה: פאחפט וצאיאה וסר פי
טרקה ותקה: ארי יי אלהך מעיל לך לארע טבתא ארע

יוסף חשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם והנח משה לבני כתעסק בהם להעלותם את לפי שלא
הקפיק לגמרה וגמרוה ישראל נקראת על שמם" התשמור מצותיו" שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו: שמלתך
לא בלתה" ענני כבוד היו שפים בכסותם ומגהצים אותם כמין כלים וגדוליס ואף קטנים כמו שהיו גדלים

אל ארץ טובה ארץ נחלי מים
עינת ותהמת יצאים בבקעה
ובהר: ארץ חטה ושערה
וגפן ותאנה ורמון ארץ זית
שמן ודבש: ארץ אשר לא
במסכנת תאכל בה לחם לא
תחסר כל בה ארץ אשר
אבניה ברזל ומהרריה תחצב
נחשת: ואכלת ושבעת
וברכת את יהוה אלהיך על
הארץ הטבה אשר נתן לך:
השמר לך פן תשכח את יהוה
אלהיך לבלתי שמר מצותיו
ומשפטיו וחקתיו אשר אנכי
מצוך היום: פן תאכל ושבעת

נגדא נחלין דמיין מבועי עינון
ותהומין נפקין בבקען ובטורין:
פאן אלה רבך מדכלך אלי בלד
גייד בלד אודיה מא ועיון וגמור
תפגר פי בקאעה וגבאלה: ארע
חטין וסערין וגופנין ותינין
ורמונין ארעא דזיתהא משחא
והיא עבדא דבש: ארץ חנטה
ושעיר וגפן ותין ורמאן בלד
זיתון זית ועסל: ארעא דלא
במסכנו תיכול בה לחמא.
לא תחסר כל מדעם בה:
ארעא דאבנהא ברזלא:
ומטורהא תפסול נחשא: בלד
לא תאכל טעאמך פיה בתקתיר
ולא יעוזך שיא בלד מן חגאוא
תה אחדיד ומן גבאלה אנחאס: ותיכול ותסבע ותבריך ית יי אלהך
על ארעא טבתא דיהב לך: פאדא אכלת ושבעת פבארך אלה רבך
עלי אבלד אגייד אלדי אעטאך: אסתמר לך. דלמא תתנשי ית
דחלתא דיי אלהך. בדיל דלא למטר פקודוהי ודינוהי וקימוהי.
דאנא מפקיד לך יומא דין: פאחדר אן תנסא אלה רבך פלא תחפט
וצאיאה ואחכאמה ושואהדה אלי אמרך בהא אליום: דלמא תיכול ותסבע
ובתין שפירין תבני [illegible]: כלא תאכל ותשבע ותבני

היה גדל לבושן עמהן כלבוש [illegible] שלהומט שגדל עמו' לת בעקה' לא כפחה כבעק
כדרך הולכי יחף שרגליה[illegible]חות' זיתשמן' זתים העושים שמן' גדולים ועצומים

29

ובתים טבים תבנה וישבת
ובקרך וצאנך ירבין וכסף
וזהב ירבה לך וכל אשר לך
ירבה ורם לבבך ושכחת את
יהוה אלהיך המוציאך מארץ
מצרים מבית עבדים המוליכך
במדבר הגדל והנורא נחש שרף
ועקרב וצמאון אשר אין מים
המוציא לך מים מצור החלמיש
המאכלך מן במדבר אשר לא
ידעון אבתיך למען ענתך ולמען
נסתך להיטבך באחריתך
ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי
עשה לי את החיל הזה וזכרת
את יהוה אלהיך כי הוא הנתן לך
כח לעשות חיל למען הקים את

ביותא חסינא פתסכנהא ותורך
ועאנך יסגון וכספא ודהבא
יסגי לך וכל דלך יסגי ובקרך
וגנמך יכתרון ופצה ודהב יכתר
לך וגמיע מאלך יכתר וירם
ליבך ותתנשי ית דחלתא
דיי אלהך דאפקך מארעא
דמצרים מבית עבדותא פירתפע
קלבך ותנסא אלה רבך אלמכרגך
מן בלד מצר מן בית אלעבודיה
דדברך במדברא רבא ודחילא
אתר דחיוון קלן ועקרבין
ובית צהונא אתר דלית מיא
מטרא תקיפא אלמסלכך פי
אלבר אלכביר אלמכיף חית אלחיאת
אלמחרקה ואלעקארב ואלעטש
חית לא מא אלמכרג לך אלמאמן

דתקיף לך
חילא

אלצואן אלצלד דאוכלך מנא במדברא דלא ידעו אבהתך בדיל
לענייותך ובדיל לנסיותך לאוטבא לך בסופך אלמטעמך אלמן פי
אלבר מא לם יערפה אבאיך ליערבך וימתחנך ויעוצך בראפי
אכרתך ותימר בליבך חילי ותקוף ידי קנו לי ית נכסיא האלין
פלא תקול פי נפסך אן קוותי ועצם קדרתי אכתסב לי הדא אליסאר
ותדכר ית יי אלהך ארי הוא יהיב לך עצא למקני נכסין בדיל
לקיימא ית קימיה דקיים לאבהתך כיומא הדין בל אדכר אלה
רבך פאנה אלמעטיך קווה תכתסב בהא אליסאר לכי יפי בעהדה אלדי

בריתו אשר נשבע לאבתיך
כיום הזה׃
והיה אם שכח תשכח את יהוה ג
אלהיך והלכת אחרי אלהים
אחרים ועבדתם והשתחוית
להם העדתי בכם היום כי אבד
תאבדון׃ כגוים אשר יהוה מאביד
מפניכם כן תאבדון עקב לא
תשמעון בקול יהוה אלהיכם׃

שמע ישראל אתה עבר היום
את הירדן לבא לרשת גוים
גדלים ועצמים ממך ערים
גדלת ובצרת בשמים׃ עם
גדול ורם בני ענקים אשר
אתה ידעת ואתה שמעת מי
יתיצב לפני בני ענק׃ וידעת

קסם בה לאבאיך כיומנא
הדא׃
ויהי אם אתנשאה תתנשי
ית דחלתא דיי אלהך ותהך
בתר טעות עממיא ותפלחינון
ותסגוד להון אסהידית בכון
יומא דין ארי מיבד תיבדון׃
פאתא נסית אללה רבך ומצית
פעברת מעבוראת אכר
וסגדת להא פקד עדפת כם
מן אליום אנכם תבידון׃ כעממיא
דיי מוביד יתהון קדמיכון
כין תיבדון חלף לא קבלון דלא
במימרא דיי אלהכון׃ כאמם
אלדי אללה מבידהם מן בין אידיכם
כדאך תבידון אד לם תקבלון
אמר אללה רבכם׃
שמע ישראל את עבר יומא דין
ית ירדנא למיעל למירת עממין רברבין ותקיפין מנך קרוין
רברבן וכליכן עד צית שמיא׃ ואעלם יא אסראיל אנך גאיז
פי הדה אלמרה אלארדן לתדכל ותחוז אממא אכתר ואעצם מנך
פי קרא כבירה חצינה מתדאניה אלסמא׃ עם רב ותקיף בני גיבריא
דאת ידעתא ואת שמעתא מן יכול למקם קדם בני גיברא׃ קום
כביר רפיע בנו אלגבאברה כמא עלמת וסמעת מן דא יקום
בין ידי אלגבאברה׃ ותידע יומא דין ארי יי אלהך הוא

36

היום כי יהוה אלהיך הוא העבר
לפניך אש אכלה הוא ישמידם
והוא יכניעם לפניך והורשתם
והאבדתם מהר כאשר דבר
יהוה לך׃ אל תאמר בלבבך
בהדף יהוה אלהיך אתם
מלפניך לאמר בצדקתי
הביאני יהוה לרשת את הארץ
הזאת וברשעת הגוים האלה
יהוה מורישם מפניך׃ לא
בצדקתך ובישר לבבך אתה
בא לרשת את ארצם כי
ברשעת הגוים האלה יהוה
אלהיך מורישם מפניך
ולמען הקים את הדבר אשר
נשבע יהוה לאבתיך לאברהם
ליצחק וליעקב׃ וידעת

עבר קדמך מימריה אישא
אכלא הוא ישיצינון והוא
יתברינון מן קדמך ותתריכנון
ותובדינון בפריע כמא דמליל
יי לך׃ פאעלם מן אליום אן
אללה רבך הוה בין ידיך כנאר
אכלה הו יפניהם ויהזמהם
בין ידיך פתקרצהם ותבידהם
סריעא כמא ועדך אללה׃ לא
תימר בלבך כד יתבר יי
אלהך יתהון מן קדמך
למימר בזכותי אעלני יי
למירת ית ארעא הדא ובחובי
עממיא האלין יי מתריך להון
מן קדמך׃ ולא תקול פי נפסך
אד דפעהם אללה מן בין ידיך
אנה בצלאחי אדכלני אללה
אחוז ~~[illegible]~~ ובצלם

אולאיך לאמם אללה קארצהם מן בין ידיך׃ לא בזכותך ובקשטות
לבך את עליל למירת ית ארעהון אלהין בחובי עממיא האלין
יי אלהך מתריך להון מן קדמך ובדיל לקיימא ית פתגמא דקיים
יי לאבהתך לאברהם ליצחק וליעקב׃ ליס בצלאחך וצחה
קלבך פקט תאתי לתחוז בלדהם לכן מע צלם אולאיך
אלאמם אללה קארצהם מן בין ידיך ולכי יפי בטקול אלדי
קצה לאבאיך אברהם ויצחק ויעקוב׃ ותידע׃

ס״מק״ אתה עזוז והם עצומים ממך ״א תאמר בלבבך ״צדקתי ורשעת הגוים גרעו״ לא בצדקתך אתה בא

כי לא בצדקתך יהוה אלהיך
נתן לך את הארץ הטובה
הזאת לרשתה כי עם קשה
ערף אתה׃ זכר אל תשכח
את אשר הקצפת את יהוה
אלהיך במדבר למן היום
אשר יצאת ׳ממצרים מארץ
מצרים עד באכם עד
המקום הזה ממרים הייתם
עם יהוה׃ ובחרב הקצפתם
את יהוה ויתאנף יהוה בכם
להשמיד אתכם׃ בעלתי
ההרה לקחת לוחת האבנים
לוחת הברית אשר כרת
יהוה עמכם ואשב בהר
ארבעים יום וארבעים
לילה לחם לא אכלתי ומים
לא שתיתי׃ ויתן יהוה אלי

ארי לא בזכותך יי אלהך יהיב
לך ית ארעא טבתא הדא
למירתה ארי עם קשי קדל
את׃ פתיקן ואנה ליס בצלאחך
אלה רבך מעטיך הדי אלבלד
אלג׳ייד לתחוזה אנת שעב
צעב אלרקאב׃ הוי דכיר לא
תתנשי ית דארגיזתא קדם יי
אלהך במדברא למן יומא
דנפקתא מארעא דמצרים עד
מיתיכון עד אתרא הדין מסרבין
הויתון קדם יי׃ פאדכר ולא תנסא
מא אסכטת אלה רבך פי אלבר
ודאך מן יום כרגת מן מצר
ואלי אן גיתם אלי הדא אלמוצע
ולם תזלו מסכטין ללה׃ ובחורב
ארגיזתון קדם יי ותקיף רגזא
דיי בכון לשיצאה יתכון׃ ופי
חריב אסכטתם אלה פגצב
עליכם וכאד אן ינפרכם׃ במסקי לטורא למסב לוחי אבנא לוחי
קימא דגזר יי עמכון ויתיבית בטורא ארבעין יממין וארבעין לילון
לחמא לא אכלית ומיא לא שתיתי׃ חין צעדת אלגבל לאכד לוחי
אלגוהר לוחי שהאדה אלתי עהדהא אלה מעכם פאקמת פיה
ארבעין יום וארבעין לילה לא אכל טעאמא ולם אשרב מאא׃

כרשעת כי ברשעת הגוים הרי כי משמש בלשון אלא ׳וחשב בהד׳ אין ישיבה אלא לשון עכבה׳ לוחת לוחת
כתיב שעתיין שוות ונתכפל כראשונה ארבעים יום שנ׳ ועתה א׳ עלה אל ה׳ אולי אכפרה

ב״יס

אֶת שְׁנֵי לוּחֹת הָאֲבָנִים כְּתֻבִים
בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים וַעֲלֵיהֶם
כְּכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
עִמָּכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם
הַקָּהָל: וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים
יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה נָתַן
יְהוָה אֵלַי אֶת שְׁנֵי לֻחֹת הָאֲבָנִים
לֻחוֹת הַבְּרִית: וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֵלַי קוּם רֵד מַהֵר מִזֶּה
כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ
מִמִּצְרָיִם סָרוּ מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר צִוִּיתִם עָשׂוּ לָהֶם מַסֵּכָה:
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר רָאִיתִי
אֶת הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם קְשֵׁה
עֹרֶף הוּא: הֶרֶף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם

ויהב יי לי ית תרין לוחי אבניא
כתיבין באצבעא דיי ועליהון
ככל פתגמיא דמליל יי עמכון
בטורא מגו אישתא ביומא
דקהלא: וא' אעטאני אללה איי
לוחי אגוהר אלמכתובין בקדרה
אללה ועליהמא מתל גמיע
אלכלמאת אלתי כלמכם אללה
בהא פי אלגבל מן וסט אלנאר
פי יום אלגמע: והוה מסוף ארבעין
יממין וארבעין לילון יהב יי
לי ית תרין לוחי אבניא לוחי
קימא: וכאן לדי בעד ארבעין
יום וארבעין לילה דפעהמא
איי: ואמר יי לי קום חות
בפריע מכא ארי חביל עמך
דאפיקתא ממצרים סטו בפריע מן אורחא דפקידתינון עבדו
להון מתכא: פקאל אללה לי קם אנחדר מן ההנא לאן קומך קד אפסד
אלדין אכרגתהם מן בלד מצר וזאלו סריעא ען אלטריק אלדי אמרתהם
וצנעו להם מסבוכא: ואמר יי לי למימר גלי קדמי עמא הדין
והא עם קשי קדל הוא: תם קאל לי עלמת הולאי אלקום אנהם
צעאב אלרקאב: אנח בעותך מן קדמי ואשיצינון ואמחי

בזווהה עלייה עבבתי ארבעים יום כמצאו כולם בתשעה ועשרים באב שהוא עלה ביח בתמוז בו ביום
נתרצה הקב"ה לישרא' ואמר לו למשה פסל לך שני לוחות ועשה עוד ארבעים יום כמצאו כלים
בשמונה עשר בו ביום נתרצה הקב"ה לישרא' בשמחה ואמר לו למשה סלחתי כדבריך לכך
הוקבע להם למחילה ולסליחה ומניין שנתרצה ברצון שלם שנ' בארבעים של לוחות אחרונות ואנכי
עמדתי בהר כימים הראשונים מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון אמור מעתה אמצעיים היו בכעס

ואמחה את שמם מתחת
השמים ואעשה אותך לגוי
עצום ורב ממנו׃ ואפן וארד
מן ההר וההר בער באש
ושני לוחת הברית על שתי
ידי׃ וארא והנה חטאתם ליהוה
אלהיכם עשיתם לכם עגל
מסכה סרתם מהר מן הדרך
אשר צוה יהוה אתכם׃ ואתפש
בשני הלחת ואשלכם מעל
שתי ידי ואשברם לעיניכם׃
ואתנפל לפני יהוה כראשנה
ארבעים יום וארבעים לילה
לחם לא אכלתי ומים לא
שתיתי על כל חטאתכם אשר
חטאתם לעשות הרע בעיני
יהוה להכעיסו׃ כי יגרתי

ית שומהון מתחות שמיא׃
ואעביד יתך לעם תקיף
וסגי מנהון׃ ותן כפאת ען
אתשפע אנפתהם ומחית
אסמאיהם מן תחת אסמא׃
וגעלת מנך אמה אכתר
ואעצם מנהם׃ ואתפניתי
ונחתית מן טורא וטורא בער
באישתא ותרין לוחי קימא׃
על תרתין ידי׃ פוליה ונזלת
מן אגבל׃ ואגבל משתעל
באנאר ולוחי אשהאדה עלי
ידיי׃ וחזית והא חבתון קדם
יי אלהכון עבדתון לכון עגל
מתכא סטיתון בפריע מן אורחא
דפקיד יי יתכון׃ פנטרת פאדא
בכם קד אכטאתם ללה רבכם
ואתכדתם לכם עגלא

מסבוכא וזלתם סריעא ען אטריק אלדי אמרכם׃ ואחדית בתרין
לוחיא ורמיתכון מעל תרתין ידי ותברתינון לעיניכון׃ פנזלת
אללוחין וטרחתהמא מן ידי ובסרתהמא בחצרתכם׃ ואשתטחית
קדם יי כבקדמיתא ארבעין יממין וארבעין לילון לחמא
לא אכלית ומיא לא שתיתי על כל חובתכון דחבתון למעבד
דביש קדם יי לארגזא קדמוהי׃ ושפעת בין ידי ללה כאמרה אאולי מ
יום וארבעין לילה לם אכל טעאמא ולם אשרב מאא בסבב כטאיאכם
אלדי אכטאתם ובנעתם אלשר בין ידי אללה ואסכטתמוה׃ אלדי דחילית

מפני האף והחמה אשר
קצף יהוה עליכם להשמיד
אתכם וישמע יהוה אלי גם
בפעם ההוא: ובאהרן התאנף
יהוה מאד להשמידו ואתפלל
גם בעד אהרן בעת ההוא:
ואת חטאתכם אשר עשיתם
את העגל לקחתי ואשרף
אתו באש ואכת אתו באש
טחון היטב עד אשר דק
לעפר ואשלך את עפרו אל
הנחל הירד מן ההר: ובתבערה
ובמסה ובקברת התאוה
מקצפים הייתם את יהוה:
ובשלח יהוה אתכם מקדש
ברנע לאמר עלו ורשו את
הארץ אשר נתתי לכם ותמרו

מן קדם רגזא וחמתא דרגיז יי׳
עליכון לשיצאה יתכון וקביל
יי׳ צלותי אף בזמנא ההיא: לאני ההוא:
חדרת אלגצב ואלחמיה אלדי סכט
אללה עליכם ליגפרכם פסמע
אללה לי פי דלך אלוקת: ועל אהרן
הוה רגז מן קדם יי׳ לחדא לשיצאותיה
וצליתי אף על אהרן בעדנא
ההוא: לאני חדרת אלגצב ואל
חמיה: ועלא הרון וגד אללה גדא
וכאד אן יגפרה פאסתגפרת לה
איצא פי דלך אלוקת: וית חובתכון
דעבדתון ית עגלא נסיבית
ואוקידית יתיה בנורא ושפית
יתיה בשופינא יאות עד דהוה
דקיק לעפרא ורמית ית עפריה
לנחלא דנחית מן טורא: ואמא
כטייתכם והו אלעגל אלדי אתכרתמוה

פאנא אכדתה פאחרקתה באלנאר וברדתה באלמברד געמא חתא דק
כאלתראב פטרחת תראבה פי ואד אלמא אלמנחדר מן אלגבל: ובדליקתא
ובנסיתא ובקברי דמשאלי מרגזין הויתון קדם יי׳: ופי דאת אלאשתעאל ואת
אלמחנה וקבור אלמתשהיין כנתם מסכטין ללה: וכד שלח יי׳ יתכון
מרקם גיאה למימר סקו ואחסנו [illegible] ית ארעא
דיהבית לכון וסריבתון על מימרא דיי׳ אלהכון ולא הימנתון ליה ולא

ובאהרן התאנף ה׳ לפי ששמע לכם להשמידו זה כלוי בנים וכן הוא אומר ואשמיד פריו ממעל ואתפלל
גם בעד אהרן והועילה תפלתו לכפר מחצה ומתו שנים ונשארו השנים טחון לשון הווה כמו הלוך וכלות

את פי יהוה אלהיכם ולא
האמנתם לו ולא שמעתם
בקלו: ממרים הייתם עם יהוה
מיום דעתי אתכם: ואתנפל
לפני יהוה את ארבעים היום
ואת ארבעים הלילה אשר
התנפלתי כי אמר יהוה
להשמיד אתכם: ואתפלל
אל יהוה ואמר אדני יהוה
אל תשחת עמך ונחלתך
אשר פדית בגדלך אשר
הוצאת ממצרים ביד חזקה:
זכר לעבדיך לאברהם ליצחק
וליעקב אל תפן אל קשי העם
הזה ואל רשעו ואל חטאתו:
פן יאמרו הארץ אשר
הוצאתנו משם מבלי יכלת

קבילתון למימריה: ולמא בעת
בבעצכם אלה מן רקים ברנע
קאילא אצעדו ואנצרו אלבלד.
ארי אעטיתכם כפרתמוה ולם
תומנו בה ולם תקבלו אמרה:
מסרבין הויתון קדם יוי מיומא
דידעית יתכון: ובלגמלה לם
תזאלו מכאפין ללה מן יום
ערפתכם: ואשתטחית קדם יוי ית
ארבעין יממין וית ארבעין
לילון דאשתטחית ארי אמר
יוי לשיצאה יתכון: ושפעת
ענדה תלך ארבעין יום וארבעין
לילה אד אראד אן ינפרכם:
וצליתי קדם יוי ואמרית יוי אלהים
לא תחביל עמך ואחסנתך
דפרקתא בתקפך דאפיקתא
ממצרים ביד תקיפא: צלית
בין ידיה וקלת אללהם יא רב לא תהלך קומך וצפותך אלדי פככתהם
בעצמתך ואכרגתהם מן מצר ביד שדידה: אדכר לעבדך
לאברהם ליצחק וליעקב לא תתפני לקשיות עמא הדין ולחוביהון
ולחטאיהון: אדכר אוליאך אברהם ויצחק ויעקוב ולא תנטר
אלא צעובה הדא אלשעב וטלאחה וכטייתה: דלמא יימרון
דירי ארעא דאפיקתנא מתמן מדלית יוכלא קדם יוי לאעלותהון
לארעא דמליל להון ומדסני יתהון אפיקנון לקטלותהון במדברא:

יהוה להביאם אל הארץ אשר
דבר להם ומשנאתו אותם
הוציאם להמיתם במדבר׃ והם
עמך ונחלתך אשר הוצאת
בכחך הגדל ובזרעך הנטויה׃

י בעת ההוא אמר יהוה אלי פסל
לך שני לוחת אבנים כראשנים
ועלה אלי ההרה ועשית לך
ארון עץ׃ ואכתב על הלחת את
הדברים אשר היו על הלחת
הראשנים אשר שברת ושמתם
בארון׃ ואעש ארון עצי שטים
ואפסל שני לחת אבנים
כראשנים ואעל ההרה ושני
הלחת בידי׃ ויכתב על הלחת

כילא יקולון אהל אלבלד אלדי
אכרגתנא מנה למא לם יטיק
רבהם אן ידכלהם אלבלד אלדי
ועדהם ומן שנאתה להם
אכרגתהם ליקתלהם פי אלברי׃
ואינון עמך ואחסנתך דאפיקתא
בחילך רבא ובדרעך מרממא׃
והם קומך וצפותך אלדי אכרגתהם
בקותך אלעט׳ימה וד׳ראעך
אלממדודה׃ בעדנא ההוא
אמר יי׳ לי. פסול לך תרין
לוחי אבניא כקדמאי. וסק
לקדמי לטורא. ותעביד לך
ארונא דאעא׃ פי ד׳לך אלוקת
קאל אללה לי אנחת לוחי גוהר
כאלאולין ואצעד בהם אליי וקך
צנעת צנדוקא מן כשב׃

ית פתגמיא דהוו על לוחיא
ואכתוב על לוחיא. קדמאי דתברתא. ותשוינון בארונא׃ חתי אכתב
עליהמא אלכלמאת אלדי כאנת עלי אללוחין אלדי כסרתהמא ותציירהמא
פי אלצנדוק׃ ועבדית ארונא דאעי שטין. ופסלית תרין לוחי אבניא
כקדמאי. וסליקית לטורא ותרין לוחיא בידי׃ וצנעת צנדוקא מן
כשב אלסנט. ונחתת לוחי גוהר כאלאולין. וצעדת אלגבל והמא בידי׃

מולאנט בלעז׳ ואתנפל וג׳ אלו הן עצמם האמורים למעלה וכפלן כאן לפי שכתוב כאן סדר תפלתו שנ׳
ה׳ אלהים אל תשחת עמך וג׳ בעת ההיא לסוף ארבעים יום נתרצה לי ואמר לי פסל לך ואחר כך ועשית
ארון ואני עשיתי ארון תחלה שכשאבוא והלוחות בידי היכן אתנם ולא זה הוא ארון שעשה בצלאל
שהרי משכן לא נתעסקו בו עד לאחר יה״כ כי בירידתו מן ההר צוה להם על מלאכת המשכן ובצלאל
עשה משכן תחלה ואחר כך ארון וכלים נמצא זה ארון אחר היה וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה

כמכתב הראשון את עשרת
הדברים אשר דבר יהוה אליכם
בהר מתוך האש ביום הקהל
ויתנם יהוה אלי: ואפן וארד
מן ההר ואשם את הלחת
בארון אשר עשיתי ויהיו שם
כאשר צוני יהוה: ובני ישראל
נסעו מבארת בני יעקן
מוסרה שם מת אהרן
ויקבר שם ויכהן אלעזר
בנו תחתיו: משם נסעו
הגדגדה ומן הגדגדה
יטבתה ארץ נחלי מים:
בעת ההוא הבדיל יהוה את
שבט הלוי לשאת את ארון

וכתב על לוחיא ככתבא
קדמאה. ית עסרא פתגמין
דמליל יי עמכון בטורא מגו
אישתא ביומא דקהלא. ויהבינון
יי לי: פכתב עליהמא כאל
כתאב אלאול אלעשר אלכלמאת
אלדי כלמכם אללה בה פי אלגבל
מן וסט אלנאר פי יום אלגוקף
ודפעהמא אלי: ואתפניתי ונחתית
מן טורא ושויתי ית לוחיא
בארונא דעבדית והוו תמן
כמא דפקדני יי: תם ולית
ונזלת מן אלגבל וצירת אללוחין
פי אלצנדוק אלדי צנעת פבקיא
הנאך כמא אמרני אללה:
ובני ישראל נטלו. מבארות בני
יעקן למוסרה. תמן מית אהרן ואתקבר תמן. ושמיש אלעזר בריה
תחותוהי: ולמא שמענו פי הלון אקאם אלי אן רחלו בנו אסראיל
מן בארות בני יעקן אלי מוסרה תם מאת הרון ודפן תמה ואם אלעזר
אבנה מכאנה: מתמן נטלו לגדגד. ומן גדגד ליטבת ארע נגדא
נחלין דמיין: ורחלו מנהא אלי גדגה ומן גדגד אלי יטבת ארץ דאת
אודייה מא: בעדנא ההוא אפריש יי ית שבטא דלוי למטל ית ארון

ואותו שעשה בצלאל לא יצא למלחמה אלא בימי עלי ונענשו עליו ונשבה" ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן
מוסרה "מה ענין זה לכאן ועוד וכי מבארות בני יעקן נסעו למוסרה והלא ממוסרות באו לבני יעקן שנ' ויסעו
ממוסרות וגו'" ועוד שם מת אהרן והלא בהור ההר מת צא וחשוב ותמצא שמונה מסעות ממוסרות להור ההר
אלא אף זו מן התוכחה ועוד עשיתם זאת כשמת אהרן בהור ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו ענני כבוד
יראתם לכם ממלחמת מלך ערד ונתתם ראש לחזור למצרים וחזרתם לאחוריכם שמונה מסעות עד בני יעקן
ומשם למוסרה שם נלחמו לכם בני לוי והרגו מכם ואתם מהם עד שהחזירו אתכם בדרכן חזרתם ומשם

ברית יהוה לעמד לפני יהוה
לשרתו ולברך בשמו עד היום
הזה׃ על כן לא היה ללוי
חלק ונחלה עם אחיו יהוה
הוא נחלתו כאשר דבר יהוה
אלהיך לו׃ ואנכי עמדתי בהר
בימים הראשנים ארבעים יום
וארבעים לילה וישמע יהוה
אלי גם בפעם ההוא לא אבה
יהוה השחיתך׃ ויאמר יהוה
אלי קום לך למסע לפני העם
ויבאו ויירשו את הארץ אשר
נשבעתי לאבתם לתת להם׃

קימא דיי׳ למקם קדם יי׳ לשמשותיה
ולברכא בשמיה עד יומא הדין׃
פי דׄלך אלוקת אפרז אללה סבט
לוי ליחמלו צנדוק עהד ה׳
ויקימו בין ידיה פיכדמוה
ויבארכוה אלי יומנא הוא׃ על
כין לא הוה ללוי חולק ואחסנא
עם אחוהי׃ מתנן דיהב ליה יי׳
אנון אחסנתיה כמא דמליל יי׳
אלהך ליה׃ ולדׄלך לם יכון ללא
לויאניין נציב ונחלה מע אכותהם
כל הבאת אללה הי נציבהם כמא
אמר להם׃ ואנא הויתי
קאים בטורא ביומא קדמאי

ארבעין יממין וארבעין לילון וקביל יי׳ צלותי אף בזמנא ההיא לא
אבא יי׳ לחבלותך׃ ואנא אקמת פי אלגבל מתׄל אלמדה אלאולא ארבעין
יום וארבעין לילה פסמע אללה לי פי דׄלך אלוקת ולם ישא אן יהלכך׃
ואמר יי׳ לי קום איזיל למטול קדם עמא ויעלון ויירתון ית ארעא דקיימית
לאבהתהון למיתן להון׃ וקאל אללה לי קם אמץ בין ידי אלקום ודכלהם חתא
ימצון פירתון אלבלד אלדׄי קסמת לאבאיהם אן אעטיהם׃

חזרתם הגדגדה הוא תור הגדגד״ ומן הגדגדה וג״ ובמוסרה עשיתם אבל כבד על מיתתו שלאהרן שגרמה
לכם זאת ונדמה לכם כאלו מת שם וסמך משה תוכחה זו לשיבור הלוחות לומר שקשה מיתתן שלצדיקים
לפני הקב״ה כיום שנשתברו בו הלוחות ולהודיעך שהוקשה לו מה שנתנו ראש לפרוש ממנו כיום שעשו בו את
העגל״ בעת ההיא הבדיל ה׳ וג״ מוסב לענין הראשון״ בעת ההיא בשנה הראשונה לצאתכם ממצרים וטעיתם
בעגל ובני לוי לא טעו הבדילם המקום מכם וסמך מקרא זה לחזרת בני יעקן לומר שאף בזו לא תעו בהם בני
לוי אף עמדו באמונתם״ ואנכי עמדתי בהר״ לקבל הלוחות האחרונות ולפי שלא פירש למעלה כמה
עמד בהר בעלייה אחרונה זו חזר והתחיל בה״ לשאת ארון״ הלויים״ לעמוד לשרתו ולברך בשמו הכהנים
והם נשיאות כפים״ על כן לא היה ללוי חלק״ לפי שהובדלו לעבודת מזבח ואינן פנויין לחרוש ולזרוע״
ה׳ הוא נחלתו״ נוטל פרס מזומן מבית המלך״ כימים הראשונים״ שללוחות הראשונות מה הם ברצון אף אח׳ ברצון

פ פ

ועתה ישראל מה יהוה אלהיך
שאל מעמך כי אם ליראה את
יהוה אלהיך ללכת בכל
דרכיו ולאהבה אתו ולעבד
את יהוה אלהיך בכל לבבך
ובכל נפשך: לשמר את
מצות יהוה ואת חקתיו אשר
אנכי מצוך היום לטוב לך:
הן ליהוה אלהיך השמים
ושמי השמים הארץ וכל אשר
בה: רק באבתיך חשק יהוה
לאהבה אותם ויבחר בזרעם
אחריהם בכם מכל העמים
כיום הזה: ומלתם את ערלת

וכען ישראל מא יי אלהך
תבע מנך אלהין למדחל קדם יי
אלהך למהך בכל אורחן
דתקנן קדמוהי ולמרחם יתיה
ולמפלח קדם יי אלהך בכל ליבך
ובכל נפשך: ואלאן יא אסראיל
מא אלדי יטלבה מנך אלה רבך
אלא אן תכאפה ותסיר פי טרקה
ותחבה ותעבדה מכלצא בכל
קלבך וכל נפסך: למטר ית
פקודיא דיי וית קימוהי דאנא
מפקיד לך יומא דין דייטב לך:
ותחפט וצאיאה ורסומה אלתי
אמרך בהא אליום ליכאר לך: הא
דיי אלהך שמיא ושמי שמיא
ארעא וכל דבה: והוא ללה
רבך אלסמאואת כלהא ואלארץ ומא פיהא: להוד באבהתך צבי יי
למרחם יתהון ואתרעי בבניהון בתריהון בכון מכל עממיא כיומא
הדין: לכנה אצטפא אבאיך פאחבבהם ואכתאר בניהם מן בעדהם
ואנתם הם בין אלשעוב כמא תשאהדון: ותעדון ית טפשות לבכון
וקדלכון לא תקשון עוד: פאזילו גיש קלובכם ורקאבכם -

אבל האמצעיים שעמדתי שם להתפלל עליכם היו בכעס" ויאמר ה' אלי וגו'" אף על פי שסרתם
מאחריו ותעיתם בעגל אמר לי לך נחה את העם וגומר" ועתה ישרא' אע"פ שעשיתם כל
זאת עודנו רחמיו וחיבתו עליכם ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכם" כי אם ליראה"
רבותינו דרשו מכאן הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" לשמור את מצותיה'" ואף היא לא חנם
אלא לטוב לך שתקבלו שכר" הן לה' אלהיך" הכל ואף על פי כן רק באבותיך חשק ה' מן הכל" בכם" כמו
שאתם חשוקים מכל העמים כיום הזה" ערלת לבבכם" אוטם לבבכם וכסוין" ואדוני האדונים" לא יוכל

לבבכם וערפכם לא תקשו עוד:
כי יהוה אלהיכם הוא אלהי האלהים
ואדני האדנים האל הגדל
הגבר והנורא אשר לא ישא
פנים ולא יקח שחד: עשה
משפט יתום ואלמנה ואהב גר
לתת לו לחם ושמלה: ואהבתם
את הגר כי גרים הייתם בארץ
מצרים: את יהוה אלהיך תירא
אתו תעבד ובו תדבק ובשמו
תשבע: הוא תהלתך והוא
אלהיך אשר עשה אתך את
הגדלת ואת הנוראת האלה
אשר ראו עיניך: בשבעים
נפש ירדו אבתיך מצרימה ועתה
שמך יהוה אלהיך ככוכבי
השמים לרב: ואהבת את

אלהי

לא תצעבוהא גדא: ארי יי
אלהכון הוא אלה דיינין ומרי
מלכין אלהא רבא גיברא
ודחילא דלית קדמוהי מיסב
אפין ואף לא לקבלא שחדא:
לאן אלה רבכם הו רב אלארבאב
וסייד אלסאדה אלטאיק אלכביר
אלגבאר אלמכיף אלדי לא יחאבי
אלוגוה ולא יאכד אלרשא: עביד
דין ייתם וארמלא ורחים
גיורא למיתן ליה מזון וכסו:
צאנע חכם אליתים ואלארמלה
ומחב אלגריב אן ירזקה טעאמא
וכסוה: ותרחמון ית גיורא
ארי דיירין הויתון בארעא
דמצרים: ואחבבו אלגריב פטא
מא כנתם גרבא פי בלד מצר:
ית יי אלהך תדחל וקדמוהי תפלח

ולדחלתיה תתקרב ובשמיה תקיים: וכף אלה רבך ואעבדה ואלזם
טאעתה ואחלף באסמה בארא: הוא תשבחתך והוא אלהך דעבד
עימך ית רברבתא וית חסינתא האלין דחזאה עינך: אן הו מדחתך
והו אלאהך כמא צנע מעך תלך אלכבאיר ואלמהאיב אלתי ראתהא
עינאך: בשבעין נפשן נחתו אבהתך למצרים וכען שויך יי אלהך
ככוכבי שמיא לסגי: פמנהא אן אבאיך נזלו מצר בסבעין נפס ואן
ואן פקד צייך אלה רבך ככואכב אלסמא כתרה: ותרחם ית

יהוה אלהיך ושמרת משמרתו
וחקתיו ומשפטיו ומצותיו כל
הימים: וידעתם היום כי לא
את בניכם אשר לא ידעו ואשר
לא ראו את מוסר יהוה אלהיכם
את גדלו את ידו החזקה
וזרעו הנטויה: ואת אתתיו
ואת מעשיו אשר עשה בתוך
מצרים לפרעה מלך מצרים
ולכל ארצו: ואשר עשה
לחיל מצרים לסוסיו ולרכבו
אשר הציף את מי ים סוף על
פניהם ברדפם אחריכם
ויאבדם יהוה עד היום הזה:

יי אלהך ותיטר מטרת מימריה
וקימוהי ודינוהי ופקודוהי כל
יומיא: ואחבב אללה רבך ואחפט
מא אסתחפטתך מן רסומה
ווצאיאה ואחכאמה טול אל
זמאן: ותידעון יומא דין ארי
לא ית בניכון דלא ידעו ודלא
חזו ית אולפנא דיי אלהכון ית
רבותיה ית ידיה תקיפתא
ודרעיה מרממא: ואעלמו אן
אליום אני ליס אעמל עלי בניכם
אלדי לם יעלמו ולם ירוא אדב
אללה רבכם ועטמתה וידה
אלשדידה ודראעה אלממדודה:
וית אתותיה וית עובדוהי דעבד
בגו מצרים לפרעה מלכא דמצרים ולכל ארעיה: ואיאתה
ואעמאלה אלתי צנעהא במצר בפרעון מלך מצר ובסאיר אהל
בלדה: ודעבד למשרית מצראי לסוסותהון ולרתיכיהון דאטיף
ית מי ימא דסוף על אפיהון במרדפהון בתריכון ואבידנון יי עד
יומא הדין: ומא צנע בגנד מצר וכילה ומראכבה אלדי אטאף מא
בחר אלקלזם עלא וגוההם למא כלבוהם פאהלכהם אללה אלי
יומנא הדא: ודעבד לכון במדברא עד מיתיכון עד אתרא הדין:

שום אדון להציל אתכם מידו" לא ישא פנים" אם תפרקו עולו" ולא יקח שחד" לפייסו בממון" עושה משפט
יתום ואלמנה" הרי גבורה ואצל גבורתו אתה מוצא ענותנותו" ואוהב גר" לתת לו לחם ושמלה" ודבר
חשוב הוא זה שכל עצמו של יעקב אבינו על זה מתפלל ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" כי גרים הייתם
מום שבך אל תאמר לחבירך" את ה' אלהיך תירא" ותעבוד לו ותדבק בו ולאחר שיהו בך כל המדות הללו
אז ובשמו תשבע" וידעתם היום" תנו לב לדעת ולהבין ולקבל תוכחתי" כי לא את בניכם" אני מדבר עכשיו

ואשר עשה יהוה לכם במדבר
עד באכם עד המקום הזה׃
ואשר עשה לדתן ולאבירם
בני אליאב בן ראובן אשר
פצתה הארץ את פיה ותבלעם
ואת בתיהם ואת אהליהם
ואת כל היקום אשר ברגליהם׃
כי עיניכם הראת את כל
מעשה יהוה הגדל אשר
עשה׃ ושמרתם את כל
המצוה אשר אנכי מצוך היום
למען תחזקו ובאתם וירשתם
את הארץ אשר אתם עברים
שמה לרשתה׃ ולמען תאריכו

36

ומא צנע לכם פי אלברי׳ אלי אן
גיתם אלי הדא אלמוצע׃ ודעבד
לדתן ולאבירם בני אליאב
בר ראובן דפתחת ארעא ית
פומה ובלעתהון וית אנש ובלעתנון
בתיהון וית משכניהון וית כל
יקומא דעמהון בגו כל ישראל׃ בקרב כל ישראל
ומא צנע בדתן ואבירם בני
אליאב אבן ראובן אלדי פתחת
אלארץ פאהא פאבתלעתהם
וביותהם ואכביתהם בגמיע
אלאנאם אלדי מעהם פימא בין
אלאסראיל׃ ארי עיניכון חזאה
ית כל עובדא דיי רבא דעבד׃
בל עיונכם אלתי ראת גמיע

צנע אללה אלעצים אלדי צנעה׃ ותטרון ית כל תפקידתא דאנא
מפקיד לך יומא דין. בדיל דתתקפון ותיעלון ותירתון ית ארעא
דאתון עברין לתמן למירתה׃ פאחפטו גמיע אלוצאיא אלתי
אמרכם בהא אליום לכי תשתדו ותדכלו ותחוזו אלבלד אלדי אנתם
גאיזין אליה לתחוזוה׃ ובדיל דתירכון יומין על ארעא דקיים
יי לאבהתכון למתן להון ולבניהון ארע עבדא חלב ודבש׃ ולכי

עכשיו שיכלו לומר אנו לא ידענו ולא ראינו בכל זה׳ בקרב כל ישראל׳ כל מקום שהיה אחד מהם
בורח הארץ נבקעת מתחתיו ובולעתו אלו דברי רבי יהודה אמר לו רבי נחמיה והלא כבר נאמ׳
ותפתח הארץ את פיה ולא פיותיה אמר לו ומה אני מקיים בקרב כל ישראל אמר לו שנעשית הארץ
מדרון כמשפך וכל מקום שהיה אחד מהם היה מתגלגל ובא עד מקום הבקיעה׳ ואת כל היקום
אשר ברגליהם׳ זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו׳ כי עיניכם הרואות׳ מוסב על מקרא האמור
למעלה כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו׳ כי אם עמכם אשר עיניכם הרואות וגו׳ לא

ימים על האדמה אשר נשבע
יהוה לאבתיכם לתת להם
ולזרעם ארץ זבת חלב ודבש:
כי הארץ
אשר אתה בא שמה לרשתה
לא כארץ מצרים הוא אשר
יצאתם משם אשר תזרע את
זרעך והשקית ברגלך כגן
הירק: והארץ אשר אתם
עברים שמה לרשתה
ארץ הרים ובקעת למטר
השמים תשתה מים: ארץ

תטולו מדתכם פיה כמא קסם
לאבאיכם אן יעטיהם ונסלהם.
והו בלד יפיץ לבנא ועסלא:
ארי ארעא דאת עליל
לתמן למירתה. לא כארעא דמצרי
היא דנפקתון מתמן דתזרע ית
זרעך ומשקית לה ברגלך
כגנת ירקא: ואעלם אן ארץ.
אלדי אנת צאיר אליה לתחוזה.
ליס הו כבלד מצר. אלדי כרגת
מנה. אלדי כנת תזרע זרעך ותסקיה
ברגלך כגנאן אלבקול: וארעא
דאתון. עברין לתמן למירתה:

ארע טורין ובקען. למטר שמיא שתיא מיא: לכן אלארץ. אלדי
אנתם גאיזין אליה לתחוזוה ארץ גבאל ובקאע מן מטר אלסמא תשרב
מאא: ארעא דיי אלהך תבע יתה תדירא. עיני יי אלהך בה.
מרישה דשתא ועד סופה דשתא: ארץ. אלה רבך

כארץ מצרים היא. לא טובה היא ממנה ונאמרה הבטחה זו לישראל ביציאתם ממצרים שהיו אומרים שמא
לא נבא אל ארץ טובה ויפה כזו יכול בגנותה הכתוב מדבר וכן אמר להם לא כארץ מצרים היא
אלא רעה הימנה ת״ל וחברון שבע שנים נבנתה וגו׳ אדם אחד בנאן ואם בנה צוען למצרים בנו ותבנא
לכנען דרך ארץ אדם בונה את הנאה ואחר כך בונה את הכעור שפסולתו של ראשון הוא נותן
בשני ובכל מקום החביב קודם הא למדת שחברון יפה מצוען ומצרים משובחת מכל הארצות
שנ׳ כגן ה׳ כארץ מצרים וצוען שבח מצרים היא שהיה מקום מלכות שכן הוא אומר כי היו
בצוען שריו וחברון פסולתה של ארץ ישראל לכך הקצוה לקבורת מתים ואעפ״כ היא יפה מצוען
ובכתובות דרשו בענין אחר אפשר אדם בונה בית לבנו הקטן ואחר כך לבנו הגדול אלא שמבונה
על אחד משבעה בצוען. אשר יצאתם משם. אפלו ארץ רעמסס אשר ישבתם בה והיא במיטב
ארץ מצרים שנ׳ במיטב הארץ וג׳ אינה כארץ ישראל. והשקית ברגלך. ארץ מצרים היתה
צריכה להביא מים מנילוס ברגלך ולהשקותה צריך אתה לנדוד משנתך ולעמול והנמוך שותה ולא
הגבוה ואתה מעלה המים מן הנמוך לגבוה אבל זו למטר השמים תשתה מים. אתה ישן על מטתך
והקב״ה משקה נמוך וגבוה גלוי ושאינו גלוי כאחת. כגן הירק. שאין די לו בגשמים ומשקין אותו ברגל
ובכתף. ארץ הרים ובקעות. משובח ההר מן המישור שהמישור בבית כור אתה זורע כור אבל ההר

אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה׃ וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֺתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם׃ וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ׃ וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ׃ הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן

מתעאהדהא דאימא עניתה בהא מן אול אלסנה אלי אכרהא׃ ויהי אם קבלא תקבלון לפקודיי דאנא מפקיד יתכון יומא דין למרחם ית יי אלהכון ולמפלח קדמוהי בכל ליבכון ובכל נפשכון׃ פאן סמעתם סמאעא לוצאיאי אלתי אמרכם בהא אליום אן תחבו אללה רבכם ותעבדוה מן כל ציקי בכל קלובכם ונפוסכם׃ ואתין מטר ארעכון בעדניה בכיר ולקיש ותכנוש עבורך וחמרך ומשחך׃ כנזלת מטר בלדכם פי וקתה וסמי ולקיס פיג תמע בלך ועצירך ודהנך׃ ואתין עסבא בחקלך לבעירך ותיכול ותסבע׃ ואנבת עשבא פי צחראך לבהאימך ותאכל ותשבע אסתחפו

בית כור זרע ממנו חמשת כורין ארבע מאה בע שבועין ואחד בראשון ובקעות תן המישור: אשר ה' אלהיך דורש אותה והלא כל הארצות הוא דורש שנ' להמטיר על ארץ לא איש אלא כביכול אינו דורש אלא אותה ועל ידי אותה דורשה שדורש את כל הארצות עמה תמיד עיני ה' אלהיך בה לראות מה היא צריכה ולחדש בה גזירות עתים לטובה ועתים לרעה כדאיתא בראש השנה: מראשית השנה מר"ה נדון מה יהא בסופה: והיה אם שמוע הי' מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשתה מים: והיה אם שמוע תשמעו אם תשמע בישן תשמע בחדש וכן אם שכוח תשכח אם התחלת לשכוח סופך שתשכח כולה כתיב במגלה אם תעזבני יום יומים אעזבך: מצוה אתכם היום שיהיו עליכם חדשים כאלו שמעתם בו ביום: לאהבה את ה' שלא תאמר הרי אני למד בשביל שאקרא רב בשביל שאקבל שכר אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה וסוף הכבוד לבוא: ולעבדו בכל לבבכם עבודה שהיא בלב וזו היא תפלה שהתפלה קרויה עבודה שנ' אלהך די אנת פלח ליה בתדירא וכי יש פולחן בבבל אלא על שהיה מתפלל שנ' וכוין פתיחן ליה וג' וכן בדוד הוא אומר תכון תפלתי קטורת לפניך: בכל לבבכם ובכל נפשכם והלא כבר הזהיר בכל לבבך ובכל נפשך אלא אזהרה ליחיד אזהרה לצבור: ונתתי מטר ארצכם עשיתם מה שעליכם אני אעשה מה שעלי: בעתו בלילות שלא יטריחו אתכם: ד"א בעתו בלילי שבתות שהכל מצויין בבתיהם: יורה היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה שמרוה את הארץ ואת הזרעים: מלקוש רביעה היורדת סמוך לקציר למלאות התבואה בקשיה ולשון מלקוש דבר המאוחר כדמתרגמינן והיה העטופים ללבן לקישיא: ד"א לכך נקראת מלקוש שיורדת על המלילות ועל הקשין: ואספת דגנך אתה תאספנו אל הבית ולא אויבך כענין שנ' אם אתן דגנך וג' כי מאספיו יאכלוהו ולא כענין שנ' והיה אם זרע ישראל וג': ונתתי עשב בשדך שלא תצטרך להוליכה למדבריות: ד"א שתהיה בוצר תבואתך כל ימות הגשמים ומשליך לפני בהמתך ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום

יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם
אלהים אחרים והשתחויתם
להם׃ וחרה אף יהוה בכם ועצר
את השמים ולא יהיה מטר
והאדמה לא תתן את יבולה
ואבדתם מהרה מעל הארץ
הטבה אשר יהוה נתן לכם׃
ושמתם את דברי אלה על
לבבכם ועל נפשכם וקשרתם
אתם לאות על ידכם והיו
לטוטפת בין עיניכם׃ ולמדתם
אתם את בניכם לדבר בם
בשבתך בביתך ובלכתך בדרך
ובשכבך ובקומך׃ וכתבתם

חית
עקוס

לבכון ולמא יטעי לבכון ותסטון
ותפלחון לטעות עממיא ותסגדון
להון׃ ואחדרו אן ינכדע קלבכם
פתזולון ותעבדון מעבודאת
אלה ותסגדון להא׃ ויתקף רגזא
דיי בכון ויחוד ית שמיא ולא
יהי מטרא וארעא לא תתן ית
עללתה ותיבדון בפריע׃ מעל
ארעא טבתא דיי יהיב לכון׃
פישתד גצב אללה ויחבס אלסמא
מן אלמטר ואלארץ לא תנבת
תראהא פתבידון בסרעה ען אלבלד
אלגייד אלדי אללה מעטיכמוהא׃
ותשוון ית פתגמי אלין על ליבכון
ועל נפשכון ותקטרון יתהון לאת

על ידכון ויהון לתפלין בין עיניכון׃ ותצירו כלאמי הדה פי קלובכם ופי
נפוסכם ואעקדוהא עלאמה עלי אידיכם ותכון מנשורה בין עיונכם׃
בארחא
ותלפון יתהון ית בניכון למללא בהון במיתבך בביתך ובמהכך ובמשכבך א
ובמקימך׃ ועלמוהא בניכם ותדרסוהא פי חאל גלוסך פי מנזלך ומסירך
פי טריקך ועגד נאמך וקיאמך׃ ותכתובינון על מזוזיך׃

קודם לקציר ואינה פוחתת מדגנה״ ואכלת ושבעת׃ ובקרך וצאנך ירבון מה הוא אומר הרי זו ברכה אחרת
שתהא ברכה מצויה בפת בתוך המעים״ ואכלת ושבעת השמרו לכם׃ כיון שתהיו אוכלים ושבעים השמרו לכם
שלא תבעטו שאין אדם מורד בהקב״ה אלא מתוך שבעה שנ׳ פן תאכל ושבעת ובקרך וצאנך ירבין מה הוא
אומ׳ אחריו ורם לבבך ושכחת״ וסרתם״ לפרוש מן התורה ומתוך כך ועבדתם אלהים אחרים שכיון שאדם
פורש מן התורה הולך ומדבק בע״ז וכן דוד אומ׳ כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה׳ לאמר לך עבוד וג׳ ומי אמר
לו כן אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים״ אלהים אחרים״ שהם אחרים לעובדיהם׳
צועק אליו ואינו עונהו נמצא עשוי לו כנכרי״ את יבולה״ אף מה שאתה מוביל לה כענין שנ׳ זרעתם הרבה והבא
מעט׃ ואבדתם מהרה על כל שאר היסורין אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטא״ משל למלך ששלח
בנו לבית המשתה והיה יושב ומפקידו אל תאכל יותר מצרכך שתבא נקי לביתך ולא השגיח הבן הלוא אכל ושתה

יותר

על מזוזות ביתך ובשעריך׃
למען ירבו ימיכם וימי בניכם
על האדמה אשר נשבע יהוה
לאבתיכם לתת להם כימי
השמים על הארץ׃
כי אם שמר
תשמרון את כל המצוה הזאת
אשר אנכי מצוה אתכם
לעשתה לאהבה את יהוה
אלהיכם ללכת בכל דרכיו
ולדבקה בו׃ והוריש יהוה את
כל הגוים האלה מלפניכם
וירשתם גוים גדלים ועצמים
מכם׃ כל המקום אשר תדרך

ותכתובינון על סיפי ביתך ובתרעך׃
ואכתבהא עלא כרוד פתוח מזוזך
ואבואבך׃ בדיל דיסגון יומיכון
ויומי בניכון על ארעא דקיים יי׳
לאבהתכון למתן להון כיומי
שמיא על ארעא׃ לכי תטול
איאמכם ואיאם בנכם עלא
אלארץ אלדי קסם אללה לאבאיכם
אן יעטיכם כאיאם אלסמא עלי
אלארץ׃ ארי אם מטר
תיטרון ית כל תפקידתא הדא דאנא
מפקיד יתכון למעבד למרחם ית
יי׳ אלהכון למהך בכל אורחן דתקנן
קדמוהי ולאתקרבא לדחלתיה׃
פאנכם אן חפטתם גמיע הדה

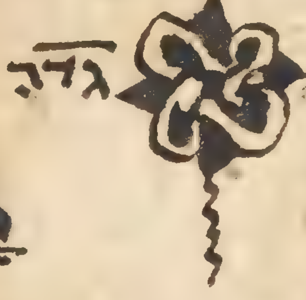
ז׳ רב מחוריו גדלות

אלוציא אלדי אנא אמרכם ועמלתם בהא אן תחבו אללה רבכם ותסירו
פי גמיע טרקהו ותלזמו טאעתה׃ ויתריך יי׳ ית כל עממיא האלין מן
קדמיכון ותירתון עממין רברבין ותקיפין מנכון׃ קרץ אללה גמיע הולאי
אלאמם מן בין אידיכם פורתתם אממא אכתר ואעצם מנכם׃ כל אתרא

יותר מערכו והקיא וטינף את כל בני המסיבה נטלוהו בידיו וברגליו וז׳ רקוהו אחורי פלטורין׃ מהרה אני נותן
לכם ארכא ואם תאמרו והלא ניתנה ארכה לדור המבול שנ׳ והיו ימיו מאה ועשרים דור המבול לא היה להם
ממי ללמוד ואתם יש לכם ממי ללמוד׃ ושמתם את דברי׳ אף לאחר שתגלו היו מצויינים
במצות הניחו תפלין עשו מזוזות כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו וכן הוא אומר הציבי לך ציונים׃ לדבר
בם׃ משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה צוה לנו משה מורשה שיהא זה למוד דבורו מכאן אמרו כשהתינוק
מתחיל לדבר אביו משיח עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה ואם לא עשה כן הרי הוא כאלו קוברו שנ׳ ולמדתם
אותם את בניכם לדבר בם וגו׳׃ למען ירבו ימיכם וימי בניכם׃ אם עשיתם כן ירבו ואם לאו לא ירבו שדברי תורה נדרשין
מכלל לאו הין ומכלל הין לאו׃ לתת להם׃ לתת לכם אין כתוב כאן אלא לתת להם מכאן מצינו למדים תחיית
המתים מן התורה׃ שמור תשמרון׃ אזהרה אחר אזהרה להזהר בלמודו שלא ישתכח׃ ללכת בכל דרכיו׃
הוא רחום ואתה תהא רחום הוא גומל חסדים ואתה גומל חסדים׃ ולדבקה בו׃ אפשר לומר כן והלא אש אוכלה הוא אלא
הדבק בתלמידים ובחכמים ומעלה אני עליך כאלו נדבקת בו׃ והוריש ה׳׃ עשיתם מה שעליכם אף אני אעשה מה שעלי׃

כף רגלכם בו לכם יהיה מן המדבר
והלבנון מן הנהר נהר פרת ועד
הים האחרון יהיה גבלכם׃
לא יתיצב איש בפניכם פחדכם
ומוראכם יתן יהוה אלהיכם
על פני כל הארץ אשר תדרכו
בה כאשר דבר לכם׃

ק״א פסוק סימן

גדה

ראה
אנכי נתן לפניכם היום ברכה
וקללה׃ את הברכה אשר
תשמעו אל מצות יהוה אלהיכם
אשר אנכי מצוה אתכם היום׃
והקללה אם לא תשמעו אל
מצות יהוה אלהיכם וסרתם
מן הדרך אשר אנכי מצוה

דתדרוך פרסת רגלכון ביה לכון
דילכון יהי מן מדברא ולבנן
מן נהרא נהרא פרת ועד
ימא מערבאה יהי תחומכון׃
וכל מוצע יטאה קדמכם יכון
לכם מן אבר ולבנאן ונהר א׳
פראת ואבחר אגר׳ יכון תכמכם׃
לא יתעתד אנש קדמיכון דחלתכון
ואימתכון יתן יי אלהכון על
אפי כל ארעא דתדרכון בה׃
כמא דמליל לכון׃ לא יקף אנסאן
בין אידיכם בל פזעכם וכופכם
ילקיה אלה רבכם עלי׳ גמיע
אבלד אלי תסלכונה כמ׳ וערכם׃
פ פ פ חזו דאנא
יהיב קדמיכון יומא דין ברכן

ולוטין׃ אנצרו הא אנא תאל עליכם אליום ברכאת ולענאת׃ ית ברכתא
דתקבלון לפקודיא דיי אלהכון דאנא מפקיד יתכון יומא דין׃ פאמא
אלברכאת אן קבלתם וצאיא אלה רבכם אלתי אנא אמרכם בהא אליום׃
ולוטין אם לא תקבלון לפקודיא דיי אלהכון ותסטון מן אורחא דאנא

ועצומים מכם׳ אתם גבורים והם גבורים ממכם שאם לא שישראל גבורים מה השבח ההוא שמשבח את האמוריים
לומר ועצומים מכם אלא אתם גבורים והם גבורים מכם׳ לא יתיצב איש׳ אין לי אלא איש
אומה ומשפחה ואשה בכשפיה מניין תל׳ לא יתיצב מכל מקום אם כן מה תל׳ איש אפילו כעוג מלך הבשן׳
פחדכם ומוראכם והלא פחד הוא מורא אלא פחדכם על הקרובים ומוראכם על הרחוקים׳ פחד לשון בעית
כתום׳ מורא לשון דאגה מימים רבים׳ כאשר דבר לכם׳ והיכן דבר את אימתי אשלח לפניך וגו׳
ראה אנכי׳ ברכה וקללה׳ האמורות בהר גריזים ובהר עיבל׳ את הברכה׳
על מנת אשר תשמעו׳ מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו׳ הא למדת כל העובד
ע״ז הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל מכאן אמרו המודה בעבודת אלילים ככופר בכל התורה
כולה׳ ונתתה את הברכה׳ כתרגומו ית מברכיא את המברכים׳ על הר גריזים׳ כלפי הר גריזים

אתכם היום ללכת אחרי
אלהים אחרים אשר לא
ידעתם:
והיה כי יביאך יהוה אלהיך
אל הארץ אשר אתה בא
שמה לרשתה ונתתה את
הברכה על הר גרזים ואת
הקללה על הר עיבל: הלא
המה בעבר הירדן אחרי דרך
מבוא השמש בארץ הכנעני
הישב בערבה מול הגלגל
אצל אלוני מרה: כי אתם עברים

מפקיד יתכון יומא דין למהך
בתר טעות עממיא דלא ידעתון:
פאמא אללענאת פאן לם תקבלו
וצאיא אללה רבכם וזלתם ען
אלטריק אלדי אנא אמרכם בה
אליום ואתבעתם מעבודאת אכר
מא לם תערפוהא:
ויהי ארי יעילנך יי אלהך לארעא
דאת עליל לתמן למירתה ותתין
ית מברכיא על טורא דגריזים:
וית מלטטיא על טורא דעיבל:
פאדא אדכלך אללה רבך אלבלד
אלדי אנת צאיר אליה לתחוזה

פאתל אלברכאת עלא גבל גריזים ואללענאת עלא גבל עיבל: הלא
איכון בעברא דירדנא אחורי אורח מעלני שמשא בארע כנענאה
דיתיב במישרא לקביל גלגלא בסטר מישרי מורה: אנהמא פי
גאנב אלארדן ורא טריק מגיב אלשמס ען בלד אלכנעני אלמקים פי אלגור
ממא ילי אלגלגל ענד מרג מורה: ארי אתון עברין ית ירדנא למיעל
למירת ית ארעא דיי אלהכון יהיב לכון ותירתון יתה ותתבון בה:
לאנכם גאיזון אלארדן לתדכלו ותחוזו אלבלד אלדי אללה רבכם

הופכין פניהם ופתחו בברכה ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וג' כל הארורים שבפרשה אמרו תחלה
בלשון ברוך ואחר כך הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה. הלא המה. נתן בהם סימן. אחרי.
אחר העברת הירדן הרבה והלאה למרחוק וזהו לשון אחרי כל מקום שנ' אחרי מופלג הוא. דרך מבוא
השמש. להלן מן הירדן לצד מערב ומטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים שנקודו בשני טעמים
אחרי נקוד בפשטא ודרך נקוד במשפל והוא דגש ואם היה אחרי דרך דבור אחד היה נקוד אחרי
במשרת בשופר הפוך ודרך לפה. מול הגלגל. רחוק מן הגלגל. אילוני מורה. שכם הוא שנאמר עד
מקום שכם עד אלון מורה. כי אתם עוברים את הירדן וג' נסים שלירדן יהיו סימן בידכם שתבואו
ותירשו את הארץ. אבד תאבדון. אבד ואחר כך תאבדון מכאן לעובד ע"א שצריך לשרש אחריה.

את הירדן לבא לרשת את
הארץ אשר יהוה אלהיכם
נתן לכם וירשתם אתה וישבתם
בה: ושמרתם לעשות את כל
החקים ואת המשפטים אשר אנכי
נתן לפניכם היום: אלה החקים
והמשפטים אשר תשמרון
לעשות בארץ אשר נתן יהוה
אלהי אבתיך לך לרשתה
כל הימים אשר אתם חיים
על האדמה: אבד תאבדון את
כל המקמות אשר עבדו
שם הגוים אשר אתם עברים
ירשים אתם את אלהיהם
על ההרים הרמים ועל הגבעות
ותחת כל עץ רענן: ונתצתם

מעטיכם פאד׳י חזתמוה
וגלסתם פיהא: ותיטרון למעבד
ית כל קימיא וית דיניא דאנא
יהיב קדמיכון יומא דין: פאחפצו
ואעמלו בגמיע ﭏרסום וﭏ
אחכאם ﭏתי אנא אמרכם בהא
ﭏיום: אלין קימיא ודיניא דתיטרון
למעבד בארעא דיהב יי אלהא
דאבהתך לך למירתה כל יומיא
דאתון קיימין על ארעא: הדה
אאיל ﭏרסום ואﭏחכאם ﭏדי
תחפצוהא ותעמלו בהא פי
כל ﭏדי אעטאך ﭏלה אלאה
אבאיך אן תחוזה טול ﭏזמאן
ﭏדין אנתם אחיא עלי ﭏארץ:
אבדא תאבדון ית כל אתריא ד
פלחו תמן עממיא דאתון ירתין
ית הון ית טעותהון על טוריא רמיא ועל רמתא ותחות כל אילן עבוף:
אן תבידו גמיע ﭏמואצע ﭏדין עבדתם ﭏאמם ﭏדין אנתם קארצוהם
מעבודאתהם עלי ﭏגבאל ﭏרפאע ועלי ﭏיפאע ותחת כל שגרה ריאן:
ותתרעון ית איגוריהון ותתברון ית קמתהון ואשיריהון תיקדון בנורא
וצלמי טעותהון תקצצון ותבדון ית שומהון מן אתרא ההוא: ואנקצו

את כל המקומות אשר עבדו שם וגו׳ ומה תאבדון מהם את אלהיהם אשר על ההרים מזבח: שלאבנים
הרבה מצבה שלאבן אחת והיא בימוס ששנינו במשנה אבן שחצבה מתחילתה לבימוס
אשרה: אילן הנעבד ואבדתם את שמם לכנות להם שם לגנאי בית גליא קורין לה בית כריא
עין כל עין קוץ לא תעשון כן להקטיר לשמים בכל מקום כי אם במקום אשר יבחר ראו־

ונתצתם

את מזבחתם ושברתם את
מצבתם ואשריהם תשרפון
באש ופסילי אלהיהם תגדעון
ואבדתם את שמם מן המקום
ההוא׃ לא תעשון כן ליהוה
אלהיכם׃ כי אם אל המקום
אשר יבחר יהוה אלהיכם מכל
שבטיכם לשום את שמו שם
לשכנו תדרשו ובאת שמה׃
והבאתם שמה עלתיכם
וזבחיכם ואת מעשרתיכם
ואת תרומת ידכם ונדריכם
ונדבתיכם ובכרת בקרכם
וצאנכם׃ ואכלתם שם לפני

מדאבחהם ותכסרו דכאכהם ·
וסואריהם אחרקוהא באלנאר ·
ופסול מעבודאתהם תגדעוהא ·
ואבידו אסמאיהם מן דלך אלמוצע׃
לא תעבדון כין קדם יי אלהכון׃
לא תצנעו כדאך ללה רבכם
רבכם׃ אלהין לאתרא דיתרעי
יי אלהכון מכל שבטיכון
לאשראה שכינתיה תמן לבית
שכינתיה תתבעון ותיתון לתמן׃
בל אלי אלמוצע אלדי יכתארה׃
אללה רבכם מן גמיע אסבאטכם ·
ליחל נורה פיה אלתמסו מסכנה
חתא תצירו אליה׃ ותיתון לתמן ·
עלותכון ונכסת קודשיכון ·

וית מעשריכון וית אפרשות ידכון ונדריכון ונדבתכון ובכורי
תוריכון ועניכון׃ פתחמלון אליה צואעדכם ודבאיחכם ועשורכם
ורפאיעכם ונדורכם ותברעכם ובכור בקרכם וגנמכם׃ ותיכלון
תמן קדם יי אלהכון ותחדון בכל אושטות ידכון אתון ואנש
בתיכון דברכך יי אלהך׃ פתאכלוהא תם בין ידי אללה׃

ונתצתם את מזבחותם ואבדתם את שמם׃ לא תעשון כן׃ אזהרה למוחק את השם ולנותץ
אבן מן המזבח או מן העזרה אמר רבי ישמעאל וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין
את המזבחות אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיתחרב׃
לשכנו תדרשו׃ זה משכן שילה׃ זבחיכם שלמים שלחובה׃ מעשרותיכם׃ מעשר בהמה
ומעשר שני לאכול לפנים מן החומה׃ תרומת ידכם׃ אלו הבכורים שנ׳ בהם ולקח הכהן
הטנא מידך׃ ובכורות בקרכם׃ לתתם לכהן ויקריבום שם׃ אשר ברכך ה׳ לפי הברכה
הבא׃ לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה׃ מוסב למעלה על כי אתם עוברים את הירדן

יהוה אלהיכם ושמחתם בכל
משלח ידכם אתם ובתיכם
אשר ברכך יהוה אלהיך׃ לא
תעשון ככל אשר אנחנו עשים
פה היום איש כל הישר בעיניו׃
כי לא באתם עד עתה אל
המנוחה ואל הנחלה אשר
יהוה אלהיך נתן לך׃ ועברתם
את הירדן וישבתם בארץ
אשר יהוה אלהיכם מנחיל
אתכם והניח לכם מכל איביכם
מסביב וישבתם בטח׃ והיה
המקום אשר יבחר יהוה אלהיכם
בו לשכן שמו שם שמה תביאו׃

רבכם ותפרחון גמיע אמא
אנעמת בה אידיכם אנתם
וביותכם כמא רזקך אלה רבך׃
לא תעבדון ככל דאנחנא עבדין
הכא יומא דין גבר כל דכשר
בעינוהי לא תעמלון מן הדה
אלאמור אלדי נחן צאנעין אליום
אנסאן מא חסן ענדה׃ ארי לא
אתיתון עד כען לבית ניחא
ולאחסנתא די יי אלהך יהיב לך׃
פאנכם לם תצירו בעד אלי אלמסתקר
ואלנחלה אלדי אללה רבך
מעטיך׃ ותעברון ית ירדנא
ותתבון בארעא די יי אלהכון
מחסין יתכון וינייח לכון מכל
בעלי דבביכון מסחור סחור ותתבון לרחצן׃ פאדא עברתם אלארדן
וגלסתם פי אלבלד אלדי אללה רבכם מנחלכם ואראחכם מן גמיע
אעדאיכם אלמחיטין בכם וגלסתם ואתקין׃ ויהי אתרא דיתרעי
יי אלהכון ביה לאשראה שכינתיה תמן לתמן תיתון ית כל דאנא

וג׳ כשתעברו את הירדן מיד מותרים אתם להקריב בבמה י״ד שנה שלכיבוש וחלוק ובבמה לא תקריבו כל
מה שאתם מקריבים פה היום במשכן שהוא עמכם ונמשח והוא כשר להקריב בו חטאות ואשמות נדרים
ונדבות אבל בבמה אין קרב אלא הנדר והנדב וזהו איש כל הישר בעיניו נדבים ונדבות שאתם מתנדבים
על ידי שישר בעיניכם להביאם ולא על ידי חובה אותם תקריבו בבמה׳ כי לא באתם׳ כל אותן ארבע
עשרה שנה״ עד עתה׳ כמו עדיין״ אל המנוחה׳ זו שילה״ נחלה׳ זו ירושלם״ ועברתם את הירדן וישבתם
בארץ שיתחלקוה ויהא כל אחד מכיר את חלקו וא״ת שבתו״ והניח לכם״ לאחר כבוש וחלוק ומנוחה
מן הגוים אשר הניח ה׳ לנסות בם את ישראל ואין זו אלא בימי דוד אז והיה המקום וג׳ בנו לכם בית הבחירה
בירושלם וכן הוא אומר בדוד ויהי כי ישב המלך בביתו וה׳ הניח לו מכל אויביו מסביב ויאמר
המלך אל נתן ראה אנכי יושב בבית ארזים וארון ה׳ יושב בתוך היריעה׳ שמה תביאו׳ למעלה
אמור לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלם ולכך חלקם הכתוב ליתן היתר בין זו לזו משחרבה

ג

את כל אשר אנכי מצוה
אתכם עלתיכם וזבחיכם
מעשרתיכם ותרמת ידכם
וכל מבחר נדריכם אשר
תדרו ליהוה: ושמחתם לפני
יהוה אלהיכם אתם ובניכם
ובנתיכם ועבדיכם ואמהתיכם
והלוי אשר בשעריכם כי אין
לו חלק ונחלה אתכם: השמר
לך פן תעלה עלתיך בכל
מקום אשר תראה: כי אם
במקום אשר יבחר יהוה באחד
שבטיך שם תעלה עלתיך
ושם תעשה כל אשר אנכי
מצוך: רק בכל אות נפשך

מפקיד יתכון· עלותכון ונכסת
קודשיכון מעסריכון ואפרשות
ידכון וכל שפר נדריכון דתידרון
קדם יי׳: פאי מוצע יכתארה אללה
רבכם ליחל פיה איה תאתו·
בגמיע מא אמרכם בה· מן
צואערכם ורבאיחכם ועשורכם
ורפאיעכם וסאיר נדורכם·
אלדי תנדרוהא ללה: ותחדון קדם יי׳
אלהכון· אתון ובניכון ובנתכון·
ועבדיכון ואמהתכון וליואה
דבקרויכון ארי לית ליה חולק
ואחסנא עמכון· אפרחו בהא
בין ידי אללה רבכם· אנתם·
ובניכם ובנאתכם ועבידכם
ואמאכם· ואללוי אלדי פי מחאלכם·

אד ליס לה הנציב ולא נחלה מעכם: אסתמר לך דלמא תסיק עלותך·
בכל אתרא דתחזי: ואחדר אן תקרב קרבאנך פי אי מוצע ראיתה:
אלהין באתרא דיתרעי יי׳ בחד מן שבטך. תמן תסיק עלותך ותמן
תעביד· כל דאנא מפקיד לך: אלא פי אלמוצע אלדי יכתארה אללה מן
אחד אסבאטך· תם תקרב קראבינך· ותצנע· גמיע מא אמרך בה: לחור

שילה ובאו לנוב וחרבה נוב ובאו לגבעון היו הבמות מותרות עד שבאו לירושלם" מבחר נדריכם: מלמד
שיביאו מן המובחר" השמר לך: ליתן לא תעשה על הדבר: בכל מקום אשר תראה: אשר יעלה בלבך
אבל אתה מקריב על פי נביא כגון אליהו בהר הכרמל" באחד שבטיך" בחלקו של בנימין ולמעלה הוא
אומר מכל שבטיכם הא כיצד כשקנה דוד את הגורן מארונה היבוסי גבה הזהב מכל השבטים ומכל
מקום הגורן בחלקו של בנימין היה" רק בכל אות נפשך: במה הכתוב מדבר אם בבשר תאוה להתירה
להם בלא הקרבת אימורים הרי נאמר במקום אחר כי ירחיב את גבולך וג' ואמרת אוכלה בשר וג' באה"
זה מדבר בקדשים שנפל בהם מום שיפדו ויאכלו בכל מקום יכול יפדו על מום עובר תלמוד לומר רק"

תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כְּבִרְכַּת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ
הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֶנּוּ כַּצְּבִי
וְכָאַיָּל׃ רַק הַדָּם לֹא תֹאכֵלוּ עַל
הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם׃ לֹא תוּכַל
לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ
וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ
וְצֹאנֶךָ וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹּר
וְנִדְבֹתֶיךָ וּתְרוּמַת יָדֶךָ׃ כִּי אִם
לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אַתָּה
וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי

בכל רעות נפשך תיכוס ותיכול
בסרא כברכתא דיי׳ אלהך דיהב
לך בכל קרוך מסאבא ודכיא
ייכלניה כבסר טביא ואילא׃ לכן
מתא מא אשתהת נפסך אללחם
פאדבח וכל כרזק אללה רבך אלדי
אעטאך פי סאיר קראך וגאיזן
אן יאכל מנה אלנגס ואלטאהר כמא
יאכלאן לחם אלצבי ואלאיל׃ להוד
דמא לא תיכלון על ארעא תישדניה
כמיא׃ כלא אלדם לא תאכלה׃ לכן
צבה עלא אלארץ כאלמא׃ לית לך
רשו למיכל בקרוך מעסר עבורך

חמרך ומשחך ובכורי תורך ועאנך׃ וכל נדרך דתידר ונדבתך ואפרשות
ידך׃ לא יגוז לך אן תאכל פי מחאלך עשור ברך ועצירך ודהנך׃ ובכור
בקרך וגנמך׃ ונדורך אלדי תנדרהא ותברעך ורפאיעך׃ אלהין קדם יי׳
אלהך תיכלניה באתרא דיתרעי יי׳ אלהך ביה את וברך וברתך ועבדך
ואמתך וליואה דבקרוך ותחדי קדם יי׳ אלהך בכל אושטות ידך׃ אלא בין
ידי אללה רבך תאכלה פי אלמוצע אלדי יכתארה האנת ואבנך ואבנתך ועבדך

תזבח ואכלת בשר וג׳׳ אין לך בהם היתר גיזה וחלב אלא אכילה על ידי זביחה׃ הטמא והטהור׃ לפי שבאו
מכח קדשים שנאמר בהם והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הוצרך להתיר בהן שטמא וטהור אוכלין בקערה
אחת׃ כצבי וכאיל׃ שאין קרבן בא מהם׃ כצבי וכאיל׃ לפטרן מן הזרוע והלחיים והקבה׃ רק הדם לא
תאכלו׃ אעפ׳ שאמרתי שאין לך בו זריקת דם במזבח לא תאכלנו׃ תשפכנו כמים׃ לומר לך שאין
צריך כסוי׃ ד״א הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים׃ לא תוכל׃ בא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר׃
לא תוכל רבי יהושע בן קרחה אומר יכול אתה אבל אינך רשאי כיוצא בו ואת היבוסי יושבי ירושלם
לא יכלו בני ישראל להורישם יכולים היו אלא שאינן רשאין לפי שכרת להם אברהם ברית כשלקח מהם
מערת המכפלה ולא יבוסים היו אלא על שם העיר ששמה יבוס כך מפורש בפרקי דרבי אליעזר והוא
שנ׳ כי אם הסירך העורים והפסחים צלמים שכתבו עליהם את השבועה׃ ובכורות בקרך׃ אזהרה
לכהנים׃ ותרומת ידך׃ אלו הבכורים׃ לפני ה׳ אלהיך׃ לפנים מן החומה׃ והלוי אשר בשעריך׃ אם אין
לך ליתן לו חלקו כגון מעשר ראשון תן לו מעשר עני אין לך מעשר עני הזמינהו על שלמיך׃

הפסו׳

אשר בשעריך ושמחת לפני יהוה
אלהיך בכל משלח ידך השמר
לך פן תעזב את הלוי כל ימיך
על אדמתך׃ כי
ירחיב יהוה אלהיך את גבלך
כאשר דבר לך ואמרת אכלה
בשר כי תאוה נפשך לאכל בשר
בכל אות נפשך תאכל בשר׃
כי ירחק ממך המקום אשר
יבחר יהוה אלהיך לשום שמו
שם וזבחת מבקרך ומצאנך אשר
נתן יהוה לך כאשר צויתך
ואכלת בשעריך בכל אות נפשך׃
אך כאשר יאכל את הצבי ואת
האיל כן תאכלנו הטמא והטהור
יחדו יאכלנו׃ רק חזק לבלתי

ח״ק עקוס

ואמתקהו ללוי אלדי פי מחאלך ואפרח
בין ידי אללה רבך במא אנבסטת
כה ידך׃ אסתמר לך דלמא תרחיק
ית ליואה כל יומך על ארעך׃
ואחדר אן תגפו אללוי טול
מקאמך פי בלדך׃ ארי
יפתי יי אלהך ית תחומך כמא
דמליל לך ותימר איכול בסרא
ארי תתרעי נפשך למיכל
בסרא בכל רעות נפשך תיכול
בסרא׃ ואדי אוסע אללה רבך
תכמך כמא ועדך וקלת אכל
לחמא ען שהוה מן נפסך לה
פכלה מתא מא אשתהיתאה׃
ארי יתרחק מנך אתרא דיתרעי
יי אלהך לאשראה שכינתיה תמן׃
ותכוס מתורך וממענך דיהב יי לך
כמא דפקידתך ותיכול בקרוך בכל רעות נפשך׃ ואדא בעד מנך אלמוצע
אלדי יכתארה אללה רבך ליחל נורה פיה פאדבח מן בקרך וגנמך אלדי
רזקך אללה רבך כמא אמרתך וכלה פי מחאלך מתא מא אשתהתה נפשך׃
ברם כמא דמתאכיל בסר טביא ואילא כין תיכלניה מסאבא ודכיא כחדא ייכלניה׃
לכן כמא יוכל אלצבי ואלאיל כדאך תאכלה אן צוז לא נגס ואלטאהר יאכלאן מנה׃ לחוד תקף

השמר לך׃ ליתן לא תעשה על הדבר׃ על אדמתך׃ אבל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל׃ כי ירחיב וג׳
למדה תורה דרך ארץ שלא יתאוה אדם לאכול בשר אלא מתוך רחבת ידים ועושר׃ בכל אות נפשך וג׳ אבל במדבר
נאסר להם בשר חולין אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים׃ כי ירחק ממך המקום׃ ולא תוכל לבא ולעשות
שלמים בכל יום כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם׃ וזבחת כאשר צויתך׃ למדנו שיש צווי בשחיטה היאך
ישחוט והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה בסיני׃ אך כאשר יאכל את הצבי׃ אינך מוזהר לאכלן בטהרה או

אכל הדם כי הדם הוא הנפש
ולא תאכל הנפש עם הבשר׃
לא תאכלנו על הארץ תשפכנו
כמים׃ לא תאכלנו למען ייטב
לך ולבניך אחריך כי תעשה
הישר בעיני יהוה׃ רק קדשיך
אשר יהיו לך ונדריך תשא
ובאת אל המקום אשר יבחר
יהוה׃ ועשית עלתיך הבשר
והדם על מזבח יהוה אלהיך
ודם זבחיך ישפך על מזבח
יהוה אלהיך והבשר תאכל׃
שמר ושמעת את כל הדברים
האלה אשר אנכי מצוך למען

בדיל דלא למיכל דמא ארי
דמא הוא נפשא ולא תיכול נפשא
עם בסרא׃ לכן תשדד פאן לא
תאכל אלדם פאנה מסכן אלנפס
פלא תאכל אלנפס מע אללחם׃
לא תיכלניה על ארעא תישדניה
כמיא׃ לא תאכלה בל צבה עלא
אלארץ כאלמא׃ לא תיכלניה בדיל
דייטב לך ולבנך בתרך ארי תעביד
דכשר קדם יי׃ לא תאכלה לכי
יטאב לך ולבניך מן בעדך אד
תצנע אלמסתקים ענד אללה׃ להוד
קדשך דיהון לך ונדרך תטול
ותיתי לאתרא דיתרעי יי׃ ערא
אקראסך מא כאן לך מנהא ונדורך
פאחמלהא ואית בהא אלי אלמוצע אלדי יכתארה אללה׃ ותעביד עלותך
בסרא ודמא על מדבחא דיי אלהך ודם נכסת קדשך ישתפיך על
מדבחא דיי אלהך ובסרא תיכול׃ פאצנע צואעדך לחומהא ודמאהא
עלי אלמדבח אללה רבך ומן דם דבאיחך יצב עלא מדבחה וכל לחומהא׃
טר ותקביל ית כל פתגמיא האלין דאנא מפקיד לך בדיל דייטב לך׃

מה צבי ואיל חלבן בתורה אף חולין חלבן מותר תל' אר' רק חזק לבלתי אכול הדם׃ ממה שנאמר חזק אתה למד
שהיו שטופין בדם לאכלו לפיכך הוצרך לומר חזק דברי ר' יהודה׃ ר' שמעון בן עזאי אומ' לא בא הכתוב
להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצוות אם הדם שהוא קל להשמר ממנו שאין אדם מתאוה
לו הוצרך לחזקך באזהרתו קל וחומר לשאר מצות׃ ולא תאכל הנפש עם הבשר׃ אזהרה לאבר מן החי׃ לא
תאכלנו׃ אזהרה לדם התמצית׃ לא תאכלנו׃ אזהרה לדם האיברים׃ למען ייטב לך וגו'׃ צא ולמד מתן שכרן
של מצות אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו קל וחומר לגזל ועריות שנפשו
של אדם מתאוה להם׃ רק קדשיך׃ אע"פ שאינה מותר לשחוט חולין לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן
בשעריים בלא הקרבה אלא הביאם לבית הבחירה׃ ועשית עולותיך׃ אם עולות הם תן הבשר והדם על גבי המזבח
ואם זבחי שלמים הם דם זבחיך ישפך על המזבח תחלה ואחר כך והבשר תאכל׃ עוד דרשו רבותינו קדשיך

כג

ייטב לך ולבניך אחריך עד
עולם כי תעשה הטוב והישר
בעיני יהוה אלהיך:
כי יכרית יהוה אלהיך
את הגוים אשר אתה בא שמה
לרשת אותם מפניך וירשת
אתם וישבת בארצם: השמר
לך פן תנקש אחריהם אחרי
השמדם מפניך ופן תדרש
לאלהיהם לאמר איכה יעבדו
הגוים האלה את אלהיהם ואעשה
כן גם אני: לא תעשה כן ליהוה

ולבנך בתרך עד עלמא ארי
תעביד דתקין ודכשר קדם יי אלהך:
אחפט ואקבל הדה אלאמור אלדי
אמרך בהא אליום לכי יצלח לך
ולבנך בעדך אלי אלדהר אדא
תפעל אלגייר ואלמסתקים בין ידי
אללה רבך [illegible] ארי ישיצי
יי אלהך ית עממיא דאת עליל
לתמן למירת יתהון מן קדמך
ותירת יתהון ותיתב בארעהון:
ואדא קטע אללה רבך אלאמם
אלדי אנת דאכל אלי תסתקרצהם
מן בין ידיך. פאדי קרצתהם וסכנת

פי בלדהם: אסתחפט לך דלמא תתקיל בתריהון בתר דישתיצון מן
קדמך ודלמא תתבע לטעותהון למימר איכדין פלחון עממיא האלין
ית טעותהון ואעביד כין אף אנא: אחדר אן תוהק פי תבעהם בעד
אנפארהם מן בין ידיך. בלא תלתמס מן מעבודאתהם קאילא. כיף
כאן יעבדהא הולאי אלאמם פאצנע איצא אנא כדאך: לא תעביד כין קדם יי

בא ללמד על הקדשים שבחוצה לארץ וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריבן" שמור" זו משנה שאתה
צריך לשמרה בבטנך שלא תשכח כענין שנ' כי נעים כי תשמרם בבטנך ואם שניתה אפשר שתשמע ותקיים"
הא כל שאינו בכלל משנה אינו בכלל מעשה" את כל הדברים" שתהא חביבה עליך מצוה קלה כמצוה
חמורה" הטוב" בעיני השמים" והישר" בעיני אדם" פן תנקש" אונקלוס תרגם לשון מוקש ואני אומר שלא חש
לדקדק בלשון שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש ואפלו ליסוד הנופל ממנו אבל בלשון טירוף וקשקוש מצינו נו"ן וארכובתיה דא
לדא נקשן ואף זה אני אומר פן תנקש אחריהם פן תטרף אחריהם להיות כרוך אחר מעשיהם וכן ינקש נושה לכל אשר
לו מקלל את הרשע להיות נלוז לו יש רבים ויהיו מחזרין ומתנקשין אחר ממונו" אחרי השמדם מפניך" אחר שתראים
שאשמידם מפניך יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אם מפני מעשים מקולקלים שבידיהם אף אתה לא תעשה
כן שלא יבואו אחרים וישמידוך" איכה יעבדו" לפי שלא ענש על ע"א אלא על זבוח וקיטור וניסוך והשתחויה
כמו שכתב בלתי לה' לבדו דברים הנעשים לגבוה בא ולמדך כאן שאם דרכה שלע"א לעבודה בדבר אחד
כגון פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס זו היא עבודתו וחייב אבל זבוח וקיטור וניסוך והשתחויה אפלו שלא
כדרכה חייב" כי גם את בניהם" גם לרבות את אבותם ואמותיהם אמר רבי עקיבה אני ראיתי ארמי שכפתו

אלהיך כי כל תועבת יהוה אשר
שנא עשו לאלהיהם כי גם את
בניהם ואת בנתיהם ישרפו באש
לאלהיהם: את כל הדבר אשר
אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו
לעשות לא תסף עליו ולא תגרע
ממנו:
כי יקום בקרבך נביא או חלם ג׳
חלום ונתן אליך אות או מופת:
ובא האות והמופת אשר דבר
אליך לאמר נלכה ונעבדה
אחרי אלהים אחרים אשר
לא ידעתם ונעבדם: לא
תשמע אל דברי הנביא ההוא

אלהך ארי כל דמרחק קדם יי דסני
עבדין לטעותהון וארי אף ית
בניהון וית בנתהון מוקדין בנורא
לטעותהון: לא תצנע כדאך ללה
רבך פאנה כתירא ממא יכרהה
אללה רבך וישנאה צנעו למעבוא
תהם חתא בניהם ובנאתהם
קד יחרקוהא בנאר להם: ית
כל פתגמא דאנא מפקיד
יתכון תיטרון למעבד לא
תיספון עלוהי ולא תמנעון
מנה: וגמיע מא אמרכם בה
אחפטוה ואעמלו בה לא תזידו
עליה ולא תנקצו מנה:
ארי יקום בינך נביא או חלים

חלמא ויתן לך את או מופת: ואדא קאם פימא בינכם מדעי
נבוה או חאלם חלם פאעטאך איה או ברהאנא: וייתי אתא ומופתא
דמליל עמך למימר נהך בתר טעות עממיא דלא ידעתנון ונפלחנון:
פלו אתת אאיה או אלברהאן ממן קאל לך תעאל נעבד מעבודאת אכרי
מאלם תערפהא ונעבדהא: לא תקביל לפתגמי נביא ההוא או מן
חלים חלמא ההוא ארי מנסי יי אלהכון יתכון למדע האיתיכון
רחמין ית יי אלהכון בכל לבבכון ובכל נפשכון: פלא תקבל מן דאך

לאבין לפני כלבו וכלו" את כל הדבר" קלה כחמורה: תשמרו לעשות" ליתן לא תעשה על עשה האמורים
בפרשה שכל השמר לשון לא תעשה הוא אלא שאין לוקין על השמר שלעשה" לא תוסף עליו"
חמשה טוטפות חמשה מינים בלולב ארבע ברכות לברכת כהנים" ונתן אליך אות בשמים לענין שנאמ׳
בגדעון ועשית עמדי אות ואומר יהי נא חורב על הגזה וג׳ או מופת בארץ" אעפ״כ לא תשמע לו דאם תאמר

או אל חלם החלום ההוא כי
מנסה יהוה אלהיכם אתכם
לדעת הישכם אהבים את יהוה
אלהיכם בכל לבבכם ובכל
נפשכם: אחרי יהוה אלהיכם
תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו
תשמרו ובקלו תשמעו ואתו
תעבדו ובו תדבקון: והנביא
ההוא או חלם החלום ההוא
יומת כי דבר סרה על
יהוה אלהיכם המוציא אתכם
מארץ מצרים והפדך מבית
עבדים להדיחך מן הדרך
אשר צוך יהוה אלהיך ללכת בה
ובערת הרע מקרבך:
כי יסיתך אחיך
בן אמך או בנך או בתך

מן מדעי אלנבווה או אלחאלם פאן
אללה רבכם ממתחנכם ליעלם
הל אנתם מחבוה מכלצין בכל
קלובכם ונפוסכם: בתר פלחנא
דיי' אלהכון תהכון ויתיה תדחלון
וית פקודוהי תטרון ולמימריה
תקבלון וקדמוהי תפלחון ולדחלתיה
תתקרבון: כל תבע אללה רבכם
תסירו ואיאה תרהבו ווצאיאה
פאחפטוהא וקולה פאקבלו
ואיאה פאעבדו וטאעתה
פאלזמוהא: ונביא ההוא או
חלים חלמא ההוא יתקטיל
ארי מליל סטיא על יי' אלהכון
דאפיק יתכון מארעא דמצרים
ודפרקך מבית עבדותא
לאטעיותך מן אורחא דפקדך
יי' אלהך למהך בה ותפלי עביד
דביש מבינך: וד'אך אלמדעי אלנבווה או אלחאלם אלחלם פיקתל למא תקוול
אלמחאל עלי אללה רבכם אלמכרג'כם מן בלד מצר ואלפאדיכם מן בית אלעבודיה
לידחובך ען אלטריק אלדי אמרך אללה רבך אן תסיר פיה פאנף אל
שר מן וסטך: ארי ימלכנך אחוך בר אמך או ברך או ברתך

מפני מה נותן לו הקב"ה ממשלה לעשות אות. כי מנסה ה' אלהיכם אתכם: ואת מצותיו תשמרו. תורת משה: ובקולו
תשמעו. בקול הנביאים: ואותו תעבדו. במקדשו: ובו תדבקון. הדבק בדרכיו גמול חסדים קבור מתים בקור חולים
כמו שעשה הקב"ה: סרה. דבר המוסר מן העולם שלא היה ולא נברא ולא צויתיו לדבר כן דישטורנ"א בלע"ז:
והפודך מבית עבדים. אפילו אין לו עליך אלא שפדאך דיו: כי יסיתך. אין הסתה אלא גירוי שנ' ותסיתני בו
אנציטר"א בלע"ז שמגרהו לעשות כן: אחיך. מאב: או בן אמך. מאם: חיקך. השוכבת בחיקך ומחממת בך

או אשת חיקך או רעך אשר
כנפשך בסתר לאמר נלכה
ונעבדה אלהים אחרים אשר
לא ידעת אתה ואבתיך: מאלהי
העמים אשר סביבתיכם
הקרבים אליך או הרחקים
ממך מקצה הארץ ועד קצה
הארץ: לא תאבה לו ולא תשמע
אליו ולא תחוס עינך עליו
ולא תחמל ולא תכסה עליו:
כי הרג תהרגנו ידך תהיה בו
בראשונה להמיתו ויד כל העם
באחרנה: וסקלתו באבנים

או אחת קימך או חברך דכנפשך
בסתרא למימר נהך ונפלח
לטעות עממיא דלא ידעתא
את ואבהתך: ואן אגואך אכוך
בן אמך או אבנך או אבנתך
או אמראתך אלתי הי חלמתך או
צדיקך אלדי הו כנפסך פי סתר
קאילא תעאל נעבד מעבודאת
אכרי מא לם תערפהא אנת
ואבאיך: מטעות עממיא
דבסחרניכון דקריבין לך או
דרחיקין מינך מסיפי ארעא
ועד סיפי ארעא: מן מעבודאת
אלאמם אלדי הם חואליכם אלקריבין
אליך או אלבעידין מנך מן טרף אלארץ אלי טרפהא: לא תיבי ליה:
ולא תקביל מניה ולא תחוס עינך עלוהי: ולא תרחים ולא תכסי
עלוהי: פלא תשא דאך ולא תקבל מנה ולא תשפק עליה ולא תרת
לה ולא תסתר עליה: ארי מקטל תקטלניה ידך תהי ביה בקדמיתא
למקטליה וידא דכל עמא בבתריתא: בל אקתלה קתלא ויד אול
מא תקע עליה פי קתלה ויד סאיר אלאמה אכרא: ותרגמניה באבניא

אפק״ דאבלעצ וכן מבוק הארץ מיקוד התקוע בארץ: אשר כנפשך: זה אביך פירש לך הכתוב את החביבין לך ק״ו
לאחרים״ בסתר״ דבר הכתוב בהווה שאין דברי מסית אלא בסתר וכן שלמה הוא אומר בנשף בערב יום באישון
לילה ואפלה״ אשר לא ידעת אתה ואבותיך: ודבר זה גנאי גדול הוא לך שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם
אבותיהם וזה אומר לך עזוב מה שמסרו לך אבותיך״ הקרובים אליך או הרחוקים״ למה פירט קרובים ורחוקים אלא
כך אמר הכתוב מטיבן של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים״
מקצה הארץ״ זו חמה ולבנה וצבא השמים שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו״ לא תאבה לו״ לא תהא תאב
לו ולא תאהבנו לפי שנ׳ עזב תעזב עמו לזה לא תעזב״ ולא ואהבת לרעך כמוך את זה לא תאהב ולא
תשמע אליו בהתחננו על נפשו למחול לו לפי שנ׳ עזב תעזב עמו לזה לא תעזב״ ולא תחוס עינך עי״
לפי שנ׳ לא תעמד על דם רעיך על זה לא תחוס: ולא תחמל״ לא תהפוך בזכותו״ ולא תכסה עליו: אם אתה יוד׳

וּמֵת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדִּיחֲךָ מֵעַל
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים׃ וְכָל
יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּן וְלֹא
יוֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת כַּדָּבָר הָרָע הַזֶּה
בְּקִרְבֶּךָ׃ כִּי
תִשְׁמַע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לָשֶׁבֶת שָׁם
לֵאמֹר׃ יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיַּעַל
מִקִּרְבֶּךָ וַיַּדִּיחוּ אֶת יֹשְׁבֵי
עִירָם לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעַבְדָה
אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתֶּם׃
וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ וְשָׁאַלְתָּ הֵיטֵב

וִימוּת אֲרֵי בְעָא לְאַטְעָיוּתָךְ
מִדַּחְלְתָא דַיְיָ אֱלָהָךְ דְּאַפְּקָךְ
מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדוּתָא׃
תרגמה בחגארה חתי ימות
למא קצד אזאחתך ען אללה רבך
אלמכרגך מן בלד מצר מן בית
אלעבודיה׃ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן
וְיִדְחֲלוּן וְלָא יוֹסְפוּן לְמֶעְבַּד
כְּפִתְגָמָא בִישָׁא הָדֵין בֵּינָךְ׃
וסאיר אל אסראיל יסמעון
ויכאפון ולא יעאודון אן יצנעו
מתל הדי אלאמר אלרדי וסטך׃
אֲרֵי תִשְׁמַע בְּחֲדָא מִן
קִרְוָךְ דַיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ
לְמִתַּב תַּמָּן לְמֵימַר׃ ואן סמע ען בעץ קראך אלדי אללה רבך מעטיכהא
אן תסכן פיהא קול קאיל׃ נְפַקוּ גֻבְרִין בְּנֵי רִשְׁעָא מִבֵּינָךְ וְאַטְעִיוּ
יָת יָתְבֵי קַרְתְּהוֹן לְמֵימַר נֵהָךְ וְנִפְלַח לְטַעֲוַת עַמְמַיָּא דְלָא יְדַעְתּוּן׃ אן
קד כרג קום כפאר מנהא פאזלו אהל קריתהם קאילין תעאלו נעבד
מעבודאת אכר מא לם תערפוהא׃ וְתִתְבַּע וְתִבְדּוֹק וְתִשְׁאַל יָאוּת
וְהָא קְשׁוֹט כֵּוָן פִּתְגָמָא אִתְעֲבִידַת תּוֹעֵבְתָּא הָדָא בֵּינָךְ׃ פאלתמס ראך

לכן לחובה אינך רשאי לשתוק" כי הרוג תהרגנו" יצא מבית דין חייב אל תחזירהו לזכות" ידך תהיה
בו בראשונה" מצוה ביד הנסקת להמיתו לא מת בידו ימות ביד אחרים שנ' ויד כל העם וגומר"
לשבת שם" פירט לירושלם שלא ניתנה לדירה" כי תשמע לאמר" אומר כן יצאו וגומר"
בני בליעל" בלי עול" שפרקו עולו שלמקום" אנשים" ולא נשים" יושבי עירם: ולא יושבי
עיר אחרת מכאן אמרו אין נעשית עיר הנדחת עד שידיחוה אנשים ועד שיהין מדיחיה
מתוכה" ודרשת וחקרת ושאלת היטב" מכאן למדו שבע חקירות מדבני המקרא כאן יש
שלש דרישה וחקירה והיטב ושאלת איכו מן המנין וממנו למדו בדיקות ובמקום אחר הוא
אומר ודרשו השופטים היטב ובמקום אחר הוא אומ' ודרשת היטב ולמדו היטב לגזירה שוה ליתן האמור

והנה אמת נכון הדבר נעשתה
התועבה הזאת בקרבך: הכה
תכה את ישבי העיר ההוא לפי
חרב החרם אתה ואת כל אשר
בה ואת בהמתה לפי חרב: ואת
כל שללה תקבץ אל תוך
רחבה ושרפת באש את העיר
ואת כל שללה כליל ליהוה
אלהיך והיתה תל עולם לא
תבנה עוד: ולא ידבק בידך
מאומה מן החרם למען ישוב
יהוה מחרון אפו ונתן לך רחמים
ורחמך והרבך כאשר נשבע
לאבתיך: כי תשמע בקול יהוה

ואסתברה ואסתענה כעמא.
פאן כאן אלאמר חקא תאבתא.
קד צנעת הדה אלכריהה פי
וסטך: ממחא תמחי ית יתבי
קרתא ההיא לפתגם דחרב גמר
יתה וית כל דבה וית בעירה
לפתגם דחרב: פאקתל קתלא
אהל תלך אלקריה בחד אלסיף
וגמיע מא פיהא חתי בהאימהא
בחד אלסיף: וית כל עדאה
תכנוש לגו פתאה ותוקיד
בנורא ית קרתא וית כל עדאה
גמיר קדם יי אלהך ותהי תל
חרוב לעלם לא תתבני עוד:
וגמיע סלבהא תגמעה וסט
רחבתהא ותחרק בלנאר אלקריה וגמיע סלבהא ללה רבך גמלה
תכון תלא אלי אלדהר לא תבנא אבדא: ולא ידבק בידך מידעם
מן חרמא בדיל דיתוב יי מתקוף רגזיה ויתן לך רחמין וירחים
עלך ויסגינך כמא דקיים לאבהתך: ולא ילתזק בידך שיא מן
אלמחלום לכי ירגע אללה מן שדה גצבה ויעטיך רחמה פירחמך
ויכתרך כמא קסם לאבאיך: ארי תקביל למימרא דיי אלהך
למטר ית כל פקודוהי דאנא מפקיד לך יומא דין למעבד דכשר קדם
יי אלהך: אד תקבל אמר אללה רבך ותעמל בגמיע וצאיאה

שללה בכלה" הכה תכה" אם אינך יכול להמיתם במיתה הכתובה בהם המיתם באחרת" לה' אלהיך"
לשמו ובשבילו" למען ישוב ה' מחרון אפו" שכל זמן שעז בעולם חרון אף בעולם" לא תתגודדו"

אלהיך לשמר את כל מצותיו
אשר אנכי מצוך היום לעשות
הישר בעיני יהוה אלהיך׃
ד בנים אתם ליהוה
אלהיכם לא תתגדדו ולא תשימו
קרחה בין עיניכם למת׃ כי עם
קדוש אתה ליהוה אלהיך ובך
בחר יהוה להיות לו לעם סגלה
מכל העמים אשר על פני
האדמה׃ לא
תאכל כל תועבה׃ זאת הבהמה
אשר תאכלו שור שה כשבים
ושה עזים׃ איל וצבי ויחמור
ואקו ודישן ותאו וזמר׃ וכל ג כת כן

ודסומה אלתי אמרך בהא אליום
ותצנע אלמסתקים ענדה׃
בנין אתון
קדם יי אלהכון לא תתחממון
ולא תשוון מרטבין עיניכון
על מית׃ ואנתם אוליא
אללה רבכם טבנין לא תתגזו
ולא תגעלו נתפא בין עיונכם
עלא אמואתכם׃ ארי עם
קדיש את קדם יי אלהך ובך
אתרעי יי למהוי ליה לעם
חביב מכל עממיא דעל אפי
ארעא׃ לאנך שעב מקדס
ללה רבך אכתארך אן תכון לה
אמה כאצה מן גמיע אלאמם

אלתי עלא וגה אלארץ׃ לא תיכול כל דמרחק׃ לא תאכל כל
מכרוה׃ דין בעירא דתיכלון תורין אמרין דרחלין וגדיין דעזין׃ הדי
מא תאכלו מן אלבהאים אלבקר ואלצאן ואלמאעז׃ אילא וטביא ויחמורא׃
ויעלא ורימא ותורבלא ודיצא׃ אלאיל ואלצבי ואליחמור ואלתיתל ואל
ארוא ואלתיתל ואלזראפה׃ וכל בעירא דסדיקא פרסתה ומטלפן

לא תתגודדו׃ לא תתנו גדידה ושרטת בבשרכם על מת כדרך שהאמוריים עושין לפי שאתם בנו של מקום ואתם ראויין
להיות נאים ולא גדודים ומקורחים׃ בין עיניכם׃ אצל הפדחת ובמקום אחר הוא אומר לא יקרחה קרחה בראשם
לעשות כל הראש כבין העינים׃ כי עם קדוש אתה׃ קדושת עצמך מאבותיך ועוד ובך בחר ה׳׃ כל תועבה׃ כל
שתיעבתי לך כגון צרם אוזן בכור כדי לשחטו במדינה הרי דבר שתיעבתי לך׃ כל מום לא יהיה בו׳ בא ולמד
כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המום בשר׳ בשר בחלב הרי דבר שתיעבתי לך הזהיר בא על אכילתו׃
זאת הבהמה׃ איל וצבי ויחמור׃ למדנו שהחיה בכלל בהמה ולמדנו שהבהמה וחיה טמאה מרובה מן
הטהורה שבכל מקום פורט את המועט׃ ואקו׃ מתורגם יעלא יעלי הסלע הוא אשטנבוק׃ ותאו׃ תורבלא
תור היער בגלה יער בלשון ארמי׃ ומפרסת׃ סדוקה כתרגומו׃ פרסה׳ פלנטה׳ ושוסעת׃ חלוקה

בְּהֵמָה מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת
שֶׁסַע שְׁתֵּי פְרָסֹת מַעֲלַת
גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ׃ אַךְ
אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי
הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפַּרְסָה
הַשֹּׁסַעַת אֶת הַגָּמָל וְאֶת
הָאַרְנֶבֶת וְאֶת הַשָּׁפָן כִּי מַעֲלֵה
גֵרָה הֵמָּה וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסוּ
טְמֵאִים הֵם לָכֶם׃ וְאֶת הַחֲזִיר
כִּי מַפְרִיס פַּרְסָה הוּא וְלֹא גֵרָה
טָמֵא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא
תֹאכֵלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ׃
אֶת זֶה לא
תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל

טלפין תלתין פרסתה מסקא
פשרא בבעירא יתה תיכלון׃
וכל בהימה מצלפה בצלפה
ומפרקה תפריקא אלאפהא
ומצעדה אגתראר מן אלבהאים
פכלוהא׃ ברם ית דין לא תיכלון׃
ממסקי פשרא ומסדיקי פרסתא
מטלפי טלפיא ית גמלא וית
ארנבא וית טפזא ארי מסקי
פשרא אינון ופרסתהון לא
סדיקא מסאבין אינון לכון׃ כלא
הדה אלאשיא לא תאכלו
מן אלמצעדי אלאגתראר [illegible]
באלצלף מפרקה אלגמל ואלארנב
ואלובר פאנהא מצעדה אגתראר

וגיר מצלפה בצלף והי מחרמה עליכם׃ וית חזירא ארי סדיק
פרסתא הוא ולא פשר מסאב הוא לכון מבסרהון לא תיכלון׃
ובנבילתהון לא תקרבון׃ ואלכנזיר פאנה מצלף בצלף ולא יגתר
והו מחרם עליכם לא תאכלו מן לחומהא ולא תדנו מן נבאילהא
ללא תנגסכם׃ ית דין תיכלון מכל דבמיא׃ כל

בשתי צפרנים שיש קדוקה ואינה חלוקה בצפרנים והיא טמאה׃ בבהמה׳ משמע מה שבמעיה
בבהמה אכול מכאן אמרו שהשליל מותר בשחיטת אמו׳ השסועה׃ בריה היא שיש לה שני גבין
ושתי שדרות׳ אמרו רבותינו למה נשנו בבהמה מפני השסועה ובעופות מפני הראה שלא
נאמרו בתורת כהנים׳ ובנבלתם לא תגעו׳ רבותינו פירשו ברגל שאדם חייב לטהר את עצמו
ברגל יכול יהו מוזהרים בכל השנה ת״ל אמור אל הכהנים וג׳ ומה טומאת מת חמורה כהנים
מוזהרים ואין ישראל מוזהרים טומאת נבלה קלה לא כל שכן׳ כל צפור טהורה תאכלו׳
להתיר משולחת שבמצורע׳ וזה אשר לא תאכלו׳ לאסור את השחוטה׳ הראה

אשר לו סנפיר וקשקשת
תאכלו: וכל אשר אין לו סנפיר
וקשקשת לא תאכלו טמא הוא
לכם: כל
צפור טהרה תאכלו: וזה אשר
לא תאכלו מהם הנשר והפרס
והעזניה: והראה ואת האיה
והדיה למינה: ואת כל ערב
למינו: ואת בת היענה ואת
התחמס ואת השחף ואת הנץ
למינהו: את הכוס ואת הינשוף
והתנשמת: והקאת ואת הרחמה
ואת השלך: והחסידה והאנפה

דליה ציצין וקלפין תיכלון:
והדא מא תאכלוה מן גמיע
מא פי אלמא כל מא לה אגנחה
ופלוס פכלוה: וכל דלית ליה
ציצין וקלפין לא תיכלון מסאב
הוא לכון: וכל מא ליס לה
אגנחה ופלוס פלא תאכלוה
לאנה נגס לכם:
כל צפר דכי תיכלון: וכל טאיר
טאהר פכלוה: ודין דלא
תיכלון מנהון נשרא ועד
ועזיא: והדא לא תאכלונה
מנהא אלנסר ואלעקאב ואלענקא:
ובת כנפא וטרפיתא ודיתא
לזנה: ואלגארח ואלצרא ואלחדא באצנאפהא: וית כל עורבא לזניה:
וגמיע אלגראניב באצנאפהא: וית בת נעמיתא וציצא וצפר
שחפא ונצא לזנוהי: ואלנעאמה ואלכטאף ואלסאף ואלבאז
באצנאפהא: וקדיא וקפופא ובותא: ואלבום ואלבאשק ואלשאהין:
וזקתא ויר קריקא ושלי נונא: ואלקוק ואלרכם ואלזמג: וחוריתא ואבו
לזנה ונגר טורא ועטליפא: ואלסקר ואלבבגא באצנאפהא:

והאיה. היא ראה היא איה היא דיה ולמה נקרא שמה ראה שרואה ביותר ולמה הזהירך בכל
שמותיה שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק שלא יהא האוסר קורא אותה ראה והבא
להתיר אומר זו דאה שמה או איה שמה וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פירט לך הטמאים
ללמד שהעופות טהורים מרובים על הטמאים לפיכך פירט את המועט. התנשמת
קלבא שוריץ. שלך. השולה דגים מן הים. דוכיפת. הוא תרנגול הבר ובלעז הרופא
וכרבלתו כפולה. שרץ העוף. הם הנמוכים הרוחשים על הארץ כגון זבובין וצרעין
וחגבים טמאים הם קרויים שרץ. כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא בא

לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפַת וְהָעֲטַלֵּף׃
וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף טָמֵא הוּא
לָכֶם לֹא יֵאָכֵלוּ׃ כָּל עוֹף טָהוֹר
תֹּאכֵלוּ׃ לֹא תֹאכְלוּ כָל נְבֵלָה
לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה
וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לְנָכְרִי כִּי עַם
קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ׃

עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת
זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה׃
וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשַׁכֵּן
שְׁמוֹ שָׁם מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ
וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ
לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאָה אֶת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים׃ וְכִי יִרְבֶּה

ואלהדהד ואלכפאש׃ וכל רחשא
דעופא מסאב הוא לכון לא יתאכלון׃
וג'מיע דביב אלטאיר אלד'י הו מחרם
עליכם לא תאכלונה׃ כל עוף דכי
תיכלון׃ וכל מא כאן טאהר פכלוה׃
לא תיכלון כל נבילא לתותב ערל
דבקרוך תתנינה וייכלינה או תזבנינה
לבר עממין ארי עם קדיש את קדם יי
אלהך לא תיכלון בסר בחלב׃
ולא תאכלו שיא מן אלנבאיל בל
אעטהא ללגריב אלד'י פי מחאלך
פיאכלהא או תביעהא לאג'נבי
לאנך שעב מקדס ללה רבך ולא
תטבך לחמא בלבן׃
עסרא תעסר ית כל עללת זרעך
דיפיק חקלא שנא בשנא׃ ועשר
תעשירא גמיע גלה זרעך מא
תנבתה אלצחרא סנה סנה׃ ותיכול
קדם יי אלהך באתרא דיתרעי לאשראה שכינתיה תמן מעסר עבורך
חמרך ומשחך ובכורי תורך ועניך בדיל דתילף למדחל קדם יי אלהך כל יומיא׃
וכלון ידי אלה רבך פי אלמוצע אלד'י יכתארה ליסכן כורה פיה עשור בורך ועצירך
ודהנך ובכור בקרך וגנמך לכי תתעלם כיף תעברה טול אלזמאן׃ וארי יסגי

ליתן עשה על לא תעשה וכן בבהמה אותה תאכלו ולא בה׳ טמאה לאו הבא מכלל עשה עשה לעבור
עליהן בעשה ולא תעשה ׳׳לגר אשר בשעריך׳׳ גר תו׳׳ב שקיבל עליו שלא לעבוד ע״ז ואוכל נבלות
כי עם קדוש אתה לה׳׳ קדש את עצמך במותר לך דברים המותרים ואחרים נוהגים בהם איסור אל תתירם
בפניהם ׳׳לא תבשל גדי׳׳ שלשה פעמים פרט לחיה ולעופות ולבהמה טמאה ׳׳לא תבשל גדי׳׳ עשר תעשר מה
ענין זה אצל זה אמ׳ להם הק׳ב׳ה לישראל אל תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה עד שהן במעי אמותיהן שאם

אין

ממך הדרך כי לא תוכל שאתו
כי ירחק ממך המקום אשר
יבחר יהוה אלהיך לשום שמו
שם כי יברכך יהוה אלהיך׃
ונתתה בכסף וצרת הכסף
בידך והלכת אל המקום אשר
יבחר יהוה אלהיך בו׃ ונתתה
הכסף בכל אשר תאוה נפשך
בבקר ובצאן וביין ובשכר
ובכל אשר תשאלך נפשך
ואכלת שם לפני יהוה אלהיך
ושמחת אתה וביתך׃ והלוי אשר
בשעריך לא תעזבנו כי אין לו
חלק ונחלה עמך׃

מנך [redacted] ׃ אד לא תיכול אורתא·
למחמליה· אלי יתלחק מנך אתרא·
דיתרעי יי אלהך· לאשראה
שכינתיה תמן· אלי יבלכנך יי
אלהך׃ ואן טאל עליך אלטריק·
ולם תטיק אן תחמלה·· ובעד
מנך אלמוצע· אלדי יכתארה
אללה רבך· אן יגעל כורה פיה·
ובארך לך מע דאך ׃ ותתין
בכספא· ותצור כספא בידך
ותהך לאתרא· דיתרעי· יי
אלהך ביה׃ פביעה בתמן
וצרה· וכדה פי ידך ואמץ אלי
אלמוצע אלדי יכתארה׃ ותתין
כספא· בכל דתתרעי נפשך
בתורי ובענא· ובחמר חדת ועתיק· ובכל· דתשאלנך נפשך·
ותיכול תמן· קדם יי אלהך· ותחדי את ואנש ביתך׃ ואצרפה· פי
גמיע מא· תשתהי נפסך· מן בקר וגנם· וכמר ונביד וגמיע מא ־
תחבה· וכלה הנאך· בין ידי אללה רבך· ואפרח אנת ואלך׃ ולואי ־
דבקרוך לא תרחקניה· ארי לית ליה חולק ואחסנא עמך׃ ואללוי
אלדי פי מחאלך לא תתרכה· אד ליס לה נציב ולא נחלה מעך׃

ולא אתם מעשרים מעשרות כראוי כשה ואקמוך להתבשל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן שנ׳ ושדפה אין אתם מעשרים מעשרות כראוי כשה ואקמוך להתבשל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן שנ׳ ושדפה
אין אתם מעשרים מעשרות כראוי·· שנה שנה" מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן" ואכלת וג׳ זה מעשר
לפני קמה וכן לענין בכורים·· שנה שנה" מכאן שאין מעשרין מן החדש ׃ על הישן·· ואכלת וג׳ זה מעשר
שני שכבר למדנו מעשר אחר ללוים שנ׳ כי תקחו מאת בני ישראל וג׳ שתהיה התבואה
בכל מקום שנ׳ ואכלתם אותו בכל מקום על כרחך זה מעשר אחר הוא" כי יברכך׃ שתהיה התבואה
מרובה לשאת" בכל אשר תאוה נפשך" כלל" בבקר ובצאן וביין ובשכר׃ פרט" ובכל אשר תשאלך נפשך׃ חזר
וכלל מה הפרט מפורש ולד ולדות הארץ ראוי למאכל אדם אף כל" והלוי" לא תעזבנו" מליתן לו מעשר ראשון
כי אין לו חלק ונחלה עמך" יצאו לקט שכחה ופיאה והפקר שאף הוא יש לו חלק עמך בהן כמוך ואין דין

מקצה שלש שנים
תוציא את כל מעשר תבואתך
בשנה ההוא והנחת בשעריך:
ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה
עמך והגר והיתום והאלמנה
אשר בשעריך ואכלו ושבעו
למען יברכך יהוה אלהיך בכל
מעשה ידך אשר תעשה:
מקץ שבע שנים
תעשה שמטה: וזה דבר
השמטה שמוט כל בעל משה
ידו אשר ישה ברעהו לא יגש
את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה
ליהוה: את הנכרי תגש ואשר

מסוף תלת שנין
תפיק ית כל מעשר עללתך
בשתא ההיא ותצנע בקרוך:
ופי כל תלאת סנין תכרג עשור
גלתך פי תלך אלסנה ותצעה פי מחאלך:
וייתי ליואה ארי לית ליה חולק
ואחסנא עימך וגיורא ויתמא
וארמלתא דבקרוך וייכלון
וישבעון בדיל דיברכינך יוי
אלהך בכל עובדי ידך דתעביד:
פיאתי אללוי אד ליס לה נציב ונחלה
מעך ואלגריב ואליתים ואלארמלה
אלדי פי מחאלך ויאכלון וישבעון
לכי יבארך לך אללה רבך פי גמיע
מאתצנעה: מסוף שבע
שנין תעביד שמטתא: ופי כל סבע סנין אגעל תסייבא: ודין פתגם
שמטתא דישמיט כל גבר מרי רשו דירשי בחבריה לא יתבע מן
חבריה ומן אחוהי ארי קרא שמטתא קדם יוי: והדי שרח אלתסייבא יסייב
כל דו נסייה ידה ממא ינסי צאחבה פלא יקתצי צאחבה ולא אכיה
אד קד סמאהא תסייבא ללה: מן בר עממין תתבע ודיהי לך עם

במעשר" מקצה שלש שנים" בא ולמד שאם השהה מעשרותיו שלשנה ראשונה ושנייה לשמטה
שיבערם מן הבית בשלשית" ובא הלוי" ליטול מעשר ראשון" והגר והיתום" ויטלו מעשר שני שהוא
של ענ' שלשנה זו ולא תאכלנו אתה בירושלם כדרך שנזקקת לאכול מעשר שני שלשתי שנים" ואכלו
ושבעו" תן להם כדי שבען מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו' ואתה הולך לירושלם במעשר שנשנה
ראשונה ושנייה שהשהית ומתודה ביערתי הקודש מן הבית כמו שמפורש בכי תכלה לעשר"
מקץ שבע שנים" יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה ת"ל קרבה שנת השבע ואם אתה אומר שבע שנים
לכל מלוה ומלוה להלוות כל אחד ואחד היאך היא קריבה הא למדת שבע שנים למנין השמטים" שמוט
כל בעל משה ידו" שמוט את ידו שלכל בעל משה" אפס כי לא יהיה בך אביון" ולהלן הוא אומר
כי לא יחדל אביון אלא בזמן שאתם עושים רצונו שלמקום אביונים באחרים ולא בכם וכשאין.

יהיה לך את אחיך תשמט
ידך: אפס כי לא יהיה בך אביון
כי ברך יברכך יהוה בארץ
אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה
לרשתה: רק אם שמע תשמע
בקול יהוה אלהיך לשמר
לעשות את כל המצוה הזאת
אשר אנכי מצוך היום: כי יהוה
אלהיך ברכך כאשר דבר לך
והעבטת גוים רבים ואתה לא
תעבט ומשלת בגוים רבים ובך
לא ימשלו: כי
יהיה בך אביון מאחד אחיך
באחד שעריך בארצך אשר

אחוך תשמיט ידך: אמא לגריב
פגאיז אן תקתציה ואמא מא
יכון לך עלא אכיך פסייב ידך
ענה: לחוד ארי לא יהי בך
מסכינא ארי ברכא יברכנך יי׳
בארעא די יי׳ אלהך יהיב לך
אחסנא למירתה: ויקינא אנה
לא יכון פיך מסכין ממא יבארכך
אללה פי אלבלד אלדי יעטיכאה
אללה נחלה תחוזהא: לחוד אם
קבלא תקביל למימרא דיי׳
אלהך למיטר למעבד ית כל
תפקידתא הדא דאנא מפקיד
לך יומא דין: מא דמת תסמע
ותקבל אמר אללה רבך ותחפט

בגמיע הדה אלשריעה אלתי אמרך בהא אליום: ארי יי׳ אלהך בריכך
כמא דמליל לך. ותוזיף לעממין סגיאין ואת לא תזיף. ותשלוט
בעממין סגיאין ובך לא ישלטון: וממא אן אללה רבך קד בארך לך
כמא ועדך. פתעווץ אממא כתירה ואנת פלא תתעווץ מנהם ותתסלט
עלא כתיר מנהם. ועליך לא יתסלטון: ארי יהי בך מסכינא
חד מאחך בחדא מן קרוך בארעך. דיי׳ אלהך יהיב לך. לא תתקיף

אתם עושים רצונו ש"מ אביונים בכם: אביון: דל מעני ולשון אביון שהוא תאב לכל דבר: רק אם שמוע
תשמע: אז לא יהיה בך אביון: שמוע תשמע: שמע קמעה משמיעין אותו הרבה: כאשר דבר לך:
והיכן דבר ברוך אתה בעיר: והעבטת: כל לשון הלואה כשנופל על המלוה נופל בלשון מפעיל כגון
והלוית והעבטת ואם היה אומר והעבטתיה נופל על הלוה כמו ולויתה: והעבטת גוים: יכול שתהא לוה
מזה ומלוה לזה ת"ל ואתה לא תעבוט: ומשלת בגוים רבים: יכול גוים אחרים מושלים עליך ת"ל ובך לא
ימשלו: כי יהיה בך אביון: התאב תאב קודם: מאחד אחיך: אחיך מאביך קודם לאחיך מאמך: שעריך: עני

יהוה אלהיך נתן לך לא תאמץ
את לבבך ולא תקפץ את ידך
מאחיך האביון׃ כי פתח תפתח
את ידך לו והעבט תעביטנו די
מחסרו אשר יחסר לו׃ השמר
לך פן יהיה דבר עם לבבך
בליעל לאמר קרבה שנת
השבע שנת השמטה ורעה
עינך באחיך האביון ולא תתן
לו וקרא עליך אל יהוה והיה
בך חטא׃ נתון תתן לו ולא ירע
לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר
הזה יברכך יהוה אלהיך בכל
מעשיך ובכל משלח ידך׃ כי

חטא

ית ליבך ולא תקפוץ ית ידך
מאחוך מסכינא׃ פאן כאן מסכין
כדנכ או מחנה פי בעץ אלותך
פי בעץ מחלך פי בלדך אלדי
אללה רבך מעטיך פלא תקסי
קלבך ולא תקבץ ידך ענה׃
ארי מפתח תפתח ית ידך ליה
ואוזפא תוזפניה במסת חוסרנה
דחסיר ליה׃ בל אפתח ידך לה
פתחא ועוצה תעויצא מקדאר
מא יעוזה׃ אסתמר לך דלמא
יהי פתגם עם ליבך בר שע
למימר קריבת שתא שביעתא
שתא דשמטתא ותבאש עינך
באחוך מסכינא ולא תתן ליה
ויקרי עלך קדם יהוה ויהי בך חובא׃ ואחדר אן יכון פי קלבך קול בהל פתקול
קד קרבת אלסנה אלסאבעה סנה אלתסיב פתשח עלי אכיך אלמסכין פלא
תעטיה שיא פידעו עליך אלי אללה פתחל בך עקובה׃ מיתן תתין ליה ולא
יבאש ליבך במתנך ליה ארי בדיל פתגמא הדין יברכנך יהוה אלהך בכל
עובדך ובכל אושטות ידך׃ בל אעטה עטא לא תשח בה נפסך פאן
בגרירה הדי אלאמר יבארך לך אללה רבך פי אעמאלך וגמיע מא תמד אליה ידך׃ אלי

עניך קודמים לעניי עיר אחרת׃ לא תאמץ׃ יש לך אדם שמצטער אם יתן אם לא יתן לכך נאמר לא תאמץ יש לך אדם
שפושט את ידו וקופצה לכך נאמר לא תקפוץ׃ מאחיך האביון׃ אם לא תתן לו סופך להיות אחיו של אביון׃ פתוח תפתח׃
אפילו כמה פעמים׃ כי פתוח תפתח׃ הרי כי משמש בלשון אלא׃ והעבט תעביטנו׃ אם לא רצה במתנה תן לו
בהלואה׃ די מחסורו׃ ואי אתה מצווה לעשרו׃ אשר יחסר לו׃ אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו׃ לו׃
זו אשה וכן הוא אומר אעשה לו עזר כנגדו׃ וקרא עליך׃ יכול מצוה ת"ל ולא יקרא׃ והיה בך חטא׃ מכל מקום
אפילו לא יקרא׃ אם כן למה נאמר וקרא עליך ממהר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא׃ נתון תתן לו׃ אפילו

לא יחדל אביון מקרב הארץ
על כן אנכי מצוך לאמר פתח
תפתח את ידך לאחיך לעניך
ולאבינך בארצך׃
כי ימכר לך אחיך
העברי או העבריה ועבדך
שש שנים ובשנה השביעית
תשלחנו חפשי מעמך׃ וכי
תשלחנו חפשי מעמך לא
תשלחנו ריקם׃ העניק תעניק
לו מצאנך ומגרנך ומיקבך
אשר ברכך יהוה אלהיך תתן לו׃

לא יפסוק מסכינא מגו ארעא׃
על כין אנא מפקיד לך למימר׃
מפתח תפתח ית ידך לאחוך לענך׃
ולמסכינך בארעך׃ פעלא מא
קלת לך׃ ליס יעדם פי אבלד מסכין׃
ולדלך אנא אמרך ליום באן
תפתח ידך לאכיך צעיפך ומסכינך
פי בלדך׃ ארי יזדבן לך
אחוך בר ישראל או בת ישראל׃
ויפלחנך שית שנין ובשתא
שביעיתא תפטרניה בר חורין
מעימך׃ ואן אבתאע לך אכאך
עבראני או אכתך עבראניה׃

טי כדמך סת סנין ופי אלסנה אלסאבעה אטלקה מן ענדך חרא׃ ואדי
תפטרניה בר חורין מעמך׃ לא תפטרניה ריקן׃ ואדי אטלקתה כדאך
פלא תטלקה פארגא׃ אפרשא תפריש ליה מענך ומאדרך וממעצרתך
דברכך יי אלהך תתן ליה׃ בל צלה בצלה מן גנמך ובדרך ותגאך
חסב מא רזקך אלה רבך פאעטה׃ ותדכר ארי עבדא הויתא

מאה פעמים "לו" בינו ובינך" כי בגלל הדבר" אפלו אמרת ליתן אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה" על
כן" מפעכן" לאמר" עיצה לטובתך אני משיאך" לאחיך לעניך" לאיזה אח לעני" לעניך" ביוד אחד לשון עני
אחד הוא אבל עניך בשני יודין שני עניים" כי ימכר לך" על ידי אחרים במכרוהו בית דין בגנבתו הכתוב
מדבר והרי כבר נאמר כי תקנה עבד עברי ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר אלא מפני שני דברים
שנתחדשו כאן אחד שכתוב או העבריה אף היא תצא בשש ולא שמכרוה בית דין שאין האשה
נמכרת בגנבתה שנ׳ בגנבתו ולא בגנבתה אלא בקטנה שמכרה אביה ולמד כאן שאם יצאו שש
שנים קודם שתביא סימנין תצא ועד חדש כאן העניק תעניק לו" העניק תעניק" לשון עד
בגובה ובמראות העין דבר שיהא ניכר שהטיבות לו ויש מפרשים לשון הטענה על צוארו"
מצאנך מגרנך ומיקבך" יכול אין לי אלא אלו בלבד תל׳ אשר ברכך מכל מה שברכך בוראך
ולמה נאמרו אלו מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה אף כל שהוא בכלל ברכה יצאו פרדות
ולמדו רבותינו במסכת קידושין בגזירה שוה כמה נותן לו מכל מין ומין" וזכרת כי עבד היית
והעניקתי ושניתי לך מביזת מצרים ובזת הים אף אתה העניק ושנה לו" עבד עולם׃ יכול כמשמעו

וזכרת כי עבד היית בארץ
מצרים ויפדך יהוה אלהיך
על כן אנכי מצוך את הדבר
הזה היום׃ והיה כי יאמר אליך
לא אצא מעמך כי אהבך ואת
ביתך כי טוב לו עמך׃ ולקחת
את המרצע ונתתה באזנו
ובדלת והיה לך עבד עולם
ואף לאמתך תעשה כן׃ לא
יקשה בעינך בשלחך אתו
חפשי מעמך כי משנה שכר
שכיר עבדך שש שנים וברכך
יהוה אלהיך בכל אשר תעשה׃

כל הבכור אשר יולד בבקרך

בארעא דמצרים ופרקך יי
אלהך. על כין אנא מפקיד לך.
ית פתגמא הדין יומא דין׃ ואדכר
אנך כנת עבדא במצר ופדאך
אללה רבך לדׄלך אנא אמרך בהדׄי
אלאמר אליום׃ ויהי ארי יימר לך
לא אפוק מעמך ארי ריחמך
ולאנש ביתך ארי טב ליה עמך׃
פאן קאל לך לא אכרג מן ענדך
לאנה אחבך ואחב מנזלך אן
אצלח לה מעך׃ ותיסב ית
מרצעא ותתין באודניה ובדשא
ויהי לך עבד פלח לעלם ואף
לאמתך תעביד כין׃ פכד אל
מיסאס וצעה עלא אדנה ענד
באבך. פיכון לך עבד אדהר
ואמתך אצא פצלהא כדאך׃ לא יקשי בעינך במפטרך יתיה בר
חורין מעמך ארי על חד תרין כאגר אגירא פלחך שית שנין ויברכנך
יי אלהך בכל דתעביד׃ ולא יצעב עליך אטלאקך להו חרא מן ענדך.
פאנה צעף מא יכון קד כדמך צעף מא יסוא אגר אגיר. כי יבארך לך
אללה רבך פי גמיע מא תצנע׃ כל בוכרא דיתיליד בתורך

ת״ל ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשובו הא למדת שאין זה אא עולמו שליובל׳׳ ואף לאמתך תעשה
כן׳׳ העניק לה יכול אף לרציעה השוה הכתוב אותה ת״ל ואם אמור יאמר העבד עבד נרצע ואין אמה נרצעת
כי משנה שכר שכיר׳׳ מכאן אמרו עבד עברי עובד בין ביום בין בלילה וזהו כפלים שבעבודת שכיר יום ומהו
עבודתו בלילה רבו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון׳׳ כל הבכור תקדיש׳׳ ובמקום אחד הוא אומר
לא תקדיש שנאמר בכור אשר יבוכר לה׳ וג׳ הא כיצד אינו מקדישו לקרבן אחר וכאן לימד שמצוה לומר הרי
אתה קדוש לבכורה׳׳ ד״א אי אפשר לומר הקדש שכבר נאמר לא תקדיש ואי אפשר לומר אל תקדיש שהרי כבר

ובצאנך הזכר תקדיש ליהוה
אלהיך לא תעבד בבכר שורך
ולא תגז בכור צאנך׃ לפני יהוה
אלהיך תאכלנו שנה בשנה
במקום אשר יבחר יהוה אתה
וביתך׃ וכי יהיה בו מום פסח
או עור כל מום רע לא תזבחנו
ליהוה אלהיך׃ בשעריך תאכלנו
הטמא והטהור יחדו כצבי וכאיל׃
רק את דמו לא תאכל על
הארץ תשפכנו כמים׃

שמור את חדש האביב ועשית
פסח ליהוה אלהיך כי בחדש

ובענך דכרין תקדיש קדם יי
אלהך׃ לא תפלח בבכורא דתורך
ולא תגוז בכורא דענך׃ וכל בכר
יולד לך מן בקרך וגנמך אלדכור
פאנמא תקדיס ללה רבך פלא
תפלח באלבכר מן בקרך ולא
תגז אלבכר מן גנמך׃ קדם יי
אלהך תיכלניה שנא בשנא
באתרא דיתרעי יי את ואנש
ביתך׃ כלה בין ידי אללה
רבך סנה בסנה פי אלמוצע אלדי
יכתארה אנת ואהלך׃ וארי יהי
ביה חגיר או עויר. כל מום ביש. מומא
לא תכסנה קדם יי אלהך׃ פאן כאן
פיה עיב מן זמן או עמא או סאיר
אלעיוב אלפאסדה פלא תדבחה בין ידי אללה רבך׃ בקרוך תיכלניה מסאבא
ודכיא כחדא כבסר טביא ואילא׃ וגאיז אן תאכלה פי מחאלך ואן יאכלה
אלטאהר ואלנגס כמא יאכלאן לחם אלצבי ואלאיל׃ לחוד ית דמיה לא תיכול
על ארעא תישדניה כמיא׃ מאכלא דמה לא תאכלה בל יצבה על אלארץ
כאלמא׃ טר ית ירחא דאביבא ותעביד פסחא קדם יי אלהך ארי בירחא

נאמר תקדיש הא כיצד מקדיש אתה הקדשו עליו וכתוב הקדש כפי טובת הנאה שבו׳ לא תעבוד בבכור
שוריך ולא תגוז׳ אף החלוף למדו רבותינו שאסור אלא שדבר הכתוב בהווה׳ לפני ה׳ אלהיך תאכלנו׃ לכהן
הוא אומר שכבר מצינו שהוא ממתנות כהונה אחד תם ואחד בעל מום שנ׳ ובשרם יהיה לך וג׳׳ שנה בשנה׳
מכאן שאין משהין אותו יותר על שנתו יכול יהא פסול משעברה שנתו כבר הוקש למעשר שני ואכלת
לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהריך ובכורות בקרך וצאנך מה מעשר שני אינו נפסל
משנה לחברתה אף בכור אינו נפסל אלא שמצוה תוך שנתו׳ שנה בשנה׳ אם שחטו בסוף שנתו אוכלו אותו
היום ויום אחד משנה אחרת למד שנאכל לשני ימים ולילה אחד׳ מום׳ כלל׳ פסח ועור׳ פרט׳ כל מום רע׳
חזר וכלל מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר אף כל מום שבגלוי ואינו חוזר׳ רק את דמו לא תאכל׳ שלא
תאמר הואיל וכלו היתר הבא מכלל איסור הוא שהרי קדש ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל יכול יהא אף הדם מותר

האביב הוציאך יהוה אלהיך
ממצרים לילה: וזבחת פסח
ליהוה אלהיך צאן ובקר במקום
אשר יבחר יהוה לשכן שמו שם:
לא תאכל עליו חמץ שבעת
ימים תאכל עליו מצות לחם
עני כי בחפזון יצאת מארץ
מצרים למען תזכר את יום
צאתך מארץ מצרים כל ימי
חייך: ולא יראה לך שאר בכל
גבלך שבעת ימים ולא ילין מן

דאביבא אפקך יי אלהך
ממצרים ועבד לך נסין בליליא:
ואחפט שהר אלפריקאן תצנע
פיה פסחא ללה רבך כמא אטלקך
פיה ללכרוג מן מצר לילא: ותיכוס
פסחא קדם יי אלהך מבני ענא
ונכסת קודשיא מן תורי באתרא
דיתרעי יי לאשראה שכינתיה
תמן: ואדבח לפסח ללה רבך מן
אלגנם ומעה מן אלבקר פי אלמוצע
אלדי יכתארה אללה ליחל נורה
פיה: לא תיכול עלוהי חמיע
שבעה יומין תיכול עלוהי פטיר לחים עניא ארי בבהילו נפקתא
מארעא דמצרים בדיל דתדכר ית יום מפקך מארעא דמצרים כל
יומי חייך: ולא תאכל מעה כמירא בל כל בשרה סבעה איאם פטירא
מן טעאם אלצניק לאנך כרגת מן מצר בחפזו ואדכר יום כרוגך מן
מצר טול זמאנך: ולא יתחזי לך חמיר בכל תחומך שבעה יומין ולא

ת״ל רק את דמו לא תאכל״ שמור את חדש האביב״ מקודם בואו שמור שיהא ראוי לאביב להקריב בו את מנחת
העומר ואם לאו עבר את השנה״ ממצרים לילה: והלא ביום יצאו שנ׳ ממחרת הפסח יצאו בני ישראל וג׳ אלא לפי
שבלילה נתן להם פרעה רשות לצאת שנ׳ ויקרא למשה ולאהרן לילה וג׳״ וזבחת פסח לה׳ אלהיך צאן״ שנאמ׳ מן
הכבשים ומן העזים תקחו״ ובקר״ תזבחו לחגיגה שאם נמנו על הפסח חבורה מרובה מביאים עמו חגיגה
כדי שיהא נאכל על השבע ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה״ לחם עוני״ לחם שמזכיר את העוני
שנתענו במצרים״ כי בחפזון יצאת״ ולא הספיק בצק להחמיץ וזה יהיה לך לזכרון וחפזון לא שלך היה אלא
של מצרים שכן הוא אומר ותחזק מצרים על העם וג׳״ למען תזכור״ על ידי אכילת הפסח והמצה יום
צאתך״ ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר״ אזהרה למותיר בפסח דורות לפי שלא
נאמר אלא בפסח מצרים ויום ראשון האמור כאן הוא ארבעה עשר בניסן כמה דאת אמר אך ביום הראשון
תשביתו שאור מבתיכם ולפי שנפתלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבעת ימים שגון
שבעת ימים מצות תאכלו ולא יראה לך שאור בכל גבולך הוצרך לפרש באיזו זביחה הוא מזהיר
שאם כתב ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שבעה בכל
תוכיהו ואינן נאכלין אלא ליום ולילה לכך כתב בערב ביום הראשון ״לא בחגיגת י״ד הכתוב מדבר ולמד
עליה שנאכלת לשני ימים והראשון האמור כאן ביום טוב הראשון הכתוב מדבר וכן משמעו של מקרא
בשר חגיגה אשר תזבח בערב לא ילין ביום טוב הראשון עד בקר שלשני אבל נאכלת היא בי״ד ובחמשה עשר

ויק

הבשר אשר תזבח בערב ביום
הראשון לבקר: לא תוכל לזבח
את הפסח באחד שעריך אשר
יהוה אלהיך נתן לך: כי אם אל
המקום אשר יבחר יהוה אלהיך
לשכן שמו שם תזבח את הפסח
בערב כבוא השמש מועד
צאתך ממצרים: ובשלת ואכלת
במקום אשר יבחר יהוה אלהיך
בו ופנית בבקר והלכת לאהליך:
ששת ימים תאכל מצות וביום
השביעי עצרת ליהוה אלהיך

יבית מן בסרא דתיכוס ברמשא
ביומא קדמאה לצפרא: ולא יריא
לך פי גמיע תכמך סבעה איאם
ולא יבית מן אללחם אלדי תדבחה
מן אלעשי אלדי אגראה פי אליום אלאול:
לית לך רשו למכס ית פסחא
בחדא מן קרוך דיי אלהך יהיב
לך: ולא יגוז אן תדבח אלפסח פי
בעץ מחאלך אלדי אללה רבך מעטיך:
אלהין לאתרא דיתרעי יי אלהך
לאשראה שכינתיה תמן תיכוס
ית פסחא ברמשא כמיעל
שמשא זמן מפקך ממצרים:

אלא פי אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך ליחל נורה פיה הנאך תדבח אלפסח
ענד אלמסא קבל מגיב אלשמס וד̇לך פי מתל כרוגך מן מצר: ותבשיל
ותיכול באתרא דיתרעי יי אלהך ביה ותתפני בצפרא ותהך לקרוך
ואנצגה וכלה פי אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך ותנצרף בגדאה ואמץ
אלי מנזלך: שתא יומין תיכול פטירא וביומא שביעאה כניש קדם יי
אלהך לא תעביד עבידא: וכל בעדה אלפטיר סתה איאם ופי אליום אלסאבע.

וכן היא שנויה במסכת פסחים. בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים
בערב משש שעות ולמעלה זבחיהו וכבוא השמש תאכלהו ומועד צאתך אתה שורפהו כלומר נעשה
נותר ויצא לבית השרפה. ובשלת. זהו צלי אש שאף הוא קרוי בישול. ופנית בבקר. לבוקרו של
שני מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יום טוב. ששת ימים תאכל מצות. ובמקום אחר הוא אומר
שבעת ימים שבעה מן הישן וששה מן החדש. ד"א לימד על אכילת מצה בשביעי [illegible]
שאינה חובה ומכאן אתה למד לששת ימים שהרי שביעי בכלל היה ויצא מן הכלל ללמד שאין
אכילת מצה כן אלא רשות ולא ללמד על עצמו יצא אלא על הכלל כולו יצא מה שביעי רשות
אף כולם רשות חוץ מלילה הראשון שהכתוב קבעו חובה שנ' בערב תאכלו מצות. עצרת ליה'
אלהיך. עצור עצמך מן המלאכה. ד"א כנופיא של מאכל ומשתה לשון נעצרה נא אותך. מהלל

לא תעשה מלאכה׃
שבעה שבעת
תספר לך מהחל חרמש בקמה
תחל לספר שבעה שבעות׃
ועשית חג שבעות ליהוה
אלהיך מסת נדבת ידך אשר
תתן כאשר יברכך יהוה אלהיך׃
ושמחת לפני יהוה אלהיך אתה
ובנך ובתך ועבדך ואמתך
והלוי אשר בשעריך והגר
והיתום והאלמנה אשר
בקרבך במקום אשר יבחר
יהוה אלהיך לשכן שמו שם׃
וזכרת כי עבד היית במצרים
ושמרת ועשית את החקים

מכתא פי אלקדס ללה רבך ולא
תצנע פיה צנאעה׃
שבעה שבועין תמני לך׃
משירויות מגלא בחצד עמלא
דאלמות את תשרי למימני שבעה
שבועין׃ ואחץ סבע אסאביע
מן וקת אבתדא וצע אלמנגל
פי אלסנבל תבתדי בהא׃ ותעביד
חגא דשבועיא קדם יי אלהך׃
מסת נדבת ידך דתתין כמא
דיברכנך יי אלהך׃ ותצנע
חג אלאסאביע ללה רבך עלא
מקדאר מא תנאל ידך ומא
תתברע בה כמא רזקך אללה
רבך׃ ותחדי קדם יי אלהך
את וברך וברתך ועבדך ואמתך

וליואה דבקרוך׃ וגיורא ויתמא וארמלתא דבינך באתרא דיתרעי
יי אלהך לאשראה שכינתיה תמן׃ ואפרח בין ידיה אנת ואבנך
ואבנתך ועבדך ואמתך ואללוי אלדי פי מחלך ואלגריב ואליתים
ואלארמלה אלדי פימא בינכם פי אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך
ליחל נורה פיה׃ ותדכר ארי עבדא הויתא במצרים ותיטר ותעביד ית
קימיא האלין׃ ואדכר אנך כנת עבדא במצר ואחפץ הדה אלרסום ואעמל

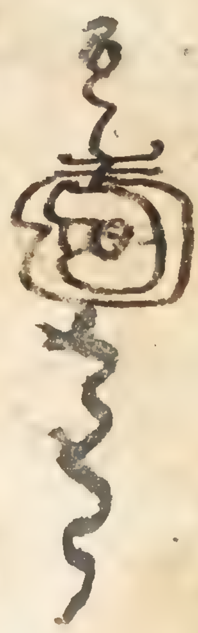
חרמש בקמה משנקצר העומר שהוא ראשית הקציר״ מסת נדבת ידך״ די נדבת ידך הכל לפי
הברכה הבא שלמי שמחה וקדש קרואים לאכול״ לוי גר יתום ואלמנה״ ארבעה שלי כנגד ארבעה
שלך בנך ובתך ועבדך ואמתך אם אתה משמחאת שלי אני משמח את שלך״ וזכרת כי עבד
היית וגו׳ על מנת כן פדיתך שתשמור ותעשה החקים האלה״ באספך״ בזמן האסיף שאתה

האלה:
חג הסכת תעשה לך שבעת
ימים באספך מגרנך ומיקבך:
ושמחת בחגך אתה ובנך
ובתך ועבדך ואמתך והלוי
והגר והיתום והאלמנה אשר
בשעריך: שבעת ימים תחג
ליהוה אלהיך במקום אשר
יבחר יהוה כי יברכך יהוה
אלהיך בכל תבואתך ובכל
מעשה ידיך והיית אך שמח:
שלוש פעמים בשנה יראה כל
זכורך את פני יהוה אלהיך
במקום אשר יבחר בחג המצות
ובחג השבעות ובחג הסכות
ולא יראה את פני יהוה ריקם:

בהא: חגא דמטליא
תעביד לך שבעה יומין
במכנשך מאדרך וממעצרתך:
ואצנע חג אלמטל סבעה איאם
ענד גמעך גלתך מן בידרך
ותגאתך: ותחדי בחגך את
וברך וברתך ועבדך ואמתך
וליואה וגיורא ויתמא וארמלתא
דבקרוך: ואפרח פי חגך אנת
ואבנך ואבנתך ועבדך ואמתך
ואללוי ואלגריב ואליתים ואלארמלה
אלדי פי מחאלך: שבעה יומין
תיחוג קדם יי אלהך באתרא ד
דיתרעי יי ארי יברכנך יי
אלהך בכל עללתך ובכל
עובדי ידך ותהי ברם חדי:
סבעה איאם תחג כואך ללה
רבך פי אלמוצע אלדי יכתארה ליבארך לך פי גמיע גלתך וסאיר מא
תמר אליה ידך ותכון פרחא מחצא: תלת זמנין בשתא יתחזון כל
דכורך קדם יי אלהך באתרא דיתרעי בחגא דפטיריא ובחגא דשבועיא
ובחגא דמטליא ולא יתחזון קדם יי ריקנין: תלאת מראר פי
אלסנה יחצר גמיע רגאלך בין ידי אללה רבך פי אלמוצע אלדי יכתארה
פי חג אלפטיר וחג אלאסאביע וחג אלמצאל ולא יחצרו בין ידיה פרגא:

לבית
מכנים פירות הקיץ" ד"א באספך מגרנך ומיקבך למד שמסככין את הסוכה בפסולת גורן ויקב" והיית
אך שמח" לפי פשוטו אין זה לשון צווי אלא לשון הבטחה ולפי תלמודו למדו מכאן לרבות ליל יום
טוב האחרון לשמחה" ולא יראו את פני ה' ריקם" אלא הבא עולות ראייה ושלמי חגיגה" איש כמתנת ידו"

אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ׃

קכ״ד פסוקים מ׳ פלאי׳

שֹׁפְטִים
וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ
לִשְׁבָטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם
מִשְׁפַּט צֶדֶק׃ לֹא תַטֶּה מִשְׁפָּט
לֹא תַכִּיר פָּנִים וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד
כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים
וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִם׃ צֶדֶק צֶדֶק
תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיָרַשְׁתָּ
אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נֹתֵן לָךְ׃ לֹא תִטַּע

גְּבַר כְּמַתְּנַת יְדֵיהּ כְּבִרְכְּתָא דַיְיָ
אֱלָהָךְ דִּיהַב לָךְ׃ כל יאת כל רגל
במא תנל ידה כרזק אללה רבך
אלדי אעטאך׃ פ פ פ
דַּיָּינִין וּפוּרְעָנִין תְּמַנֵּי לָךְ בְּכָל
קִרְוָךְ דַּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵיב לָךְ לְשִׁבְטָךְ
וִידִינוּן יָת עַמָּא דִּין דִּקְשׁוֹט׃
ואגעל לך חכאמא ועורפא פי
גמיע מחלך אלדי יעטיך אללה רבך
אסבאטך יחכמו פי מא בין אל
אמה בחכם עדל׃ לָא תַצְלֵי דִּין
לָא תִשְׁתְּמוֹדַע אַפִּין וְלָא תְקַבֵּיל
שׁוֹחְדָּא אֲרֵי שׁוֹחְדָּא מְעַוַּר עֵינֵי
חַכִּימִין וּמְקַלְקֵיל פִּתְגָּמִין תְּרִיצִין׃

לא ימיל אלחכם ולא תחאבו אלוגוה ולא תאכד׳ ארשא לאן ארשא יעמי
עיון אלעלמא ען אלחק ויזייף אלאקואל אלעאדלה׃ קְשׁוֹטָא קְשׁוֹטָא תִּרְדּוֹף
בְּדִיל דְּתֵיחֵי וְתֵירַת יָת אַרְעָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵיב לָךְ׃ ואטלב אלעדל אלמחץ׳ ואטלב אלחק
לכי תחיא ותחוז אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך׃ לָא תִיצּוֹב

מי שיש לו אוכלין הרבה ונכסים מרובים יביא עולות מרובות ושלמים מרובים״ חסלת ראה אנכי
שפטים ושוטרים״ שופטים״ דיינין הפוסקים את הדין״ ושוטרים״ הרודין את העם במצותם שמכין וכופתין
במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט״ בכל שעריך״ בכל עיר ועיר: לשבטיך״
מוסב על תתן לך שופטים ושוטרים תתן לך לשבטיך בכל שעריך אשר ה׳ אלהיך נותן לך״ לשבטיך׳ מלמד
שמושיבין דיינין לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר: ושפטו את העם וג׳״ מנה דיינין מומחים וצדיקים לשפוט
צדק״ לא תטה משפט״ כמשמעו״ ולא תכיר פנים׳ אף בשעת הטענות אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה
וקשה לזה אחד עומד ואחד יושב לפי כשרואה שהדיין מכבד את חבירו מסתתמין טענותיו״ ולא תקח
שוחד״ אפילו לשפוט צדק״ כי השוחד יעור״ משקבל שוחד ממנו אי אפשר שלא יטה את לבו אצלו להפך
בזכותו׳ דברי צדיקים: דברים המצודקים משפטי אמת״ צדק צדק תרדוף״ הלך אחר בית דין יפה״ למען
תחיה וירשת״ כדי הוא מנוי הדיינין הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן״ לא תטע לך
אשרה״ לחייבו עליה משעת נטיעתה ואפילו לא עבדה עובר בלא תעשה על נטיעתה״
ולא תטע לך כל עץ אצל מזבח ה׳ אלהיך״ אזהרה למטע אילן ולבנות בית בהר הבית״ ולא

לך אשרה כל עץ אצל מזבח
יהוה אלהיך אשר תעשה לך:
ולא תקים לך מצבה אשר שנא
יהוה אלהיך: לא
תזבח ליהוה אלהיך שור ושה
אשר יהיה בו מום כל דבר רע
כי תועבת יהוה אלהיך הוא:
כי ימצא בקרבך
באחד שעריך אשר יהוה אלהיך
נתן לך איש או אשה אשר יעשה
את הרע בעיני יהוה אלהיך
לעבר בריתו: וילך ויעבד אלהים
אחרים וישתחו להם ולשמש
או לירח או לכל צבא השמים
אשר לא צויתי: והגד לך ושמעת

לך אשירת כל אילן בסטר מדבחא
דיי' אלהך דתעביד לך: ולא
תגרס סאריה מן שגר אלי גאנב
מדבח אלה רבך אלדי תצנעה:
ולא תקים לך קמא דרחיק יי'
אלהך: ולא תנצב לך דכרה ממא
יכרהה אלה רבך: לא
תיכוס קדם יי' אלהך תור ואמר
די יהי ביה מומא כל מידעם
ביש ארי מרחק קדם יי' אלהך
הוא: ולא תדבח ללה רבך תורא
או שאה ממא יכון פיה
עיב מן סאיר אלפאחשה פאנה
ממא יכרהה אלה רבך:
ארי ישתכח בינך בחדא מן
מן קרוך דיי' אלהך יהיב לך
גבר או אתא דיעביד ית דביש קדם יי' אלהך למעבר על קימיה:
פאן וגד פימא בינכם פי בעץ קראך אלדי אלה רבך מעטיך רגל
או אמראה צנע אלשר בין ידי אלה רבך פתגאוז עהדה: ואזל ופלח
לטעות עממיא וסגיד להון ולשמשא או לסיהרא או לכל חילי
שמיא דלא פקידית: פמצא ועבד מעבודאת אכר וסגד להא או
לאלשמס או לאלקמר או לסאיר נגום אלסמא מא לם יפרק לה: ויתחוא לך

תקים לך מצבה" מצבת אבן אחת להקריב עליה אפילו לשמים "אשר שנא" מזבח אבנים ומזבח אדמה
צוה לעשות ואת זו שנא כי חק היתה לכנענים ואע"פ שהיתה אהובה לו בימי האבות עכשיו שנאה
מאחר שעשאוה זו חק לע"א "לא תזבח כל דבר רע" אזהרה למפגל בקדשים על ידי דבור רע" ועוד
נדרשו בו שאר דרשות בשח"ט בקדשים "לעבור בריתו" אשר כרת אתכם שלא לעבוד ע"ז "אשר לא צויתי"

ודרשת היטב והנה אמת נכון
הדבר נעשתה התועבה הזאת
בישראל: והוצאת את האיש
ההוא או את האשה ההוא
אשר עשו את הדבר הרע
הזה אל שעריך את האיש
או את האשה וסקלתם באבנים
ומתו: על פי שנים עדים או
שלשה עדים יומת המת לא
יומת על פי עד אחד: יד העדים
תהיה בו בראשנה להמיתו ויד
כל העם באחרנה ובערת הרע
מקרבך:
כי יפלא ממך דבר למשפט בין
דם לדם בין דין לדין ובין נגע

ותשמע. ותתבע יאות. והא קשטא
כיון פתגמא אתעבידת תועיבתא
הדא בישראל: פאדי אכברת בדלך
וסמעת בה פתמסחתה ואסתברה
נעמא. והו די אמר חקא תאבתא.
קד צנעת הדה אלכריהה פימא בינכם:
ותפיק ית גוברא ההוא או ית
אתתא ההיא דעבדו ית פתגמא
בישא הדין לקרוך. ית גברא או
ית אתתא ותרגמינון באבנא
וימותון: פאכרג דלך אלרגל או
תלך אלאמראה אלדי צנעא הדא
אלאמר אלדי פימא בינכם אלרגל
וחדה או אלאמראה וחדהא ואר
גמהמא באלחגארה אלי אן ימותא:
על מימר תרין סהדין או תלתה
סהדין יתקטיל דחייב קטלא לא יתקטיל על מימר סהיד חד: בקול
שאהדין או תלאתה יקתל מן יקתל ולא יקתל בקול שאהד ואחד:
ידא דסהדיא תהי ביה בקדמיתא למקטליה וידא דכל עמא
בבתריתא ותפלי עביד דביש מבינך: ואידי אלשאהדין תבטש בה
אולא לקתלה ואידי סאיר אלנאס אכרא ואנת אהל אלשר מן וסטך:
ארי יתפרש מנך פתגמא דדינא בין דם לדם בין דין לדין ובין מכתש

לעבוד" נכון" מכוון העדות" והוצאת אל שעריך את האיש ההוא" המתרגם אל שעריך לתרע בית דינך טועה שכן שנינו
אל שעריך זה שער שעבד בו. או אינו אלא שער שנידון בו כאמר שעריך למטה ונאמר שעריך למעלה מה שעריך האמור
למעלה שער שעבד בו אף שעריך האמור למטה שער שעבד בו. ודתרגומו לקרוך" שנים או שלשה" אם מתקיימת עדות
בשנים למה פירט לך בשלשה להקיש שלשה לשנים מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת ואין נעשים זוממין עד
שיזומו כולם" כי יפלא" כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה שהדבר נבדל ומכוסה ממך" בין דם לדם" בין דם טמא לדם טהור"

לנגע דברי ריבת בשעריך
וקמת ועלית אל המקום אשר
יבחר יהוה אלהיך בו: ובאת
אל הכהנים הלוים ואל השפט
אשר יהיה בימים ההם ודרשת
והגידו לך את דבר המשפט:
ועשית על פי הדבר אשר יגידו
לך מן המקום ההוא אשר יבחר
יהוה ושמרת לעשות ככל אשר
יורוך: על פי התורה אשר יורוך
ועל המשפט אשר יאמרו לך
תעשה לא תסור מן הדבר אשר
יגידו לך ימין ושמאל: והאיש
אשר יעשה בזדון לבלתי שמע

סגירו למכתש סגירו. פתגמי
פלוגת דינא בקרוך ותקום ותיסק
לאתרא דיתרעי יי׳ אלהך ביה:
ואדא כפא ען אמר מן אחכאם
בין דם ט׳ דם ודין ט׳ דין. וחכם
בלא ט׳ בלא. ואמר כצומאת פי
מחאלך. פקם ואצעד ט׳ אלמוצע
אלדי יכתארה אלה רבך: ותיתי
לות כהניא ליואי ולות דינא
דיהי ביומיא האינון. ותתבע
ויחוון לך ית פתגמא דדינא: ותצר
ט׳ אלאימה ואלליואניין וט׳ אלחאכם
אלדי יליפי דאלך אלזמאן. פאסתפהם
מנהם אמר דאלך אלחכם. יפהמונך
בה: ותעביד על מימר פתגמא

דיחוון לך מן אתרא ההוא דיתרעי יי׳. ותיטר למעבד ככל דילפונך:
פאעמל בחסב אלאמר אלדי יפהמונך בה מן דאלך אלמוצע אלדי יכתארה
אלה רבך. ואחפט לתעמל בגמיע מא ידלונך: על מימרא אוריתא דילפונך
ועל דינא דיימרון לך תעביד לא תסטי מן פתגמא דיחוון לך לימינא
ולסמלא: בחסב אלדלאלה אלדי ידלונך ואלחכם אלדי יקולון לך תצנע ולא
תמיל מן אלאמר אלדי יפהמונך ימנה ולא יסרה: וגברא דיעביד ברשע בדיל

בין דין לדין. בין דין זכאי לדין חייב. בין נגע לנגע. בין נגע טמא לנגע טהור. דברי ריבות. שיהיו חכמי העיר
חולקים בדבר זה מטמא וזה מטהר זה מחייב וזה מזכה. וקמת ועלית. מלמד שבית המקדש גבוה מכל
המקומות. והכהנים הלוים. הכהנים שיצאו משבט לוי. ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. ואפלו
אינו כשאר שופטים שהיו לפניו אתה צריך לשמעו לו אין לך אלא שופט שבימיך. ימין
ושמאל. אפלו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין וכל שכן שאומר לך על
ימין ימין ועל שמאל שמאל. וכל העם ישמעו. מכאן שממתינים לו עד הרגל וממיתין אותו

אל הכהן העמד לשרת שם את
יהוה אלהיך או אל השפט ומת
האיש ההוא ובערת הרע
מישראל: וכל העם ישמעו ויראו
ולא יזידון עוד: כי
תבא אל הארץ אשר יהוה אלהיך ג׳
נתן לך וירשתה וישבתה בה
ואמרת אשימה עלי מלך ככל
הגוים אשר סביבתי: שום תשים
עליך מלך אשר יבחר יהוה
אלהיך בו מקרב אחיך תשים
עליך מלך לא תוכל לתת עליך
איש נכרי אשר לא אחיך הוא:
רק לא ירבה לו סוסים ולא
ישיב את העם מצרימה למען

דלא לקבלא מן כהנא דקאים
לשמשא תמן קדם יי אלהך
או מן דיינא ויתקטיל גברא ההוא
ותפלי עביד דביש מישראל: אי
רגל יסתעמל אלקחה פלא יקבל
מן אלאמאם אלמקים הנאך ליכדם
אללה רבך או מן אלחאכם פליקתל
ד׳לך אלרגל ואנף אהל אלשר מן
אסראיל: וכל עמא ישמעון
וידחלון ולא ירשעון עוד: וסאיר
אלנאס יסמעון ויכאפון ולא יתקחון
איצא: ארי תיעול לארעא
דיי אלהך יהיב לך ותירתה
ותתיב בה ותימר אמני עלי
מלכא ככל עממיא דבסחרני:
ואדי דכלת אלי אלבלד אלדי אללה
רבך מעטיך וחזתה ואקמת פיה פקלת אנצב לי מלכא כסאיר אלאמם
אלדי חואלי: מנאה תמני עלך מלכא דיתרעי ביה יי אלהך מגו אחך
תמני עלך מלכא ליתלך רשו למנאה עלך גבר נוכראי דלא אחוך
הוא: פיגוז אן תנצב לך מלכא מן יכתארה אללה רבך וליכון אלמלך אלדי
תנצבה מן בעץ אכותך ולא יגוז לך אן תנצב עליך רגלא גריבא מן
ליס הו אכיך: לחוד לא יסגי ליה סוסון ולא יתיב ית עמא למצרים בדיל

בלבד" לא ירבה לו" אלא כדי מרכבתו שלא ישיב את העם מצרימה שהסוסים באים משם כמה שנ׳ בשלמה
ותעל ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה" ולא ירבה לו נשים" אלא יח׳ שמצינו שהיו
לו לדוד שש נשים ונאמר לו ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה" וכסף וזהב לא ירבה לו מאד" אלא כדי
ליתן לאכסניא" והיה כשבתו" אם עשה כן ראוי הוא שתתקיים מלכותו" את משנה התורה הזאת" שתי

ספרי

הרבות סוס ויהוה אמר לכם
לא תספון לשוב בדרך הזה
עוד : ולא ירבה לו נשים ולא
יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה
לו מאד : והיה כשבתו על כסא
ממלכתו וכתב לו את משנה
התורה הזאת על ספר מלפני
הכהנים הלוים : והיתה עמו
וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד
ליראה את יהוה אלהיו לשמר
את כל דברי התורה הזאת ואת
החקים האלה לעשתם : לבלתי
רום לבבו מאחיו ולבלתי סור
מן המצוה ימין ושמאל למען
יאריך ימים על ממלכתו הוא
ובניו בקרב ישראל :
פ

לאסגאה סוסון ויי אמר לכון
לא תוספון למתב באורחא הדא
עוד : לכן לא יסתכתר מן אלכיל
לאלא ירד אלקום אלי מצר לאס
תכתאר אלכיל ואללה פקד קאל
לכם לא תעודון ארגוע פי
דלך אלטריק אבדא : ולא יסגי
ליה נשין ולא יטעי לביה וכספא
ודהבא לא יסגי ליה לחדא : ולא
יסתכתר מן אלנסא ולא יזול קלבה
ומן אלדהב ואלפצה לא יסתכתר
גדא : ויהי כמתביה על כרסי
מלכותיה ויכתוב ליה ית פרשגן
אוריתא הדא על ספרא מן קדם
כהניא ליואי : וכמא יגלס עלי
כרסי מלכה יסתכתב לה נסכה
הדה אלתוריה עלא ספר מן חצרה
אלאימה ואללואניין : ותהי עמיה · ויהי קרי ביה כל יומי חיוהי בדיל דיילף
למדחל קדם יי אלהיה למטר ית כל פתגמי אוריתא הדא וית קימיא
האלין למעבדהון : תכון מעה · יקרא פיהא טול חיאתה לכי יתעלם
אן יכאף אללה רבה ויתחפט גמיע כלאם הדה אלתוריה והדה אלרסום ליעמל
בהא : בדיל דלא יירם לביה מאחוהי ובדיל דלא יסטי מן תפקידתא
לימינא ולסמלא בדיל דיוריך יומין על מלכותיה הוא ובנוהי בגו ישראל :
ללא ירתפע קלבה עלי אכותה ולא יזול מן אלשריעה ימנה ולא יסרה ·
ולכי תטול איאמה פי מלכה הו ובנה פימא בין בני אסראיל :

לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל אשי יהוה ונחלתו יאכלון: ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר דבר לו: וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הזבח אם שור אם שה ונתן לכהן הזרע והלחיים והקבה:

לא יהי לכהניא ליואי כל שבטא דלוי חולק ואחסנא עם ישראל קרבניא דיי ואחסנתיה ייכלון: ואד לא יכון ללאימה וללואניין אלדי הם סאיר סבט לוי קסם או נחלה מע אסראיל פמן קראבין אללה ונחלתה יאכלון: ואחסנא לא יהי ליה בגו אחוהי מתנן דיהב ליה יי אנון אחסנתיה כמא דמליל ליה: ונחלה לא תכון לה פימא בין אכותה אד אללה נחלתה כמא אמר לה בהא: ודין דיהי חזי לכהניא מן עמא מן נכסי נכסתא אם תור אם אמר ויתין לכהנא דרעא ולועא וקיבתא: והדא יכון רסם אלאימה עלא אלקום מן דאבחי אי דבח כאן מן אלבקר ואלגנם אן יעטוהם אלדראע ואללחיין ואלקבה:

ספרי תורות אחת שהיא מונחת בבית גנזין ואחת שנכנסת ויוצאה עמו״ ואונקלוס תרגם פתשגן פתר מלה נשתנון ודבור״ דברי התורה״ כמשמעו״ לבלתי סור מן המצוה״ אפלו מצוה קלה שלנביא״ למען יאריך ימים״ מכלל הין אתה שומע לאו וכן מציכו בשאול שאמר לו שמואל שבעת ימים תוחיל עד בואי אליך להעלות עולות וכתיב ויוחל שבעה ימים ולא שמר הבטחתו לשמור כל היום ולא הספיק לעלות עולה עד שבא שמואל ואמר לו נסכלת כאשר לא שמעת וג״ ועתה ממלכתך לא תקום הא למדת שבשביל מצוה קלה שלנביא נענש״ הוא ובניו מגיד שאם בנו הגון למלכות הוא קודם לכל אדם״ כל שבט לוי״ בין תמימין בין בעלי מומין״ חלק בבזה״ ונחלה״ בארץ״ אשי ה׳ קדשי המקדש״ ונחלתו״ אן קדשי הגבול תרומות ומעשרות אבל נחלה גמורה לא יהיה לו בקרב אחיו״ ובספרי דורשו ונחלה לא יהיה לו זו נחלת שאר״ בקרב אחיו״ זו נחלת חמשה ואיני יודע מה היא ונראה לי שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ חמשה עממין ושל סיחון ועוג שני עממין אמורי וכנעני ונחלת שאר לרבות קני וקנזי וקדמוני״ וכן דורש בפרשת מתנות שנאמרו לאהרן על כן לא היה ללוי וג״ להזהיר על קני וקנזי וקדמוני״ שוב מצאו בדברי רבי קולונימוס הכי גרסינן בספרי״ ונחלה לא יהיה לו״ אלו נחלת חמשה״ בקרב אחיו״ אלו נחלת שבעה נחלת חמשה שבטים ונחלת שבעה שבטים ומתוך שמשה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד שכן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שבט מנשה ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה ושבעה האחרים נטלו מאיליהן אחרי מות יהושע מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד״ כאשר דבר לו״ בארצם לא תנחל אני חלקך: מאת העם״ ולא מאת הכהנים״ אם שור אם שה״ פרט לחיה״ הזרוע: מן הפרק שלארכובה עד כף שליד שקורין אשפלדון״ הלחיים״ עם הלשון דורשי רשומות היו אומרים זרוע תחת יד שנ׳ ויקח רמח בידו״ לחיים״ תחת תפלה שנאמר ויעמד פינחס ויפלל״ והקיבה״ תחת האשה אל קבתה״ ראשית דגנך: זו תרומה ולא

7

ראשית דגנך תירשך ויצהרך
וראשית גז צאנך תתן לו: כי בו
בחר יהוה אלהיך מכל שבטיך
לעמד לשרת בשם יהוה הוא
ובניו כל הימים:
וכי יבא הלוי מאחד שעריך
מכל ישראל אשר הוא גר שם
ובא בכל אות נפשו אל המקום
אשר יבחר יהוה: ושרת בשם
יהוה אלהיו ככל אחיו הלוים
העמדים שם לפני יהוה: חלק
כחלק יאכלו לבד ממכריו על
האבות: כי

ריש עמרך חמרך ומשחך
וריש גזת ענך תתן ליה: אוול
כלך ועצירך ודהנך. ואוול גז
גנמך תעטיה: ארי ביה אתרעי
יי' אלהך מכל שבטך למקם
לשמשא בשמא דיי' הוא ובנוהי
כל יומיא: לאן אללה רבך קד
אכתארה מן גמיע אסבאטך
ליקום ויכדם באסם אללה הו
ובניה טול אלזמאן: וארי
ייתי ליואה מחדא מקרוך מכל
ישראל דהוא דר תמן וייתי בכל
רעות נפשיה לאתרא דיתרעי
יי': ואדא חג א' ״״ מן בעץ

מחאלך אלתי לגמיע אל אסראיל אלתי הו מקים בהא פליר כל אי וקת
שא אלי אלמוצע אלדי יכתארה אללה: וישמיש בשמא דיי' אלהיה ככל
אחוהי ליואי דמשמשין תמן קדם יי': ויכדם באסם אללה רבה כגמיע
אכותה אלליואניין אלואקפין תם בין ידי אללה: חולק כחולק ייכלון בר
ממטרתא דיתה שבתא דכין אתקינו אבהתא: וליקתסמו אנצבה
מסתויה מא כלא מא אתבתה אלאבא מן אלנואיב: ארי

פירש בה שיעור אבל רבותינו נתנו בה שיעור עין יפה אחד מארבעים עין רעה אחד מששים בינונית אחד
מחמשים וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים שנ' וששיתם את האיפה מחומר החטים ששית האיפה חצי
קאב כשאתה נותן חצי סאה לכור הרי אחת מששים שהכור שלשים סאין. וראשית גז צאנך כשאתה גוזז צאנך
בכל שנה תן ממנה ראשית לכהן ולא פירש שיעור ורבותינו נתנו בה שיעור אחד מששים וכמה צאן חייבות
בראשית הגז חמש רחלות שנ' וחמש צאן עשויות רבי עקיבה אומ' ראשית הגז שתים גז צאנך ארבעה תתן לו
הרי חמשה. לעמד לשרת. מכאן שאין שירות אלא מעומד. וכי יבא הלוי. יכול בבן לוי ודאי הכתוב מדבר ת"ל
ושרת יצאו לוים שאינן ראויין לשירות: ובא בכל אות נפשו ושרת. לימד על הכהן שבא ומקריב קרבנות נדבתו
או חובתו ואפי' במשמר שאינו שלו. ד"א עוד לימד על הכהנים הבאים לרגל שמקריבין במשמר ועובדין
בקרבנות הבאות מחמת הרגל כגון מוספי הרגל ואע"פ שאין המשמר שלהם. חלק כחלק יאכלו. מלמ' שחולקין בעורות

אתה בא אל הארץ אשר יהוה
אלהיך נתן לך לא תלמד
לעשות כתועבת הגוים ההם׃
לא ימצא בך מעביר בנו ובתו
באש קסם קסמים מעונן
ומנחש ומכשף׃ וחבר חבר
ושאל אוב וידעני ודרש אל
המתים׃ כי תועבת יהוה כל
עשה אלה ובגלל התועבת
האלה יהוה אלהיך מוריש
אותם מפניך׃ תמים תהיה
עם יהוה אלהיך׃ כי הגוים

את עליל לארעא דיי אלהך
יהיב לך. לא תילף למעבד.
כתועבת עממיא האינון׃ ואעלם
אנך דאכל אלי אלבלד. אלדי אללה
מעטיך. פלא תתעלם אן תעמל.
כמכארה אולאיך אלאמם׃ לא
ישתכח בך. מעבר בריה וברתיה
בנורא. קסים קסמין. מענין ומנחיש
וחרש׃ לא יוגד פיכם מן ישעל
אבנה או אבנתה בנאר. וקאסם
קסאמאת. ומתפאול ומתטאיר
וסאחר׃ ורטין רטן. ושאיל
בדין ובזכורו. ותבע מן מיתיא׃
ואקי רקא. וסאיל משעוד או עראף. ומלתמס מן אלמותא׃ ארי
מרחק קדם יי כל עביד אלין. ובדיל תועבתא האלין. יי אלהך מתריך
להון מן קדמך׃ לאן אללה רבך יכרהה כל מן יצנע הדה. ובגרירתהא
הו קארצהם מן בין ידיך׃ שלים תהי. בדחלתא דיי אלהך׃ בל כן
סאגא ללה רבך׃ ארי עממיא האלין. דאת ירית יתהון. מן

ובשר יש עירי חטאות יכול אף בדברים הבאים שלא מחמת הרגל כגון תמידין ומוספי שבת ונדרים ונדבות
ת"ל לבד ממכריו על האבות חוץ ממה שמכרו האבות בימי דוד ושמואל שנקבעו המשמרות ומכרו זה לזה
טול אתה שבתך ואני אטול שבתי. לא תלמד לעשות. אבל אתה למד להבין ולהורות כלומר להבין
מעשיהם כמה הם מקולקלים ולהורות לבניך לא תעשה כך וכך שזה הוא חק הנכרים. מעביר בנו ובתו
באש. היא עבודת המולך עושה מדורות אש מכאן ומכאן ומעבירו בין שתיהם. קוסם קסמים. איזהו
קוסם האוחז את מקלו ואומר אם אלך אם לא אלך וכן הוא אומר עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו. מעונן
רבי עקיבא אומר אלו נותני עונות שאומרים עונה פלונית יפה להתחיל. וחכמים אומרים אלו אוחזי עינים.
מנחש. פתו נפלה מפיו צבי הפסיקו בדרך מקלו נפל מידו. וחובר חבר. שמצרף נחשים או עקרבים או
שאר חיות למקום אחד. ושואל אוב. זה מכשפות ששמו פיתום ומדבר משחיו ומעלה את המת בבית
השחי שלו. וידעוני. מכניס עצם ששמה ידוע לתוך פיו ומדבר העצם על ידי מכשפות. ודורש אל המתים.
כגון מעלה בזכורו והנשאל בגלגולת. כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר אלא כל עושה אלה אפילו
אחת מהן. תמים תהיה עם ה' אלהיך. התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות אלא
כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו. לא כן נתן לך הקב"ה לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים

שהרי

האלה אשר אתה יורש אותם
אל מעננים ואל קסמים
ישמעו ואתה לא כן נתן לך
יהוה אלהיך: נביא מקרבך
מאחיך כמני יקים לך יהוה
אלהיך אליו תשמעון: ככל
אשר שאלת מעם יהוה אלהיך
בחרב ביום הקהל לאמר לא
אסף לשמע את קול יהוה
אלהי ואת האש הגדלה
הזאת לא אראה עוד ולא
אמות: ויאמר יהוה היטיבו אלי
אשר דברו: נביא אקים להם
מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי
בפיו ודבר אליהם את כל אשר
אצונו: והיה האיש אשר לא

מעננייא ומן קסמיא שמעין
ואת לא כין יהב לך יי אלהך:
ואן הולאי אלאמם אלדי אנת
וארתהם מן אלמתפאולין ואל
קאסומין הם יקבלון ואנת לם
יטלק לך אללה רבך מתל ד'אך:
נביא מבינך מאחך דכותי
יקים לך יי אלהך. מניה
תקבלון: לכנאי נבי מן
בינכם מן בעץ אכותך מתלי
ינצבה לך אללה רבך. מנה
פאקבלו: ככל דשאילתא מן
קדם יי אלהך בחורב ביומא
דקהלא למימר לא אוסיף למשמע
ית קל מימרא דיי אלהי. וית
אישתא רבתא הדא לא אחזי עוד
ולא אמות: כגמיע מא סאלת
אללה רבך פי חריב פי יום אלגמע וקלת לא אעוד אן אסמע צות אללה
רבי. ולא ארא הדה אלנאר אלעצימה לילא אמות: ואמר יי לי אתקינו
דמלילו: פקאל אללה לי קד אחסנו פי מא קאלו: נביא אקים להון מגו אחיהון
כותך. ואתין פתגמי נבואתי בפומיה. וימליל עימהון ית כל דאפקדניה:
ואי נבי אנצבה להם מן בעץ אכותהם מתלך אלקיה כלאמי
פיכאטבהם בגמיע מא אמרה: ויהי גוברא דלא יקביל

שהלי השרה שכינה על הנביאים וחוזים ותומים״ מקרבך מאחיך כמוני: כמו שאני מקרבך
מאחיך יקים לך תחתי וכן מנביא לנביא״ אשר לא צויתיו לדבר׳ אבל צויתיו לחבירו״

ישמע אל דברי אשר ידבר
בשמי אנכי אדרש מעמו:
אך הנביא אשר יזיד לדבר
דבר בשמי את אשר לא
צויתיו לדבר ואשר ידבר
בשם אלהים אחרים ומת
הנביא ההוא: וכי תאמר
בלבבך איכה נדע את הדבר
אשר לא דברו יהוה: אשר
ידבר הנביא בשם יהוה ולא
יהיה הדבר ולא יבא הוא
הדבר אשר לא דברו יהוה
בזדון דברו הנביא לא תגור
ממנו:

דימליל בשמי מימרי יתבע
מניה: ואי אנסאן לם יקבל
כלאמי אלדי יודיה עני פאנא
אטאלבה: ברם נביא דירשע
למללא פתגמא בשמי ית
דלא פקידתיה למללא ודימליל
בשום טעות עממיא ויתקטיל
נביאה הוא: ואי מתנבי אתקח
פתקוול קולא עני מא לם
אמרה אן אקולה. ומן יתנבא
למעבודאת אכר מליקתל דאך
אלמתנבי: וארי תימר בליבך
איכדין נידע ית פתגמא דלא
מלליה יי: פאן קלת פי נפסך

כיף נעלם אלקול אלדי לם יקולה אללה: דימליל נביא בשמא דיי
ולא יהי פתגמא ולא יתקיים הוא פתגמא דלא מלליה יי בשע
מלליה נביא לא תדחלון מניה: פמהמא יקול אלמתנבי ען אללה
ולא יגוז דאך אלקול ולא יגב פהו אלקול אלדי לם יקולה אללה ואנמא
קאלה אלמתנבי בקחה פלא תחדרה:

ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפילו כיון את ההלכה לאסור את האסור ולהתיר את המותר. ומת. בחנק
שלשה מיתתן בידי אדם המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו ונאמר לחבירו והמתנבא בשם
ע״ז אבל הכובש את נבואתו והעובר על דברי נביא מיתתן בידי שמים שנ׳ אנכי אדרוש מעמו: וכי
תאמר בלבבך. עתידין אתם לומר כשיבא חנניה בן עזור ומתנבא הנה כלי בית ה׳ מושבים מבבלה עתה
מהרה וירמיהו עומד וצווח על העמודים ועל הים ועל יתר הכלים שלא גלו עם יכניה בבלה יובאו עם
גלות צדקיהו. אשר ידבר הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לבוא עליכם ותראו שלא יבא הוא הדבר אשר
לא דברו ה׳ והרוג אותו ואם תאמר זו במתנבא על העתידות הרי שבא ואמר עשו כך וכך ומפי הקב״ה
אני אומר כבר נצטוו שאם בא להדיחך מאחת מכל המצות לא תשמעו לו אלא אם כן מומחה הוא לך
שהוא צדיק גמור כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות כדי לגדור את ישראל
הכל לפי צורך שעה וס״ג הפריצה לכך נאמר אליו תשמעון. לא תגור ממנו. לא תמנע עצמך מללמד

כי יכרית יהוה אלהיך
את הגוים אשר יהוה אלהיך
נתן לך את ארצם וירשתם
וישבת בעריהם ובבתיהם:
שלוש ערים תבדיל לך בתוך
ארצך אשר יהוה אלהיך נתן
לך לרשתה: תכין לך הדרך
ושלשת את גבול ארצך אשר
ינחילך יהוה אלהיך והיה לנס
שמה כל רצח: וזה דבר הרצח
אשר ינוס שמה וחי אשר יכה
את רעהו בבלי דעת והוא לא
שנא לו מתמל שלשם: ואשר
יבא את רעהו ביער לחטב

ארי ישיצי יי אלהך ית
עממיא די יי אלהך יהיב לך
ית ארעהון ותירתנון ותתיב
בקרויהון ובבתיהון: ואדי קטע
אלה רבך אלאמם אלדי אלה מעטיך
בלדהם פורתתהם וסכנת
קראהם ומנאזלהם: תלת
קרוין תפרש לך בגו ארעך
די יי אלהך יהיב לך למירתה:
אפרז לך תלאת קראי וסט
בלדך. אלדי אלה רבך מעטיך
לתחוזה: תתקין לך אורחא.
ותתלית ית תחום ארעך:
דיחסנך יי אלהך ויהי למערק
לתמן כל קטול: אצלח טרקהא.

עלא תתלית תכם ארצך. אלדי ינחלך אלה רבך. פתכון מערה:
ליהרב אליהא כל קאתל: ודין פתגם קטולא די יערוק לתמן ויתקיים.
די יקטול ית חבריה בלא מדעיה. והוא לא סני ליה מאתמלי ומדקמוהי:
והדא כבר אלקאתל. אלתי יהרב אליהא פיחיא. מן קתל צאחבה בלא
מערפה. והו גיר שאני לה מן אמס ומא קבלה: ודייעול עם חבריה
בחורשא למקטע אעין. ותתמריג ידיה בברזלא למקצה אעא. וישתליף
ברזלא מן אעא. וישכח ית חבריה וימות. הוא יעלוק לחדא מן
קרויא האלין ויתקיים: ודאך מן ידכל מע צאחבה אלי אלשערא

עליו חובה ולא תירא כענש עליו" תכין לך הדרך" מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים" ושלשת
את גבול ארצך" שיהא מתחלת הגבול עד העיר הראשונה שלעיר מקלט כשיעור מהלך שיש ממנה

עצים ונדחה ידו בגרזן לכרת
העץ ונשל הברזל מן העץ
ומצא את רעהו ומת הוא ינוס
אל אחת הערים האלה וחי׃
פן ירדף גאל הדם אחרי
הרצח כי יחם לבבו והשיגו
כי ירבה הדרך והכהו נפש
ולו אין משפט מות כי לא שנא
הוא לו מתמול שלשום׃ על
כן אנכי מצוך לאמר שלש
ערים תבדיל לך׃ ואם ירחיב
יהוה אלהיך את גבלך כאשר
נשבע לאבתיך ונתן לך את כל
הארץ אשר דבר לתת לאבתיך׃

ליקטע חטבא פתמיל ידה
באלחדיד ליקטע אלעוד ואנסל
אלחדיד מן אלעוד פיציב צאחבה
פימותהו יהרב אלי ואחדה מן
הדה אלקרא פיחיא׃ דלמא
ירדוף גאיל דמא בתר קטולא.
ארי יחם לביה וידבקניה ארי
תסגי אורחא ויקטליניה נפש.
וליה לית חובת דין דקטול ארי
לא סני הוא ליה מאתמלי
ומדקמוהי׃ כלא יכלב ולי אלדם
אלקאתל ממא יחמא קלבה
פילחקה לכתרה אלטריק פיקתלה
וליס עליה חכם אלקתל אד
ליסהו שאני להמן אמס ומא
קבלה׃ על כן אנא מפקיד לך למימר תלת קרוין תפריש לך׃
פלדאך אנא אמרך אליום אן תפרז לך תלאת קרא׃ ואם יפתי יי׳
אלהך ית תחומך כמא דקיים לאבהתך׃ ויתין לך ית כל ארעא
דמליל למתן לאבהתך׃ ואן אוסע אללה רבך תכמך כמא קסם
לאבאיך פאעטאך גמיע אלבלד אלדי קסם באן יעטיה אבאיך׃

עד השניה וכן משניה לשלישית וכן מן השלישית עד הגבול השני שבארץ ישראל׳׳ ונדחה ידו׃ כשבא
להפיל הגרזן על העץ ותרגומו ותתמריג ידיה לשון ונשמטה ידו להפיל מכת הגרזן אל העץ כי
שמטו הבקר תרגם יונתן ארי מרגוהי תוריא׳׳ ונשל הברזל מן העץ׳׳ יש מרבותינו אומרים
נשמט הברזל מקתו ויש מהם אומרים שישל הברזל לחתיכה מן העץ המתבקע והיא
נתזה והרגה׳׳ פן ירדוף גאל הדם׳׳ לכך אני אומר להכין לך דרך ועריי מקלט רבים׳׳ ואם
ירחיב׳ כאשר נשבע לתת לך ארץ קיני וקנזי וקדמוני׳׳ ויספת לך עוד שלוש׳׳ הרי תשע
שלוש שבעבר הירדן ושלש שבארץ כנען ושלש לעתיד לבוא׳׳ וכי יהיה איש שנא

לרעהו

כי תשמר את כל המצוה הזאת
לעשתה אשר אנכי מצוך היום
לאהבה את יהוה אלהיך וללכת
בדרכיו כל הימים ויספת לך
עוד שלש ערים על השלש
האלה: ולא ישפך דם נקי בקרב
ארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך
נחלה והיה עליך דמים:

וכי יהיה איש שנא לרעהו
וארב לו וקם עליו והכהו נפש
ומת ונס אל אחת הערים האל:
ושלחו זקני עירו ולקחו אתו
משם ונתנו אתו ביד גאל הדם
ומת: לא תחוס עינך עליו ובערת

ארי תטר ית כל תפקידתא הדא
למעבדה דאנא מפקיד לך
יומא דין למרחם ית יי אלהך
ולמהך באורחן דתקנן קדמוהי
כל יומיא ותוסיף לך עוד תלת
קרוין על תלת אלין: ודאלך
אדי חפצת אדי אנא גמיע הדה
אלוצאיא אלדי אנא אמרך בהא
אליום ותעמל בהא באן תחבב
אללה רבך ותסיר פי טרקה
טול אלזמאן פזד תלאת קרא
עלא הדה אלתלאת: ולא ישתפיך
דם זכאי בגו ארעך דיי אלהך
יהיב לך אחסנא ויהי עלך
חובת דין דקטול: לילא יספך
דם ברי פי בלדך אלדי אללה

רבך מעטיך נחלה פיכון עליך דמה: וארי יהי גבר סני
לחבריה ויכמון ליה ויקום עלוהי ויקטלניה נפש וימות ויערוק
לחדא מן קרויא האלין: ואן כאן רגלא שאניא לצאחבה פכמן לה
וקאם עליה חתא צרבה במאתהם הלכ אלי ואחדה מן הדה אלקרא:
וישלחון סבי קרתיה וידברון יתיה מתמן וימסרון יתיה ביד גאיל
דמא וימות: פליבעת שיוך קריתה ויאכדוה מן תם ויסלמה אלי
ולי אלדם חתא יקתל: לא תחוס עינך עלוהי ותפלי אשדי דם זכי

לרעהו" על ידי שנאתו הוא בא לידי וארב לו מכאן אמרו עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה
חמורה לפי שעבר על לא תשנא סופו לבוא לידי שפיכת דמים לכך נאמר כי יהיה איש שנא לרעהו וג' שהיה
לו לכתוב וכי יקום איש וארב לרעהו והכהו נפש" לא תחוס עינך" שלא תאמר הראשון כבר נהרג

הדם הנקי מישראל וטוב לך׃
לא תסיג
גבול רעך אשר גבלו ראשנים
בנחלתך אשר תנחל בארץ
אשר יהוה אלהיך נתן לך
לרשתה׃
לא יקום עד אחד באיש לכל
עון ולכל חטאת בכל
חטא אשר יחטא על פי שני
עדים או על פי שלשה עדים
יקום דבר׃ כי יקום עד חמס
באיש לענות בו סרה׃ ועמדו

מישראל וייטב לך׃ ולא תשפק
עליה כל אנה קאתל אבריא
מן בני אסראיל לכי יכאר
לך׃ לא תשני תחומא
דחברך דתחימו קדמאי׃
באחסנתך דתחסין בארעא
דיי׳ אלהך יהיב לך למירתה׃
לא תזיג תכם צאחבך אלדי
תכמה אלאולין בנחלתך אלדי
תנחלהא פי אלבלד אלדי אללה
רבך מעטיך לתחוזה׃
לא יקום סהיד חד בגבר לכל
עוין ולכל חובין בכל חטא
דיחטי על מימר תרין סהדין או על מימר תלתא סהדין יתקיים
פתגמא׃ ולא יקום שאהד ואחד עלי אנסאן פי שי מן ד׳נוב
וכטאיא וזלאת אלתי יגניהא בל עלי קול שאהדין או תלאתה
תקום לאמור׃ ארי יקום סהיד שקר בגבר לאסהדא ביה
סטיא׃ ואן קאם שאהד ט׳לם עלא אנסאן לישהד עליה
במחאל׃ ויקומון תרין גבריא דילהון דינא קדם יי׳ קדם כהניא

מה אנו הורגים את זה וכמצאו שני ישראלים הרוגים׳ לא תסיג גבול׳ לשון נסוגו אחור שמחזיר סימן
חלוקת הקרקע לאחור לתוך שדה חבירו למען הרחיב את שלו והלא כבר נאמר לא תגזול
מה ת״ל לא תסיג ללמד על העוקר תחום חבירו שעובר בשני לאוין יכול אף בחוצה לארץ ת״ל
בנחלתך אשר תנחל וג׳ בארץ ישראל עובר בשני לאוין בחוצה לארץ אינו עובר אלא משום לא
תגזול׳ עד אחד׳ זה בנה אב כל עד שבתורה שנים אלא אם כן פירט לך בו אחד׳ לכל עון ולכל
חטאת׳ להיות חבירו נענש על עדותו לא עונש גוף ולא עונש ממון אבל קם הוא לשבועה׳
אמר לחבירו תן לי מנה שהלויתיך אמר לו אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שיש לו חייב
להישבע לו׳ על פי שנים עדים׳ ולא שיכתבו עדותם באגרת וישלחו לבית דין ולא שיעמוד
תורגמן בין העדים ובין הדיינים׳ לענות בו סרה׳ דבר שאינו שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת
כיצד שאמרו להם והלא עמנו הייתם אותו היום במקום פלוני׳ ועמדו שני האנשים׳ בעדים הכתוב

שני האנשים אשר להם
הריב לפני יהוה לפני הכהנים
והשפטים אשר יהיו בימים
ההם׃ ודרשו השפטים היטב
והנה עד שקר העד שקר
ענה באחיו׃ ועשיתם לו כאשר
זמם לעשות לאחיו ובערת
הרע מקרבך׃ והנשארים ישמעו
ויראו ולא יספו לעשות עוד
כדבר הרע הזה בקרבך׃ ולא
תחוס עינך נפש בנפש עין בעין

ודייניא דיהון ביומיא האינון׃
פליקף אלרגלאן אלדין אלכצומה
בין ידי אלה בין ידי אלאימה ואל
חכאם אלדי יכון פי דלך אלזמאן׃
ויתבעון דייניא יאות והא סהיד
שקרא סהדא שקרא אסהיד
באחוהי׃ פיליתמסו אלחכאם אל
חכאם גידא פאן כאן אלשאהד
שאהד זור וקד שהד בבאטל
עלא אכיה׃ ותעבדון ליה כמא
דחשיב למעבד לאחוהי
ותפלי עביר דביש מבינך׃

פאצנעו בה כמא המ אן יצנע באכיה ואנף אהל אלשר מן וסטך׃
ודישתארון ישמעון וידחלון ולא ייספון למעבד עוד כפתגמא
בישא הדין בינך׃ ואלבאקין יסמעון ויכאפון ולא יעודון אן יצנעו
מתל הדי אלאמר אלרדי פימא בינכם׃ ולא תחוס עינך נפשא חלף נפשא עינא חלף עינא
שנא חלף שנא ידא חלף ידא רגלא חלף רגלא׃ ולא תשפק פי אלקצאץ׃

מדבר ולימד שאין עדות בנשים ולימד שצריכין להעיד עדותן מעומד״ אשר להם הריב״ אלו בעלי
הדין״ לפני ה׳ יהי דומה להם כאלו עומדין לפני המקום שנ׳ בקרב אלהים ישפוט״ אשר יהיו בימים
ההם״ יפתח בדורו כשמואל בדורו צריך אתה לנהוג בו כבוד״ והנה עד שקר׃ כל מקום שנאמר
עד בשנים הכתוב מדבר״ ודרשו השופטים היטב״ על פי המזימין אותם ובודקים וחוקרים את
הבאים להזימה בדרישה ובחקירה״ כאשר זמם״ ולא כאשר עשה מכאן אמרו הרגו אין נהרגין״
לעשות לאחיו״ מה ת״ל לאחיו ללמד על זוממי בת כהן נשואה שאינן בשריפה אלא במיתת
הבועל שהיה בחנק שנאמר בה באש תשרף היא ולא בועלה לכך נאמר כאן לאחיו כאשר זמם
לעשות לאחיו ולא כאשר זמם לעשות לאחותו אבל בכל שאר מיתות השוה הכתוב אשה
לאיש וזוממי אשה נהרגין בזוממי איש כגון שהעידוה שהרגה את הנפש שחיללה את
את השבת נהרגין במיתתה שלא מיעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים בהן זממה
במיתת הבועל״ ישמעו ויראו״ מכאן שצריכין הכרזה איש פלוני ופלוני נהרגין על
שהוזמו בבית דין״ עין בעין״ ממון וכן שן בשן וגומר״ כי תצא למלחמה״ סמך
הכתוב יציאת מלחמה לכאן לומר שאין מחוסר אבר יוצא למלחמה דבר אחר לומר

שן בשן יד ביד רגל ברגל׃
כי תצא למלחמה
על איביך וראית סוס ורכב
עם רב ממך לא תירא מהם
כי יהוה אלהיך עמך המעלך
מארץ מצרים׃ והיה כקרבכם
אל המלחמה ונגש הכהן
ודבר אל העם׃ ואמר אלהם
שמע ישראל אתם קרבים
היום למלחמה על איביכם
אל ירך לבבכם אל תיראו ואל
תחפזו ואל תערצו מפניהם׃

נפס בנפס ודיה עין בעין וסן
בסן יד ביד ורגל ברגל׃
ארי תפוק לאגחא קרבא על
בעלי דבבך ותחזי סוסון ורתכין
עם סגי מנך לא תדחל מנהון
ארי יי אלהך מימריה בסעדך
דאסקך [illegible] מארעא דמצרים׃ ואדי
כרגת לתחרב עלא אעדאיך
וראית כילא ומראכבא קום
אכתר מנך פלא תכאפהם לאן
אללה רבך מעך אלמצעדך מן
בלד מצר׃ ויהי כמקרבכון
לקרבא ויתקרב כהנא וימליל
עם עמא׃ וענד תקדמכם אלי אלחרב פליתקדם אלאמאם ויכאטב
אלקום׃ ויימר להון שמע ישראל אתון מתקרבין יומא דין לאגחא
קרבא על בעלי דבביכון לא יזוע לבכון לא תדחלון ולא תתבעתון
ולא תתברון מן קדמיהון׃ ויקול להם אסמעו יא אסראיל אנכם מתקדמין
אליום לתחרב עלי אעדאיכם פלא תרק קלובכם ולא תכאפו ולא תחפזו ולא

לך אם עשית משפט צדק אתה מובטח שאם תצא למלחמה אתה נוצח וכן דוד אומר עשיתי משפט וצדק
בל תניחני לעושקי׳ על אויביך׳ יהיו בעיניך כאויבים אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך׳ סוס ורכב׳ בעיני
כולם כסוס אחד וכן הוא אומר והכית את מדין כאיש אחד וכן הוא אומר כי בא סוס פרעה׃ עם רב ממך׳ בעיניך
הוא רב אבל בעיני אינו רב׳ כקרבכם אל המלחמה׳ סמוך לצאתכם מן הספר מגבול ארצכם׳ ונגש הכהן׳
המשוח לכך והוא הנקרא משוח מלחמה׳ ודבר אל העם׳ בלשון הקודש׳ שמע ישראל׳ אפלו אין בכם זכות
אלא קריאת שמע בלבד כדאי אתם שיושיע אתכם׳ על אויביכם׳ אין אלו אחיכם שאם תפלו בידם אינם
מרחמים עליכם אין זו במלחמת יהודה עם ישראל שנ׳ להלן ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו
בשביה וכל מערומיהם הלבישום מן השלל וילבישום וינעילום ויאכילום וישקום ויסכום וינהלום
בחמורים לכל כושל ויביאום ירחו עיר התמרים אצל אחיהם וישובו שומרון אבל על אויביכם אתם הולכים
לפיכך התחזקו למלחמה׳ אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו׳ ארבע אזהרות כנגד ארבעה
דברים שמלכי האומות עושים מגיפין בתריסיהם כדי להקישן זה לזה להשמיע קול שיחפזו אלו
שכנגדם וינוסו ורומסים בסוסיהם ומצהילין אותם להשמיע קול שעטת פרסות סוסיהם וצווחין
בקולם ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול׳ אל ירך לבבכם׳ מצהלות סוסים׳ אל תיראו׳ מהגפת

תריסין

כי יהוה אלהיכם ההלך עמכם
להלחם לכם עם איביכם
להושיע אתכם: ודברו השטרים
אל העם לאמר מי האיש אשר
בנה בית חדש ולא חנכו ילך
וישב לביתו פן ימות במלחמה
ואיש אחר יחנכנו: ומי האיש
אשר נטע כרם ולא חללו ילך
וישב לביתו פן ימות במלחמה
ואיש אחר יחללנו: ומי האיש
אשר ארש אשה ולא לקחה
ילך וישב לביתו פן ימות
במלחמה ואיש אחר יקחנה:
ויספו השטרים לדבר אל העם

תרהבו מנהם: ארי יי׳ אלהכון
דמדבר קדמיכון לאגחא לכון
קרבא עם בעלי דבבי כון
למפרק יתכון: לאן אלה׳ סאיר
כורה מעכם יחארב לכם
אעדאיכם ויגיתכם: וימללון
סרכיא עם עמא למימר מן
גברא דבנא ביתא חדתא ולא
חנכיה יהך ויתוב לביתיה
דלמא יתקטיל בקרבא וגבר
אחרן יחנכניה: תם יכלם
אלערפא וקום קאילין אי רגל
בנא ביתא גדידא ולם ידשנה
פלימץ וירגע אלי מנזלה כלא
יקתל פי אלחרב וידשנה רגל
אכר: ומן גוברא דנצב כרמא ולא אחליה יהך ויתוב לביתיה דלמא
יתקטיל בקרבא וגבר אחרן יחלניה: ואי רגל גרס כרמא ולם
יתבדלה פלימץ וירגע אלי מנזלה כלא יקתל פי אלחרב ויתבדלה
רגל אכר: ומן גוברא דארס אתתא ולא נסבה יהך ויתוב לביתיה
דלמא יתקטיל בקרבא וגברא אחרן יסבנה: ואי רגל אמלך באמראה
ולם יזפהא פלימץ וירגע אלי מנזלה כלא יקתל פי אלחרב ויזפהא
רגל אכר: ויוספון סרכיא למללא עם עמא ויימרון מן גוברא

תריסין: ואל תחפזו: מקול הקרנות: ואל תערצו: מקול הצווחה: כי ה׳ אלהיכם וגו׳ הם באים בנצחונו
שלבשר ודם ואתם באים בנצחונו שלמקום פלשתים באו בנצחונו שלגלית מה היה סופו נפל
ונפלו עמו: ההולך עמכם: זה מחנה הארון: ולא חנכו: לא דר בו: חנוך: לשון התחלה: ואיש אחר
יחנכנו: ודבר שלעגמת נפש הוא זה: ולא חללו: לא פדאו בשנה הרביעית שהפירות טעונין לאכלן

ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב
ילך וישב לביתו ולא ימס את
לבב אחיו כלבבו: והיה ככלת
השטרים לדבר אל העם ופקדו
שרי צבאות בראש העם:
כי תקרב אל
עיר להלחם עליה וקראת
אליה לשלום: והיה אם שלום
תענך ופתחה לך והיה כל
העם הנמצא בה יהיו לך למס
ועבדוך: ואם לא תשלים

דדחול ותביר לבא יהך ויתוב
לביתיה ולא יתבר ית ליבא
דאחוהי כלביה: תם יזיד אלערפא
פי מכאטבה' אלקום ויקולו אי
רגל כאיף רקיק אלקלב פלימץ
וירגע אלי מנזלה זלא ירקק קלב
אכותה כקלבה: ויהי כד ישיצון
ספריא למללא עם עמא וימנון
רבני חילא בריש עמא: פאד
פרגהם מן מכאטבה אלקום
בד'אך פיוכלו בהם ריסא אלקום:
ארי תקרב לקרתא:

לאגחא קרבא עלה ותקרי לה מלין דשלם: ואדי תקדמת אלא
קריה לתחארבהא פנאדהא אולא בסלאם: ויהי אם שלם תעניך:
ותפתח לך ויהי כל עמא דישתכח בה יהון לך מסקי מסין ויפלחונך:
פאן אגאבתך בסלאם ופתחת לך פגמיע אלקום אלמוגודין פיהא יכונו
לך דמה ויכדמוך: ואם לא תשלים עימך ותעביד עמך קרב ותצור

בירושלם" או לחללן בדמים ולא כול הדמים בירושלם" ויספו השוטרים" למה נאמר כאן ויספו מוסיפין
זה על דברי הכהן שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם ומי האיש ושני
ושלישי כהן מדבר ושוטר משמיע וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע" הירא ורך הלבב" ר' עקיבא
אומר כמשמעו שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה רבי יוסי הגלילי אומר
מעבירות שבידו ולכך תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה לכסות על החוזרים בשביל
עבירות שבידם שלא יבינו שהם בעלי עבירה והרואהו חוזר אומר שמא בנה בית או נטע כרם
או ארש אשה" פן ימות במלחמה" ישוב פן ימות שאם לא ישמע לדברי הכהן כדי הוא שימות"
שרי צבאות" שמעמידין זקפין מלפניהם ומלאחוריהם וכשילין שלברזל בידיהם וכל מי שרוצה
לחזור הרשות בידן לקפח את שוקיו זקפין בני אדם ע ומדים בקצה המערכה לזקוף את הנופלים
ולחזקם בדברים שובו אל המלחמה ולא תנוסו שתחלת נפילת ניסה" כי תקרב אל עיר: במלחמת
הרשות הכתוב מדבר כמו שמפורש בענין כן תעשה לכל הערים הרחוקות וג'" כל העם
הנמצא בה אפלו תמצא בה משבעה אומות שנצטוית להחרימם אתה רשאי לקיימם" למס
ועבדוך" עד שיקבלו עליהם מסים ושעבוד" ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה: הכתוב

מדבר

עמך ועשתה עמך מלחמה
וצרת עליה: ונתנה יהוה אלהיך
בידך והכית את כל זכורה לפי
חרב: רק הנשים והטף והבהמה
וכל אשר יהיה בעיר כל שללה
תבז לך ואכלת את שלל איביך
אשר נתן יהוה אלהיך לך: כן
תעשה לכל הערים הרחקת
ממך מאד אשר לא מערי הגוים
האלה הנה: רק מערי העמים
האלה אשר יהוה אלהיך נתן לך
נחלה לא תחיה כל נשמה: כי
החרם תחרימם החתי והאמרי
הכנעני והפרזי החוי והיבוסי

עלה: ואן לם תסלמך בל חארבתך
פחאצרהא: וימסרנה יי אלהך
בידך: ותמחי ית כל דכורה לפתגם
דחרב: פיסלמהא אלה רבך פי
ידך: פאקתל רגאלהא בחד אלסיף:
לחוד נשיא וטפלא ובעירא.
וכל דיהי בקרתא כל עדאה
תיבוז לך: ותיכול ית עדי סנאך
דיהב יי אלהך לך: ואמא אלנסא
ואלאטפאל ואלבהאים וגמיע מא
פי אלקריה מן סלבהא פאגנמה
לנפסך: וכל סלב אעדאך אלדי
רזקך אלה רבך: כן תעביד לכל
קרויא דרחיקין מנך לחדא דלא
מקרוי עממיא האלין אנון:

כדי אצנע באלקרא אלבעידה מנך גדא אלתי ליס הי מן קרא הולאי
אלאמם: להוד מקרוי עממיא האלין דיי אלהך יהיב לך אחסנתא
לא תקיים כל נשמא: ואמא מן קרא הולאי אלאמם אלדי אלה רבך מעטיך
נחלה פלא תבקי מנהם נסמה: אלא גמרא תגמרינון חתאי ואמוראי
כנענאי ופרזאי חואי ויבוסאי: כמא דפקדך יי אלהך: בל אתלפהם
אתלאפא אלחתיין ואלאמוריין ואלכנעניין ואלפרזיין ואלחויין ואליבוסיין

וצרת עליה" אף להרעיבה ולהצמיאה ולהמיתה מיתת תחלואים" ונתנה ה' אלהיך בידך" אם עשית כל האמור
מדבר מבשרך שאם לא תשלים עמך סופה להלחם בך אם תניחנה ותלך" וצרת עליה" אף
בענין סוף שה' נותנה בידך" והטף" אף טף של זכרים ומה אני מקיים והכית את כל זכורה
בגדולים" כאשר צוך" לרבות את הגרגשי" למען לא ילמדו" הא אם עשו תשובה
ומתגיירין אתה רשאי לקבלם" ימים" שנים" רבים" שלשה מכאן אמרו אין צריך על עידות

כאשר צוך יהוה אלהיך׃ למען
אשר לא ילמדו אתכם לעשות
ככל תועבתם אשר עשו
לאלהיהם וחטאתם ליהוה אלהיכם׃
כי תצור אל
עיר ° להלחם עליה לתפשה לא ימים רבים
תשחית את עצה לנדח עליו
גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא
תכרת כי האדם עץ השדה לבא
מפניך במצור׃ רק עץ אשר
תדע כי לא עץ מאכל הוא
אתו תשחית וכרת ובנית מצור
על העיר אשר הוא עשה
עמך מלחמה עד רדתה׃

כי ימצא חלל באדמה אשר

כמא אמרך אללה רבך׃ בדיל דלא
ילפון יתכון למעבד ככל
תועבתהון דעבדין לטעותהון
ותחובון קדם יי אלהכון׃ לכילא
יעלמוכם אן תצנעו כגמיע
מכאר[ה]הם אלתי צנעוהא למ
למעבוראתהם פתכטו ללה
רבכם׃ אדא תצור על קרתא
יומין סגיאין לאגחא קרבא
עלה למכבשה לא תחביל ית
אילנה לארמא עלוהי ברזלא
ארי מנה תיכול ויתיה לא תקוץ
ארי לא כאנשא אילן חקלא
למיעל מן קדמך בציר[א]׃ ואדא
חאצרת קריה איאמא כתירה
לתחארבהא ותפתחהא פלא
תפסד שגרהא באן תחך עליהא
אחדידא אד׳ מנה תאכל פלא תקטעה לא מנך אן שגר אלצחרא כאלנאס
ארי קד אכתפא מן בין ידיך באלחצאר׃ להוד אילן דתידע ארי לא אילן
דמיכל הוא יתיה תחביל ותקוץ ותבני כרקומין על קרתא דהיא עבדא
עמך קרב עד דתכבשה׃ לכן אי שגר עלמתה אנה ליס במטעם פאפסדה
ואקטעה ואבן אלאלה חצאר על אלקריה חארבתך אלי אן תהדהא׃
ארי ישתכח קטילא בארעא דיי אלהך

שלנכרים פחות משלשת ימים קודם לשבת ולימד שפותח בשלום שנים או שלשה ימים וכן הוא אומר וישב
דוד בציקלג ימים שנים ובמלחמת הרשות הכתוב מדבר" כי האדם עץ השדה׃ הרי כי משמש בלשון דלמא
שמא האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור מפניך להתייסר ביסורי רעב וצמא כאנשי העיר למה תשחיתנו"

יהוה אלהיך נתן לך לרשתה
נפל בשדה לא נודע מי הכהו׃
ויצאו זקניך ושפטיך ומדדו
אל הערים אשר סביבת החלל׃
והיה העיר הקרבה אל החלל
ולקחו זקני העיר ההוא עגלת
בקר אשר לא עבד בה אשר
לא משכה בעל׃ והורדו זקני
העיר ההוא את העגלה אל נחל
איתן אשר לא יעבד בו ולא
יזרע וערפו שם את העגלה
בנחל׃ ונגשו הכהנים בני לוי
כי בם בחר יהוה אלהיך לשרתו
ולברך בשם יהוה ועל פיהם יהיה
כל ריב וכל נגע׃ וכל זקני העיר

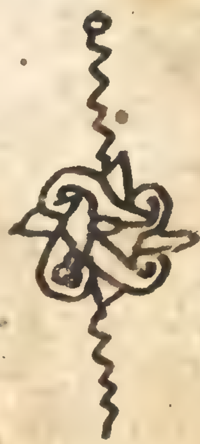
יהיב לך למירתה רמי בחקלא
לא ידיע מן קטליה׃ ואדי וגד
קתיל פי אלבלד אלדי אללה רבך
מעטיך לתחוזה מטרוחא פי אלצחרי
לם יעלם מן קתלה׃ ויפקון סבך
ודיינך וימשחון לקרויא דבסחרנות
קטילא׃ פיכרג בעץ שיוכך וחכאמך
וימסחו אלי אלקרא אלתי חואלי אלקתיל׃
ויהי קרתא דקריבא לקטילא ויסבון
סבי קרתא ההיא עגלת תורין דלא
אתפלח בה דלא נגדת בניר׃ פאיה קריה
כאנת קריבה אלי אלקתיל פליאכד
אהלהא עגלה מן אלבקר מא לם
תפלח ולם תמר אלניר׃ ויחתון סבי
קרתא ההיא ית עגלתא לנחל ביר
דלא מתפלח ולא מזדרע ויקטלון

תמן ית עגלתא בנחלא׃ פיחדרו ואדי נאר צעב מא לם יפלח ולא יזרע ויקפוהא
פיה׃ ויתקרבון כהניא בני לוי ארי בהון אתרעי יי אלהך לשמשותיה
ולברכא בשמא דיי ועל מימרהון יהי כל דין וכל מכתש סגירו׃ תם
יתקדם בעץ אלאימה בני לוי לאן אללה רבך אכתארהם ליכדמוה ויבארכו
באסמה ועלי קולהם יפצל כל חכם וכל בלא׃ וכל סבי קרתא ההיא
דקריבין לקטילא יסחון ית ידיהון על עגלתא דנקיפא בנחלא׃ פאדי גסל

עד רדותה״ לשון רדוי שתהא כפופה לך״ ויצאו זקניך׃ מיוחדים שבזקניך סנהדרי גדולה״ ומדדו׳ ממקום
שהחלל שוכב״ אל הערים אשר סביבות״ לכל צד לידע איזו קרובה״ אל נחל איתן״ קשה שלא נעבד״
וערפו״ קוצץ עורפה בקופיץ אמר הקב״ה תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות ותיערף במקום שאינו
עושה פירות לכפר על הריגתו שלזה שלא הניחוהו לעשות פירות״ ידינו לא שפכו״ וכי עלתה

הַזְּקֵנִים הַקְּרֹבִים אֶל הֶחָלָל יִרְחֲצוּ
אֶת יְדֵיהֶם עַל הָעֶגְלָה הָעֲרוּפָה
בַנָּחַל׃ וְעָנוּ וְאָמְרוּ יָדֵינוּ לֹא שפכה שפכו ק
אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ׃
כַּפֵּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ
יְהוָה וְאַל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב
עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם׃
וְאַתָּה תְּבַעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֶּךָ
כִּי תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה׃

צא פיסק קימ עבדיהו

כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶךָ
וּנְתָנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשָׁבִיתָ
שִׁבְיוֹ׃ וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת

גמיע שיוך תלך אלקריה אלקריבין
אלי אלקתיל ידיהם עלי אלעגלה
אלמקפאה פי אלואד׃ ויתיבון ויימרון
ידנא לא אשדא ית דמא הדין
ועיננא לא חזאה׃ ואבתדו וקאלו
אידינא לם תספך הדי אלדם ועיוננא
לם תר דלך׃ כהניא יימרון כפר
לעמך ישראל דפרקתא יי׳ ולא
תתין חובת דם זכי בגו עמך
ישראל ויתכפר להון על דמא׃
תכוהם וקאלו אלהם אגפר לקומך
אל אסראיל אלדי פככתהם ולא
תגעל עליהם עקובה תואני פי
דם ברי פיגפר להם מא תואנו

פי דלך אלדם׃ ואת תפלי אשדי דם זכי מבינך ארי תעביד דכשר
קדם יי׳׃ ואנת פאנך קאתל אלברי מן בינך פאנך תצנע אלמסתקים
ענד אלה׃ פ פ פ ארי תיפוק לאגחא קרבא על
בעלי דבבך וימסרינון יי׳ אלהך בידך ותשבי שביהון׃ ואדא
כרגת לאלחרב עלא אעדאך ואסלמה אלה רבך פי ידך׳ וסבית
סביה׃ ותחזי בשביא אתתא שפירת ריו ותתרעי בה ותיסבה לך
לאתו׃ וראית פי אלסבי אמראה חסנה׳ אלחליה פשגפת בהא פאתכדתהא

על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לויה הכהנים
אומרים כפר לעמך ישרא׳ ונכפר להם הדם׳ הכתוב מבשרם שמשעשו כן יכופר להם העון׳ ואתה
תבער׳ מגיד שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה הרי זה יהרג והוא הישר בעיני ה׳׳
כי תצא למלחמה׳ במלחמת הרשות הכתוב מדבר שבמלחמת ארץ ישרא׳ אין לומר ושבית שביו שהרי
כבר נאמר לא תחיה כל נשמה׳ ושבית שביו׳ לרבות כנענים שבתוכה ואע״פ שהן משבעה אומות׳ ולקחת
לך לאשה׳ לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע אם אין הקב״ה מתירה ישאנה באיסור אבל אם נשאה סופו
להיות שונאה שנ׳ כי תהיינה לאיש וג׳ וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה לכך נסמכו פרשיות הללו׳ אשת

אפל

יפת תאר וחשקת בה ולקחת
לך לאשה: והבאתה אל תוך ביתך
וגלחה את ראשה ועשתה את
צפרניה: והסירה את שמלת
שביה מעליה וישבה בביתך
ובכתה את אביה ואת אמה ירח
ימים ואחר כן תבוא אליה
ובעלתה והיתה לך לאשה: והיה
אם לא חפצת בה ושלחתה
לנפשה ומכר לא תמכרנה
בכסף לא תתעמר בה תחת
אשר עניתה:
כי תהיין לאיש שתי נשים
האחת אהובה והאחת שנואה

לך זוגה: ותעילנה לגו ביתך
ותגלח ית רישה ותרבי ית
טופרהא: באן תדכלהא אלא
וסט מנזלך ותחלק ראסהא
ותרבי אצפארהא: ותעדי ית
כסות שביה מנהא ותתיב
בביתך ותבכי ית אבוהא
וית אמה ירח יומין ובתר כין
תיעול לותה ותבעלינה ותהי
לך לאתו: ותנזע תיאב סביהא
ענהא ותקים כדאך פי מנזלך
ותבכי עלא מדהב אביהא
ואמהא שהרא ובעד דאלך
תדכל איהא פתבן בהא ותכון
לך זוגה: ויהי אם לא תתרעי
בה ותפטרנה לנפשה וזבנא לא תזבנה בכספא לא תתגר בה חלף
דעניתה: ואן לם תרדהא בעד דאך פאטלקהא חרה לנפסהא וביעא
לא תביעהא בתמן ולא תסתרקהא בעד מא אתיתהא:
ארי יהוין לגבר תרתין נשין חדא רחומתא וחדא סנואתא ויליךן
ליה בנין רחומתא וסנואתא ויהי ברא בכרא לסניאתא: ואן כאנת
זוגתאן לרגל אחדהמא מחבובה ואלאכרא משניה פולדאלה

והסירה את שמלת שביה״ לפי שהם
אפלו אשת איש״ ועשתה את צפרניה״ תגדלם כדי שתתנוול״
נאים שהנכרים בנותיהם מתקשטות במלחמה בשביל להזנות אחרים עמהם״ וישבה בביתך: בבית
שמשתמש בו נכנס ונתקל בה רואה בבכייתה רואה בנוולה שתתגנה עליו״ ובכתה את אביה: כל כך למה
כדי שתהא בת ישראל שמחה וזו עצבה בת ישראל מתקשטת וזו מתנוולת״ והיה אם לא חפצת בה: מבשרך
שסופך לשנאתה״ לא תתעמר בה: לא תשתמש בה בלשון פרסי קורין לעבדות ושמוש עימראה מיסוד

וילדו לו בנים האהובה והשנואה
והיה הבן הבכור לשניאה:
והיה ביום הנחילו את בניו
את אשר יהיה לו לא יוכל
לבכר את בן האהובה על
פני בן השנואה הבכור: כי את
הבכר בן השנואה יכיר לתת
לו פי שנים בכל אשר ימצא
לו כי הוא ראשית אנו לו
משפט הבכרה:
כי יהיה לאיש
בן סורר ומורה איננו שמע
בקול אביו ובקול אמו ויסרו
אתו ולא ישמע אליהם: ותפשו

אולאדא וכאן אבן אלבכר
ללמשניה מנהמא: ויהי
ביומא דיחסין לבנוהי ית דיהי
ליה לית ליה רשו לבכרא ית בר
רחומתא על אפי בר סנואתא
בכרא: ففي יום יחל בנה מא
יכון להם לא יגוז לה אן יפצל
אבן אלמחבובה עלא אבן אל
משניה אלבכר: ארי ית בכרא
בר סנואתא יפרש למיתן ליה
תרין חולקין בכל דישתכח ליה
ארי הוא ריש תקפיה ליה חזיא
בכירותא: בל יגב עליה אן יעקף
אנס בו אלבכר אבן אלמשניה
ליעטא סהמין מן גמיע מא
יוגד לה אד הו אול כילה ולה חכם אלבכוריה:
ארי יהי לגבר בר סטי ומרוד ליתוהי מקביל למימר אבוהי ולמימר
אמיה ומלפין יתיה ולא מקביל מנהון: ואן כאן לרגל אבן זאיל
מכאלף ליס יקבל אמר אביה ואמה ויורבאנה ולם יקבל מנהמא:
ויחדון ביה אבוהי ואמיה ויפקון יתיה לקדם סבי קרתיה ולתרע
בית דין אתריה: פליקבץ עליה אביה ואמה ויכרגאה אלי

שלרבי משה הדרשן למדתי כן" פי שנים" ככנגד שני אחים" בכל אשר ימצא לו" מכאן שאין זה בכור
נוטל פי שנים בראוי לבא לאחר מיתת האב כבמוחזק" סורר" סר מן הדרך" ומורה" ממרה בדברי אבין
לשון ממרים" ויסרו אותו" מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו" בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוב
ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין שנ' זולל וסובא ונאמר אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר
למו ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו הגיעה תורה לסוף דעתו סוף שמכלה ממון אביו ומבקש
לימודו ואינו מוצא ועומד בפרשת דרכים ומלסטם הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב"

וכל

בו אל אביו ואמו והוציאו אתו אל
זקני עירו ואל שער מקמו׃
ל
חס
ואמרו אל זקני עירו בננו זה
סורר ומרה איננו שמע בקלנו
זולל וסבא׃ ורגמהו כל אנשי
עירו באבנים ומת ובערת הרע
מקרבך וכל ישראל ישמעו
ויראו׃ וכי
יהיה באיש חטא משפט מות
והומת ותלית אתו על עץ׃ לא
תלין נבלתו על העץ כי קבור
תקברנו ביום ההוא כי קללת
אלהים תלוי ולא תטמא את
אדמתך אשר יהוה אלהיך נתן
לך נחלה׃ לא תראה

שיור קריתה ויכרגאנה אלי
מוצעה׃ ויימרון לסבי קרתיה׃
ברנא דין סטי ומרוד ליתוהי
מקביל למימרנא זליל בסר
וסבי חמר׃ ויקולא להם אבננא
הדא זאיל מכצף ליס יקבל
אמרנא והו מסרף ומפרט פי
אלחראם׃ ויגמוניה כל אנשי
קרתיה באבניא וימות ותפלי
עביד דביש מבינך וכל ישראל
ישמעון וידחלון׃ פירגמה גמיע
אהל קריתה בלחגארה חתא
ימות ותנקי אהל אשר מן בינכם
וגמיע אל אסראיל יסמעון ויכאפון׃
וארי יהי בגבר חובת
דין דקטול ויתקטיל ותצלוב
יתיה על צליבא׃ ואדא וגבת עלא אנסאן כטייה חכמהא אלקתל פקתל
פאצלבה על כשבה׃ לא תבית נבילתיה על צליבא ארי מקבר תקברניה
ביומא ההוא ארי על דחב קדם יי אצטליב ולא תסאיב ית ארעך דיי
אלהך יהיב לך אחסנא׃ ולא תבית גתתה עליהא בל אדפנה דפנא פי דלך
איום אד צלב למא אפתרא עלא אלה ולא תנגס בדלך בלדך אלדי
אלה רבך מעטיך נחלה׃ לא תחזי ית תורא דאחוך

וכל ישראל ישמעו ויראו׃ מכאן שצריך הכרזה בב"ד פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה׃ וכי יהיה
באיש חטא משפט מות׃ סמיכות הפרשיות מגיד שאם חסים עליו אביו ואמו סוף שיצא לתרבות
רעה ויעבור עבירות ויתחייב מיתה בב"ד׃ ותלית אותו על עץ׃ רבותינו אמרו כל הנסקלין נתלין
שנ' כי קללת אלהים תלוי והמברך ה' נסקל׳׃ כי קללת אלהים תלוי׃ זלזולו של מלך הוא שאדם עשוי
בדמות דיוקנו שישראל הם בניו משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה אחד נעשה מלך ואחד

את שור אחיך או את שיו
נדחים והתעלמת מהם השב
תשיבם לאחיך: ואם לא קרוב
אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו
אל תוך ביתך והיה עמך עד
דרש אחיך אתו והשבתו לו:
וכן תעשה לחמרו וכן תעשה
לשמלתו וכן תעשה לכל
אבדת אחיך אשר תאבד ממנו
ומצאתה לא תוכל להתעלם:
לא תראה את חמור
אחיך או שורו נפלים בדרך
והתעלמת מהם הקם תקים עמו:

או ית אמריה דטען ותכביש [ותכבוש]
מנהון אתבא תתיבינון לאחוך:
ולא תרא תור אכיך או שאתה
צ'אלין פתתגאפל ענהמא בל
רדהמא אליה רדא: ואם לא קריב
אחוך לותך ולא ידעתליה:
ותכנשניה לגו ביתך ויהי עמך
עד דיתבע אחוך יתיה ותתיבניה
ליה: ואן לם יכן אכיך קריבא אליך
אולם תערפה פצמה אלי מנזלך
יכון ענדך אלי אן ילתמסה אכיך
פתרדה עליה: וכין תעביד
לחמריה וכין תעביד לכסותיה
וכין תעביד לכל אבידתא דאחוך
דתיבד מנה ותשכחנה לית לך רשו לכסיותה: וכדא פאצנע
בחמארה ובתובה ובסאיר צ'אל אכיך אלדי תציע מנה פתגדהא
לא יחל לך אן תתגאפל ענהא: לא תחזי ית חמרא דאחוך
או תוריה רמן באורחא ותכבוש מנהון אקמא תקים עמיה: ולא
תרא חמאר אכיך או תורה ואקעין פי אלטריק פתתגאפל ענהמא:
בל אקמהמא מעה אקאמה:

נתפש ללסטיות ונתלה כל הרואה אותו אומר המלך תלוי כל קללה שבמקרא לשון הקל וזלזול כמו
והוא קללני קללה נמרצת: והתעלמת. כובש עין כאלו אינו רואהו: לא תראה והתעלמת. לא תראהו אותו
שיתעלם ממנו זהו פשוטו. ורבותינו אמרו פעמים שאתה מתעלם וכו׳: עד דרוש אחיך. וכי תעלה בלבך
שיתנהו לו קודם שידרשהו אלא דרשהו שלא יהא רמאי: והשבותו לו. שתהא בו השבה שלא יאכל
בביתך כדי דמיו ותתבעם ממנו. מכאן אמרו כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל ושאינו עושה ואוכל
ימכר: לא תוכל להתעלם. לכבוש עינך כאלו אינך רואה אותו: הקם תקים. זו טעינה להטעין משאו
שנופל מעליו: עמו. עם בעליו אבל אם הלך וישב לו ואמר לו הואיל ועליך מצוה אם רצית לטעון טעון
פטור: לא יהיה כלי גבר על אשה. שתהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים שאין זו אלא לשם ניאוף:

לא יהיה כלי גבר
על אשה ולא ילבש גבר שמלת
אשה כי תועבת יהוה אלהיך כל
עשה אלה:
כי יקרא קן צפור לפניך בדרך
בכל עץ או על הארץ אפרחים
או ביצים והאם רבצת על
האפרחים או על הביצים לא
תקח האם על הבנים: שלח
תשלח את האם ואת הבנים
תקח לך למען ייטב לך והארכת
ימים: כי תבנה
בית חדש ועשית מעקה לגגך
ולא תשים דמים בביתך כי יפל
הנפל ממנו: לא תזרע כרמך

לא יהי תקון זין דגבר על איתא
ולא יתקן גבר בתקוני איתא ארי
מרחק קדם יי אלהך כל עביד אלין:
ולא תכון זאת זרגל עלי זכסא
ולא ילבס זרגל זי זכסא לאן
זלה רכך יכרה כל מן יצנע ראך:

ק׳ יקן רב מיוחד גרשור

ארי תערע קנא דצפרא קדמך
באורחא בכל אילן או על ארעא
אפרוחין או ביעין ואימא רביעא
על אפרוחין או על ביעין לא
תיסב אימא על בניא: ואן ואפית
וכרא מן זטאיר קדאמך פי זטריק
אופי שגרה או עלי זארץ פראכׄ
אוביצׄ וזאם ראבצה עלי המפלא
תאכד זאם מע זבנין: שלחא תשלח
ית אימא וית בניא תיסב לך בדיל
דייטב לך ותוריך יומין: בל אטלק זאם אטלאקא וכד זבנין לנפסך לכי
יכאר לך ותטול אימך: ארי תבני ביתא חדתא ותעבד תיקא
לאגרך ולא תשוי חובת קטול בביתך ארי יפול דנפיל מנה: ואוא בנית ביתא
גדידא פאצנע דראבזין עלי סטחך ולא תגעל גדרא פי מנזלך יסקט מנה מן יסקט:

ולא ילבש גבר שמלת אשה: לילך לישב בין הנשים. ד״א שלא ישיר שער הערוה ושער שלבית השחי: כי
תועבת. לא אסרה תורה אלא לבוש המביא לידי תועבה: כי יקרא. פרט למזומן: לא תקח האם בעודה על
בניה: למען ייטב לך וכו׳ אם מצוה קלה שאין בה חסרון כיס אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים
קל וחומר למתן שכרן של מצות חמורות: כי תבנה בית חדש. אם קיימת מצות שלוח הקן סופך לבנות
בית חדש ותקיים מצות מעקה שמצוה גוררת מצוה ויזמנו לך כרם ושדה ולבגדים נאים לכך נסמכו
פרשיות הללו: מעקה. גדר סביב לגג ואונקלוס תרגם תיקא כגון תיק שמשמר מה שבתוכו:
כי יפל הנופל. ראוי זה ליפול ואעפ״כ לא תתגלגל מיתתו על ידך שמגלגלין זכות על ידי
זכאי וחובה על ידי חייב: כלאים. חטה ושעורה וחרצן במפולת יד: פן תקדש. כתרגומו

כרמך כלאים פן תקדש המלאה
הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם:
לא תחרש בשור
ובחמר יחדו: לא תלבש שעטנז
צמר ופשתים יחדו:
גדלים תעשה לך
על ארבע כנפות כסותך אשר
תכסה בה: כי
יקח איש אשה ובא אליה ושנאה:
ושם לה עלילת דברים והוציא
עליה שם רע ואמר את האשה
הזאת לקחתי ואקרב אליה
ולא מצאתי לה בתולים: ולקח

לא תזרע כרמך עירובין דלמא
תסתאב דמעת זרעא דתזרע
ועללת כרמא: לא תהדע כרמך
מן מעין כלא תחרס עלין סלאפה
זרע ארי תזרעה מע גלה
כרם: לא תדרי בתורא
ובחמרא כחדא: ולא תצמד
אתול וחמאר גמיעא: לא תלבש
שעטנזא עמר וכיתן מחבר
כחדא: ולא תלבס תובא מכתלטא
מן צוף וכתאן גמיעא:
כרוספדין תעביד לך על ארבע
כנפי כסותך דתתכסי בה: ואצנע
לך גדאילא פי ארבעא טראף
ארי יסב גבר אתתא וייעול
אזארך אלדי תתגטא בה:
לותה ויסנינה: ואדא תזוג רגל באמראה ודכל אליהא תם שנאהא:
וישוי לה תסקופי מלין ויפיק עלה שום ביש ויימר ית אתתא הדא
נסיבית וקריבית לותה ולא אשכחית לה בתולין: פגעל להא עללא
מן כלאם ואכרג עליהא אסמא רדיא וקאל אני תזוגת בהדה
אמראה ודנות בהא ולם אגד להא בכארה: ויסב אבוהא דעולימתא
(לקדם סבי קרתא) ואמה ויפקון ית בתולי עולימתא לקדם סבי

תקדש כתרגומו תסתאב כל דבר שנתעב על האדם בין לשבח בין לגנאי כגון אקור נופל בין לשון קדוש
כמו אל תגש בי כי קדשתיך: לא תחרוש בשור ובחמור הוא הדין לכל שני מינין שבעולם הה להנהיג
זה קשורים זוגים בהולכת שום משא: שעטנז לשון ערוב ורבותינו דרשו שוע טווי ונוז: גדילים
תעשה לך אף מן הכלאים לכך סמכן הכתוב: ובא אליה ושנאה סופו ושם לה עלילות דברים עבירה
גוררת עבירה עבר על לא תשנא סופו לבא לידי לשון הרע: את האשה הזאת מכאן שאין אומ' דבר

ב זק קמו

ושלי'ה

אמ

אבי הנער ואמה והוציאו את
בתולי הנער אל זקני העיר
השערה: ואמר אבי הנער אל
הזקנים את בתי נתתי לאיש
הזה לאשה וישנאה: והנה הוא
שם עלילת דברים לאמר לא
מצאתי לבתך בתולים ואלה
בתולי בתי ופרשו השמלה
לפני זקני העיר: ולקחו זקני
העיר ההוא את האיש ויסרו
אתו: וענשו אתו מאה כסף
ונתנו לאבי הנערה כי הוציא
שם רע על בתולת ישראל
ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחו
כל ימיו: ואם אמת

קרתא ולתרע בית דין אתרא :
פליאכד אביהא ואמהא אלבראה
פיכרגוהא אלי שיוך אלקריה ואלי
באב אלחאכם ויימר אבוהא
דעולימתא לסביא ית ברתי
יהבית לגברא הדין לאתו וסנה :
פקאל אביהא לשיוך אני זוגת
אבנתי להדא ארגל פשנאהא :
והא הוא שוי תסקופי מלין
למימר לא אשכחית לברתך
בתולין ואלין בתולי ברתי :
ויפרסון שושיפא קדם סבי
קרתא : והודא הו קד געל להא
עללא מן כלאם פקאל לם אגד
להא בכרא והדה בכארתהא :
ובסטו אלמנדיל או מקאמה בין
ידיהם : וידברון סבי קרתא ההיא ית גברא וילקון יתיה : פליאכדו
שיוך תלך אלקריה דלך ארגל ויודבוה : ויגבון מניה מאה סלעין דכסף
ויתנון לאבוהא דעולימתא ארי אפיק שום ביש על בתולתא בת
ישראל ולה תהי לאתו לית ליה רשו למפטרה כל יומוהי : ויגרמוה
מאיה דרהם פצה וידפעוהא אלי אבי אלגאריה למא אכרג אסמא רדיא
עלא בכר מן אל אסראיל ותכון לה זוגה ולא יגוז לה טלאקהא טול
עמרה : ואם קשטא הוה פתגמא הדין לא אשתכחו בתולין

לא בפני בעל דין "אבי הנערה ואמה" מי שגדלו גידולים הרעים יתבזו עליה "ואמר אבי הנערה" מלמד
שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש "ופרשו השמלה" הרי משל מחוורין הדברים כשמלה "ויסרו אתו" מלקות

והיה הדבר הזה לא נמצאו בתולים
לנער׃ והוציאו את הנער אל
פתח בית אביה וסקלוה אנשי
עירה באבנים ומתה כי עשתה
נבלה בישראל לזנות בית אביה
ובערת הרע מקרבך׃
כי ימצא איש שכב
עם אשה בעלת בעל ומתו
גם שניהם האיש השכב עם
האשה והאשה ובערת הרע
מישראל׃ כי יהיה ג
נער בתולה מארשה לאיש
ומצאה איש בעיר ושכב עמה׃
והוצאתם את שניהם אל שער

לעולימתא׃ ואן כאן דאמר חקא
ולם תוגד ללגאריה בראה׃ ויפקון
ית עולימתא לתרע בית אבוהא.
ויִרגמונה אנשי קרתה באבנא
ותמות ארי עבדת קלנא בישראל
לזנאה בית אבוהא ותפלי עביד
דביש מבינך׃ פלתכרג אלי באב
בית אביהא ויִרגמוהא גמיע
אהל קריתהא בלחגארה אלי אן
תמות למא צנעת כסאסה פי
אסראיל פפגרת מחצנה פי בית
אביהא ואנף אהל שר פי מא
בינכם׃ ארי ישתכח גבר
שכיב עם אתתא אתת גבר
ויתקטלון אף תרויהון גברא
דשכיב עם אתתא ואתתא ותפלי עביד דביש מישראל׃ ואן וגד רגל
מצאגע אמראה דאת בעל פליקתלא גמיעא אלרגל אלמצאגעהא והי
ואנף אהל אשר מן אסראיל׃ ארי יהי עולימתא בתולתא
דמארסא לגבר וישכחנה גברא בקרתא וישכוב עמה׃ ואדי כאנה
גאריה בכר ממלכה לרגל פוגדהא רגל אכר פי קריה פצאגעהא׃
ותפקון ית תרויהון לתרע קרתא ההיא ותרגמון יתהון באבניא וימותון
ית עולימתא על עיסק דלא צוחת בקרתא וית גוברא על עיסק דעני

ואם אמת היה הדבר״ בעדים והתראה שזינתה לאחר האירוסין״ אל פתח בית אביה׃ ראו גידולין שג
גידלתם״ לזנות בית אביה׃ כמו בבית אביה״ כל אנשי עירה׃ במעמד כל אנשי עירה׃ ומצאה איש
בעיר״ לפיכך שכב עמה פרצה קוראה לגנב הא אן ישבה בביתה לא אירע לה׃ ומתו גם שניהם׃ להוציא
מעשה אחודים שאין האשה נהנית מהם׃ גם׃ לרבות הבאים מאחריהם׃ דא גם שניהם לרבות את הולד

העיר ההוא וסקלתם אתם
באבנים ומתו את הנער על
דבר אשר לא צעקה בעיר
ואת האיש על דבר אשר ענה
את אשת רעהו ובערת הרע
מקרבך:
ואם בשדה ימצא האיש את
הנער המארשה והחזיק בה
האיש ושכב עמה ומת האיש
אשר שכב עמה לבדו ולנער
לא תעשה דבר אין לנער חטא
מות כי כאשר יקום איש על
רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה
כי בשדה מצאה צעקה הנער
המארשה ואין מושיע לה:
כי ימצא
איש נער בתולה אשר לא ארשה

ית אתת חבריה ותפלי עביד
דביש מבינך: פאכרגוהמא גמיעא
אלי באב תלך אלקריה פארגמוהמי
באלחגארה חתי ימותא אמא
אלגאריה בסבב מא לם תצרך
והי פי אלקריה ואמא אלרגל פבסבב
מא אתת זוגה צאחבה ואנק
אהל אלשר מן בינכם:
ואם בחקלא ישכח גוברא ית
עולימתא דמארסא ויתקף בה
גברא וישכוב עמה ויתקטיל
גברא דשכיב עמה בלחודוהי:
ואן וגד אלרגל אלגאריה אלמלכה
פי אלצחרא ואמסכהא וצאגעהא
פיקתל דלך אלרגל אלמצאגע
וחדה: ולעולימתא לא תעביד
מדעם לית לעולימתא חובת דין
דקטול ארי כמא דיקום גברא
על חבריה ויקטלנה נפש כין פתגמא הדין: ולא תצנע בהא שיא
ליס להא כטייה תוגב אלקתל ואנמא מתל אמרהא הו אכמן יקום עלי
צאחבה פיגלבה ויפיתה נפסה: ארי בחקלא אשכחה צוחת
עולימתא דמארסא ולית דפריק לה: ואד וגדהא פי אלצחרא פימכן
אן תכון קד צרכת פלם יכון להא מגית: ארי ישכח גבר
עולימתא בתולתא דלא מארסא וייחדנה וישכוב עמה וישתכחון:

ותפשה ושכב עמה ונמצאו׃
ונתן האיש השכב עמה לאבי
הנער חמשים כסף ולו תהיה
לאשה תחת אשר ענה לא יוכל
שלחה כל ימיו׃
לא יקח איש את אשת
אביו ולא יגלה כנף אביו׃
לא יבא פצוע דכא
וכרות שפכה בקהל יהוה׃
לא יבא ממזר
בקהל יהוה גם דור עשירי לא
יבא לו בקהל יהוה׃
לא יבא עמוני ומואבי
בקהל יהוה גם דור עשירי לא
יבא להם בקהל יהוה עד עולם׃

ואן וגד רגל גאריה בכר מא
לם תמלך פצבטהא וצאגעהא׃
ויתן גברא דשכיב
עמה לאבוהא דעולימתא
חמשין סלעין דכסף וליה תהי
לאתו חלף דעניה לית ליה רשו
למפטרה כל יומוהי׃ פליעט
דאך ארגל לאביהא כמסין
דרהם ותכון לה זוגה בדל מא
אתאהא ולא יגוז לה טלאקהא
טול עמרה׃ לא יסב גבר
ית אתת אבוהי ולא יגלי כנפא
דאבוהי׃ לא יתזוג רגל זוגה אביה
כדאך ולא יכשף כנף אביה׃
לא ידכי דפסיק ומחבל למיעל
בקהלא דיי׃ ולא ידכל מפדוג אלביצ
ומקטוע אלאחליל פי גוק אללה׃ לא ידכון ממזירא למיעל בקהלא
דיי אף דרא עשיראה לא ידכי ליה למיעל בקהלא דיי׃ ולא ידכל
אלזנים פי גוק אללה חתי אלגיל אלעאשר מנהא לא ידכל פי גוק אללה׃
לא ידכון עמונאי ומואבאי למיעל בקהלא דיי אף דרא עשיראה לא ידכי
להון למיעל בקהלא דיי עד עלמא׃ ולא ידכל עמוני ומואבי פי גוק
אללה חתא אלגיל אלעאשר מנהם לא ידכל פי גוק אללה אלי אלאבד׃

שאם היתה מעוברת אין ממתינין לה עד שתלד׃ כי כאשר יקום וג׳ לפי פשוטו זהו משמעו כי אנוסה היא
ובחזקה עמד עליה כארס העומד על חבירו להרגו׃ ורבותינו דרשו בו הרי זה בא ללמד ונמצא למד וכו׳: לא
יקח׳ אין לו בה ליקוחין ואין קדושין תופסין בה׃ ולא יגלה כנף אביו׳ שומרת יבם שלאביו הראויה לאביו הרי
כבר הוזהר עליה משום ערות אחי אביך אלא לעבור על זו בשני לאוין ולסמוך לה לא יבא ממזר ללמד שאין
ממזר אלא מחייבי כריתות וקל וחומר מחייבי מיתות בית דין שאין בעריות מיתת בית דין שאין בה כרת׳ כמו דכא׳

זנפצעו

על דבר אשר לא קדמו אתכם
בלחם ובמים בדרך בצאתכם
ממצרים ואשר שכר עליך את
בלעם בן בעור מפתור ארם
נהרים לקללך: ולא אבה יהוה
אלהיך לשמע אל בלעם ויהפך
יהוה אלהיך לך את הקללה
לברכה כי אהבך יהוה אלהיך:
לא תדרש שלמם וטבתם כל
ימיך לעולם:
לא תתעב אדמי כי אחיך הוא לא
תתעב מצרי כי גר היית בארצו:
בנים אשר יולדו להם דור שלישי

על עיסק דלא ערעו יתכון
בלחמא ובמיא במפקכון (בארחא)
ממצרים ודאגר עלך ית בלעם
בר בעור מפתור ארם דעל
פרת ללטטותך: בסבב לם
יתלקוכם באלכבז ואלמא פי
אלטריק פי כרוגכם מן מצר
ולמא אסתאגר עליך בלעם
אבן בעור מן פתור ארם
נהרים לילענך: ולא אבא יי
אלהך לקבלא מן בלעם והפך
יי אלהך לך ית לוטין לברכן
ארי רחמך יי אלהך: ולא ישא
אללה רבך אן יקבל מן בלעם
בלי קלב לך אללענה ברכה למא אחבך: לא תתבע שלמהון וטבתהון
כל יומך לעלם: פלא תלתמס סלאמהם ולא כירהם טול זמאנך אבדא:
לא תרחיק אדומאה ארי אחוך הוא: לא תרחיק מצראה
ארי דייר הויתא בארעיה: לא תכרה אדומי לאנה אכוך ולא תכרה
מצרי לאנך כנת גריבא פי בלדה: בנין דיתילידו להון דרא תליתאה
ידכי להון למיעל בקהלא דיי: ואלגיל אלתאלת מן אלבנין אלדי ידכלון להם:

שנפצעו או נדכאו ביצים שלו: וכרות שפכה: שנכרת הגיד ושוב אינו יורה קילוח זרע אלא שופך ושותת
ואינו מוליד: לא יבא ממזר בקהל ה': לא ישא ישראלית: לא יבא עמוני: לא ישא ישראלית: על דבר: על
העצה שיעצו אתכם להחטיאכם: בדרך: שהייתם בטירוף: לא תדרש שלומם: מכלל שנאמר עמך
ישב בקרבך יכול אף זה כן ת"ל לא תדרוש שלומם: לא תתעב אדומי: לגמרי ואע"פ שראוי לך לתעבו
שיצא בחרב לקראתך: לא תתעב מצרי: מכל וכל אע"פ שזרקו זכוריכם ליאור מה טעם שהיו
לכם אכסניא בשעת הדוחק לפיכך: בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו' ושאר אומות מותרין
מיד הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו שההורגו הורגו בעולם הזה והמחטיאו מוציאו
מן העולם הזה ומן העולם הבא לפיכך אדום שקדמו בחרב לא נתעב וכן מצריים שטבעום ואלו שהחטיאום

יבא להם בקהל יהוה׃
כי תצא מחנה על איביך ה
ונשמרת מכל דבר רע׃ כי יהיה
בך איש אשר לא יהיה טהור
מקרה לילה ויצא אל מחוץ
למחנה לא יבא אל תוך המחנה׃
והיה לפנות ערב ירחץ במים
וכבא השמש יבא אל תוך המחנה׃
ויד תהיה לך מחוץ למחנה
ויצאת שמה חוץ׃ ויתד תהיה
לך על אזנך והיה בשבתך
חוץ וחפרתה בה ושבת וכסית
את צאתך׃ כי יהוה אלהיך
מתהלך בקרב מחנך להצילך

ידכלון פיגוק אלה׃
ארי תיפוק משריתא על בעלי
דבבך ותסתמר מכל מדעם
ביש׃ ואדי כרגת פי עסכר עלי
אעדאיך פאחתרז מנלא מכל
אמר קביח׃ ארי יהי בך גבר
דלא יהי דכי מקרי ליליא ויפוק
למברא למשליתא לא ייעול
לגו משליתא׃ ואן כאן פיכם
רגלים טאהר מן עארץ
אליל פליכרג אלי כארג אלעסכר
מן חיתלא ידכל אליו וסטה׃ ויהי
למפני רמשא יסחי במיא וכמיעל
שמשא ייעול לגו משריתא׃
פאדי כאן עגדאתגאה אליל ירחץ
במא ועגד מגיב אלשמס ידכל אליה׃ ואתר מתקן יהי לך מברא
למשריתא ותיפוק תמן לברא׃ וליכון לך מכאן כארג דלך אלעסכר
תבול הנאך כארגא מנה׃ וסכתא תהי לך על זינך ויהי במתבך
בברא ותחפר בה ותתוב ותכסי ית מפקתך׃ ויכון לך ותד מע סלאחך
פאדי תברזת כארגא מנה פאחפר בה ועד וגטו דאך ארגיע׃ ארי
[redacted] אלהך שכינתיה מהלכא בגו משריתך לשיזבותך

כתעבו׳׳ כי תצא מחנה׳׳ ונשמרת׳׳ שהשטן מקטרג בשעת הסכנה׳׳ מקרה לילה׳׳ דבר
הכתוב בהווה׳׳ ויצא אל מחוץ למחנה׳׳ זו מצות עשה׳׳ ולא יבא אל תוך המחנה׳׳ זו מצות
לא תעשה ואסור ליכנס למחנה לויה וכל שכן למחנה שכינה׳׳ והיה לפנות ערב׳׳ סמוך
להערב שמשו יטבול שאינו טהור בלא הערב שמש׳׳ ויד תהיה לך׳׳ כתרגומו וכמו איש
על ידו׳׳ מחוץ למחנה׳׳ חוץ לענן׳׳ על אזניך׳׳ לבד משאר כלי תשמישך׳׳ אזניך׳ כמו
כלי זיין׳׳ ולא יראה בך׳׳ הקב״ה ערות דבר׳׳ לא תסגיר עבד׳׳ כתרגומו׳׳ לא אפלו עבד

ולתת איביך לפניך והיה מחניך
קדוש ולא יראה בך ערות
דבר ושב מאחריך׃

לא תסגיר עבד
אל אדניו אשר ינצל אליך מעם
אדניו׃ עמך ישב בקרבך במקום
אשר יבחר באחד שעריך
בטוב לו לא תוננו׃

לא תהיה קדשה
מבנות ישראל ולא יהיה קדש
מבני ישראל׃ לא תביא אתנן
זונה ומחיר כלב בית יהוה
אלהיך לכל נדר כי תועבת יהוה
אלהיך גם שניהם׃

ולממסר סנאך קדמך ותהי
משריתך קדישא ולא יחזי בך
עבירת פתגם ויתוב מימריה
מלאוטבא לך׃ לאן אלה רבך
כזלה סאר פי וסט עסכרך ליכלצך
ויסלם אעדאיך פי ידך פיכון
עסכרך מקדסא ולא ירא פיך
אמרא קביחא פינצרף ענך׃

לא תמסר עבד עממין
ליד רבוניה דישתיזב לותך
מן קדם רבוניה׃ ולא תסלם
עבדא אלי מולאה יתכלץ אליך מן
דינה כל תומנה׃ עמך יתיב בינך
באתרא דיתרעי בחדא מן קרויך
בדייטב ליה לא תונניה׃ וליגלס

ענדך פימא בינך פי אלמוצע אלדי יכתארה פי אחדי מחאלך פי אצלח
לה ולא תסתצהדה׃ לא תהי איתתא מבנת ישראל לגבר עבדא ולא
יסב גוברא מבני ישראל אתא אמא׃ ולא תכון מן בנאת אסראיל
ממתעה ולא מן בני אסראיל ממתע׃ לא תעיל אגר זניתא וחלפן
כלבא לבית מקדשא דיי׳ אלהך לכל נדר ארי מרחק קדם יי׳ אלהך
אף תרויהון׃ ולא תדכל שיא מן אגר אלזואני ואתמאן אלכלאב אלי
בית אללה רבך פי נדר לאן אללה רבך יכרההמא גמיעא׃

כנעני שבישרא׳ שברח מחוצה לארץ׳ לא תהיה קדשה׳ מופקרת מקודשת ומזומנת לזנות׳ ולא
יהיה קדש׳ מזומן למשכב זכור׳ ואונקלוס תרגם׳ לא תהי׳ איתתא מבנת ישרא׳ לגבר עבד שאף זו׳
מופקרת לבעילת זנות היא מאחר שאין קדושין תופסין לו בה שהרי הוקשו לחמור שנ׳ שבו לכם
פה עם החמור עם הדומה לחמור ולא יסב גוברא מבני ישרא׳ איתא אמא שאף הוא נעשה קדש על
ידה שכל בעילותיו בעילת זנות שאין קדושין תופסין לו בה׳ אתנן זונה׳ נתן לה טלה באתננה פסול׳

לא תשיך לאחיך נשך
כסף נשך אכל נשך כל דבר
אשר ישך: לנכרי תשיך ולאחיך
לא תשיך למען יברכך יהוה
אלהיך בכל משלח ידך על
הארץ אשר אתה בא שמה
לרשתה: כי תדר
נדר ליהוה אלהיך לא תאחר
לשלמו כי דרש ידרשנו יהוה
אלהיך מעמך והיה בך חטא:
וכי תחדל לנדר לא יהיה בך חטא:
מוצא שפתיך תשמר ועשית

עקוס לאחוך

לא תרבי לאחוך רבית כסף
רבית עבור רבית כל מדעם
דמתרבי: לא תעאין אכין עיינה
דראהם ולא עיינה טעאס ולא
כל אמר יעאין: לבר עממין
תרבי ולאחוך לא תרבי בדיל
דיברכנך יי אלהך בכל אושטות
ידך על ארעא דאת עליל לתמן
למירתה: כל גריב תעאיכה
ואכין לא תעאינה לכי יבאלך
לך אלה פיגמי עממד ידך פי
אכלר אדי אנת ואכל אליה
לתחוזה: ארי תידר נדר

קדם יי אלהך לא תאחר לשלמותיה ארי מתבע יתבעניה יי
אלהך מנך ויהי בך חובא: ואדא כדרת כדוא ללה רבך פלא
תוכר וופא בהלאן אלה רבך יטאלבך בה מטאלבה פתחל בך
עקובה: וארי תתמנע מלמדר לא יהי בך חובא: מא לו
אכתהית אוולא מן דאנדאר לם תחל בך עקובה: אפקות
ספותך תיטר ותעביד כמא דנדרתא קדם יי אלהך נדבתא
דמלילתא בפומך: לא אן מא כרג מן שפתיך אחפטה ואעמל
בהי כמא נדרת ללה רבך מתברעא: מא קלתאה

להקריבו: ומחיר כלב: החליף שה בכלב: גם שניהם: לרבות שנוייהם כגון חטים ועשאן
תלתן: לא תשיך: אזהרה ללוה שלא ליתן רבית למלוה ואחר כך אזהרה למלוה את
כספך לא תתן לו בנשך: לנכרי תשיך: ולא לאחיך לאו הבא מכלל עשה עשה לעבור
עליו בשני לאוין ועשה: לא תאחר לשלמו: שלשה רגלים ולמדהו רבותינו מן המקרא:
מוצא שפתיך תשמור: ליתן עשה על לא תעשה: כי תבא בכרם רעך: בפועל הכתוב

מדבר

72

כאשר נדרת ליהוה אלהיך
נדבה אשר דברת בפיך׃
כי תבא בכרם רעך
ואכלת ענבים כנפשך שבעך
ואל כליך לא תתן׃
כי תבא בקמת רעך
וקטפת מלילת בידך וחרמש
לא תניף על קמת רעך׃
כי יקח איש אשה
ובעלה והיה אם לא תמצא חן
בעיניו כי מצא בה ערות דבר
וכתב לה ספר כריתת ונתן
בידה ושלחה מביתו׃ ויצאה
מביתו והלכה והיתה לאיש
אחר׃ ושנאה האיש האחרון

בפמך׃ ארי תתגר
בכרמא דחברך ותיכול ענבין
כנפשך סבעך ולמנך לא
תתין׃ ואדא אסתוגרת פי כרם
צאחבך פכל מן אלענב שהותך
שבעך ולא תצע מנה שיא
פי אניתך׃ ארי תתגר
בקמתא דחברך ותקטוף
דמלין בידך ומגלא לא תריס
על קמתא דחברך׃ ואדי
אסתוגרת פי סנבל צאחבך
פאקטף מנה מא תפרכה פי
ידך ולא תחרך אמנגל פי
סנבל צאחבך לנפסך׃
ארי יסב גבר אתתא
ויבעלנה ויהי אם לא תשכח
רחמין בעינוהי ארי אשכח בה עבירת פתגם ויכתוב לה גט
פיטורין ויתין בידה ויפטרינה מביתיה׃ ואדא תזווג רגל אמראה
ומלכהא תם אנהא לם תתגר חטאא ענדה או וגד עליהא אמרא
קביחא פליכתב להא כתאב קטעה וידפעה איהא ויטלקהא
מנה׃ ותיפוק מביתיה ותהך ותהי לגבר אחרן׃ פאן כרגת מן
מנזלה ומצת פצארת לרגל אכר׃ ויסנינה גברא בתראה

מדבר. ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הבציר בזמן שאתה נותן לכליו
של בעל הבית אבל אם בא לעדור ולקשקש אינו אוכל. כנפשך. כמה שתרצה. שבעך. ולא אכילה
גסה. כי תבא בקמת רעך. אף זו בפועל הכתוב מדבר. כי מצא בה ערות דבר. מצוה עליו לגרשה שלא
תמצא חן בעיניו. לאיש אחר. אין זה בן זוגו של ראשון הוא הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה. ושנאה

וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה
ושלחה מביתו או כי ימות האיש
האחרון אשר לקחה לו לאשה׃
לא יוכל בעלה הראשון אשר
שלחה לשוב לקחתה להיות
לו לאשה אחרי אשר הטמאה
כי תועבה הוא לפני יהוה ולא
תחטיא את הארץ אשר
יהוה אלהיך נתן לך נחלה׃
כי יקח איש
אשה חדשה לא יצא בצבא
ולא יעבר עליו לכל דבר
נקי יהיה לביתו שנה אחת
ושמח את אשתו אשר לקח׃

ויכתוב לה גט פיטורין ויתין
בידה ויפטרינה מביתיה או
ארי ימות גברא בתראה דנסבה
ליה לאתו׃ פשנאה ארגל
אלאכר וכתב להא כתאב קטעה
ודפעה אליהא וטלקהא מנהא או
מאת ארגל אלאכר אלדי אתכדהא
לה זוגה׃ לית ליה רשו לבעלה
קדמאה דפטרה למתב למסבה
למסבה למהוי ליה לאתו בתר
דאסתאבת ארי מרחקא היא קדם יי׳
ולא תחייב ית ארעא דיי׳ אלהך
יהיב לך אחסנא׃ פלא יחל לבעלהא
אלאול אלדי טלקהא אן יעוד ויתזוג
בהא אן תכון לה זוגה בעד מא
מלכהא גירה פאנהא כריהה בין ידי אללה פלא תוקע כטאעלא בלדך
אלדי אללה רבך מעטיך נחלה׃ ארי יסב גבר איתתא חדתא לא יפוק
בחילא ולא יעבר עלוהי לכל פתגם פני יהי לביתיה שתא חדא ויחדי ית
אתתיה דנסיב׃ ואדי תזוג רגל אמראה גדידה פלא יכרג פי גיש ולא
ימר בה שי מן אמורה כל יכון פארגא לביתה סנה ואחדה יפרח זוגתה אלדי

"והאיש האחרון" הכתוב מדבר שסופו לשנאתה ואם לאו קוברתו שנאמר כי ימות׃ "אחרי אשר הוטמאה"
לרבות סוטה שנסתרה׃ "אשה חדשה" שהיא חדשה לו ואפילו אלמנה פרט למחזיר גרושתו׃ "ולא
יעבור עליו" דבר הצבא׃ "לכל דבר" שהוא צורך הצבא לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים אבל
החוזרים מעורכים המלחמה על פי כהן כגון בנה בית ולא חנכו או ארש אשה ולא לקחה כי
מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים׃ "יהיה לביתו" אף בשביל ביתו אם בנה בית וחנכו
ואם נטע כרם וחללו אינו זז מביתו בשביל צרכי המלחמה׃ "לביתו" זה ביתו יהיה לרבות
את כרמו׃ "ושמח" ישמח את אשתו ותרגומו ויחדי ית אתתיה והמתרגם עם אתתיה טועה
הוא שאין זה תרגום של ושמח אלא של ושמח׃ "רחים" היא התחתונה׃ "רכב" היא העליונה׃

לא יחבל רחים ורכב כי נפש
הוא חבל: כי
ימצא איש גנב נפש מאחיו
מבני ישראל והתעמר בו
ומכרו ומת הגנב ההוא ובערת
הרע מקרבך:
השמר בנגע הצרעת לשמר
מאד ולעשות ככל אשר יורו
אתכם הכהנים הלוים כאשר
צויתם תשמרו לעשות: זכור
את אשר עשה יהוה אלהיך
למרים בדרך בצאתכם ממצרים:
כי תשה ברעך
משאת מאומה לא תבא אל ביתו
לעבט עבטו: בחוץ תעמד

אתכלהא: לא יסב משכונא
רחיא ורכבא ארי בהון מתעביד
מזון לכל נפש: ולא יסתרהן
אחד ארחא אספלא ואעליא
פאנהא כמא יסתרהן קות אלנפוס:
ארי ישתכח גבר גניב
נפשא מאחוהי מבני ישראל
ויתגר ביה ויזבניניה ויתקטיל
גנבא ההוא ותפלי עביד דביש
מבינך: ואן וגד אנסאן קד סלק
נפסא מן אכותה מן בני אסראיל
פאסתרקהא או באעהא פאקתל
דלך אלסארק ואנק אהל אלשר
מן בינכם: אסתמר במכתש
סגירו למיטר לחדא ולמעבד
ככל די ילפון יתכון כהניא ליואי
כמא דפקידתנון תיטרון למעבד: ותחרז מן בלוא אלברץ ואחפט רסמה
גדא ואעמל בה כמא יפתוכם אלאימה אללואניין כמא אמרתהם: הוי דכיר
ית דעבד יי אלהך למרים באורחא במפקכון ממצרים: ואדכר מא
צנע אללה רבך במרים מתלה פי אלטריק פי כרוגכם מן מצר:
ארי תרשי בחברך רשו מדעם לא תיעול לביתיה למסב משכוניה: ואדי
אנסית צאחבך נסייה פלא תדכל אלי ביתה לתאכד עוצהא: בברא תקום

לא יחבול אם בא למשכנו על חובו בבית דין לא ימשכננו בדברים העושים בהן אוכל נפש: כי ימצא
בעדים והתראה וכן כל ימצא שבתורה: והתעמר בו אינו חייב עד שישתמש בו: השמר בנגע הצרעת
שלא תתלוש סימני טומאה ולא תקוץ את הבהרת: ככל אשר יורו אתכם אם להסגיר אם להחליט
אם לטהר: זכור את אשר עשה למרים אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת אל תספר לשון הרע
זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקתה בנגעים: כי תשה ברעך תחוב בחבירך: משאת מאומה

ב׳ צרעת

והאיש אשר אתה נשה בו יוציא
אליך את העבוט החוצה: ואם
איש עני הוא לא תשכב בעבטו:
השב תשיב לו את העבוט כבוא
השמש ושכב בשלמתו וברכך
ולך תהיה צדקה לפני יהוה
אלהיך: לא תעשק
שכיר עני ואביון מאחיך או
מגרך אשר בארצך בשעריך:
ביומו תתן שכרו ולא תבוא
עליו השמש כי עני הוא ואליו
הוא נשא את נפשו ולא יקרא
עליך אל יהוה והיה בך חטא:

וגברא דאת רשי ביה יפיק לך
ית משכונא לברא: ואלקאטגאי
ואלרגל אלדי אנסיתאה הו יכרג
לך אלעוץ אלי כארג: ואם גבר
מסכין הוא לא תשכוב במשכונה:
ואן כאן רגל צעיפא פלא תבית
עוצה ענדך: אתבא תתיב ליה
ית משכונא כמיעל שמשא.
וישכוב בכסותיה ויברכינך
ולך תהי זכו קדם יי אלהך: בל רדה
אליה רדא ענד מגיב אלשמס אד
ינאם פיה פידעו לך אללה פתכון
לך חסנה בין ידי אללה רבך:
לא תעשוק אגירא ענא ומסכינא
מאחך או מגיורך דבארעך בקרוך: ולא תגשם אגירא ולא צה צעיפא או
מסכין מן אכותך או מן צ'יפך אלדי פי בלדך פי מחאלך: ביומיה תתן אגריה
ולא תיעול עלוהי שמשא ארי ענא הוא וליה הוא מסר ית נפשיה ולא
יקרי עלך קדם יי ויהי בך חובא: בל אדפע אליה אגרתה פי יומה מן
קבל אן תגיב אלשמס אד הו צעיף ועליה קד כאטר בנפסה
ולא ידעו עליך אלי אללה פתחל בך עקובה: לא ימותון אבהן

חוב של כלום: לא תשכב בעבוטו: לא תשכב ועבוטו אצלך: כבוא השמש: אם כסות לילה הוא
ואם כסות יום החזירה בבקר וכבר כתוב באלה המשפטים עד בא השמש תשיבנו לו כל היום
תשיבנו לו ובבא השמש תקחנו: וברכך: ואם אינו מברכך מכל מקום ולך תהיה צדקה: לא תעשוק
שכיר: והלא כבר כתוב לא לעבור על האביון בשני לאוין לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני
ואביון ועל העשיר כבר הוזהר לא תעשוק את רעך: אביון: התאב לכל דבר: מגרך: זה גר צדק:
בשעריך: זה גר תושב האוכל נבלות: אשר בארצך: לרבות שכר בהמה וכלים: ואליו הוא
נושא את נפשו: אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות עליה בכבש ותלה באילן: והיה
בך חטא: מכל מקום אלא שממהרין ליפרע על ידי הקורא: לא יומתו אבות על בנים:

לא יומתו אבות על בנים ובנים
לא יומתו על אבות איש בחטאו
יומתו: לא תטה
משפט גר יתום ולא תחבל בגד
אלמנה: וזכרת כי עבד היית
במצרים ויפדך יהוה אלהיך
משם על כן אנכי מצוך לעשות
את הדבר הזה:
כי תקצר קצירך
בשדך ושכחת עמר בשדה
לא תשוב לקחתו לגר ליתום
ולאלמנה יהיה למען יברכך
יהוה אלהיך בכל מעשה
ידיך: כי תחבט

על פום בנין ובנין לא ימותון
על פום אבהן אנש בחוביה
ימותון: ולא יקטל אבא על
בנין ולא בנין על אבא אלא כל
כל אמר בלטייתה:
לא תצלי דין גיור ייתם ולא
תסב משכונא כסות ארמלא:
ולא תמייל חכם גריב או יתים
ולא תסתלהון תוב ארמלה ותדכר
ארי עבדא הויתא במצלים: הוית א
ופרקך יי אלהך מתמן על כן
אנא מפקיד לך למעבד ית
פתגמא הדין: ואדכר אנך כנת
עבדא פי בלד מצר ולדאלך
אנא אמרך באן תצנע הדא אלאמר:

ארי תחצור חצדך בחקלך ותתנשי עומרא בחקלא לא
תתוב למסביה לגיורא ליתמא ולארמלתא יהי בדיל דיברכנך יי אלהך
בכל עובדי ידך: ואדא חצדת חצאדך פי ציעתך פנסית כפה פי
אלצחרא פלא תרגע פתאכדהא בל תכן לאלגריב ואליתים ואלארמלה
לכי יבארך לך אללה רבך פי גמיע עמל ידך: ארי תחבוט

בעדות בנים ואם תאמר בעבור בנים כבר נאמר איש בחטאו יומתו אבל מי שאינו איש מת בעון אבו~
והקטנים מתים בעון אבותם בידי שמים לא תטה משפט גר יתום ועל העשיר כבר הוזהר לא תטה
משפט ושנה בעני לעבור עליו בשני לאוין לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר לכך
הזהיר ושנה עליו ולא תחבול שלא בשעת הלואה וזכרת על מנת כן פדיתיך לשמור חקותי אפלו
יש חסרון כיס בדבר ושכחת עומר ולא גדיש מכאן אמרו עומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה
בשדה לרבות שכחת קמה ששכח מקצתה מלקצור לא תשוב לקחתו מכאן אמרו שלאחריו ישנו
שכחה שלפניו אינו שכחה שאינו בבל תשוב למען יברכך אע״פ שבאת לידו שלא במתכוין
ק״ו לעושה במתכוין אמור מעתה נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה הרי הוא מתברך עליה

זיתך לא תפאר אחריך לגר
ליתום ולאלמנה יהיה: כי תבצר
כרמך לא תעולל אחריך לגר
ליתום ולאלמנה יהיה: וזכרת
כי עבד היית בארץ מצרים
על כן אנכי מצוך לעשות את
הדבר הזה: כי
יהיה ריב בין אנשים ונגשו
אל המשפט ושפטום והצדיקו
את הצדיק והרשיעו את
הרשע: והיה אם בן הכות
הרשע והפילו השפט והכהו
לפניו כדי רשעתו במספר:

זיתך לא תפלי בתרך לגיורא
ליתמא ולארמלתא יהי: ואדי
כרטת זיתונך פלא תסתקץ
בעד דאך בל יכון ללגריב
ואליתים ואלארמלה: ארי תקטוף
כרמך לא תעולל בתרך לגיורא
ליתמא ולארמלתא יהי: ואדא
קטפת כרמך פלא תמושהבעד
דאך בל יכון לגריב ואליתים
ואלארמלה: ותדכר ארי עבדא
הויתא בארעא דמצרים על
כין אנא מפקיד לך למעבד ית
פתגמא הדין: ואדכר אנך כנת
עבדא פי בלד מצר ולדאך אנא
אמרך באן תצנע הדה אלאמור:
ארי יהי דין בין גובריא ויתקרבון
לדינא וידונון יתהון ויזכון ית זכאה ויחייבון ית חייבא: ואדי וקעת כצומה בין אנאס
פליתקדמו אלי אלחכם יחכמו בינהם פליזכו אלזכי ויצלמו אלצאלם: ויהי
אם בר חייב לאלקאה חייבא וירמיניה דיינא [illegible] קדמוהי כמסת חובתיה
במנין: פאן אסתחק אלצאלם אלצרב פליבטחה אלחאכם ויצרבה במצלתה:

וידינוהן

וילקיניה

לא תפאר" לא תטול תפארתו ממנו מכאן שמניחין פיאה באילן" אחריך" זו שכחה" לא תעולל"
מצאת בו עוללות לא תקחנה ואיזו היא עוללות כל שאין לה לא כתף ולא נטף יש לה אחד מהם
הרי היא לבעל הבית" וראיתי בגמרא ירושלמית איזו היא כתף פסיגין זה על גב זה נטף התלויות
בשדרה ויורדות" כי יהיה ריב" סופם להיותם נגשים אל המשפט אמור מעתה אין שלום יוצא מתוך
מריבה מי גרם ללוט לפרוש מן הצדיק הוי אומר זו מריבה" והרשיעו את הרשע" יכול כל
המתחייבין בדין לוקין ת"ל והיה אם בן הכות הרשע פעמים לוקה ופעמים אינו לוקה ומי הלוקה
למוד מן הענין לא תחסום שור בדישו לאו שלא ניתק לעשה" והפילו השופט מלמד שאין מלקין
אותו לא עומד ולא יושב אלא מוטה" לפניו כדי רשעתו" ולאחריו כדי שתים מכאן אמרו
מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו" במספר ואינו סמוך במספר למד שהוא דבוק
לומר במספר ארבעים ולא ארבעים שלימים אלא מנין שהוא סוכם ומשלים לארבעים והן ארבעים חסר אחת"

לא

ארבעים יכנו לא יסיף פן
יסיף להכתו על אלה מכה רבה
ונקלה אחיך לעיניך: לא
תחסם שור בדישו:
כי ישבו אחים
יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו
לא תהיה אשת המת החוצה
לאיש זר יבמה יבא עליה ולקחה
לו לאשה ויבמה: והיה הבכור
אשר תלד יקום על שם אחיו
המת ולא ימחה שמו מישראל:
ואם לא יחפץ האיש לקחת את

כמקואר כטייתה באחצא:
ארבעין ילקוניה לא יוסיף דלמא
יוסיף לאלקיותיה על אליך
מחא רבא ויקל אחוך לעינך:
יגלדה ארבעין לא יזיד עליהא
שיא פאן זאד עלי ד'לך שיא
צארה גלדה עצימה ולא יהון
אכיך בחצרתך: לא תיחוד פום
תורא בדישיה: לא תכמם אתור
פי דוסה: ארי יתבון אחין
כחדא וימות חד מנהון ובר לית
מיתנא ליה לא תהי אתת [redacted] לברא
לגבר אחרן יבמה ייעול עלה:
ויסבה ליה לאתו ויבמנה: ואד'י אקאם אכואן גמיעא תם מאת
אחדהמא וליס לה ולד פלא תכון זוגה' ד'לך אלמיית לרגל גריב
כארג ען אכוה בל סלפהא ידכל אליהא ויתכ'ד'הא לה זוגה ויבן
מיתנא בהא: ויהי בכרא דתליד יקום על שמא דאחוהי מיתא ולא יתמחי
שמיה מישראל: וליכון אלבכר אלד'י יג'א אן תלד מנה הו אלד'י יקום
עלי אסם אכיה אלמיית לא ינדרס אסמה מן אסראיל: ואם לא יצבי גברא

לא יוסיף: מכאן אזהרה למכה את חבירו ונקלה אחיך כל היום קורהו רשע ומשלקה קראהו אחיך: לא
תחסום שור: דבר הכתוב בהווה והוא הדין לכל בהמה חיה ועוף ולכל מלאכה שהיא בדבר מאכל
אם כן למה נאמר שור להוציא את האדם: בדישו: יכול יחסמנו מבחוץ ת"ל לא תחסום שור מכל
מקום ולמה נאמר דיש ללמד לך מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו וגידולו מן הארץ אף כל
כיוצא בו יצא החולב והמגבן והמחבץ שאין גידולו מן הארץ יצא הלש והמקטף שנגמרה מלאכתו
לחלה יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות שנגמרה מלאכתן למעשר: כי ישבו אחים יחדו: שהיתה
להם ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו: יחדו: המיוחדים בנחלה פרט א
לאחיו מן האם: ובן אין לו: עיין עליו בן או בת או בן הבן או בת הבן או בת הבת: והיה הבכור:
גדול האחים הוא ייבם אותה: אשר תלד: פרט לאילונית שאינה יולדת: יקום על שם אחיו:
זה שיבם את אשתו יטול נחלת המת בנכסי אביו: ולא ימחה שמו: פרט לאשת סריס ששמו מחוי:

יבמתו ועלתה יבמתו השערה
אל הזקנים ואמרה מאן יבמי
להקים לאחיו שם בישראל
לא אבה יבמי: וקראו לו זקני
עירו ודברו אליו ועמד ואמר
לא חפצתי לקחתה: ונגשה
יבמתו אליו לעיני הזקנים
וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה
בפניו וענתה ואמרה ככה
יעשה לאיש אשר לא יבנה
את בית אחיו: ונקרא שמו
בישראל בית חלוץ הנעל:
כי ינצו אנשים יחדו
איש ואחיו וקרבה אשת האחד

למסב ית יבמתיה ותיסק
יבמתיה לתרע בית דינא לקדם
סביא ותימר סריב יבמי
לאקמא לאחוהי שמא בישראל
לא אבא ליבמותי: פאן לם ישא
דלך ארגל אן יתזווג סלפתה
פלתצעד אלי באב אלחאכם ואלי
אלשיוך ותקול קד אבא סלפי
אן יקים לאכיה אסמא פי מא
בין אסראיל ולם ישא אן יבן
בי: ויקרון ליה סבי קרתיה וימללון
עמיה ויקום ויימר לא רעינא
למסבה: פידעו בה שיוך קריתה
ויכלמוה פי דלך פאדא וקף עלא
אלקול וקאל אני לא אריד אתזווג
בהא: ותתקרב יבמתיה לותיה לקדם סביא ותשרי סיניה מעל רגליה
ותירוק באנפוהי ותתיב ותימר כדין יתעביד לגברא דלא יבני ית ביתא
דאחוהי: תקדמת אליה בחצרת אלשיוך וכלעת נעלה ובצקת בחצרתהם
ואגאבתה וקאלת כדי יצנע באלרגל אלדי לא יבני בית אכיה: ויתקרי
שמיה בישראל בית שרי סינא: וליסם אסמה פי אסראיל בית מכלוע
אלנעל: ארי ינצון גברין כחדא גבר ואחוהי ותתקרב אתת חד

השערה. כתרגומו לתרע בית דינא. ועמד. בעמידה. ואמר. בלשון הקדש ואף היא דבריה בלשון
הקודש. וירקה בפניו. על גבי קרקע. אשר לא יבנה. מכאן למי שחלץ שלא יחזור
וייבם דלא כתיב אשר לא בנה אלא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה.
ונקרא שמו וגו'. מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל. כי ינצו אנשים. סופו לבא לידי
מכות שנ' מיד מכהו אין שלום יוצא מתוך ידי מצות. וקצותה את כפה. ממון דמי בשתו

הכל

להציל את אישה מיד מכהו
ושלחה ידה והחזיקה במבשיו:
וקצתה את כפה לא תחוס
עינך: לא יהיה
לך בכיסך אבן ואבן גדולה
וקטנה: לא יהיה לך בביתך
איפה ואיפה גדולה וקטנה: אבן
שלמה וצדק יהיה לך איפה
שלמה וצדק יהיה לך למען
יאריכו ימיך על האדמה אשר
יהוה אלהיך נתן לך: כי תועבת
יהוה אלהיך כל עשה אלה
כל עשה עול:
זכור את אשר עשה לך עמלק

לשיזבא ית בעלה מיד מחוהי
ותושיט ידה ותתקיף בבית
בהתתיה: ואלא תנאצא רגלאן
גמיעא פגלב אחדהמא אלאה
פתקדמת זוגתה לתכלצה מן
ידה פמדת ידהא ואמסכת חיאה:
ותקוץ ית ידה לא תחוס עינך:
פאקטע ידהא לתכלצה מנהא
ולא תשפק עליהא:
לא יהי לך בכיסך מתקל ומתקל:
רב וזעיר: ולא יכון לך פי כיסך
צנגאת כברא וצגרא: לא יהי לך
בביתך מכילא ומכילא רבתא
וזעירתא: ולא יכון לך פי ביתך
מכיאין כביר וצגיר: מתקלין
שלמין דקשוט יהון לך מכילן שלמין דקשוט יהון לך בדיל דיידכון
יומך על ארעא דיי אלהך יהיב לך: בל צנגאת ואפיאת עאדלת
תכון לך ואכיאל ואפיה עאדלה תכון לך לכי תטול איאמך פי אלבלד
אלדי אלה רבך מעטיך: ארי מרחק קדם יי כל עביד אלין כל עביד אלהך
שקר: אן כליהה אלה רבך כל צאנע הולאי גמיע צאנעי אגור:
הוי דכיר ית ד עבד לך עמלק באורחא במפקכון
ממצרים: אדכר מא צנע בך עמלק פי אטריק פי

הכל לפי המבייש והמתבייש או איכו ולא ידה ממש נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן בעדים
זוממין לא תחוס מה להלן ממון אף כאן ממון: גדולה וקטנה: גדולה: כשמכחשת את הקטנה
שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה: לא יהיה לך: אם עשית כן לא יהיה לך כלום: אבן
ואבן משקלות: אבן שלמה וצדק יהיה לך: אם עשית כן יהיה לך הרבה: זכור את אשר עשה לך:

כדרך בצאתכם ממצרים׃ אשר
קרך בדרך ויזנב בך כל
הנחשלים אחריך ואתה עיף
ויגע ולא ירא אלהים׃ והיה
בהניח יהוה אלהיך לך מכל
איביך מסביב בארץ אשר יהוה
אלהיך נתן לך נחלה לרשתה
תמחה את זכר עמלק מתחת
השמים לא תשכח׃

קׄ פ׳ סו סימ׳ עלי

והיה כי תבוא אל הארץ אשר
יהוה אלהיך נתן לך נחלה
וירשתה וישבת בה׃ ולקחת

כלרוגכם מן מצר׃ דערעך
באורחא וקטיל בך כל דהוו
מתאחרין בתרך ואת משלהי
ולאי ולא דחיל מן קדם יי׳׃ ואנה
ואפאך פי אטריק פתטלף
מנך גמיע אלמנזחפין ואנת
לגב ותעב ולם יכאף אללה׃ ויהי
כד יניח יי׳ אלהך לך מכל בעלי
דבבך מסחור סחור בארעא דיי׳
אלהך יהיב לך אחסנא למירתה׃
תמחי ית דוכרניה דעמלק
מתחות שמיא לא תתנשי׃
פאדא אראחך אללה רבך מן
גמיע אעדאיך אלדין חואליך פי
אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך נחלה לתחוזה פאמח דכר עמלק
מן תחת אלסמא לא תנס דלך׃ פ פ פ ויהי ארי תיעול
לארעא דיי׳ אלהך יהיב לך אחסנא ותירתה ותתיב בה׃ ואדא דכלת
אלי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך נחלה פחזתאה ואקמת בה׃ ותיסב

אם שקרת למדות ובמשקלות הוי דואג מגרוי האויב שנ׳ מאזני מרמה תועבת ה׳ וכתיב
בתריה בא זדון ויבא קלון׃ אשר קרך בדרך׳ לשון מקרה׃ ד״א לשון קרי וטומאה שהיה
מטמאן במשכב זכור׃ ד״א לשון קור וחום צננך והפשירך מרתיחתך שהיו האומות יראים
להלחם בכם ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים׃ משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה
יכולה לירד בתוכה בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה אע״פ שנכוה הקרה אותם בפני
אחרים׃ ויזנב בך׃ מכת זנב חותך מילות וזורק כלפי מעלה׃ כל הנחשלים אחריך׃ חסירי
כח מחמת חטאם שהיה הענן פולטן׃ ואתה עיף ויגע׃ עיף בצמא דכתיב ויצמא שם העם למים
וכתיב אחריו ויבא עמלק׃ ויגע׃ בדרך׃ ולא ירא׃ עמלק אלהים מלהרע לך׃ תמחה את זכר
עמלק׃ מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה׳ שלא יהא שם עמלק נזכר אפלו
הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה׃
חסלת כי תצא
והיה כי תבוא׃ וירשתה וישבת בה׃ מגיד שלא נתחייבו בבכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה׃

מרחשית

77

מראשית כל פרי האדמה אשר
תביא מארצך אשר יהוה אלהיך
נתן לך ושמת בטנא והלכת
אל המקום אשר יבחר יהוה
אלהיך לשכן שמו שם: ובאת
אל הכהן אשר יהיה בימים ההם
ואמרת אליו הגדתי היום ליהוה
אלהיך כי באתי אל הארץ
אשר נשבע יהוה לאבתינו לתת
לנו: ולקח הכהן הטנא מידך
והניחו לפני מזבח יהוה אלהיך:
וענית ואמרת לפני יהוה אלהיך
ארמי אבד אבי וירד מצרימה

מריש כל אבא ארעא דתעיל
מארעך די יי אלהך יהיב לך
ותשוי בסלא ותהך לאתרא
דיתרעי יי אלהך לאשראה
שכינתיה תמן: פכד מן אואיל
תמר אלארץ אלדי תדכלה מן
ריאצך אלדי אללה רבך מעטיך
ותצירה פי כנגה ותמץ אלא
אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך
ליחל נורה פיה: ותיתי לות
כהנא די יהי ביומיא האינון ותימר
ליה חויתי יומא דין קדם יי אלהך
ארי עלית לארעא דקיים יי
לאבהתנא למתן לנא: ותציר בה
אלי אלאמאם אלדי ילי פי דלך אלזמאן וקל לה קד שכרת אליום אללה רבך
אד דכלת אלי אלבלד אלדי קסם אללה לאבאינא אן יעטינאה: ויסב כהנא
סלא מן ידך ויחתניה קדם מדבחא די יי אלהך: ויאכד אלאמאם תלך
אלכנגה מן ידך פיצעהא בין ידי מדבח אללה רבך: ותתיב ותימר
קדם יי אלהך לבן ארמאה בעא לאובדא ית אבא ונחת למצרים

מראשית. ולא כל ראשית שאין כל הפירות חייבין בבכורים אלא שבעת המינין בלבד נאמ׳ כאן
ארץ ונאמ׳ להלן ארץ חטה ושעורה וג׳ מה להלן משבעת המינין שנשתבחה בהן ארץ ישראל אף כאן
שבח ארץ ישראל שהן שבעה מינין: זית שמן. זית אגורי ששמנו אגור בתוכו. ודבש. הוא דבש
תמרים. מראשית. אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה כורך עליה גמי לסימן ואומר הרי
זו בכורים. אשר יהיה בימים ההם. אין לך אלא כהן שבימיך כמו שהוא. ואמרת אליו. שאינך
כפוי טובה. הגדתי היום. פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים. ולקח הכהן הטנא מידך. להניף
אותו כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף. וענית. לשון הרמת קול. ארמי אובד אבי.
מזכיר חסדי המקום ארמי אובד אבי לבן בקש לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב ובשביל
שחישב לעשות חשבלו המקום כאלו עשה שאומות העולם עלו׳ חושב להם הקב״ה מחשבה כמעשה.

ויגר שם במתי מעט ויהי שם
לגוי גדול עצום ורב וירעו
אתנו המצרים ויענונו ויתנו
עלינו עבדה קשה ונצעק אל
יהוה אלהי אבתינו וישמע
יהוה את קלנו וירא את ענינו
ואת עמלנו ואת לחצנו ויוצאנו
יהוה ממצרים ביד חזקה
ובזרע נטויה ובמרא גדל
ובאתות ובמפתים ויבאנו
אל המקום הזה ויתן לנו את
הארץ הזאת ארץ זבת ודבש: חלב

ודר תמן בעם זעיר והוה תמן
לעם רב תקיף וסגי: תס אבתדי׳
וקל בין ידי אלה רבך אן ארמני
כאד אן יביד אבי פנזל מצרא
פסכן תם ברהט קליל פצאר
תם אמה כבירה עטימה כתירה:
ואבאישו לנא מצראי ועניונא
ויהבו עלנא פלחנא קשיא:
פאסא בנא אלמצריון ועדבונא
וגעלו עלינא כדמה צעבה:
וצלינא קדם יי אלהא דאבהתנא
וקביל יי צלותנא וגלי קדמוהי
עמלנא ולאותנא ודחקנא:

פצרכנא אלי אלה אלאה אבאינא פסמע צותנא ונצר לצעפנא
ושקאנא וצגטנא: ואפקנא יי ממצרים ביד תקיפא ובדרע
מרמם ובחזונא רבא ובאתין ובמופתין: פאכרגנא אלה מן
מצר ביד שדידה ודראע ממדודה ומכאיף עטים ואיאת
ובראהין: ואיתינא לאתרא הדין ויהב לנא ית ארעא הדא
ארע עבדא חלב ודבש: וגאבנא אלי הדא אלמוצע ואעטאנא
הדה אלבלד בלד יפיץ אללבן ואלעסל: וכען הא איתיתי
ית ריש אבא ארעא דיהבת לי יי ותחתיניה קדם יי
אלהך ותסגוד קדם יי אלהך: ואן הוא קד

"ויגר מצרימה" ועוד אחרים באו לכלותינו שאחרי צאת ילד יעקב למצרים" במתי
מעט כשבעים נפש "אל המקום הזה" זה בית המקדש "ויתן לנו את הארץ" כמשמעו"
והנחתו" מגיד שנוטלו אחר תנופת הכהן ואוחזו בידו כשהוא קורא וחוזר ומניף" ושמחת"

בכל

ועתה הנה הבאתי את ראשית
פרי האדמה אשר נתתה לי
יהוה והנחתו לפני יהוה אלהיך
והשתחוית לפני יהוה אלהיך׃
ושמחת בכל הטוב אשר
נתן לך יהוה אלהיך ולביתך
אתה והלוי והגר אשר
בקרבך׃
כי תכלה לעשר את כל
מעשר תבואתך בשנה
השלישית שנת המעשר
ונתתה ללוי לגר ליתום
ולאלמנה ואכלו בשעריך
ושבעו׃ ואמרת לפני יהוה

ג׳ית באואיל תמר אלארץ׳ אלד׳י
רזקתניהא יא רב תם צ׳עה
בין ידי קדס אללה רבך ואסגד
בין ידי אללה רבך׃ ותחדי בכל
טבתא דיהב לך יי׳ אלהך
ולאנש ביתך את וליואה
וגיורא דבינך׃ ואפרח בכל
כיר רזקך אללה רבך אנת ואל
ואללוי ואלגריב אלד׳י פי מחאלך׃
ארי תשיצי לעסרא
ית כל מעסר עללתך בשתא
תליתיתא שנת מעסרא ותתין
לליואה לגיורא ליתמא
ולארמלתא וייכלון בקרוך
ויסבעון׃ ואד׳י פרגת מן
תעשיר גמיע עשור גלתך ודלך פי אלסנה אלתאלתה סנה כמאל
אלעשור ואדפע דלך אלי אללוי ואלגריב ואליתים ואלארמלה ואכלו
מנה פי מחאלך ושבעו׃ ותימר קדם יי׳ אלהך פליתי קודש

בכל הטוב׳ מכאן אמרו אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה מעצרת ועד החג שאדם מלקט
תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו אבל מהחג ואילך מביא ואינו קורא׳ אתה והלוי׳ אף הלוי חייב בבכורים
אם נטעו בתוך עריהם׳ והגר אשר בקרבך׳ מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר לאבותינו׳ כי
תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית׳ כשתגמור להפריש מעשר של שנה
השלישית קבע זמן הביעור והודוי בערב הפסח של שנה הרביעית שנאמר מקצה שלש
שנים תוציא וג׳ נאמר כאן מקץ ונאמר להלן מקץ שבע שנים׳ לעשות הקהל מה להלן רגל
אף כאן רגל או מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות ת״ל כי תכלה לעשר מעשרות של שנה
השלישית רגל שהמעשרות כלין בו והוי פסח שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות
נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית וכל מי ששהה מעשרותיו הצריכו הכתוב לבערן
מן הבית׳ שנת המעשר׳ שנה שאין נוהג בה מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה
ששנה ראשונה של שמטה נוהג בה מעשר ראשון כמו שנ׳ כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר ומעשר
שני ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך הרי שתי מעשרות ובא ולימדך כאן בשנה

אלהיך בערתי הקדש מן הבית
וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום
ולאלמנה ככל מצותך אשר
צויתני לא עברתי ממצותיך
ולא שכחתי: לא אכלתי באני
ממנו ולא בערתי ממנו בטמא
ולא נתתי ממנו למת שמעתי
בקול יהוה אלהי עשיתי ככל
אשר צויתני: השקיפה ממעון
קדשך מן השמים וברך את
עמך את ישראל ואת האדמה
אשר נתתה לנו כאשר נשבעת

מעסרא מן ביתא ואף יהבתיה
לליואה ולגיורא ליתמא ולארמלתא
ככל תפקידתך דפקידתני לא
עברית מפקודך ולא אתנשיתי:
וקל בין ידי אללה רבך קד כפית
אלקדאס מן אלבית וקד דפעתהא
ללוי ואלגריב ואליתים ואלארמלה
כגמיע וצאיאך אלדי אוצתני
לם אתגאוז מנהא שיא ולם
אנסא: לא אכלית באבלי מניה
ולא חליפית מניה במסאב ולא
יהבית מניה למית קבילית
למימרא דיי אלהי עבדית ככל דפקידתני:
ולעשר אלדי לים אכל מנה פי חזני ולם אצרף מנה שיא אנגס ולא פי
חואיג מיית בל קבלת אמר אללה רבי וצנעת כה כמא אמרתני: אסתכי
ממדור קדשך מן שמיא וברך ית עמך ית ישראל וית ארעא דיהבת
לנא כמא דקיימתא לאבהתנא ארע עבדא חלב ודבש: פאטלע מן
מוטן קדסך מן אלסמא ובארך פי שעבך אסראל ופי אלארץ אלדי אעטיתנא כמא

בשלישית שאין כהן מחותן שתי מעשרות את האחד ואיזה זה מעשר ראשון ותחת מעשר שני יתן מעשר
עני שנכאן וכתת ללוי את אשר לו הדי מעשר ראשון לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני ואכלו בשעריך ושבעו
תן להם כדי שבען מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קב חטים וכו' ואמרת לפני ה' אלהיך התודה
שנתתה מעשרותיך בערתי הקודש מן הבית זה מעשר שני ונטע רבעי ולמדך שאם שהה מעשרותיו
שלשתי שנים ולא העלם לירושלם שצריך לבערם עכשיו וגם נתתיו ללוי מעשר ראשון וגם לרבות
תרומות ובכורים לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני ככל מצותך נתתים כסדרן לא הקדמתי תרומה
לבכורים ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון שהתרומה קרויה ראשית שהיא ראשונה משנעשה
דגן וכתיב מלאתך ודמעך לא תאחר לא תשנה את הסדר לא עברתי ממצותך לא הפרשתי ממין על שאינו
מינו ומן החדש על הישן ולא שכחתי מלברכך על הפרשת מעשרות לא אכלתי באוני ממנו מכאן
שאסור לאונן ולא בערתי ממנו בטמא בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא והיכן
הוזהר על כך לא תוכל לאכול בשעריך זו אכילת טומאה כמו שנאמר בפסולי המוקדשים בשעריך תאכלנו
הטמא והטהור וגו' אבל זה לא תוכל לאכול דרך אכילת שעריך האמור במקום אחר ולא נתתי ממנו למת

לנגעות לו אחין

לאבתינו ארץ זבת חלב ודבש׃
היום הזה יהוה
אלהיך מצוך לעשות את
החקים האלה ואת המשפטים
ושמרת ועשית אותם בכל
לבבך ובכל נפשך׃ את יהוה
האמרת היום להיות לך לאלהים
וללכת בדרכיו ולשמר חקיו
ומצותיו ומשפטיו ולשמע
בקלו׃ ויהוה האמירך היום להיות
לו לעם סגלה כאשר דבר לך
ולשמר כל מצותיו׃ ולתתך
עליון על כל הגוים אשר עשה
לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך

קסמת לאבאינא אן תכון ארצא
תפיץ לבנא ועסלא׃
יומא הדין יי אלהך מפקיד לך
למעבד ית קימיא האלין וית
דיניא ותיטר ותעביד יתהון
בכל ליבך ובכל נפשך׃ ואעלם
באן אללה רבך אמרך פי הדא
אליום בהדה אלרסום ואלאחכאם
פאחפצהא ואעמל בהא בכל
קלבך וכל נפסך׃ ית יי חטבת
יומא דין למהוי לך לאלה
ולמהך באורחן דתקנן קדמוהי
ולמטר קימוהי ופקודוהי ודינוהי
ולקבלא למימריה׃ ואנת כמא
ומרת אללה רבך אן יכון אלאהא

ואן תסיר פי טרקה ותחפץ רסומה ווצאיאה ואחכאמה ותקבל אמרה׃
ויי חטבך יומא דין למהוי ליה לעם חביב כמא דמליל לך ולמטר
כל פקודוהי׃ פכדאך ומרך אללה אליום לתכון לה אמה כאצה כמא
ועדך ואן תחפץ גמיע וצאיאה׃ ולמתנך עלאי על כל עממיא דעבד
לתשבחא ולשום ולרבו ולמהוך עם קדיש קדם יי אלהך כמא דמליל׃
ואן יגעלך עליא עלי סאיר אלאמם אלדי כלקהם מדחה ואסמא ופכרא ואן

לעשותם בו אחרון ותבריכון׃ שמעתי בקול ה' אלהי׃ הביאותיו לבית הבחירה׃ עשיתי ככל אשר צויתני׃ שמחתי
ושמחתי בו׃ השקיפה ממעון קדשך מן עשינו מה שגזרת עלינו עשה אתה מה שעליך לעשות שאמרת
אם בחקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם׃ אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו׃ לתת לנו וקיימת
ארץ זבת חלב ודבש׃ היום הזה ה' אלהיך מצוך׃ בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו ביום נצטוית עליהם
ושמרת ועשית אותם׃ בת קול מברכתו הבאת בכורים היום תשנה לשנה הבאה׃ האמרת׃ והאמירך׃
אין להם עד מוכיח במקרא ולי נראה שהוא לשון המשכה והבדלה הבדלתי לך מאלהי הנכר להיות

עם קדש ליהוה אלהיך כאשר
דבר׃
ויצו משה וזקני ישראל את ד׳
העם לאמר שמר את כל המצוה
אשר אנכי מצוה אתכם היום׃
והיה ביום אשר תעברו את
הירדן אל הארץ אשר יהוה
אלהיך נתן לך והקמת לך
אבנים גדלות ושדת אתם
בשיד׃ וכתבת עליהן את כל
דברי התורה הזאת בעברך
למען אשר תבא אל הארץ
אשר יהוה אלהיך נתן לך ארץ
זבת חלב ודבש כאשר דבר
יהוה אלהי אבתיך לך׃ והיה
בעברכם את הירדן תקימו

תכון שעב מקדס ללה רבך כמי׳
ועדך׃
ופקיד משה וסבי ישראל ית עמא
למימר טרו ית כל תפקידתא
דאנא מפקיד יתכון יומא דין׃
תם אמר מוסי ושיוך אסראיל
לקום קאילין אחפטו גמיע וציה
אתי אמרתכם בהא אליום׃ ויהי
ביומא דתעברון ית ירדנא
לארעא דיי אלהך יהיב לך
ותקים לך אבנין רברבן ותסוד
יתהון בסידא׃ פיכון פי יום
תעברון אלארדן אלי אלבלד אלדי
אלה רבך מעטיך אנצב לך
חגארא עטימה וביצהא באספידאג׃
ותכתוב עליהון ית כל פתגמי
אוריתא הדא במעברך בדיל

דתיעול לארעא דיי אלהך יהיב לך ארע עבדא חלב ודבש כמא
דמליל יי אלהא דאבהתך לך׃ ואכתב עליהא גמיע עיון הדה אלתוריה
בעד עבורך לכי תפתח אלבלד אלדי אלה רבך מעטיך בלד יפיץ
לבנא ועסלא כמא ועדך אלה אלאה אבאיך׃ ויהי במעברכון ית ירדנא
תקימון ית אבניא האילין דאנא מפקיד יתכון יומא דין בטורא דעיבל

להיות לך לאלהים והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה׃ ולהיותך עם קדוש
ומצבתי להם עד והוא לשון תפארת כמו יתאמרו כל פועלי און׳ כאשר דבר לך׳ והייתם לי סגולה׳
ולהיותך עם קדוש׳ כאשר דבר והייתם לי קדושים׳ שמור את כל המצוה׳ לשון הווה גרדנט בלעז׳
והקמות לך׳ בירדן ואחר כך תוציאו משם אחרות ותבנו מהן מזבח בהר עיבל נמצאת אתה אומר שלשה

מ״ג

80

את האבנים האלה אשר אנכי
מצוה אתכם היום בהר עיבל
ושדת אותם בשיד: ובנית שם
מזבח ליהוה אלהיך מזבח
אבנים לא תניף עליהם ברזל:
אבנים שלמות תבנה את מזבח
יהוה אלהיך והעלית עליו עולת
ליהוה אלהיך: וזבחת שלמים
ואכלת שם ושמחת לפני יהוה
אלהיך: וכתבת על האבנים את
כל דברי התורה הזאת באר היטב:
וידבר משה
והכהנים הלוים אל כל ישראל
לאמר הסכת ושמע ישראל
היום הזה נהיית לעם ליהוה
אלהיך: ושמעת בקול יהוה

ותסיר יתהון בסידא: פמן אוול
מא תנצבו הדה אחגארה אלתי
אמרכם בהא ליום פי גבל עיבל
ותבייצהא באספידאג: ותבני
תמן מדבחא קדם יי אלהך מדבח
אבנין לא תרים עליהון ברזלא:
ואבן תם מדבחא ללה רבך
מדבח חגארה לא תחרך עליהא
חדידא: אבנין שלמן תבני ית
מדבחא דיי אלהך ותסיק עלוהי
עלון קדם יי אלהך: ולתכן מע
ד'לך חגארא צחיחה וקרב עליהא
צואער ללה רבך: ותיכוס נכסת
קודשין ותיכול תמן ותחדי קדם יי
אלהך: ואדבח דבאיח סלאמה
וכלהא הנאך ואפרח בין ידי אללה
רבך: ותכתוב על אבניא ית

כל פתגמי אוריתא הדא פריש יאות: וקד כתבת עלי אלחגארה גמיע
ומליל משה וכהניא
עיון הדה אלתוריה שרחא גיידא:
ליואי עם כל ישראל למימר אצית ושמע ישראל. יומא דין הויתא לעם
קדם יי אלהך: תם כלם מוסי ואלאימה אלליואניין אל אסראיל וקאל
להם אלכן ואסמע יא אסראיל פאנך יומך הדא קד צרת שעבא
ללה רבך: ותקביל למימרא דיי אלהך: ותעביד ית פקודוהי וית

מכי אבנים היו שנים עשר בירדן וכנגדן בהר עיבל וכנגדן בגלגל כדאיתא במסכת סוטה "באר היטב" בשבעים לשון: הסכת: כתרגומו: "היום הזה נהיית לעם" בכל יום יהיו בעיניך כאלו היום באתעמו בברית

אלהיך ועשית את מצותו ואת
חקיו אשר אנכי מצוך היום:
ויצו משה את
העם ביום ההוא לאמר: אלה
יעמדו לברך את העם על הר
גרזים בעברכם את הירדן
שמעון ולוי ויהודה ויששכר
ויוסף ובנימן: ואלה יעמדו
על הקללה בהר עיבל ראובן
גד ואשר וזבולן דן ונפתלי:
וענו הלוים ואמרו אל כל איש
ישראל קול רם:
ארור האיש אשר יעשה
פסל ומסכה תועבת יהוה
מעשה ידי חרש ושם בסתר

קומוהי דאנא מפקיד לך יומא
דין: פאקבל קולה ואעמל גמיע
וצאיאה ורסומה אלתי אמרך בהא
איום: ופקיד משה ית
עמא ביומא ההוא למימר: תם
אמר מוסי קומה פי דלך אלוקת
קאילא: אלין יקומון לברכא ית
עמא על טורא דגריזים במעברכון
ית ירדנא שמעון ולוי ויהודה
ויששכר ויוסף ובנימין: הולאי
יקומון ליבארכון אלאמה פי גבל
גריזים בעד עבורכם אלארדן
שמעון ולוי ויהודה ויששכר
ויוסף ובנימין: ואלין יקומון
על לוטיא בטורא דעיבל
ראובן גד ואשר וזבולון דן
ונפתלי: והולאי יקומון עלי אללענה פי גבל עיבל אל ראובן וגד
וזבולון ודן ונפתלי: ויתיבון ליואי ויימרון לכל אנש ישראל קל רם:
פיבתדרו אללואניין ויקולון לגמיע אסראיל בצות עאל:
ליט גברא דיעביד צלם ומתכא מרחק קדם יי עובד ידי אומנא
וישוי בסתרא ויתיבון כל עמא ויימרון אמן: מלעון רגל יצנע
פסלא או מסבוכא מא יכרהה אללה אן יתכלוהו מן צנעה צאנע ויצ׳יירה

לברך את העם" כדאיתא במסכת סוטה ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה לראש הר
עיבל והכהנים והלוים והארון למטה באמצע הפכו לויים פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה
ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וג׳ ואלו ואלו עונין אמן חזרו והפכו פניהם להר עיבל
ופתחו בקללה ואומרים ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וג׳ וכן כולם עד ארור אשר לא יקים"

מקלה

וענו כל העם ואמרו אמן׃
ארור מקלה אביו
ואמו ואמר כל העם אמן׃
ארור מסיג גבול
רעהו ואמר כל העם אמן׃
ארור משגה עור
בדרך ואמר כל העם אמן׃
ארור מטה משפט גר
יתום ואלמנה ואמר כל העם אמן׃
ארור שכב עם אשת אביו כי
גלה כנף אביו ואמר כל העם
אמן׃ ארור שכב
עם כל בהמה ואמר כל העם
אמן׃ ארור שכב
עם אחתו בת אביו או בת אמו
ואמר כל העם אמן׃

להפי אסתה פיג׳בהם גמיע אלקום
ויקולון אמין׃ ליט די יקלי
אבוהי ואמיה ויימר כל עמא
אמן׃ מלעון מסתכף באביה
ואמה ויקול גמיע אלקום אמין׃
ליט די ישני תחומא
תחומא דחבריה ויימר כל
עמא אמן׃ מלעון מן יזייג
תכם צאחבה ויקול גמיעהם
אמין׃ ליט די יטעי עוירא
באורחא ויימר כל עמא אמן׃
מלעון מצל גאהל פי אטריק
ויקול גמיעהם אמין׃
ליט די יצלי דין גיור יתם וארמלא
ויימר כל עמא אמן׃ מלעון מן
יגייה חכם גריב או יתים או
ארמלה ויקול גמיעהם אמין׃

ליט די ישכוב עם אתת אבוהי ארי גלי כנפא דאבוהי
ויימר כל עמא אמן׃ מלעון מן יצאגע זוגה אביה למא כשף
כנפה ויקול גמיעהם אמין׃ ליט די ישכוב עם כל
בעירא ויימר כל עמא אמן׃ ומלעון מן יצאגע שייא מן
אלבהאים ויקול גמיעהם אמין׃ ליט די ישכוב
עם אחתיה בת אבוהי או בת אמיה ויימר כל עמא אמן׃ מלעון
מן יצאגע אכתה אבנה אביה או אבנה אמה ויקול גמיעהם אמין׃

מקלה אביו מגלגל לשון ונקלה אחיך׃ מסיג גבול רעהו מחזירו לאחוריו וגונב את הקרקע לשון והוסג

ארור שכב עם חתנו ואמר
כל העם אמן: ארור
מכה רעהו בסתר ואמר כל העם
אמן: ארור לקח
שחד להכות נפש דם נקי ואמר
כל העם אמן: ארור
אשר לא יקים את דברי התורה
הזאת לעשות אותם ואמר כל
העם אמן:
והיה אם שמוע תשמע בקול
יהוה אלהיך לשמר לעשות
את כל מצותיו אשר אנכי מצוך
היום ונתנך יהוה אלהיך עליון
על כל גויי הארץ: ובאו עליך
כל הברכות האלה והשיגך
כי תשמע בקול יהוה אלהיך:

ליט דישכוב עם חמתיה ויימר
כל עמא אמן: מלעון מן יאגע
חמאתה ויקול גמיעהם אמין:
ליט דימחי חבריה בסתרא
ויימר כל עמא אמן: מלעון מן
יסעי עלא צאחבה סרא ויקול
גמיעהם אמין: ליט
דיקביל שוחדא למקטל נפש
דם זכי ויימר כל עמא אמן:
מלעון מן אכד רשוה ליקתל
נפסא זכיה ויקול גמיעהם
אמין: ליט דלא
יקיים ית פתגמי אוריתא הדא
למעבד יתהון ויימר כל עמא
אמן: מלעון מן לא יתבת כלאם
הדה אתוריה ויעמל בהא ויקול
גמיעהם אמין: ויהי

אם קבלא תקביל למימרא דיי אלהך למטר למעבד ית כל פקודוהי דאנא
מפקיד לך יומא דין ויתנינך יי אלהך עלאי על כל עממי ארעא: ואעלם
אנך אן סמעת ואטעת אמר אלה רבך לתחפט ותעמל גמיע וצאיאה
אתי אמרך בהא אליום געלך אלה רבך עאליא עלא סאיר אמם אלארץ: וייתון
עלך כל ברכתא האלין וידבקונך ארי תקביל למימרא דיי אלהך: וחלת
בך גמיע [הדה] אלברכאת ואדרכתך אד' סמעת אמר אלה רבך:

אחור" משגה עור" הסומא בדבר ומשיאו עצה רעה" מכה רעהו בסתר: על לשון הרע הוא חומר ראיתי ביסודו
של משה הדרשן י"א ארורים יש כאן כנגד י"א שבטים וכנגד שמעון לא כתב ארור לפי שלא היה בלבו
לברכו לפני מותו כשבירך שאר השבטים לכך לא רצה לקללו" אשר לא יקים: כאן כלל את [כל] התורה כולה

וקבלנה

ברוך אתה בעיר וברוך אתה
בשדה: ברוך פרי בטנך ופרי
אדמתך ופרי בהמתך שגר
אלפיך ועשתרות צאנך: ברוך
טנאך ומשארתך: ברוך אתה
בבאך וברוך אתה בצאתך:
יתן יהוה את איביך הקמים
עליך נגפים לפניך בדרך
אחד יצאו אליך ובשבעה
דרכים ינוסו לפניך: יצו יהוה
אתך את הברכה באסמיך ובכל
משלח ידך וברכך בארץ אשר
יהוה אלהיך נתן לך: יקימך יהוה
לו לעם קדוש כאשר נשבע

בריך את בקרתא ובריך את
בחקלא: ובנת מבארכא פי
אלחצ'ר ומבארכא פי אלבר: בריך
ולדא דמעך ואבא דארעך וולדא
דבעירך בקרי תורך ועדרי ענך:
ומבארך תמר גסמך. ותמר
ארצ'ך ותמר בהאימך. נתאג
בקרך וגפראת גנמך: בריך סלך
ואצותך: ומבארכא מאפינאיגך
ומשאולך: בריך את במיעלך.
ובריך את במיפקך: ועדת מבארכא
פי דכ'ולך. ומבארכא פי כ'רוגך:
יתין יי' ית בעלי דבבך דקימין
עלך תבירין קדמך. באורחא
חדא יפקון לותך ובשבעא אורחן

יערקון מן קדמך: ויגעל אללה אעדאיך אלמקאומין לך מהזומין בין
ידיך יכרגון אליך פי טריק ואחד ויהרבון מן בין ידיך פי סבע טרק: יפקיד
יי' לך ית ברכן באוצרך ובכל אושטות ידך ויברכנך בארעא דיי' אלהך
יהיב לך: ויאמר אללה לך בברכתה פי אהראך ופי גמיע ממד ידך
ויבארך לך פי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך: יקימנך יי' קדמוהי לעם
קדיש כמא דקיים לך ארי תיטר ית פקודיא דיי' אלהך ותהך
באורחן דתקנן קדמוהי: ויבנך אללה לה שעבא מקדסא כמא ועדך

וקבלו עליהם באלה ובשבועה״ שגר אלפיך״ ולדות בקרך שהבהמה משגרת ממעיה״ עשתרות צאנך״
כתרגומו ורבותינו אמרו למה נקרא שמם עשתרות שמעשרות את בעליהן ומחזיקות אותן כעשתרות
הללו שהן סלעים חזקים״ ברוך טנאך״ פירותיך דבר אחר טנאך דבר לח שאתה מסנן בסלים״ ומשארתך״
דבר יבש שנשאר בכלי ואינו זב״ ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך״ שתהא יציאתך מן העולם בלא
חטא כביאתך לעולם״ ובשבעה דרכים ינוסו לפניך״ כן דרך הנבהלים לברוח מתפזרין לכל צד״

לך כי תשמר את מצות יהוה
אלהיך והלכת בדרכיו וראו
כל עמי הארץ כי שם יהוה
נקרא עליך ויראו ממך
והותרך יהוה לטובה בפרי
בטנך ובפרי בהמתך ובפרי
אדמתך על האדמה אשר
נשבע יהוה לאבתיך לתת לך:
יפתח יהוה לך את אוצרו הטוב
את השמים לתת מטר ארצך
בעתו ולברך את כל מעשה
ידך והלוית גוים רבים ואתה
לא תלוה: ונתנך יהוה לראש
ולא לזנב והיית רק למעלה
ולא תהיה למטה כי תשמע

אד' תחפט' וצאיאה ותסיר פי
טרקה: ויחזון כל עממי ארעא
ארי שמא די יי' אתקרי עלך
וידחלון מנך: פינט'ר גמיע אמם
אלארץ' אן אסם אללה קד סמי
עליך פיכאפונך: ויותרינך יי'
לטבא בולדא דמעך ובולדא
דבעירך ובאיבא דארעך על
ארעא דקיים יי' לאבהתך למתן
לך: ויזידך אללה כ'ירא פי תמר
גסמך ותמר בהאימך ותמר
ריאצ'ך פי אלבלד אלדי קסם אללה
לאבאיך אן יעטיך: יפתח יי'
לך ית אוצריה טבא ית שמיא
למתן מטר ארעך בעדנה
ולברכא ית כל עובדי ידך:

ותוזיף לעממין סגיאין ואת לא תזיף: ויפתח אללה לך כ'זאין
כ'ירה מן אסמא פינזל מטר בלדך פי וקתה ויבארך פי גמיע
עמל ידך פתקרץ' אממא כת'ירין ואנת פלא תקתרץ': ויתננך
יי' לתקיף ולא לחלש ותהי ברם לעילא ולא תהי לתחתא ארי
תקביל לפקודיא די יי' אלהך דאנא מפקיד לך יומא דין
למטר ולמעבד: ויגעלך אללה ראסא ולא דנבא ותכון
עאליא מחצ'א ולא תכון מסתספלא אד' תקבל וצאיאה
אלתי אנא אמרך בהא אליום לתחפט'הא ותעמל בהא:

ולא

אל מצות יהוה אלהיך אשר
אנכי מצוך היום לשמר ולעשות:
ולא תסור מכל הדברים אשר
אנכי מצוה אתכם היום ימין
ושמאול ללכת אחרי
אלהים אחרים לעבדם:

והיה אם לא תשמע בקול יהוה
אלהיך לשמר לעשות את כל
מצותיו וחקתיו אשר אנכי מצוך
היום ובאו עליך כל הקללות
האלה והשיגוך: ארור אתה
בעיר וארור אתה בשדה: ארור
טנאך ומשארתך: ארור פרי
בטנך ופרי אדמתך שגר
אלפיך ועשתרת צאנך: ארור
אתה בבאך וארור אתה בצאתך:
ישלח יהוה בך את המארה

ולא תסטון מכל פתגמיא דאנא
מפקיד יתכון יומא דין לימינא
ולסמלא למהך בתר טעות
עממיא למפלחהון: ולא תזול
מן גמיע הדה אלאמור אלתי אמרך
בהא אליום ימנה ולא יסרה פתתבע
מעבודאת אכר פתעבדהא:
ויהי אם לא תקביל
למימרא דיי אלהך למטר
למעבד ית כל פקודוהי וקימוהי
דאנא מפקיד לך יומא דין וייתון
עלך כל לוטיא האלין וידבקונך:
אן לם תקבל אמר אלה רבך
לתחפט ותעמל וצאיאה ורסומה
אלתי אמרך בהא אליום חלת בך
גמיע הדה אללענה ואדרכתך:
ליט את בקרתא וליט את
בחקלא: ובנת מלעונא פי אלחצר
ומלעונא פי אלבר: ליט סלך
ואצותך: ומלעונא מא פי בטנך ומשאורך: ליט וולדא דמעך ואבא
דארעך בקרי תורך ועדרי ענך: ומלעון תמר בטנך וסאיר תמר
ארצך נתאג בקרך וגפראת גנמך: ליט את במיעלך וליט את
במפקך: ומלעונא פי דכולך ומלעונא פי כרוגך: ישלח יי בך
ית מאירתא ית שגושא וית מזופיתא בכל אושטות ידך דתעביד עד

את המהומה ואת המגערת
בכל משלח ידך אשר תעשה
עד השמדך ועד אבדך מהר
מפני רע מעלליך אשר עזבתני׃
ידבק יהוה בך את הדבר עד
כלתו אתך מעל האדמה
אשר אתה בא שמה לרשתה׃
יככה יהוה בשחפת ובקדחת
ובדלקת ובחרחר ובחרב
ובשדפון ובירקון ורדפוך עד
אבדך׃ והיו שמיך אשר על
ראשך נחשת והארץ אשר
תחתיך ברזל׃ יתן יהוה את

דתשתיצי ועד דתיבד בפריע מן
קדם בישות עובדך דשבקתא
דחלתי׃ ויבעת אלה עליך אלמחק
ואלהאמה ואלזגרה פי גמיע ממד
ידך אלדי תצנעה אלי אן יפאדך
ואבאדתך סריעא ויקול מן קבל
רדאיה שמאילך אד תרכתני׃
ידביק יי בך ית מותא עד דישיצי
יתך מעל ארעא דאת עליל לתמן
למירתה׃ ויל(ז)מך אלה אלובא אלי אן
יפניך מן אלארץ אלתי אנת דאכל
אליהא לתחוזהא׃ ימחינך יי
בשחפתא ובקדחתא ובדליקתא
ובחלחולא ובחרבא ובשדפנא

ובירקונא וירדפונך עד דתיבד׃ ויצרבך אלה באלחמא אלסל ואלחארה
ובאלרבע ואלקטע ואלגפאף ואלשוב ואליר קאן פיטלבונך אלי אבאדתך׃ ויהון
שמיא דעלוי רישך חסינין כנחשא מלאחתא מטרא וארעא דתחותך
תקיפא כברזלא מלמעבד פירין׃ ותכון סמאך אלדי פוק ראסך כאלנחאס
ואלארץ אלדי תחתך כאלחדיד׃ יתין יי ית מטר ארעך אבקא ועפרא

המארה׃ חסרון כמו צרעת ממארת׃ מהומה׃ שגוש קול בהלות׃ שחפת׃ שבשרו נשחף ונפוח׃ קדחת׃ לשון
כי אש קדחה באפי והוא אש של חולים מלוו׳ בלעז שהיא חמה מאד׃ ובדלקת׃ חמה יותר מקדחת
ומיני חליים הם׃ ובחרחור׃ חולי המחממו תוך הגוף ומצמאתו תמיד למים ובלעז אישטרדימנט לשון ועצמי
חרה מני חרב כחר מפוח מחוש׃ ובחרב׃ יביא עליך גייסות׃ שדפון ויירקון׃ מכת תבואה שבשדות׃ שדפון׳
רוח קדים אשלידה בלעז׃ ירקון׳ יובש ופני התבואה מכסיפין ונהפכין לירקון קמא בלעז׃ עד אבדך׃ תרגום
עד דתיבד כלומר עד אבוד אותך שתכלה מאיליך׃ והיו שמיך אשר על ראשך נחשת׃ קללות הללו
משה מפי עצמו אמרן ושבהר סיני מפי הקב״ה אמרן כמשמען וכן נאמר ואם לא תשמעו לי ואם תלכו
עמי קרי וכאן הוא אומר לקול ה׳ אלהיך ידבק ה׳ בך יככה ה׳ הקל משה בקללותיו לאמרן בלשון יחיד גם
כן בקללה זו הקל בראשונות אומר שמיכם כברזל וארצכם כנחושה שלא יהיו השמים מזיעין כדרך
שאין הברזל מזיע ומתוך כך יהא חורב בעולם והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיע והיא מרקבת

פירותיה

84

מטר ארצך אבק ועפר מן השמים
ירד עליך עד השמדך׃ יתנך
יהוה נגף לפני איביך בדרך
אחד תצא אליו ובשבעה דרכים
תנוס לפניו והיית לזעוה לכל
ממלכות הארץ׃ והיתה נבלתך
למאכל לכל עוף השמים
ולבהמת הארץ ואין מחריד׃ יככה
יהוה בשחין מצרים ובעפלים
ובגרב ובחרס אשר לא תוכל
להרפא׃ יככה יהוה בשגעון
ובעורון ובתמהון לבב׃ והיית

מן שמיא ייחות עלך עד דתשתיצי׃
ויגעל אללה גמיע מא ימטרה
עלי ארצך גבארא ותראבא
מן אלסמא ירד עליך אלי אפנאך׃
יתנינך יי תביר קדם סנאך
באורחא חדא תיפוק לותיה
ובשבעא אורחן תערוק מן קדמוהי
ותהי לזיע לכל מלכות ארעא׃
בטחריב ויגעלך אללה מצרומא בין ידי
ז אעדאיך חתא תכרג אליהם פי
טריק ואחדה ותהרב מן בין
אידיהם פי סבע טרק פתציר
עברה לגמיע ממאלך אלארץ׃

ותהי נבילתך משגרא למיכל לכל עופא דשמיא ולבעירא
דארעא ולית דמניד׃ פתציר גתתך מאכלא לטאיר אלסמא ובהאים
אלארץ וליס מזעג להא׃ ימחינך יי בשחנא דמצרים ובטחורין׃
ובגרבא ובחרס יביש דלא תכול לאתסאה׃ יצרבך אללה מן קרח
מצר ואלבואסיר ואלגרב ואלחכה מאלם תסתטיע מדאואתה׃ ימחינך
יי בטפשותא ובסמיותא ובשעממות ליבא׃ יצרבך אללה באלגנון
ואלעמא ובהתת אלקלב׃ ותהי ממשמש בטיהרא כמא דממשמש

פירותיה וכאן הוא אומר שמיך נחושת וארצך ברזל שיהיו מזיעין אעפ שלא יריקן מטר מכל
מקום לא יהיה חורב שלא יאבדון בעולם והארץ לא תהיה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע ואין הפירות
מרקיבין ומכל מקום קללה היא בין שהיא כברזל לא תוציא פירות וכן השמים לא יריקו מטר׃ מטר
ארצך אבק ועפר׃ זיקא דבתר מטרא מטר יורד ולא כל צרכו ואין בו כדי להרביץ את העפר והרוח
באה ומעלה את האבק ומכסה את עשב הזרעים שהן לחים מן המים ונדבק בהם ונעשה כויט
ומתיבש ומרקיבין׃ לזעוה׃ לאימה ולזיע שיזועו כל שומעי מכותיך ממך ויאמרו אוי לנו בא עלינו
כדרך שבא עליו׃ בשחין מצרים׃ רעה היה מאד לח מבפנים ויבש מבחוץ כדאיתא בבכורות׃ גרב
שחין לח׃ חרס׃ שחין יבש כחרס׃ בתמהון לבב׃ אוטם הלב אשטורדישון׃ עשוק׃ בכל מעשיך יהי
ערער׃ ישגלנה׃ לשון שגל פילגש והכתוב כינהו לשבח ישכבנה ותיקון סופרים הוא תחללנו

ממשש בצהרים כאשר ימשש
העור באפלה ולא תצליח את
דרכיך והיית אך עשוק וגזול
כל הימים ואין מושיע: אשה
תארש ואיש אחל ישגלנה
בית תבנה ולא תשב בו כרם
תטע ולא תחללנו: שורך
טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו
חמרך גזול מלפניך ולא ישוב
לך צאנך נתנות לאיביך ואין
לך מושיע: בניך ובנתיך נתנים
לעם אחל ועיניך ראות וכלות
אליהם כל היום ואין לאל ידך:
פרי אדמתך וכל יגיעך יאכל
עם אשר לא ידעת והיית רק
עשוק ורצוץ כל הימים: והיית

ישכבנה
ק
ל
כת
ישגלנה
וק
ישכבנה

עוירא בקבלא ולא תצלח ית
אורחתך ותהי ברם עשיק ואניס
כל יומיא ולית דפריק: אתתא תגיר
כמגסס פי אצהירה כמא יגסס
אעמא ולאצה פי אאפל ולא
תנגח טריקך ותציר מגשומא
מגצובא טול זמאנך וליס לך
מגית: אתתא תירוס וגברא אחרן
ישכבינה ביתא תבני ולא תתיב
כ״ה ביה כרמא תצוב ולא תחלינה:
באן תתזוג אמראה פיאתיהא
רגל אכר ותבני ביתא ולא תגלס
פיה ותגרס כרמא ולא תתברלה:
תורך יהי נכיס לעינך ולא תיכול
מניה חמרך יהי אניס מן קדמך
ולא יתוב לך ענך מסירן לבעלי
דבבך ולית לך פריק: ויכון תורך
מדבוחא חזא עינך פלא תאכל מנה וחמארך מגצובא מן בין ידיך
פלא ירגע לך וגנמך מסלמה אלי אעדאך וליס לך מגית: בנך ובנתך
מסירן לעם אחרן ועינך חזין ויסופן בגללהון כל יומא ולית חילא
בידך: ובנך ובנאתך מדפועין אלי קום אכרין ועינאך תראהם ושאכצה
איהם טול אזמאן ולא טאקה פי ידך: אבא דארעך וכל ליאותך ייכול
עם דלא ידעתא ותהי עשיק ורעיע כל יומיא: ותמר ארצך וסאיר
כסבך יאכלה קום לם תערפהם ותציר כדאך מגשומא מעסופא טול

בשנה הרביעית לאכול פריו וכלות אליהם מצפות איהם שישובו ואינם שבים כלתוחלת שאינה באה קרויה כליון

עי״ס

משגע ממראה עיניך אשר
תראה׃ יככה יהוה בשחין רע
על הברכים ועל השקים אשר
לא תוכל להרפא מכף רגלך
ועד קדקדך׃ יולך יהוה אתך
ואת מלכך אשר תקים עליך
אל גוי אשר לא ידעת אתה
ואבתיך ועבדת שם אלהים
אחרים עץ ואבן׃ והיית לשמה
למשל ולשנינה בכל העמים
אשר ינהגך יהוה שמה׃ זרע
רב תוציא השדה ומעט תאסף
כי יחסלנו הארבה׃ כרמים תטע
ועבדת ויין לא תשתה ולא תאגר
כי תאכלנו התלעת׃ זיתים

זמאן׃ ותהי משתטי מחיזו
עינך דתהי חזי׃ חתי תציר
מעתוהא מן נט׳ר עיניך אלד׳י
תראה׃ ימחינך יי׳ בשחנא בישא.
על רכובין ועל שקין דלא
תיכול לאתסאה מפרסת רגלך
ועד מוחך׃ ויצ׳רבך אללה בקרח
רדיע׳ עלי אלרכב ואלסאקין מא לא
תסתטיע מדאואתה ובמא
יולמך מן קדמך אלי האמתך׃
יגלי יי׳ יתך וית מלכך דתקים
עלך לעם דלא ידעתא את
ואבהתך ותפלח תמן לעממיא
פלחי טעותא אעא ואבנא׃
ויגליך אללה ומלכך אלד׳י תנצבה
לך אלי קום לא תערפהם אנת

ואבאוך פתעבד הנאך מעבודאת אכ׳ר מן כ׳שב וחגארה׃ ותהי
לצדו למתל ולשועי בכל עממיא דידברנך יי׳ לתמן׃ פתציר
וחשה ומתלה וחכאיה פי גמיע אלאמם אלד׳י יסוקך אללה אלי׳ תם׃
בר זרע סגי תפיק לחקלא וזעיר תכנוש ארי יחסלינה גובא׃
ואזא תכ׳רג אלחקלא בדרא כתירא פקליל מא תגמע מנה בל
יקצ׳מה אלגראד׃ כרמין תצוב ותפלח וחמרא לא תשתי ולא תכנוש
ארי תיכלניה תולעתא׃ ואנת תגרס כרומא ותפלחהא פלא
תשרב מנהא כ׳מרא ולא תועיה בל יאכלה אלדוד׃ זיתין יהון

כליון ע״כ ס׳ לשמה ״אשטור״ דישון כל הרואה אותך ישום עליך ״למשל״ כשתבא מכה רעה על אדם

יהיו לך בכל גבולך ושמן לא
תסוך כי ישל זיתך: בנים ובנות
תוליד ולא יהיו לך כי ילכו
בשבי: כל עצך ופרי אדמתך
יירש הצלצל: הגר אשר
בקרבך יעלה עליך מעלה
מעלה ואתה תרד מטה מטה:
הוא ילוך ואתה לא תלונו הוא
יהיה לראש ואתה תהיה לזנב:
ובאו עליך כל הקללות האלה
ורדפוך והשיגוך עד השמדך
כי לא שמעת בקול יהוה אלהיך
לשמר מצותיו וחקתיו אשר
צוך: והיו בך לאות ולמופת
ובזרעך עד עולם: תחת אשר

לך בכל תחומך ומשחא לא
תשוף ארי יתרון זיתך: ואן
יכון לך זיאתין פי גמיע תכמך
פלא תדהן מנהא בדהן: בל
תנתתר נתרא: בנין ובנן תוליד
ולא יהון לך ארי יהכון בשביא:
ואד תולד בנין ובנאת פלא יבקון
לך בל יגלון פי אלסבי: כל אילנך
ואבא ארעך יחסנניה סקאה:
וגמיע שגרך ותמר ארצך
יקרצה אלפראש: תותבא ערל
דבינך יהי סליק עליך מנך
לעילא לעילא ואת תהי נחית
לתחתא לתחתא: ואלגריב אלדי פי
מא בינכם ירתפע עליך עלווא
ואנת תנחט ספלא הוויא: הוא

יוזפנך ואת לא תוזפניה הוא יהי תקיף ואת תהי חלש: הו יקרצך
ואנת לא תקרצה הוא יציר ראסא ואנת תציר דנבא: וייתון עלך כל
לוטיא האלין וירדפונך וידבקונך עד דתשתיצי ארי לא קבילתא
למימרא דיי אלהך למטר פקודוהי וקימוהי דפקדך: ותחל בך
גמיע הדה אללענאת ותלחקך ותדרכך אלי אן תפאד אד לם תקבל
אמר אלה רבך פתחפץ׳ וצאיאה ורסומה אלדי אמרך בהא: ויהון בך
לאת ולמופת ובבנך עד עלמא: פתציר פיך איה וברהאנא ובנסלך

יאמרו זו דומה למכת פלוני׳׳ ולשנינה: לשון ושננתם ידברו בך וכן תרגומו ולשועי לשון ספור וח׳ שתעי׳
יחסלנו׳ יכלנו ועל שם כך נקרא חסיל שמכלה את הכל׳׳ כי ישל׳׳ ישיר פירותיו לשון ונשל הברזל׳׳
יירש הצלצל: יעשנו הארבה רש מן הפרי׳׳ יירש׳׳ יעני׳׳ צלצל: מין ארבה ואי אפשר לפרש יירש לשון

ירושה

לא עבדת את יהוה אלהיך
בשמחה ובטוב לבב מרב
כל: ועבדת את איביך אשר
ישלחנו יהוה בך ברעב ובצמא
ובעירם ובחסר כל ונתן על
ברזל על צוארך עד השמידו
אתך: ישא יהוה עליך גוי
מרחק מקצה הארץ כאשר
ידאה הנשר גוי אשר לא תשמע
לשנו: גוי עז פנים אשר לא
ישא פנים לזקן ונער לא יחן:
ואכל פרי בהמתך ופרי אדמתך
עד השמדך אשר לא ישאיר
לך דגן תירוש ויצהר שגר אלפיך
ועשתרת צאנך עד האבידו
אתך: והצר לך בכל שעריך

ומשאבהיך ﭏ עד עלמא: חלף דלא
פלחתא קדם יי אלהך בחדוא
ובשפירות ליבא מסגי כולא:
וכדלמא תעבד ﭏה לכך כפח
וגורה׳ קלב מן כתלה׳ ﭏשא:
ותפלח ית בעלי דבבך דיגרינון
יי בך בכפנא ובצחותא׳ ב
ובערטליותא ובחסירות כולא
ויתין ניר דברזל על צורך ע
דישיצי יתך: פתכרם עדווך׳
ﭏדי יסלטה ﭏלה עליך במע
ועטש ועדי ועוז כל שייצע
אצרא מן חריד עלי ענקך׳
ﭏאן יכפדך: ייתי יי עלך עם
מרחיק מסיפי ארעא כמא
דמשתדי נשרא עמא דלא
תר עלי שנה: ויגזיך ﭏלה תשמע

קבילא מן בעיד מן טרף ﭏארץ כמא יתחלך ﭏנסר קבילה לא תפהם
לגתה: עם תלקיף אפין דלא לסיב אפי סבא ועל יעקא לא מרחים:
קביל וקרח ﭏוגה מאלם יהאב וגה שיך זלא ירקח עלא צבי: וייכול
ולדא דבעירך ואבא דארעך עד דתשתיצי דלא ישאר לך עבורא
חמרא ומשחא בקלי תורך ועדרי ענך עד דיוביר יתך: פיאכל תמל
בהאימך ותמר ארצך ﭏאנפארך ולא יבקי לך בוא ולא עצירא ולא
דהנא ולא כתאג בקרך וגפראת גנמך ﭏאניבירך: ויעיק לך בכל

ידושה שאם כן היה לו לכתוב יירש ולא לשון הורשה וגירושין שאם כן היה לו לכתוב יורש: מרב כל׳

עַד רֶדֶת חֹמֹתֶיךָ הַגְּבֹהֹת וְהַבְּצֻרוֹת
אֲשֶׁר אַתָּה בֹּטֵחַ בָּהֵן בְּכָל אַרְצֶךָ
וְהֵצַר לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ בְּכָל
אַרְצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לָךְ: וְאָכַלְתָּ פְרִי בִטְנְךָ בְּשַׂר
בָּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק
אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אֹיְבֶךָ: הָאִישׁ
הָרַךְ בְּךָ וְהֶעָנֹג מְאֹד תֵּרַע
עֵינוֹ בְאָחִיו וּבְאֵשֶׁת חֵיקוֹ
וּבְיֶתֶר בָּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר: מִתֵּת
לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשַׂר בָּנָיו אֲשֶׁר
יֹאכֵל מִבְּלִי הִשְׁאִיר לוֹ כֹּל
בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק

קרוך עד ריכבש שורך רמיא
וכל ילאידאת דחיץ לאשתיזבא
בהון בכל ארעך ויעיקון לך בכל
קרוך בכל ארעך דיהב ייי אלהך
לך: ויחאצרך פי גמיע מחאלך·
אלדי אן יהד אסוארך אלשאמכה
אלחצינה אלדי אנת ואתק בהא פי
גמיע בלדך ויחאצרך פי גידהא
פי גמיע מחאלך פי בלדך · אלדי
אעטאך אללה רבך: ותיכול ולדא
ומעך בסר בנך ובנתך: דיהב
לך ייי אלהך בציירא ובעקתא:
דיעיק לך סנאך: חתא תאכל
מן תמר בטנך מן לחם בניך
ובנאתך אלדי רזקך אללה רבך·

בחצאר וציק ממא יחאצרך עדוך: גברא דרכיך בך ודמפנק לחדא·
תבאש עיניה באחוהי ובאתת קימיה ובשאר בנוהי דישאר: וחתא
אן ארגל ארכץ ואמדלל גדא ישח עלא אכיה וחרמתה ובאקי בניה
אלדי יבקיהם: מלמיתן לחד מנהון מבסר בנוהי דייכול · מדלא
אשתאר ליה כולא בציירא ובעקתא דיעיק לך סנאך בכל קרוך:
מן אן יעטי אחד מנהם מן לחם בניה אלדי יאכלה ממא לם יבקלה
שי בחצאר וציק ממא יציק עליך עדוך פי מחאלך: דרכיכא

בעוד היה לך כל טוב· כאשר ידאה הנשר" פתאום ודרך מצלחת ויקלו סוסיו" לא תשמע לשונו"
וכן תשמע חלום לפתרו אותו" וכן כי שומע יוסף אינטינדר" עד רדת חומותיך: לשון רדוי וכבוש"
ואכלת בשר בנך במצור" מחמת שיהיו צרים על העיר ויהיה שם מציק עקתדעבון" הרך בך" הרחמ
ורך ליבב על בנו" תרע עינו· בהם להעלים עינו מהם מתת לאחד מהם אחיהם אשר יאכל" וביתר בנו"
אשר יותיר" מן השחוטים ששחט למאכלו תהא עינו רעה וצרה בהם מליתן להם מבשר הנשחטים"

לך איבך בכל שעריך׃ הרכה בך
והענגה אשר לא נסתה כף רגלה
הצג על הארץ מהתענג ומרך
תרע עינה באיש חיקה ובבנה
ובבתה׃ ובשליתה היוצת מבין
רגליה ובבניה אשר תלד כי
תאכלם בחסר כל בסתר
במצור ובמצוק אשר יציק לך
איבך בשעריך׃ אם לא תשמר
לעשות את כל דברי התורה
הזאת הכתבים בספר הזה
ליראה את השם הנכבד והנורא
הזה את יהוה אלהיך׃ והפלא יהוה
את מכתך ואת מכות זרעך
מכות גדלת ונאמנות וחלים
רעים ונאמנים׃ והשיב בך את

בך דמפנקא דלא נסיאת פרסת
רגלה לאחתא על ארעא ממפנקו
ומרכיכו תבאש עינה בגבר
קימה ובברה ובברתה׃ חתי אן
אמרה ארכצה ואמדללה גדא
אדי לם תעווד תצע קדמהא
עלי אארץ מן אדלאל וארכצה׃
תשח עלא זוגהא׳ ואבניהא
ואבנתהא׃ ובזעיר בנהא
דיפקון מנה ובבנהא דתליד
ארי תיכולנון בחסירות כולא
בסתרא בצירא ובעקתא דיעיק
לך סנאך בקרוך׃ ובשימתהא
אסאקטה מנהא ואגנתהא אדי
תרמי בהם פתנפרד בהם הי
פתאכלהם בעוז אכל פי אסתר
בחצאר וציק ממא יציק עליך

עדווך פי מחלך׃ אם לא תיטר למעבד ית כל פתגמי אוריתא הדא
דכתיבין בספרא הדין למדחל ית שמא הדא ודחילא הדין ית יי אלהך׃
ואן לם תחפט ותעמל גמיע כלאם הדה אתוריה אמכתובה פי הדא
אספר ותכאף הדא אאסם אכרים אמהיוב והו אלה רבך׃ ויפריש יי
ית מחתך וית מחת בנך מחן רברבן ומהימנן ומכתשין בישין
ומהימנין׃ פיגעל אלה צרבאתך עגיבה וצרבאת נסלך אמדכורין
צרבאת כבאר האלה ואמראץ רדייה דאלה׃ ויתיב בך ית כל

תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה׃ הגה״ם ובשליתה׃ בנס״הק טנס בכולן עינה צרה כשתאכל את

כל מדוה מצרים אשר יגרת
מפניהם ודבקו בך׃ גם כל חלי
וכל מכה אשר לא כתוב בספר
התורה הזאת יעלם יהוה עליך
עד השמדך׃ ונשארתם במתי
מעט תחת אשר הייתם ככוכבי
השמים לרב כי לא שמעת
בקול יהוה אלהיך׃ והיה כאשר
שש יהוה עליכם להיטיב
אתכם ולהרבות אתכם כן
ישיש יהוה עליכם להאביד
אתכם ולהשמיד אתכם ונסחתם
מעל האדמה אשר אתה בא
שמה לרשתה׃ והפיצך יהוה

מכתשי מצרים דדחילתא מן
קדמיהון וידבקון בך׃ ויורד עליך
גמיע אדוי מצר אלדי חדרתהא
פתלזמך׃ ואיצא כל מרע וכל
מחא דלא כתיבין בספר אוריתא
הדא יסקינון יי עלך עד דתשתיצי׃
ואיצא כל מרץ וצרבה׳ ממא
ליס מכתוב פי ספר הדה אלתוריה׳
יסלטהא אללה עליך אלי אן יפניך׃
ותשתארון בעם זעיר׳ חלף
דהויתון ככוכבי שמיא לסגי׳
ארי לא קבילתא למימרא דיי
אלהך׃ פתבקון רהטא וואחדא
בעד מא כנתם ככואכב אלסמא
כתרה אד לם תקבל אמר אללה

רבך׃ ויהי כמא דחדי יי עליכון לאיטבא יתכון ולאסגאה יתכון כן
יחדי יי עליכון לאובדא יתכון ולשיצאה יתכון ותטלטלון מעל
ארעא דאת עליל לתמן למירתה׃ פיכון כמא קצד אללה בכם אן יחסן
אליכם ואן יתמרכם כדאך יקצד בכם אן יבירכם ואן יפניכם ותנדחון
ען אלבלד אלדי אנת דאכל אליה לתחוזה׃ ויבדרינך יי בכל עממיא מ
מסיפי ארעא ועד סיפי ארעא ותפלח תמן לעממיא פלחי טעותא
דלא ידעתא את ואבהתך אעא ואבנא׃ ויבדדך אללה פי מא

האחד מליתן לאשר תצלה מן הבשר׳ והפלא ה׳ את מכותך׳ מופלאות ומובדלות משאר מכות׳ ונאמנות׳ ליסרן
לקיים שליחותן׳ אשר יגורת מפניהם׳ מפני המכות כשהיו ישראל רואים מכות משונות הבאות על מצרים
היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם תדע שכן כתיב אם שמוע תשמע וג׳ כל המחלה אשר שמתי במצרים
לא אשים עליך אין מיראים את האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו׳ יעלם׳ לשון עלייה׳ ונשארתם במתי מעט׳
מועטין חלוף מרובין׳ כן ישיש ה׳ איביכם עליכם להאביד וג׳ ונסחתם׳ לשון עקירה וכן בית גאים יסח ה׳

ועבדת

בכל העמים מקצה הארץ ועד
קצה הארץ ועבדת שם אלהים
אחרים אשר לא ידעת אתה
ואבתיך עץ ואבן: ובגוים ההם
לא תרגיע ולא יהיה מנוח לכף
רגליך ונתן יהוה לך שם לב
רגז וכליון עינים ודאבון נפש:
והיו חייך תלאים לך מנגד
ופחדת לילה ויומם ולא תאמין
בחייך: בבקר תאמר מי יתן
ערב ובערב תאמר מי יתן בקר
מפחד לבבך אשר תפחד
וממראה עיניך אשר תראה:
והשיבך יהוה מצרים באניות

בין גמיע אלשעוב מן טרף אלארץ
אלי טרפהא פתכדם תם מעבודאת
אכר מא לם תערפהא אנת ואבאך
מן כשב וחגארה: ובעממא האכון
לא תנוח ולא יהי מנח לפרסת
רגלך ויתין יי לך תמן לב רחול
וחשכות עינין ומפחן נפש: ופי
תלך אלאמם לא תטמאן ולא
יכון לך קראר לקדמך בל יגעל
אללה לך תם קלבא רגזא ושכוץ
אלעין וד'בול אלנפס: ויהון חייך תלן
לך מקביל ותהי תוה בליליא
וביממא ולא תהימין בחייך:
ותכון חיאתך מעלקה חדאך
חתא תפזע לילא ונהארא· ולא

תצדק בחיאתך: בצפרא תימר מן יתין רמשא· וברמשא תימר מן יתין
צפרא מתוהת לבך דתהי תוהי ומחיזו עינך דתהי חזי: תקול פי אלגדאה
יא ליתני אמסית ותקול באלעשי יא ליתני אצבחת מן פזע קלבך אלדי
תפזע ומן נצר עינך אלדי תרא: ויתיבינך יי למצרים בספינן· באורחא
דאמרית לך לא תוסיף עוד למחזה· ותזדבנון תמן לבעלי דבביכון·
לעבדין ולאמהן ולית דקני: וירדך אללה אלי מצר פי ספן· עלא

ועבדת שם אלהים אחרים· כתרגומו לא עבודת אלהות ממש אלא מעלים מס וגולגליות לכומרי ע"ג·
לא תרגיע· לא תנוח כמו וזאת המרגעה· לב רגז· לב חרד כתרגומו דחול כמו שאול מתחת רגזה לך שמעו
עמים ירגזון מוסדות השמים ירגזון· וכליון עינים· מצפה לישועה ולא תבא· חייך תלואים לך· על הספק
כל ספק תלוי שמא אמות היום בחרב הבאה עלינו ורבותינו דרשו זה הלוקח תבואה מן השוק· ולא
תאמין בחייך· זה הסומך על הפלטר· בבקר תאמר מי יתן· והיה הערב שנאמש· ובערב תאמר מי יתן
בקר· של שחרית שהצרות מתחזקות תמיד וכל שעה מרובה קללתה משלפניה· באניות· בספינות
בשביה· והתמכרתם שם לאויביך· אתם מבקשים להיות נמכרים להם לעבדים· ואין קונה· כי

פלטר הוא
הלוקח מן
המחטומין כברות
הרבה בבת אחת
ומוכרן אחר כך
בשוק אחד אחד

בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא תֹסִיף
עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכַּרְתֶּם שָׁם
לְאֹיְבֶיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאֵין
קֹנֶה׃
אֵלֶּה דִבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת מֹשֶׁה לִכְרֹת אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלְּבַד
הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב׃

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת
כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל
עֲבָדָיו וּלְכָל אַרְצוֹ׃ הַמַּסּוֹת

ואחד׳ אלדי קלת לך לא תעאוד אן
תראהא אבדא ותערצון הנאך
ללעדו עבידא ואמאא וליס
משתרי׃ אלין פתגמי
קימא דפקיד יי׳ ית משה למגזר
עם בני ישראל בארעא דמואב
בר מקימא דגזר עמהון בחורב׃
הדא כלאם אלעהד אלדי אמר אללה
מוסי׳ אן יעהדה מע בני אסראיל
פי בלד מואב סוי׳ אלעהד׳ אלדי
עהדה מעהם פי גבל חריב׃
וקרא משה לכל ישראל
ואמר להון אתון חזיתון ית כל
דעבד יי׳ לעיניכון בארעא
דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי
ולכל ארעיה׃ ת׳ם דעא מוסי׳ גמאעה׳ בני אסראיל וקאל להם אנתם ראיתם׳
גמיע מא צנע אללה בחצרתכם פי בלד מצר בפרעון וגמיע קואדה וסאיר
אהל בלדה׃ נסין רברבן דחזאה עינך אתיא ומופתיא רברביא האינון׃
ותלך אלאעלאם אלעט׳ימה אלתי ראיתהא עינאך ואלאיאת

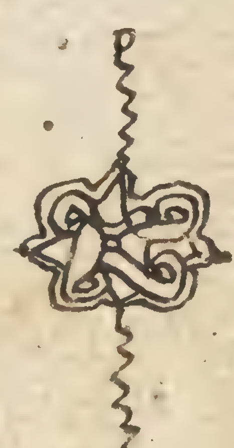
יגזרו עליך הרג וכליון׳׳ והתמכרתם׃ בלעז איפודרו וגדיץ וו״ש׳׳ ולא יתכן לפרש
והתמכרתם בלשון ונמכרתם על ידי מוכרים אחרים מפני שנאמר אחריו ואין קונה׳׳
לכרות את בני ישראל׳׳ שיקבלו עליהם תורה באלה ובשבועה׳׳ מלבד הברית׳׳
קללות שבתורת כהנים שנאמרו בסיני׳׳ ולא נתן ה׳ לכם לב לדעת׳׳ להכיר את
חסדי הקב״ה ולידבק בו עד היום הזה׳׳ שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה
לבני לוי כמו שכתוב ויתנה אל הכהנים בני לוי באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו משה

הגדלת אשר ראו עיניך האתת
והמפתים הגדלים ההם׃ ולא
נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים
לראות ואזנים לשמע עד
היום הזה׃ ואולך אתכם
ארבעים שנה במדבר לא בלו
שלמתיכם מעליכם ונעלך
לא בלתה מעל רגלך׃ לחם לא
אכלתם ויין ושכר לא שתיתם
למען תדעו כי אני יהוה אלהיכם׃
ותבאו אל המקום הזה ויצא
סיחן מלך חשבון ועוג מלך
הבשן לקראתנו למלחמה ונכם׃
ונקח את ארצם ונתנה לנחלה
לראובני ולגדי ולחצי שבט

ורבראהין לעצאם׃ ולא יהב
יי׳ לכון לבא למדע ועינין
למחזי ואדנין למשמע עד
יומא הדין׃ ולם יעטיכם אלה
קלבא תעלמו מתלהא ולא
תנצרון בעיונכם ולא תסמעון
באדאנכם אלי יומכם הדא׃

ודברית יתכון ארבעין שנין
במדברא לא בליאת כסותכון
מנכון ומסנך לא עדו מעל
רגלך׃ תם סיירתכם ארבעין
סנה פי אלבר לם תבל תיאבכם
עליכם ונעאלכם עלי ארגלכם׃
לחמא לא אכלתון וחמר חדת
ועתיק לא שתיתון בדיל דתידעון
ארי אנא יי׳ אלהכון׃ וטעאמכם
אלדי אעתדתמוה לם תאכלוה ולכמרא ומסכרא לם תשרבו פיקול לכם
אלה לכי תעלמו אני אלה רבכם׃ ואתיתון לאתרא הדין׃ ונפק סיחון
מלכא דחשבון ועוג מלכא דמתנן לקדמותנא לאגחא קרבא ומחיננון׃
תם ואפיתם הדי׳ אלמוצע פכרג סיחון מלך חשבון ועוג מלך אלבתניה
חלקאנא לאלחרב פקתלנאהמא׃ ונסיבנא ית ארעהון ויהבנה לאחסנא
לשיבטא ראובן ולשיבטא גד ולפלגות שבטא דמנשה׃ ואכד בלדהמא׃

ונתנה לנו ומה אתה משליטו את בני שבטך עליה ויאמרו
רבינו אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו ומה אתה משליטו את בני שבטך
לנו יום מחר לא לכם נתנה לנו נתנה ושמח משה על הדבר ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית
לעם וגו׳ היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום׳ ותבואו אל המקום הזה׳ עתה אתם
רואים עצמכם בגדולה וכבוד אל תבעטו במקום ואל ירום לבבכם ושמרתם את דברי הברית הזאת

המנשי: ושמרתם את דברי
הברית הזאת ועשיתם אתם
למען תשכילו את כל אשר
תעשון: קכב פסוק סימן מכבי

אתם נצבים היום כלכם לפני
יהוה אלהיכם ראשיכם שבטיכם
זקניכם ושטריכם כל איש
ישראל: טפכם נשיכם וגרך
אשר בקרב מחניך מחטב
עציך עד שאב מימיך: לעברך
בברית יהוה אלהיך ובאלתו
אשר יהוה אלהיך כרת עמך
היום: למען הקים אתך היום ב

פי דׄלך וקת ורפעניהא נחלה
לבׄ ראובן ולגד ונצף סבט מנשה:
ותיטרון ית פתגמי קימא הדין
ותעבדון יתהון בדיל דתצלחון
ית כל דתעבדון: פאחפצו כלאם
הדׄא אלעהד ואעמלו בה לכי
תנג׳חו בדׄלך פי גמיע מא תצנעון:
פ ״ פ ״ פ ״
אתון קימין יומא דין כלכון קדם
יי אלהכון רישיכון שבטיכון
סביכון וסרכיכון כל אנש
ישראל: אנתם וקוף אליום כלכם
בין ידי אללה רבכם- ריסאכם
ואסבאטכם ושיוכׄכם ועראפכם
וסאיר רגאל אסראיל: טפלכון נשיכון וגיורך דבגו משריתך
מלקיט אעך עד מלי מיך: אטפאלכם ונסאכם ואלגריב אלדי וסט
עסכרך מן מחתטב חטבך אלי מסתקי מאך: לאעלותך בקימא
דיי אלהך ובמומתיה דיי אלהך גזר עימך יומא דין: לאדכלך פי
עהד אללה רבך ופי חרגה אלדי יעהדה מעך אליום: בדיל לאקמא יתך יומא

דא ולא נתן ה׳ לכם לב לדעת שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה ולפיכך
לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה אבל מכאן ואילך יקפיד ולפיכך ושמרתם את דברי הברית הזאת וג׳
אתם נצבים: מלמד שכינס משה לפני הקב״ה ביום מותו להכניסם בברית: ראשיכם שבטיכם
ראשיכם לשבטיכם: זקניכם ושוטריכם החשוב חשוב קודם ואחר כך כל איש ישרא׳: מחוטב
עציך מלמד שבאו כנענים להתגייר בימי משה כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע וזהו האמור בגבעונים
ויעשו גם המה בערמה ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים: לעברך: להיותך עובר בברית: ולא יתכן
לפרשו כמו להעבירך אלא כמו לעשותכם אותם: לעברך בברית: דרך העברה כך היו כורתין בריתות
עושין מחצה מכאן ומחצה מכאן ועוברים בנתים כמו שנ׳ העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו:
למען הקים אותך היום לו לעם כל כך הוא נכנס לטרוח למען קיים אותך לפניו לעם: והוא יהיה לך
לאלהים: לפי שדבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באומה אחרת לכך הוא אוסר

לו לעם והוא יהיה לך לאלהים
כאשר דבר לך וכאשר נשבע
לאבתיך לאברהם ליצחק
וליעקב: ולא אתכם לבדכם
אנכי כרת את הברית הזאת
ואת האלה הזאת: כי את אשר
ישנו פה עמנו עמד היום לפני
יהוה אלהינו ואת אשר איננו
ג פה עמנו היום: כי אתם ידעתם
את אשר ישבנו בארץ מצרים
ואת אשר עברנו בקרב הגוים
אשר עברתם: ותראו את
שקוציהם ואת גלליהם עץ
ואבן כסף וזהב אשר עמהם:

דין קדמוהי לעם והוא יהוי לך
לאלהא כמא דמליל לך וכמא
דקיים לאבהתך לאברהם ליצחק
וליעקב: לכי יתבתך אליום לה
אמה והו יכון לך אלאהא כמא
ועדך וכמא קסם לאבאיך
אברהם ויצחק ויעקוב: ולא
עימכון בלחודיכון אנא גזר
ית קימא הדין וית מומתא הדא:
וליס מעכם וחדכם אנא עאהד
הדי אלעהד והדי אלחרג: ארי ית
מן דאיתוהי הכא עימנא קאים
יומא דין קדם יי אלהנא וית
מן דליתוהי קאים הכא עמנא
יומא דין: אלא מע מן הו מוגוד

מענא האצ'ר אליום בין ידי אללה רבנא ומע מן ליס הו [illegible] מענא אליום
אד כקל איה: ארי אתון ידעתון ית דיתיבנא בארעא דמצרים וית דעברנא
בני עממיא דעברתון: אנתם תעלמון מא אקמנא פי בלד מצר ומא סרנא
פי מא בין אלאמם אלדי גזתם בינהם: וחזיתון ית שקוציהון וית טעותהון
אעא ואבנא כספא ודהבא דעימהון: וקד ראיתם ארגאסהם וטואגיתהם:

להבדל מכם עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרשה.
אתכם בשבועות הללו שלא תקניטוהו אחר שאינו יכול
ומדרש אגדה למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתים חוץ
ממ"ט שבתורת כהנים הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום הרבה הכעסתם
למקום ולא עשה אתכם כליה והרי אתם קיימים לפניו היום: כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר כך
האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם והקללות והייסורין מקיימין אתכם ומציבין אתכם לפניו ואף הפרשה
שלמעלה מזו פיוסין הם אתם ראיתם אשר עשיתי. ד"א אתם נצבים לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס
לפרנס ממשה ליהושע לפיכך עשה אותם מצבה כדי לזרזם וכן עשה יהושע וכן שמואל התיצבו וגו'

פן יש בכם איש או אשה או
משפחה או שבט אשר לבבו
פנה היום מעם יהוה אלהינו
ללכת לעבד את אלהי הגוים
ההם פן יש בכם שרש פרה
ראש ולענה והיה בשמעו את
דברי האלה הזאת והתברך
בלבבו לאמר שלום יהיה לי
כי בשררות לבי אלך למען
ספות הרוה את הצמאה: לא
יאבה יהוה סלח לו כי אז יעשן

מן כשב וחגארה וזמן פצה וזהב
אשר עמהם: דלמא אית בכון
גבר או אתתא או זרעיא או שבטא
דליביה פני יומא דין מבתר דחלתא
דיי אלהנא למהך למפלח ית
טעות עממיא האינון דלמא
אית בכון גבר מהרהר חטין
או זדון: כילא יוגד פיכם רגל
או אמראה או עשירה או סבט
מן קלבה מולי אליום ען אלה
רבנא לימצי פיעבד מעבודאת
אולאיך אלאמם כילא יוגד פיכם

אצל מתמר סם או עלקם: ויהי במשמעיה ית פתגמי מומתא
הדא ויחשיב בליביה למימר שלמא יהי לי ארי בהרהור לבי
אנא איזיל בדיל לאוספא ליה חטאי שלותא על זידנותא: פאדא
סמע כלאם הדי אלחרג קדר פי נפסה קאילא לא יכון לי אלא סלאמא או
אנמא אסיר פי הוא קלבי לכי אמר מרוא אלעטש: לא ייבי יי

ואעבר אתכם כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאול: ואת אשר איננו פה: ואף עם דורות העתידים
להיות: כי אתם וגו' ותראו את שקוציהם: לפי שראיתם האומות עכו"ם ושמא הטה לב אחד מכם אותו ללכת
אחריהם: פן יש בכם וג': לפיכך אני צריך להשביעכם: ותראו את שקוציהם: על שם שהם מאוסים כשקצים:
גלוליהם: מוסרחין ומאוסין כגלל: עץ ואבן: אותם שלעצים ושלאבנים ראיתם בגלוי לפי שאין הנכרי ירא
שמא יגנבו אבל שלכסף וזהב עמהם בחדרי משכיתם לפי שהם יראים שמא יגנבו: פן יש בכם:
שמא יש בכם: אשר לבבו פונה היום: מלקבל עליו הברית: שורש פורה ראש ולענה: שורש מגדל
עשב מר כגידין שהם מרים כלומר מפרה ומרבה רשע בקרבכם: והתברך בלבבו: לשון ברכה
יחשוב בלבו ברכת שלום לעצמו לאמר לא יבואוני קללות הללו אך שלום יהיה לי: והתברך:
בנדירא שויא בלעז כמו והתגלח והתפלל: בשרירות לבי אלך: במראית לבי כמו אשורנו ולא קרוב שלבו
כלומר מה שלבו רואה לעשות: למען ספות הרוה: לפי שאוסיף לו פורענות על מה שעשה עד
הנה בשוגג והייתי מעביר עליהם וגורם עתה שאצרפם עם המזיד ואפרע ממנו הכל וכן תרגם
אונקלוס בדיל לאוספא ליה חטאי שלותא על זידנותא שאוסיף לו אני השגגות על הזדונות: רוה:
שוגג שהוא עושה כאדם שכור שהוא עושה שלא מדעת: צמאה: שהוא עושה מדעת ובתאוה:
יעשן אף: על ידי כעס הגוף מתחמם והעשן יוצא מן האף וכן עלה עשן באפו ואנף שאין זו לפני

המגוס

אף יהוה וקנאתו באיש ההוא
ורבצה בו כל האלה הכתובה
בספר הזה ומחה יהוה את שמו
מתחת השמים: והבדילו יהוה
לרעה מכל שבטי ישראל
ככל אלות הברית הכתובה
בספר התורה הזה: ואמר הדור
האחרון בניכם אשר יקומו
מאחריכם והנכרי אשר יבא
מארץ רחוקה וראו את מכות
הארץ ההוא ואת תחלאיה
אשר חלה יהוה בה: גפרית
ומלח שרפה כל ארצה לא
תזרע ולא תצמח ולא יעלה
בה כל עשב כמהפכת סדם

למשבק ליה ארי בכין יתקף
רגזא דיי וחמתיה בגברא ההוא
וידבקון ביה כל לוטיא דכתיבין
בספרא הדין וימחי יי ית שמיה
מתחות שמיא: פלא ישא אלה
אן יצפח לה דלך בל חינ׳ ישתד
גצב אלה וחמייתה עליה פילזק
בה גמיע אלחרג׳ אלמכתוב פי הדי
אלספר חתי ימחו אלה מן תחת
אלסמא: ויפרשניה יי לבישא
מכל שבטיא דישראל ככל לוטי
קימא דכתיבין בספר אוריתא הדא:
ויפרזה אלה עלי שר מן גמיע
אסבאט אסראיל כגמיע חרג
אלעהד אלמכתוב פי ספר הדה
אלתורייה: ויימר דרא בתראה

בניכון די יקומון מבתריכון ובר עממין דייתי מארע רחיקא ויחזון
ית מחתה דארעא ההיא וית מרעהא דאמרע יי בה: ויקול אלגיל
אלאכר מן בניכם אלדי יקומון מן בעדכם ואלגריב אלדי יאתי מן בלד
בעיד פינצרו צרבאת תלך אלארץ ואמראצהא אלדי אמרצהא אלה:
גופריתא ומלחא תהי יקדא כל ארעה לא תזדרע ולא תצמח ולא
יסקבה כל עסב כהפיכת סדום ועמרה אדמה וצבויים דהפך יי
ברגזיה ובחמתיה: חתא כאן גמיע ארצהא מחרקה בנאר וכבריתי
פהי לא תזרע ולא תנבת ולא יטלע פיהא שיא מן אלעשב כמקלב

ועמרה אדמה וצביים אשר
הפך יהוה באפו ובחמתו: ואמרו
כל הגוים על מה עשה יהוה
ככה לארץ הזאת מה חרי האף
הגדול הזה: ואמרו על אשר
עזבו את ברית יהוה אלהי
אבתם אשר כרת עמם בהוציאו
אתם מארץ מצרים: וילכו
ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו
להם אלהים אשר לא ידעום
ולא חלק להם: ויחר אף יהוה
בארץ ההוא להביא עליה את
כל הקללה הכתובה בספר הזה:

סדום ועמרה אדמה וצבוים
אלדי קלבהא אללה בגצבה
וחמייתה: ויימרון כל עממיא
על מא עבד יי' כדין לארעא
הדא מא תקוף רגזא רבא הדין:
פיקול גמיע אלאמם עלי מא דא
צנע אללה כדא בהדה אלארץ ומא
סבב שדה הדא אלגצב אלעצים:
ויימרון על דשבקו ית קימא
דיי' אלהא דאבהתהון דגזר
עמהון באפקותיה יתהון מארעא
דמצרים: פיגאובון באן דאלך
עלא מא תרכו עהד אללה אלאה
אבאיהם אלדי עהדה מעהם פי
אכראגה להם מן בלד מצר: ואזלו ופלחו לטעוות עממיא וסגידו
להון דחלן דלא ידעונון ולא אוטיבא להון: פמצו ועבדו מעבודאת
אכר וסגדו להא מעבודאת לם יערפוהא ולא תנצב להם נציבא:
ותקיף רגזא דיי' בארעא ההיא לאיתאה עלה ית כל לווטיא דכתיבין
בספרא הדין: פאשתד גצב אללה עלא תלך אלארץ פאחל בהא
גמיע אללענה אלמכתובה פי הדי אלספר: ותלטילנון יי' מעל

המקום הכתוב משמיע את האוזן בדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך ארץ" וקנאתו: לשון חמה
אנפרכמינט אחיזת לבישת נקמה ואינו מעביר על המדה" הכתובה בספר התורה הזה" ולמעלה הוא
אומר בספר התורה הזאת גם כל חלי וכל מכה וג' הזאת לשון נקבה מוסב אל התורה הזה לשון
זכר מוסב אל הספר ועל ידי פיסוק הטעמים הן נחלקים לשתי לשונות בפרשת קללות הטפחה
כתובה תחת בספר והתורה הזאת דבוקים זה לזה לכך אמר הזאת וכאן הטפחה כתובה תחת התורה
כמנא ספר התורה דבוקים זה לזה לפיכך לשון זכר נופל אחריו שהלשון נופל על הספר: ולא חלק להם"
לא נתנם לחלקם" לא ידעום" לא ידעו בהם גבורת אלהות ואונקלוס תרגם לא אוטיבא להון לא היטיבו להם
שום טובה" ולשון חלק אותו אלוה שבחרו להם לא חלק להם שום נחלה ושום חלק" ויתשם ת' כתרגומו"

ותלטלנון

ויתשם יהוה מעל אדמתם
באף ובחמה ובקצף גדול
וישלכם אל ארץ אחרת כיום
הזה הנסתרת ליהוה אלהינו
והנגלת לנו ולבנינו עד עולם
לעשות את כל דברי התורה הזאת:
והיה כי יבאו
עליך כל הדברים האלה הברכה
והקללה אשר נתתי לפניך
והשבת אל לבבך בכל הגוים
אשר הדיחך יהוה אלהיך
שמה: ושבת עד יהוה אלהיך
ושמעת בקלו ככל אשר אנכי
מצוך היום אתה ובניך בכל
לבבך ובכל נפשך: ושב יהוה

נקודות

ארעהון ברגז ובחמא ובתקוף
רב ואגלינון לארע אחריתא כיומא
הדין: פשרדהם אללה ען בלדהם ·
בגצב וחמיה וסכט עטים וטרחהם
אלי בלד אכר כמא תרונה אליום:
דטמירן קדם יי אלהנא · ודגליין
לנא ולבננא עד עלמא למעבד
ית כל פתגמי אוריתא הדא:
פיעתברון ויקולון · כ̇אך
מסתורה ללה רבנא · ומכשופה
גמיעא אתי הי לנא ולבנינא
אלי אלדהר אן נעמל גמיע כלאם
הדה אלתוריה:
ויהי ארי ייתון עלך כל פתגמיא
האלין ברכן ולוטין דיהבית
קדמך ותתיב לליבך בכל
עממיא דאגליך יי אלהך לתמן: פאדי חלת בך גמיע הדה אלאמור מן
אלברכאת ואללענאת אלתי תלותהא עליך פארגע אלי נפסך · ועלא אנך
פימא בין גמיע אלאמם · אלדי רחאך אללה אליהם: ותתוב לדחלתא דיי
אלהך ותקביל למימריה ככל דאנא מפקיד לך יומא דין את ובנך
בכל ליבך ובכל נפשך: ותכב אלי אללה רבך ואקבל אמרה · מתל
גמיע מא אמרך בה אליום · אנת ובנוך בכל קלבך וכל נפסך: ויתיב יי

וטלטילנון וכן הנני נותשם מעל אדמתם · הנסתרות לה' אלהינו · ואם תאמרו מה בידינו לעשות אתה
מעניש את הרבים על הרהורי היחיד שנ' פן יש בכם איש וג' ואחר כך וראו את מכות הארץ ההיא
והלא אין אדם יודע טמונותיו של חבירו אין אני מעניש אתכם על הנסתרות שהן לה' אלהינו והוא יפרע
מאותו יחיד אבל הנגלות לנו ולבנינו עד עולם לבער הרע מקרבינו ואם לא נעשה דין בהם יענשו

אלהיך את שבותך ורחמך ושב
וקבצך מכל העמים אשר
הפיצך יהוה אלהיך שמה׃ אם
יהיה נדחך בקצה השמים
משם יקבצך יהוה אלהיך
ומשם יקחך׃ והביאך יהוה
אלהיך אל הארץ אשר ירשו
אבתיך וירשתה והיטבך
והרבך מאבתיך׃ ומל יהוה
אלהיך את לבבך ואת לבב
זרעך לאהבה את יהוה אלהיך
אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך
למען חייך׃ ונתן יהוה אלהיך
את כל האלות האלה על איביך

אלהך ית שבי גלותך וירחים
עלך ויתוב ויכנשנך מכל
עממיא דבדרך יי אלהך לתמן׃
פאן אלה רבך יתב עליך וירחמך
ויעוד פיגמעך מן בין אלאמם
אלדי בדדך אלה הנאך׃ אם יהון
גלותך בסיפי שמיא מתמן
יכנשנך יי אלהך ומתמן
יקרבנך׃ חתא אן אלמנדחי מנך
לו כאן פי אקצא אלסמא לגמע
שמלך אלה רבך מן תם ולקרבך׃
ויעילנך יי לארעא דיריתו
אבהתך ותירתה ויוטיב לך
ויסגינך מאבהתך׃ ויורדך אלה
רבך אלי אלבלד אלדי חאזה אבאיך
פתחוזה ויחסן ליך ויכתרך מן אבאיך׃ ויעדי יי אלהך ית
טפשות ליבך וית טפשות ליבא דבנך למרחם ית יי אלהך בכל
ליבך ובכל נפשך בדיל חייך׃ ויטהר אלה רבך צדרך וצדר
נסלך לתחב אלה רבך בכל קלבך וכל נפסך לכי תחיא׃ ויתין יי
אלהך ית כל לוטיא האלין על בעלי דבבך ועל סנאך דרדפוך׃
ויחל אלה רבך גמיע הדה אלחרג באעדאיך ובשאניך אלדי

ית הרבים״ נקוד על לנו ולבנינו עד לדרוש אף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן משקבלו עליהם את השבועה בהר גריזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה׃ ושב ה׳ אלהיך את שבותך״ והיה לו לכתוב והשיב את שבותך רבותינו למדו מכאן כביכול שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם״ ועוד יש לומר שגדול יום קבוץ גליות ובקושי כאלו הוא עצמו צריך להיות אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו כענין שנ׳ ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל׳ ואף בגליות שאר האומות מצינו כן

ושבתי

ועל שנאיך אשר רדפוך ואתה
תשוב ושמעת בקול יהוה
ועשית את כל מצותיו אשר
אנכי מצוך היום והותירך
יהוה אלהיך בכל מעשה
ידך בפרי בטנך ובפרי בהמתך
ובפרי אדמתך לטובה כי ישוב
יהוה לשוש עליך לטוב כאשר
שש על אבתיך כי תשמע
בקול יהוה אלהיך לשמר
מצותיו וחקתיו הכתובה בספר
התורה הזה כי תשוב אל יהוה
אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך
זג כי המצוה הזאת
אשר אנכי מצוך היום לא נפלאת
הוא ממך ולא רחקה הוא לא

כל לבך׃ ואת תתוב ותקביל
למימרא דיי ותעביד ית כל
פקודוהי דאנא מפקיד לך יומא
דין׃ ואנת תתוב פתקבל אמר
אלה ותצנע גמיע וצאיאה
אלדי אמרך בהא אליום׃ ויותריך
יי אלהך בכל עובדי ידך
בולדא דמעך ובולדא דבעירך
ובאבא דארעך לטבא ארי
יתוב יי למחדי עלך לטבא
כמא דחדי על אבהתך׃ ויזידך
אלה רבך פי גמיע צנעה ידך
מן תמר בטנך ותמר בהאימך
ותמר ארצך כיורא אד ירגע
אלה אן יקצר בך כיורא כמא
קצר באבאיך׃ ארי תקביל
למימרא דיי אלהך למטר

פקודוהי וקימוהי דכתיבין בספרא אוריתא הדא ארי תתוב לדחלתא
דיי אלהך בכל ליבך ובכל נפשך׃ אד תקבל אמר אלה רבך
פאחפט ותעמל גמיע וצאיאה ורסומה אלמכתובה פי הדי אלספר אל
תורייה אד תתוב אלי אלה רבך בכל קלבך וכל נפסך׃ ארי
תפקידתא הדא דאנא מפקיד לך יומא דין לא מפרשא היא מנך ולא רחיקא
היא׃ ואעלם אן הדה אלוציה אלתי אמרך בהא אליום ליסת בכפיה מנך ולא בעידה לא

לא מכוסה היא ממך כמו שנ׳ כי יפלא ממך דבר
ועזבתי את שבות בני עמון׳ לא נפלאת היא ממך׳ לא בשמים היא׳ שאלו היתה
ארי יתכסי ויתרד פלאיס ותרד במטמוניות מכוסה חבושה בטמון

בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו
השמימה ויקחה לנו וישמענו
אתה ונעשנה׃ ולא מעבר לים
הוא לאמר מי יעבר לנו אל
עבר הים ויקחה לנו וישמענו
אתה ונעשנה׃ כי קרוב אליך
הדבר מאד בפיך ובלבבך
לעשתו׃

ראה נתתי לפניך היום את החיים
ואת הטוב ואת המות ואת הרע׃
אשר אנכי מצוך היום לאהבה
את יהוה אלהיך ללכת בדרכיו
ולשמר מצותיו וחקתיו ומשפטיו
וחיית ורבית וברכך יהוה אלהיך
בארץ אשר אתה בא שמה

בשמיא היא למימר מן יסק לנא
לשמיא ויסבה לנא וישמעיננא
יתה ונעבדנה׃ וליסהא פי אלסמא
פיקול קאיל מן דא יצעד לנא
אלי אלסמא ויחמלהא לנא ויסמענאהא
ונעמל בהא׃ ולא מעברא
לימא היא למימר מן יעבר לנא
לעיבר ימא ויסבה לנא וישמעיננא
יתה ונעבדנה׃ וליסהא מן ואך
גאנב אלבחר פיקול קאיל מן
דא יעבר לנא אלי ואך גאנב
אלבחר פיאכדהא ויסמענאהא
ונעמל בהא׃ ארי קריב לך
פתגמא לחדא בפומך ובליבך
למעבדיה׃ בל אלאמר קריב
אליך גדא ממכן בפאך ובקלבך
אן תעמל בה׃ חזי דיהבית קדמך יומא דין ית חייא וית טבתא
וית מותא וית בישתא׃ אנט׳ר אני קד געלת בין ידיך אליום אלחיאה
ואלכיר ואלמות ואלשר׃ דאנא מפקיד לך יומא דין למרחם ית יי׳ אלהך
למהך באורחן דתקנן קדמוהי ולמיטר פקודוהי וקימוהי ודינוהי ותחי
ותסגי ויברכינך יי׳ אלהך בארעא דאת עליל לתמן למירתה׃ עלי מא
אמרך אליום אן תחב אללה רבך ותסיר פי טרקה ותחפט׳ וצאיאה ורסומה
ואחכאמה פתחיא ותכת׳ר ויבארך פיך אללה רבך פי אלבלד אלדי אנת

בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה׃ כי קרוב אליך׃ התורה נתנה לכם בכתב ובעל פה׃ את החיים
ואת הטוב׃ זה תלוי בזה אם תעשה טוב הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך המות והכתוב מפרש והולך
היאך׃ אשר אנכי מצוך היום לאהבה׃ הרי הטוב ובו תלוי׃ וחיית ורבית׃ הרי החיים׃ ואם יפנה לבבך׃

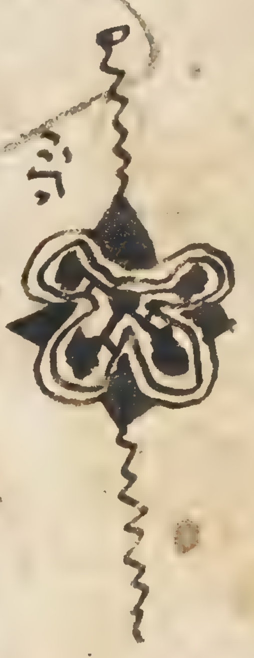
לרשתה: ואם יפנה לבבך ולא
תשמע ונדחת והשתחוית לאלהים
אחרים ועבדתם: הגדתי לכם
היום כי אבד תאבדון לא תאריכן
ימים על האדמה אשר אתה
עבר את הירדן לבוא שמה
לרשתה: העדתי בכם היום את
השמים ואת הארץ החיים והמות
נתתי לפניך הברכה והקללה
ובחרת בחיים למען תחיה
אתה וזרעך: לאהבה את יהוה
אלהיך לשמע בקלו ולדבקה

ואכל אליה לתחוזה: ואם יתפני
ליבך ולא תקביל ותטעי ותסגוד
לטעות עממיא ותפלחינון: ואן
תולא קלבך ולם תקבל פמלת
וסגדת למעבודאת אכר או
עבדתהא: חויתי לכון יומא דין
ארי מיבד תיבדון לא תורכון
יומין על ארעא דאת עבר ית
ירדנא למיעל לתמן למירתה:
פקד אכברתכם מן אליום אנכם
סתבידון ולא תטול מדתכם:
פי אלבלד אלדי תעבר אלארדן
לתציר אליה לתחוזה: אסהידית

בכון יומא דין ית שמיא וית ארעא חיי ומותא יהבית קדמך
ברכן ולוטין ותתרעי בחיי בדיל דתיחי את ובנך: קד אשהדת
עליכם אליום אלסמאואת ואלארץ באני קד געלת בין אידיכם אלחיאה
ואלמות ואלברכאת ואללענאת ואנא אמרך אן תכתאר לך אלחיאה לכי תחיא
אנת ונסלך: למרחם ית יי אלהך לקבלא למימריה ולאתקרבא
לדחלתיה ארי הוא חייך ואורכות יומך למתב על ארעא דקיים יי

הרי הרע כי אבד תאבדון: הרי המות. העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ: שהם קיימים לעולם
וכאשר תקרא אתכם הרעה יהיו עדים שאני התריתי בכם בכל זאת. ד"א העידותי בכם את השמים ואת
אמר להם הקב"ה לישרא' הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם שמא שנו את מדתם שמא לא
עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם כענין שנ' וזרח השמש ובא השמש הסתכלו בארץ
שבראתי לשמש אתכם שמא שנתה מדתה שמא זרעתם אותה ולא צמחה או שמא זרעתם חטים
והעלתה שעורים ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין
אין מקבלין פורענות לא שנו את מדתם אתם שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורענות
על אחת כמה וכמה. ובחרת בחיים: אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים כאדם האומר לבנו
בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים ואומר
לו את זה ברור לך ועל זה נאמר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי הנחת ידי על גורל הטוב לומר

בו כי הוא חייך וארך ימיך
לשבת על האדמה אשר נשבע
יהוה לאבתיך לאברהם
ליצחק וליעקב לתת להם:

וילך משה וידבר את הדברים
האלה אל כל ישראל: ויאמר
אלהם בן מאה ועשרים שנה
אנכי היום לא אוכל עוד לצאת
ולבוא ויהוה אמר אלי לא תעבר
את הירדן הזה: יהוה אלהיך
הוא עבר לפניך הוא ישמיד
את הגוים האלה מלפניך
וירשתם יהושע הוא עבר
לפניך כאשר דבר יהוה: ועשה ב

לאבהתך לאברהם ליצחק וליעק׳
למתן להון: ודאך כאן תחבב אלה
רבך ותקבל אמרה ותלזם טאעתה
פאן דאך חיאתך וטול מדתך
אן תקים פי אלבלד אלדי יקסם
אלה לאבאיך אברהים ויצחק
ויעקוב ליעטיהם:
ואזל משה ומליל ית
פתגמיא האלין עם כל ישראל:
תם מצא מוסא וכלם בנא אסר׳
בגמיע הדי אלכלאם: ואמר
להון בר מאה ועסרין שנין אנא
יומא דין לית אנא יכיל עוד
למיפק ולמיעל וי״י אמר לי לא
תעבר ית ירדנא הדין: וקאל להם
אנא אליום אבן מאיה ועשרין

סנה לא אטיק זיאדה עלי אלכרוג ואלדכול ואלה פקד קאל לי אנך לא
תעבר הדי אלארדן: יי׳ אלהך הוא עבר קדמך הוא ישיצי ית עממיא
האלין מן קדמך כמא דמליל יי׳: אלה רבך אלדי יסיר בין ידיך הו
יכפי הולאי אלאמם מן בין ידיך פתרתהם יהושע הו יעבר בין ידיך
כמא קאל אלה: ויעביד יי׳ להון כמא דעבד לסיחון ולעוג מלכי

הירדן
יהושע הוא עבר
לפניך
כרא

את זה קהלך״ וילך משה לא אוכל עוד לצאת ולבוא״ יכול שתשש כוחו ת״ל
לא כהתה עינו ולא נס לחה אלא מה הוא לא אוכל עוד לצאת ולבוא איני רשאי
שניטלה ממנו הרשות וניתנה ליהושע״ וה׳ אמר אלי״ זהו פירוש לא אוכל עוד לצאת ולבוא לפי שה׳
אמר אלי״ אנכי היום מלאו ימי ושנותי ביום זה נולדתי וביום זה אמות״ ד״א לצאת ולבוא בדברי
תורה מלמד שנסתתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה״ לא ירפך״ לא יתן לך רפיון להיות

יהוה להם כאשר עשה לסיחון
ולעוג מלכי האמרי ולארצם
אשר השמיד אתם׃ ונתנם
יהוה לפניכם ועשיתם להם
ככל המצוה אשר צויתי אתכם׃
חזקו ואמצו אל תיראו ואל
תערצו מפניהם כי יהוה אלהיך
הוא ההלך עמך לא ירפך ולא
יעזבך׃
ויקרא משה ליהושע ויאמר
אליו לעיני כל ישראל חזק
ואמץ כי אתה תבוא את העם
הזה אל הארץ אשר נשבע
יהוה לאבתם לתת להם ואתה
תנחילנה אותם׃ ויהוה הוא ההלך

אמוראה ולארעהון דשיצי יתהון׃
ויצנע אללה בהם כמא צנע
בסיחון ועוג מלכי אלאמורי
ובאהל בלדהם אלדי אפנאהם׃
וימסרינון יי׳ קדמיכון ותעבדון
להון ככל תפקידתא דפקידית
יתכון׃ פיסלמהם אללה אליכם
פתצנעון בהם כגמיע אלוציה
אלדי אוציתכם׃ תקפו ועולמו
לא תדחלון ולא תתברון מן
קדמיהון ארי יי׳ אלהך מימריה
מדבר קדמך לא ישבקנך ולא
ירחקינך׃ תשדדו ותאיידו ולא
תכאפוהם ולא תרהבוהם פאן
אללה רבך כורה אלסאיר מעך
לא ידעך ולא יתרכך׃

וקרא משה ליהושע ואמר ליה לעיני כל ישראל תקף ועולם ארי
את תעול עם עמא הדין לארעא דקיים יי׳ לאבהתהון למתן להון
ואת תחסנה להון׃ תם דעא מוסי ביהושע וקאל לה בחצרה גמיע
אל אסראיל אשתד ותאייד פאנך תדכל מע בני אסראיל אלי אלבלד
אלדי קסם אללה לאבאיהם אן יעטיהם ואנת תנחלה להם׃ ויי׳ הוא מדבר

נשבע ממכו׳ כי אתה תבוא את העם הזה׳ ארי את תיעול עם עמא הדין משה אמר לו ליהושע
זקנים שבדור עמך הכל לפי דעתן ועצתן אבל הקדוש ברוך הוא אמר ליהושע כי אתה
תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם תביא על כרחם הכל תלוי בך טול
מקל והך על קדקדם אחד דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור׳ ויכתוב משה ויתנה׳
כשנגמרה כולה נתנה לבני שבטו׳ מקץ שבע שנים׳ בשנה ראשונה שלשמטה

לפניך הוא יהיה עמך לא ירפך
ולא יעזבך לא תירא ולא תחת׃
ויכתב משה את התורה הזאת
ויתנה אל הכהנים בני לוי
הנשאים את ארון ברית יהוה
ואל כל זקני ישראל׃ ויצו ד
משה אותם לאמר מקץ שבע
שנים במעד שנת השמטה
בחג הסכות׃ בבוא כל ישראל
לראות את פני יהוה אלהיך
במקום אשר יבחר תקרא
את התורה הזאת נגד כל
ישראל באזניהם׃ הקהל את
העם האנשים והנשים והטף

קדמך מימריה יהי בסעדך
לא ישבקנך ולא ירחקנך לא
תדחל ולא תתבר׃ ואלה אלינורה
סאיר בין ידיך הו יכון מעך לא
ידעך ולא יתרכך פלא תכאף
ולא תר על׃ וכתב משה ית
אוריתא הדא ויהבה לכהניא
בני לוי דנטלין ית ארון קימא
דיי ולכל סבי ישראל׃ תם כתב
מוסי הדה אלתוריה ודפעהא
אלי אלאמה בני לוי אלחאמלין
צנדוק עהד אללה וסאיר שיוך
אסראיל׃ ופקיד משה יתהון
למימר מסוף שבע שנין בזמן
שתא דשמטתא בחגא דמטליא׃

ואמרהם וקאל להם פי כל מדה סבע סנין פי עיד סנה אלתסיב פי חג
אלמצאל׃ במיתי כל ישראל לאתחזאה קדם יי אלהך באתרא דיתרעי
תקרי ית אוריתא הדא קדם כל ישראל ותשמעינון׃ פי מגי גמיע אל
אסראיל ללחצור בין ידי אללה רבכם פי אלמוצע אלדי יכתארה תקרא
עליהם הדה אלתוריה בחצרתהם בחית יסמעונהא׃ כנוש ית עמא
גבריא ונשיא וטפלא וגיורך דבקרוך בדיל דישמעון ובדיל דיילפון
וידחלון קדם יי אלהכון ויטרון למעבד ית כל פתגמי אוריתא הדא׃ ואך

השמינית ולמה קורא אותה שנת השמטה שעדיין שביעית נוהגת בה בקציר שלשביעית היוצא למוצאי
שביעית׃ תקרא את התורה הזאת׃ המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים כדאיתא במסכת סוטה על
בימה שלעץ שהיו עושין בעזרה׃ האנשים ללמוד׃ והנשים לשמוע׃ והטף למה באו לתת שכר
למביאיהם׃ ואצונו ואתרכנו׃ נכר הארץ׃ גויי הארץ׃ ואצונו׃ והכעיסוני וכן כל ניאוץ לשון כעס׃

והסתרתי

וגרך אשר בשעריך למען
ישמעו ולמען ילמדו ויראו
את יהוה אלהיכם ושמרו
לעשות את כל דברי התורה
הזאת: ובניהם אשר לא ידעו
ישמעו ולמדו ליראה את יהוה
אלהיכם כל הימים אשר אתם
חיים על האדמה אשר אתם
עברים את הירדן שמה
לרשתה:
ויאמר יהוה אל משה הן קרבו
ימיך למות קרא את יהושע
והתיצבו באהל מועד ואצונו
וילך משה ויהושע ויתיצבו
באהל מועד: וירא יהוה באהל
בעמוד ענן ויעמד עמוד הענן
על פתח האהל: ויאמר יהוה

כאן תגוזק אלקום ארגאל ואלנסא
ואלאטפאל ואלגריב אלדי פי מחאלך
לכי יסמעו ויתעלמו ויכאפו
אללה רבהם ויחפטו ויעמלו
בגמיע כלאם הדה אלתורייה:
ובניהון דלא ידעון ישמעון
ויילפון למדחל קדם יי אלהכון
כל יומיא דאתון קימין על
ארעא דאתון עברין ית ירדנא
לתמן למירתה: חתי בניהם
אלדי לם יבלגו יסמעו פיתעלמו
פיכאפו אללה רבהם טול
זמאנהם אלדי הם אחיא פי אל
בלד אלדי אנתם גאיזון אלארדן
תחלו איה פתחוזתה:
ואמר יי למשה הא קריבו
יומך לממת קרי ית יהושע
ואתעתדו במשכן זמנא:

ואתעתדו במשכן
זמנא ואפקדניה
ואזל משה ויהושע
ואתעתדו

תם קאל אללה למוסי קד קרבת איאמך ללמות אדע ביהושע וקפא
פי כבא אלמחצר חתא אסתכלפה פמצא מוסי ויהושע ווקפא בין
כבא אלמחצר: ואתגלי יי במשכנא בעמודא דעננא וקם עמודא
דעננא על תרע משכנא: פתגלא אללה פי אלכבא בעמוד גמאם ווקף
עלא באבה: ואמר יי למשה הא את שכיב עם אבהתך ויקום עמא
הדין ויטעי בתר טעות עממי ארעא דהוא עליל לתמן ביניהון
וישבקון דחלתי וישנון ית קימי דגזרית עמהון: פקאל אללה אווא

אל משה הנך שכב עם אבתיך
וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי
נכר הארץ אשר הוא בא שמה
בקרבו ועזבני והפר את בריתי
אשר כרתי אתו: וחרה אפי בו
ביום ההוא הלא על כי אין אלהי
בקרבי מצאוני הרעות האלה:
ואנכי הסתר אסתיר פני ביום
ההוא על כל הרעה אשר עשה
כי פנה אל אלהים אחרים:
ועתה כתבו לכם את השירה
הזאת ולמדה את בני ישראל
שימה בפיהם למען תהיה לי
השירה הזאת לעד בבני
ישראל: כי אביאנו אל
האדמה אשר נשבעתי

ועזבתים
והסתרתי פני
מהם והיה לאכל
ומצאהו רעות
רבות וצרות ואמר
ביום ההוא הלא

למוסי אנך מנצגע מע אבאיך
וסיקום הד׳ אלשעב פיטגי פי
תבע מעבודאת אהל אלבלד
אלדי הו צאיר אלי תם פימא בינהם
ויתרכני ינפסך עהדי אלדי
עהדתה מעהם: ויתלקף לגצי
בהון בעדנא ההוא ואדחיקנון
ואסליק שכינתי מנהון ויהון
למבז ויערען יתהון בישן
סגיאן ועקן ויימר בעדנא ההוא
הלא מדלית שכינת אלהי בינ
ערעני בישתא האלין: וישתד
גצבי עליהם פי דאך אלזמאן
פאתרכהם ואחגב רחמתי ענהם
פיצירו מבלא ותציבהם שרור
כתירה ושדאיד פיקולון פי דאך
אלזמאן אמא אן ממא ליס כור

רבי מעי אצאבתני הדה אלבלאיא: ואנא סלקא אסליק שכינתי מנהון
בעדנא ההוא על כל בישתא דעבדו ארי אתפניו בתר טעות עממיא:
ומע דאך אנא מקים עלא חגב רחמתי פי דאך אלזמאן ענהם בסבב
אשר אלדי צנעוה אד ולא אלי מעבודאת אכר: וכען כתובו לכון ית
תשבחתא הדא ואלפה לבני ישראל שויהא בפומהון בדיל דתהי
תשבחתא הדא לסהיד בבני ישראל: ואלאן אכתבו לכם הדה אתסבחה
ולקנהא בני אסראיל חתא תסתמלהא מן אפואההם לכי תכון
לי שאהדא עלי בני אסראיל: ארי אעילנון לארעא דקיימית

והסתרתי פני כמו שאיני רואה בצרתם ״את השירה הזאת״ האזינו השמים עד וכפר אדמתו עמו ״ועתה

כאן שירה

לא בהתהון

השירה

לאבתיו זבת חלב ודבש
ואכל ושבע ודשן ופנה אל
אלהים אחרים ועבדום ונאצוני
והפר את בריתי והיה כי תמצאן
רעות רבות וצרות וענתה
השירה הזאת לפניו לעד כי
לא תשכח מפי זרעו כי ידעתי
את יצרו אשר הוא עשה
היום בטרם אביאנו אל הארץ
אשר נשבעתי ויכתב משה
את השירה הזאת ביום ההוא
וילמדה את בני ישראל ויצו
את יהושע בן נון ויאמר חזק
ואמץ כי אתה תביא את בני
ישראל אל הארץ אשר נשבעתי
להם ואנכי אהיה עמך ויהי

לאבהתהון עבדא חלב ודבש
וייכלון ויסבעון ויתפנקון בתר ויתפנון
טעות עממיא ויפלחון להון
וירגזון קדמי וישנון ית קימי
אד ארדלהם אלי אלבלד אלדי אקסמת
לאבאיהם והו יפיץ לבנא ועסלא
פיאכל קומהם וישבע ויסמן
תם יולי אלי מעבוד את אכר
פיעבדהא וירפצני ויפסך עהדי
ויהי אם יערען יתהון בישן
סגיאן ועקן ותתיב תשבחתא
הדא קדמוהי לסהיד ארי לא
תתנשי מפום בניהון ארי גלי
קדמי יצרהון דאינון עבדין
יומא דין עד לא אעילנון לארעא
דקיימית פאדא אצאבתהם
בלאיא כתירה ושדאיד צרה

הדה אלתסבחה כשאהד עליהא אד יצב אן לא תנסא מן פואה נסלהם אני
עאלם בכאטרהם מן אליום מן קבל אן אדכלהם אלי אלבלד אלדי אקסמת להם וכתב
משה ית תשבחתא הדא ביומא ההוא ואלפה לבני ישראל פכתב מוסא
הדה אלתסבחה פי דלך אליום ועלמהא בני אסראיל ופקיד ית יהושע בר נון
ואמר תקף ועלם ארי את תעיל ית בני ישראל לארעא דקיימית להון
ומימרי יהי בסעדך תם אסתכלף יהושע בן נון וקאל לה אשתד ותאייד
פאנך תדכל בני אסראיל אלבלד אלדי אקסמת להם ואנא אכון מעך והוה

השירה הזאת לפניו לעד שהתריתי בו בתוכה על כל העונות והתני כי לא תשכח מפי זרעו הרי זו הבטחה

ככלות משה לכתב את דברי
התורה הזאת על ספר עד תמם:
ויצו משה את הלוים נשאי ארון ברית
יהוה לאמר: לקח את ספר
התורה הזה ושמתם אתו מצד
ארון ברית יהוה אלהיכם והיה
שם בך לעד: כי אנכי ידעתי
את מריך ואת ערפך הקשה
הן בעודני חי עמכם היום
ממרים היתם עם יהוה ואף
כי אחרי מותי: הקהילו אלי
את כל זקני שבטיכם
ושטריכם ואדברה
באזניהם את הדברים האלה

כד שיצי משה למכתב. ית
פתגמי אוריתא הדא על ספרא.
עד דשלימו: תם למא פרג מוסי
מן כתב גמיע כלאם הדה
אלתוריה פי ספר אלי אן כמלת:
ופקיד משה ית ליואי נטלי
ארון קימא דיי למימר: אמר
אליואניין חאמלי צנדוק עהד
אלרב וקל להם: סבו ית ספרא
דאוריתא הדא ותשוון יתיה
מסטר ארון קימא דיי
אלהכון ויהי תמן בך לסהיד:
כדו הדי אלספר אלתוריה וצירוה
אלי גאנב צנדוק עהד אללה
רבכם יכון עליך תם שאהדא:

ארי אנא ידענא ית סרבנותך וית קדלך קשיא הא עד דאנא
קיים עימכון יומא דין מסרבין הויתון קדם יי ואף בתר דאמות:
לאני אעלם כלאפך וצעובה רקבתך הודא ואנא פי אחיאה מעכם
לם תזאלו מכאלפין ללה פכיף בעד מותי: כנושו לותי ית כל סבי
שבטיכון וסרכיכון ואמליל קדמיהון ית פתגמיא האלין ואסהיד
בהון ית שמיא וית ארעא: גמעו אלי שיוך אסבאטכם ועראפכם
חתא אכלמכם בהדא אלכלאם ואשהד עליכם אלסמא

לישרא׳ שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי״ ויצו את יהושע בן נון״ מוסב למעלה כלפי שכינה כמו
שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם״ לקוח״ כמו זכור שמור הלוך״ מצד ארון ברית״ חלקו
בו חכמי ישרא׳ בבבא בתרא יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מבחוץ ושם היה מונח וי״א מצד
הלוחות היה מונח בתוך הארון״ הקהילו אלי״ ולא תקעו בחצוצרות להקהיל את הקהל לפי שנ׳ עשה לך

ואעידה בם את השמים ואת
הארץ: כי ידעתי אחרי מותי כי
השחת תשחיתון וסרתם מן
הדרך אשר צויתי אתכם וקראת
אתכם הרעה באחרית הימים
כי תעשו את הרע בעיני יהוה
להכעיסו במעשה ידיכם: וידבר
משה באזני כל קהל ישראל
את דברי השירה הזאת עד תמם:

ע פסוקים סימן אדניה

וארעא: ארי ידענא בתר
דאמות ארי חבלא תחבלון
ותסטון מן אורחא דפקידית
יתכון ותערע יתכון בישתא
בסוף יומיא ארי תעבדון
ית דביש קדם יי לארגזא קדמוהי
בעובדי ידיכון: פאני עלם
אנכם בעד מותי סתפסדון
ותזולון ען אלטריק אלד'י
אמרתכם בה פיואפיכם אלבלא

פי אכר הדה אלאיאם אד' תצנעון אלשר בין ידי אללה לתגיצוה באעמאל
ידיכם: ומליל משה קדם כל קהלא דישראל ית פתגמי תשבחתא
הדא עד דשלימו: תם כלמהם מוסא בגמיע כלאם הדה אלתסבחה
אלי אן כמלת:

פ פ פ וסימנהם הזין לך

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי:
יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי

גוג

ואעידה בם ולא השלטתי יהושע עליהם ואף בחיינו כנגד קודם יום מותו לך יום מה שנ' אין שלטון ביום המות' ואעידה בם
את השמים ואת הארץ ואם תאמר הרי כבר העיד למעלה העדותי בכם היום וג' הא' לישר' אמר אבל
לשמים ולארץ לא אמר ועכשיו בא לומר האזינו השמים וג' אחרי מותי כי השחת תשחיתון: והרי כל
ימות יהושע לא השחיתו שנ' ויעבדו העם את יי' כל ימי יהושע מכאן שתלמידו של אדם חביב עליו
כגופו כל זמן שיהושע חי היה נראה למשה כאלו הוא חי:
האזינו השמים שאני מתרה בהם בישרא' ותהיו עדים בדבר שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים
וכן ותשמע הארץ ולמה העיד בהם שמים וארץ אמר משה אני בשר ודם למחר אני מת אם
יאמרו ישרא' לא קבלנו עלינו הברית מי בא ומכחישם לפיכך העיד בהם שמים וארץ עדים שהם קיימים
לעולם ועוד שאם יזכו יבואו העדים ויתנו שכרם הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה והשמים יתנו טלם
ואם יתחייבו תהיה בהם יד העדים תחלה ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה
ואחר כך ואבדתם מהרה על ידי האומות: יערף כמטר לקחי זו היא העדות שתעידו שאני
אומר בפניכם תורה שנתתי לישרא' שהיא חיים לעולם כמטר הזה שהוא חיים לעולם כאשר
יערפו השמים טל ומטר: יערף לשון יטיף וכן יערפו דשן יערפו טל: תזל כטל שהכל
שמחים בו לפי שהמטר יש בו עצבים לבריות כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין: כשעירים
לשון רוח שערה כתרגומו כרוחי מטרא מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם
אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן: וכרביבים טיפי מטר כלאה לי על שם שיורה כחץ נקרא

כשעירם עלי דשא וכרביבים עלי עשב:

כי שם יהוה אקרא הבו גדל לאלהינו:

הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט

אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא:

שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתל:

הליהוה תגמלו זאת עם נבל ולא חכם ה׳ רב

הלוא הוא אביך קנך הוא עשך ויכננך:

זכר ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך: ב׳

בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם

יצב גבלת עמים למספר בני ישראל:

כי חלק יהוה עמו יעקב חבל נחלתו:

רביב כמה דאת אמר רובה קשת״ דשא״ ארבדי״ן בלע״ז עטיפת הארץ מכוסה בירק״ עשב״ קלח אחד קרוי
עשב וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב״ כי שם ה׳ אקרא״ הרי כי משמש בלשון כאשר כמו כי תבואו אל הארץ
כשאקרא ואזכיר שם ה׳ אתם הבו גודל לאלהינו וברכו שמו מכאן אמרו שעונין ברוך שם כבוד מלכותו אחר
ברכה שבמקדש״ הצור תמים פעלו״ אע״פ שהוא חזק כשיביא פורענות על עוברי רצונו לא בשטף הוא
מביא כי אם בדין כי תמים פעלו: אל אמונה״ לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא ואע״פ שמאחר את תגמולם
סופו לאמן את דבריו״ ואין עול״ אף לרשעים משלם שכר צדקתם בעולם הזה״ צדיק וישר הוא״ הכל מצדיקים
עליהם את דינו וכך ראוי וישר להם צדיק מפי הבריות וישר הוא וראוי להצדיקו״ שחת לו וגו׳ כתרגומו חבלו
להון לא ליה״ בניו מומם״ בניו היו והשחתה שהשחיתו הוא מומם״ בניו מומם״ מומם שלבניו היה ולא מומו״
דור עקש״ עקום ומעוקל כמו ואת הישרה יעקשו״ ובלשון משנה חולדה ששיניה עקומות ועקושות״
ופתלתל״ אנטורטיליי״ש כפתיל הזה הגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל פתלתול מן התיבות
הכפולות כמו ירקרק אדמדם סחרחר סגלגל״ הליי׳ תגמלו זאת״ לשון תימה וכי לפניו אתם מעציבין שיש
בידו ליפרע מכם ושהיטיב לכם בכל הטובות״ עם נבל״ ששכחו את העשוי להם״ ולא חכם״ להבין
את הנולדות שיש בידו להיטיב ולהרע״ הלוא הוא אביך קנך״ שקנאך שקננך בקן הסלעים ובארץ
חזקה שתיקנך בכל מיני תקנה״ הוא עשך״ אומה באומות״ ויכוננך״ אחריכן בכל מיני בסיס וכן
מכם כהנים מכם נביאים ומכם מלכים כרך שהכל תלויבו״ זכור ימות עולם״ מה עשה בראשונים
שהכעיסו לפניו״ בינו שנות דור ודור״ דור אנוש שהציף עליהם מי אוקיינוס ודור המבול ששטפם״ ד״א
לא נתתם לבבכם על שעבר בינו שנות דור ודור להכיר להבא שיש בידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם
ימות המשיח והעולם הבא״ שאל אביך״ אלו הנביאים שנקראים אבות כמש״נ באליהו אבי אבי רכב ישרא׳״
זקניך״ אלו החכמים״ ויאמרו לך״ הראשונות״ בהנחל עליון גוים״ כשהנחיל הקב״ה למכעיסיו את חלקן
נחלתן הציפן ושטפם״ בהפרידו בני אדם״ כשהפיץ דור הפלגה היה בידו להעבירם מן העולם ולא עשה
כן אלא יצב גבולות עמים קיימם ולא איבדם״ למספר בני ישרא׳״ בשביל מספר בני ישרא׳ שעתידין
לצאת מבני שם ולמספר שבעים נפש שלבני ישרא׳ שירדו למצרים הציב גבולות עמים שבעים
לשון״ כי חלק ה׳ עמו״ למה כל זאת לפי שהיה חלקו כבוש ביניהם ועתיד לצאת ומי הוא חלקו ומי הוא
עמו״ יעקב חבל נחלתו״ והוא השלישי באבות והוא המשולש בשלש זכיות זכות אבי אביו וזכות
אביו וזכותו הרי שלש כחבל הזה שהוא עשוי בשלושה גדילים והוא ובניו היו לו לנחלה ולא ישמעאל
בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק״ ימצאהו בארץ מדבר״ אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר

ימצאהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן
יסבבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו:
כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף יפרש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו:
יהוה בדד ינחנו ואין עמו אל נכר:
ירכבהו על במותי ארץ ויאכל תנובת שדי
ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור:
חמאת בקר וחלב צאן עם חלב כרים ואילים
בני בשן ועתודים עם חלב כליות חטה
ודם ענב תשתה חמר: וישמן ישרון ויבעט

שקיבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו מה שלא עשו ישמעאל ועשו שנ' וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן"
ובתוהו ילל ישימון" ארץ ציה ושממה מקום יללת תנינים ובנות יענה אף שם משכו אחר האמונה ולא אמרו
למשה היאך נצא למדברות מקום ציה ושממון כענין שנ' לכתך אחרי במדבר" יסובבנהו" שם סיבבם
והקיפם בעננים וסבבם בדגלים לארבע רוחות וסיבבן בתחתית ההר שכפהו עליהם כגיגית" יבוננהו" שם
בתורה ובינה" יצרנהו" מנחש שרף ועקרב ומן האומות" כאישון עינו" הוא השחור שבעין שהמאור יוצא הימנו"
ואונקלוס תרגם ימצאהו יספקהו כל צרכו במדבר כמו ומצא להם לא ימצא לנו ההר" יסובבנהו: אסחרינון
סחור סחור לשכינתיה אהל מועד באמצע וארבעה דגלים לארבע רוחות" כנשר יעיר קנו" נוהגם ברחמים
כנשר הזה רחמני על בניו ואינו נכנס לקינו פתאום עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן
לאילן בין שוכה לחבירתה כדי שיעורו בניו ויהא בהן כח לקבלו" יעיר קנו: יעורר בניו" על גוזליו ירחף"
אינו מכביד עצמו עליהם אלא מחופף נוגע ואינו נוגע אף הקב"ה שדי לא מצאנוהו שגיא כח כשבא
ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות שנ' ה' מסיני בא וזרח משעיר הופיע מהר
פארן ואתה מרבבות קודש אלוה מתימן יבוא זו רוח רביעית" יפרוש כנפיו יקחהו: כשבא ליטול ממקום
למקום אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות לפי ששאר עופות יראים מן הנשר שהוא מגביה לעוף ופורח
עליהם לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ לפיכך נושאן על כנפיו אומר
מוטב שיכנס החץ בי ולא בבני אף הקב"ה ואשא אתכם על כנפי נשרים כשנסעו מצרים אחריהם
והשיגום על הים היו מזרקים בהם חצים ואבני בליסטראות מיד ויסע מלאך האלהים וגו' ויבא בין
מחנה מצרים וגו'" ה' בדד: ה' בדד ובטח נהגם במדבר" ואין עמו אל נכר" לא היה כח באחד מכל אלהי
הגוים להראות כחו ולהלחם עמהם" ורבותינו דרשוהו על העתיד וכן תרגם אונקלוס ואנא אומר דברי
תוכחה הם להעיד שמים והארץ ותהא השירה להם לעד שסופן לבגוד ולא יזכרו הראשונות שעשה
להם ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן ולכאן וכל הענין מוסב
על זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור כן עשה להם וכן עתיד לעשות כל זה היה להם לזכור"
ירכיבהו על במותי ארץ" כל המקרא כתרגומו" ירכיבהו: על שם שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות"
ויאכל תנובות שדי: אלו פירות ארץ ישראל שקלים לנוב ולהתבשל מכל פירות הארצות" ויניקהו דבש
מסלע" מעשה באחד שאמר לבנו בסיכני הבא לי קציעות מן החבית הלך ומצא הדבש צף על פיה
אמר לו זו של דבש היא אמר לו השקע ידך לתוכה ואתה מעלה קציעות מתוכה" ושמן מחלמיש צור"
או זיתים שבגוש חלב: חמאת בקר וחלב צאן" זה היה בימי שלמה שנ' עשרה בקר בריאים ועשרים בקר
רעי ומאה צאן" עם חלב כרים" זה היה בימי עשרת השבטים שנ' ואוכלים כרים מצאן: חלב כליות
חטה" זה היה בימי שלמה שנ' ויהי לחם שלמה וגו'" ודם ענב תשתה חמר: בימי עשרת השבטים שנאמר
השותים במזרקי יין: במותי ארץ" לשון גובה: שדי: לשון שדה" חלמיש צור" תקפו וחזקו שלסלע כשהוא זכין
ליתנה שלאחריו בקור חלמיש וכשהוא רבוק בקור חלמיש" חמאת בקר" הוא שומן הנלקט על גבי החלב"

שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו
וינבל צור ישעתו: יקנאהו בזרים
בתועבת יכעסהו: יזבחו לשדים לא אלה
אלהים לא ידעום חדשים מקרב באו
לא שערום אבתיכם: צור ילדך תשי
ד ותשכח אל מחללך: וירא יהוה וינאץ
מכעס בניו ובנתיו: ויאמר אסתירה פני מהם
אראה מה אחריתם כי דור תהפכת המה
בנים לא אמן בם: הם קנאוני בלא אל
כעסוני בהבליהם ואני אקניאם בלא עם
בגוי נבל אכעיסם: כי אש קדחה באפי
ותיקד עד שאול תחתית ותאכל ארץ ויבלה

וחלב צאן: חלב שלצאן ובשהוא דבוק בקוף חלב כמו בחלב אמו׳ כרים׳ כבשים׳ ואילים׳ כמשמעו: בני בשן
שמנים היו׳ כליות חטה: חטים שמנים כחלב כליות וגסין ככוליא׳ ודם ענב: היה שותה טוב וטעם יין חשוב׳
חמר׳ יין בלשון ארמי׳ חמר אין זה דבר אלא לשון משובח בטעם וי״נ שבלעז ועוד יש לפרש שני מקראות
הללו אחד תרגום אונקלוס חשריכון על תקפי ארעא וג׳ עבית׳ לשון עובי׳ כשית׳ כמו כסות לשון כי כסה
פניו בחלבו כאדם ששמן מבפנים וכסלין כבפלים מבחוץ וכן הוא אומר ויעש פימה עלי כסל׳ כשית׳ יש
לשון קל בלשון כמו וכוסה קלון ערום ואם כתב כסית דגשה היה כשמע כסית את אחרים כמו כי כסה פניו׳
וינבל צור ישועתו׳ גינהו ובזהו שנ׳ אחוריהם אל היכלה וג׳ אין גבול גדול מזה: יקנאוהו: הבעירו חמתו
וקנאתו׳ בתועבות׳ במעשים תעובים כגון משכב זכור וכשפים שנאמר בהם תועבה: לא אה: כתרגומו
לית בהון צרוך אלו היה בהם צרוך לא היתה קנאה כפולה כמות עכשיו: חדשים מקרוב באו: אפלו האומות
לא היו רג׳ בהם כבכרי שהיה רואה אותם אומר זה צלם יהודי׳ לא שערום אבותיכם: לא יראו מהם לא עמדה
שערותם מפניהם דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה כך נדרש בספרי׳ ויש לפרש עוד שערום לשון שעירים
ירקדו שם שעירים הם שדים לא עשו אבותיכם שעירים הללו׳ תשי׳ תשכח ורבותינו דרשו כשבא להיטב
לכם אתם מכעיסין לפניו ומתישים כוחו מלהיטיב לכם׳ אל מחללך: מוציאך מרחם לשון יחולל אילות חיל
כיולדה׳ מה אחריתם׳ מה תעלה בהם בסופם׳ כי דור תהפוכות המה׳ מהפכין רצונו לכעס׳ לא אמון בם: אין
גדולי כבדים בהם כי הוריתים דרך טובה וסרו ממנה׳ אמון׳ לשון ויהי אומן נורריטורה בלעז׳ דא אמון
לשון אמונה כתרגומו ואמרו בסיני נעשה ונשמע ולשעה קלה בטלו הבטחתם ועשו העגל׳ קנאוני׳
הבעירו חמתי׳ בלא אל׳ בדבר שאינו אלוה׳ בלא עם: באומה שאין לה שם שנ׳ הן ארץ כשדים זה העם לא
היה בעשו הוא אומר בזוי אתה מאד׳ בגוי נבל אכעיסם׳ אלו הכופרים וכן הוא אומר אמר נבל בלבו אין אלהים
קדחה׳ בערה׳ ותיקד: בכם עד היסוד׳ ותאכל ארץ ויבולה׳ ארצכם ויבולה׳ ותלהט׳ ירושלם המיוסדת
על ההרים שנ׳ ירושלם הרים סביב לה׳ אספה עלימו רעות׳ אחביר רעה אל רעה לשון ספו שנה על שנה
ספות הרוה עולותיכם ספו על זבחיכם׳ דא אספה אכלה׳ כמו פן תספה: חצי אכלה בם׳ כל חצי אשלים
בהם וקללה זו לפי הפור ענות לברכה היא חצי כלים והם אינם כלים׳ מזי רעב׳ אונקלוס תרגם נפיחי
כפן ואין לי עוד מוכיח עליו ומשמו שלרבי משה הדרשן מטולושא שמעתי שעירי רעב אדם כחוש
מגדל שער על בשרו: מזי: לשון ארמי שער מזיא דרוה מהפך במיא: ולחומי רשף: השדים נלחמו

בהם.

וַתְּלַהֵט מוֹסְדֵי הָרִים׃ אַסְפֶּה עָלֵימוֹ רָעוֹת
חִצַּי אֲכַלֶּה בָּם׃ מְזֵי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף
וְקֶטֶב מְרִירִי וְשֶׁן בְּהֵמֹת אֲשַׁלַּח בָּם
עִם חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר׃ מִחוּץ תְּשַׁכֶּל חֶרֶב וּמֵחֲדָרִים אֵימָה
גַּם בָּחוּר גַּם בְּתוּלָה יוֹנֵק עִם אִישׁ שֵׂיבָה׃ אָמַרְתִּי אַפְאֵיהֶם
אַשְׁבִּיתָה מֵאֱנוֹשׁ זִכְרָם׃ לוּלֵי כַּעַס אוֹיֵב אָגוּר
פֶּן יְנַכְּרוּ צָרֵימוֹ פֶּן יֹאמְרוּ יָדֵנוּ רָמָה
וְלֹא יְהוָה פָּעַל כָּל זֹאת׃ כִּי גוֹי אֹבַד עֵצוֹת הֵמָּה
וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה׃ לוּ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ זֹאת ה׳
יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם׃ אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף
וּשְׁנַיִם יָנִיסוּ רְבָבָה אִם לֹא כִּי צוּרָם מְכָרָם
וַיהוָה הִסְגִּירָם׃ כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם

כקדם שנ׳ ובני רשף יגביהו עוף והם שדים׳ וקטב מרירי׳ וכריתות שד ששמו מרירי׳ קטב׳ כריתה כמו אהי קטבך שאול׳ ושן בהמות׳ מעשה היה והיו הרחלים נושכין וממיתין׳ חמת זוחלי עפר׳ ארס נחשים המהלכים בגחונם על העפר כמים הזוחלים על הארץ זחילה לשון מרוצת המים על העפר וכן כל מרוצת דבר המשפשף על העפר והולך׳ מחוץ תשכל חרב׳ מחוץ לעיר תשכלם חרב גייסות׳ ומחדרים אימה׳ כשבורח ונמלט מן החרב חדרי לבו נוקפים עליו מחמת אימה והוא מת והולך בה׳ ד״א מחדרים אימה׳ בבית תהא אימת דבר כמה שנ׳ כי עלה מות בחלונינו וכן תרגם אונקלוס׳ ד״א מחוץ תשכל חרב על מה שעשו בחוצות שנ׳ ומספר חוצות ירושלם שמתם מזבחות לבושת׳ ומחדרים אימה׳ על מה שעשו בחדרי חדרים שנ׳ אשר זקני ישר׳ עושים איש בחדרי משכיתו׳ אמרתי אפאיהם׳ אמרתי בלבי אפאה אותם ויש לפרש אפאיהם אשיתם פיאה להשליכם מעלי הפקר ודוגמתו מצינו בעזרא ותתן להם ארץ שבעה גוים ותחלקם לפאה להפקר וכן חברו מנחם ויש פותרים אותו כתרגומו יחול רגזי עליהון ולא יתכן שאם כן היה לו לכתוב אאפאיהם אחד לשמוש ואחת ליסוד כמו אאזרך אאמצכם במו פי והא התיבה אינה ראויה בו כלל ואונקלוס תרגם אחר לשון הברייתא השנויה בספרי החולקת תיבה זו לשלש תיבות אמרתי אף אי הם אמרתי באפי אתנם כאלו איכם שיאמרו רואיהם עליהם איה הם׳ לולי כעס אויב אגור׳ אם לא שכעס האויב כנוס עליהם להשחית ואם יוכל להם וישחיתם יתלה הגדולה בו ובאלהיו ולא יתלה הגדולה בי וזהו שנ׳ פן ינכרו צרימו ינכרו הדבר לתלות גבורתי בנכרי שאין הגדולה שלו׳ פן יאמרו ידינו רמה וג׳׳ כי אתו גוי אובד עצות המה׳ ואין בהם תבונה׳ שאין היו חכמים ישכילו זאת׳ איכה ירדוף וג׳׳ יבינו לאחריתם׳ יתנו לב להתבונן לסוף פורענותם של ישר׳׳ איכה ירדוף אחד׳ ממנו אלף מישר׳׳ אם לא כי צורם מכרם וה׳ הסגירם׳ מכרם ומסרם בידינו דליבדל בלעז׳ כי לא כצורינו צורם׳ כל זה היה לאויבים להבין שה׳ הסגירם ולא להם ולאלהיהם הנצחון שהרי עד הנה לא יכלו כלום אלהיהם כנגד צורינו׳ כי לא כסלעינו סלעם כל צור שבמקרא לשון סלע׳ ואויבינו פלילים׳ ועכשיו אויבינו שופטים אותנו שהרי צורינו מכרם להם׳ כי מגפן סדום גפנם מוסב למעלה אמרתי בלבי אפאיהם ואשבית זכרם לפי שמעשיהם כמעשה סדום ועמורה׳ שדמות׳ שדה תבואה כמו ושדמות לא עשה אוכל בשדמות קדרון׳ ענבי רוש׳ עשב מר׳ אשכלות מרורות למו׳ משקה מר ראוי להם לפי מעשיהם כפורענותם וכן תרגם אונקלוס ותושלמת עובדיהון כמררתהון

ואויבינו פלילים׃ כי מגפן סדם גפנם
ומשדמת עמרה ענבמו ענבי רוש
אשכלת מררת למו׃ חמת תנינם יינם
וראש פתנים אכזר׃ הלא הוא כמס עמדי
חתום באוצרתי׃ לי נקם ושלם
לעת תמוט רגלם כי קרוב יום אידם
וחש עתדת למו׃ כי ידין יהוה עמו
ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד
ואפס עצור ועזוב׃ ואמר אי אלהימו
צור חסיו בו׃ אשר חלב זבחימו יאכלו
ישתו יין נסיכם יקומו ויעזרכם
יהי עליכם סתרה׃ ראו עתה כי אני אני הוא
ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה

חמת תנינם יינם. כתרגומו הא כמרת תניניא כס פורענותהון הנה כמרירת ראשים כוס משתה פורענותם. וראש פתנים. כוסם שהוא אכזר לנשוך אויב אכזרי יבא ויפרע מהם. הלא הוא כמוס עמדי. כתרגומו כסבורים הם ששכחתי מעשיהם כולם גנוזים ושמורים לפני. הלוא הוא. פרי גפנם ותבואת שדמותם. כמוס עמדי: לי נקם ושלם. עמי כוון ומזומן פורענות נקם וישלם להם כמעשיהם הנקם ישלם להם גמולם ויש מפרשים ושלם שם דבר כמו ושלום והוא מגזרת והדבר אין בהם כמו והדבור ואימתי אשלם להם. לעת תמוט רגלם. כשתתום זכות אבותם שהן סמוכים עליו. כי קרוב יום אידם. כשארצה להביא עליהם יום אידם קרוב ומזומן לפני להביא על ידי שלוחים הרבה. וחש עתידות למו. ומהר יבואו העתידות להם. וחש כמו ימהר יחישה עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה להיות השירה הזאת לעד כשתבא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתים מראש מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיבואו עליהם ככלות הפורענות ככל אשר אמר למעלה והיה כי יבואו עליך הברכה והקללה וג׳ ושב ה׳ אלהיך את שבותך וג׳. כי ידין ה׳ עמו. כשישפוט אותן בייסורין הללו האמורות עליהם כמו כי בם ידין עמים. כי זה איננו משמש בלשון דהא לתת טעם לדברים שלמעלה אלא לשון תחלת דבור כמו כי תבואו אל הארץ כשיבואו עליהם משפטים הללו ויתנחם הקב״ה על עבדיו לשוב ולרחם עליהם. יתנחם. לשון הפך מחשבה להטיב או להרע. כי יראה כי אזלת יד: כשיראה כי אזלת יד האויב הולכת ומחזקת עליהם ואפס בהם עצור ועזוב. עצור. נושע על ידי עוצר ומושל שיעצור בהם. עזוב. על ידי עזוב. עוצר: הוא המושל העוצר בעם שלא ילכו מפוזרים בצאתם לצבא על האויב בלשון לע״ז אינט״ייט. עצור הוא הנושע במעצור המושל. עזוב: מחוזק כמו ויעזבו את ירושלם עד החומה איך לא עזבה עיר תהלתי. ואמר הקב״ה עליהם אי אלהימו ע״א שעבדו. צור חסיו בו. הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והצנה כלומר שהיו בוטחין בו להגן עליהם מן הרעה. אשר חלב זבחימו. היו אותן אלוהות אוכלים שהיו מקריבים לפניהם ושותים יין נסיכם. יהי עליכם סתרה. אותו הצור יהי לכם מחסה ומסתור. ראו עתה. הבינו מן הפורענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי. אני אני הוא. אני להשפיל ואני להרים. ואין אלהים עמדי. עומד

מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל:
כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעלם:
אם שנותי ברק חרבי ותאחז במשפט ידי
אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם:
אשכיר חצי מדם וחרבי תאכל בשר
מדם חלל ושביה מראש פרעות אויב:
הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום
ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו:

כנגדי למחות. עמדי. דוגמתי וכמוני. ואין מידי מציל. הפושעים בי. כי אשא אל שמים ידי. כי בחרון אפי אשא
ידי אל עצמי בשבועה. ואמרתי חי אנכי. לשון שבועה הוא אני נשבע חי אנכי. אם שנותי ברק חרבי.
אם אשנן את להב חרבי כמו למען היות לה ברק פלנדור. ותאחז במשפט ידי. להניח מדת רחמים
באויבי שהרעו לכם אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה. ד"א ותאחז ידי את מדת המשפט להחזיק
בה ולנקום נקם אשיב נקם וג'. למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא שאמר ותאחז במשפט ידי לא כמדת
בשר ודם מדת הקב"ה מדת בשר ודם זורק חץ ואינו יכול להשיבו והקב"ה זורק חציו ויש בידו להשיבן כאלו
אוחזן בידו שהרי ברק הוא חציו שנ' כאן ברק חרבי ותאחז במשפט ידי. והמשפט הזה לשון פורענות הוא
בלעז יושטי"צא. אשכיר חצי מדם. האויב. וחרבי תאכל. בשרם. מדם חלל ושביה. זאת תהיה להם
מעון דם חללי ישראל ושביה ששבו מהם. מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרעות האויב כי כשהקב"ה
נפרע מן האומות פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם מראשית פרצה שפרצו בישראל. הרנינו גוים עמו.
לאותו הזמן ישבחו האומות את ישראל ראו מה שבחה של אומה זו שדבקו בהקב"ה בכל התלאות שעברו עליהם
ולא עזבוהו יודעים היו בטובו ובשבחו. כי דם עבדיו יקום. שפיכות דמיהם כמשמעו. ונקם ישיב לצריו. על
הגזל ועל החמס כענין שנ' מצרים לשממה תהיה ואדום למדבר שממה מחמס בני יהודה ואומר מחמס אחיך
יעקב וג'. וכפר אדמתו עמו. ויפייס אדמתו ועמו על הצרות שעברו עליהם ושעשה להם האויב. וכפר. לשון
רצוי ופיוס כמו אכפרה פניו אנחמיה לרגזיה. וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו. עמו. כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת
וכן הוא אומר רצית ה' ארצך במה ארצית שבת שבית יעקב. בפנים אחרים היא נדרשת בספרי ונחלקו בה רבי
יהודה ורבי נחמיה רבי יהודה דורש כולה כנגד ישראל ורבי נחמיה דורש כולה כנגד האומות רבי יהודה דורשה כלפי
ישראל אמרתי אפאיהם כמו שפירש עד ולא ה' פעל כל זאת כי גוי אבד עצות המה אבדו תורתי שהיא להם עצה
נכונה ואין בהם תבונה להתבונן איכה ירדוף אחד מהם אלף מהם אם לא כי צורם מכרם כי לא כצורנו
צורם הכל כמו שפירשתי עד תכלית ורבי נחמיה דורשה כלפי האומות כי גוי אבד עצות המה כמו שפירשתי
תחלה עד ואויבינו פלילים. כי מגפן סדום גפנם. שלא ומות עזה ומגשרפות עמורה וג' ולא ישימו לבם לתלות
הגדולה בי. ענבימו ענבי רוש. הוא שאמר לולי כעס אויב אגור על ישראל להרעילם ולהמרירם לפיכך
אשכלות מרורות למו להלעיטו אותם על מה שעשו לבני. חמת תנינים יינם. מוכן להשקותם על מה שעשו
להם. כמוס עמדי. אותו הכוס שנ' כי כוס ביד ה' וג'. ואמר אי אלהימו. והאויב יאמר אי אלהימו של ישראל כמו
שאמר טיטוס הרשע כשגדר את הפרוכת כענין שנ' ותרא אויבתי ותכסה בושה האומרה אלי איו אלהיך. ראו
עתה כי אני אני הוא וג' אז יגלה הקב"ה ישועתו ויאמר ראו עתה כי אני אני הוא מאתי באת עליהם הרעה ומאתי
תבוא עליהם הטובה. ואין מידי מציל. שיציל אתכם מן הרעה אשר אביא עליכם. כי אשא אל שמים ידי. כמו כי
כשאני תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים כתרגומו אפלו חלש למעלה וגבור למטה אימת עליון על התחתון
וכל שכן שגבור למעלה וחלש מלמטה. ידי. מקום שכינתי כמו איש על ידו. והיה בידי להיפרע מכם אבל
אמרתי שחי אנכי לעולם אני ממהר לפרוע לפי שיש לי כחות בדבר אנכי לעולם ובדורות אחרונים אני

נפרע מהם זה יכולת כדי ליפרע מן המתים ומן החיים מלך בשר ודם שהוא הולך למות ממהר נקמתו ליפרע
בחייו כי שמא ימות הוא או אויבו ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו אבל אני חי לעולם ואם ימותו הם ואיני נפרע
בחייהן אפרע במותן אם שנותי ברק חרבי הרבה אם יש שאינם תלוין כשאשנן ברק חרבי ותאחז
במשפט ידי כולי כמו שפירשתי למעלה הושע בן

תרגום האזינו

אציתו שמיא ואמליל ותשמע ארעא מימרי פומי: ינצת אהל
אלסמאואת חתי אתכלם ויסמע אהל אלארץ אקואל פאי: יבסם
כמטרא אלפני יתקבל כטלא מימרי כרוחי מטרא דנשבין על
דתאה וכרסיסי מלקושא דעל עסבא: ויחדר כאלמטר בתי ותהטל
כאלטל מקאלתי כאלטש עלי אלכלא וכאלראד עלי אלעשב: אלי
בשמא דיי אנא מצלי הבו רבותא קדם אלהנא: לאני אדעוכם
באסם אללה פאעטו אלכברוא לרבנא: תקיפא דשלמין עובדוהי ארי
כל אורחתיה דינא אלהא מהימנא דמן קדמוהי עולא לא נפיק מן
קדם דזכי וקשיט הוא: אלכאלק אלצחיח פעלה אד כל טרקה באלחכם
אלטאיק דו אלאמאנה לא גור ענדה הו אלעדל אלמסתקים: חבילו להון
לא ליה בניא דפלחו לטעותא דרא דאשני עובדוהי ואשתניו: אפסד
אמאמה לא כאולאדה לא כן אלמעייבין אגיל אלעסר אלמנפתל: הא
קדם יי אתון גמלין דא עמא דקבילו אוריתא ולא חכימו הלא הוא
אבוך את דיליה הוא עבדך ואתקנך: אללה תכאפון בהדה יא אפעל
יא שעב גאהל גיר חכים אליס הו מנשיך קאניך הו צנעך ואתקנך:
אדכרו יומין דמן עלמא אסתכלו בשני דר ודר שאל אבוך ויחוי לך
סבך ויימרון לך: אדכר איאם אלדהר ותפהם סני גיל וגיל אסאל
אבאך יכברך ואשיאכך יקולון לך: באחסנא עלאה עממיא
בפרשותיה בני אנשא קיים תחומי עממיא למנין בני ישראל:
אן אעטי מן חית אנחל אלאמם ופרק בני אדם אוקף מן תכום אלאמם
באחצא בני אסראיל: ארי חולקא דיי עמיה יעקב עדב אחסנתיה:

לאן

לאן צפוה' אלה שעבה וזו יעקוב מפצלה וכאצתה: סופיק צרכיהון
בארעמדברא בית צהונא אתר דלית מיא אשרינון סחור סחור
לשכינתיה אליפנון פתגמי אוריתיה כטרינון כבבת עינהון: כפאה
פיארץ אבר ופי תיה פלאת' אסמאוא אחאט בה ופהמה וחפצה
כגנין עינאה: כנשרא דמחיש לקניה על בנוהי מתחפף פליס
גדפוהי מקבילהון מכטילהון על תקוף אברוהי: וכאלנסר אדי יתיד
וכרה ועלא גוא זלה ידפרף יבסט גנאחיה פיאכרהם ויחמלהם
עלא רישה: יי בלחודיהון עתיר לאשריותהון בעלמא דהוא עתיד
לאתחדתא ולא יתקיים קדמוהי פלחן טעון: כדאך אלה פרדא
סיירהם וליס מעה מעבודאת אכר: אשרינון על תקפי ארעא
אוכילנון בזת סנאיהון יהב להון בזת שליטי קרוין ונכסי יתבי
כרכין תקיפין: וארכבה עלי קמאקם אארץ חתא אכל מן כמון
ט, אראץ וכאנה אי ארצעה אלבן מן אצכר זו עסל מן אצואן
י צליד: יהב להון בזת מלכיהון ושליטיהון עם עותר רברביהון
ותקיפיהון עמא דארעהון אחסנתהון עם בזת חיליהון ומשריתהון
ודם גבריהון יתאשד כמיא: וסמן אבקר ולבן אגנם מע שחום
אכראף זכבאש כמ אבתניה ועתודמע לב דרמך אחנטה וכאן
דם אענב ישרבה כמרא: ועתר ישראל ובעטא צלח תקוף קנא
ככסין שבק פלחן אלהא דעבדיה ארגיזו קדם תקיפא מרקיה: ולמא
סמן אמוצוף כדאך בטר אר קיל לה קד סמנת וגלצת וגסות פורד
אלה אדי צנעה ואמתהן מעתמד גותה: אקנאו קדמוהי בפלחן טעון
בתועיבתא ארגיזו קדמוהי: ואכדו יכאידונה באגנביין ובמכאלה
יגצבונה: דבחו לשידין דלית בהון צרוך דחלן דלא ידעונין חדתן
דמקריב אתעבידא דלא אתעסקו בהון אבהתכון: וירבחו לשיאטין

ולית בלבה והי מעבוואת לם תערפוני וגדר גאת מן קריב ולם
יעב בהא כיאר אבאיכם: דחלת תקיפא דיבהאך את נשיתא שבקתא
פלחן אלהא דעבדך: פאקול לה אבלק אמכשיך תנסא אטאיך
אמכתדיך: וגלי קדם יי ותקיף לרגזיה מדאתגיזו קדמוהי בנין ובנן:
פלמא ראי דלך ממא אגצבה מנהם אבנין ואבנאת: ואמר אסליק
שכינתי מנהון וגלי קדמי מא יהי בסופהון ארי דרא דאשני אנון
בניא דלית בהון הימנו: פקאל אחגב רחמתי ענהם אוריהם מא
עאקבתהם לאנהם גיל מתקלב בנין לא אמאנה פיהם: אנון
אקנאו קדמי בלא דחלא ארגיזו קדמי בטעותהון ואנא אקניכון
בלא עם בעמא טפשא ארגיזכון: וכמא אנהם אגארוני בגיר
אלהא אגצבוני בגרואתהם כדאך אנא אגירהם בלא שעב ובקביל
גאהל אגצבהם: ארי קדום תקיף כאישא נפק מן קדמי ברגז
שיצי עד שאול ארעיתא אסיף ארעא ועללתה שיצי עד סיפי
טוריא: לאן נאר תנקדח מן גצבי פתתוקד אלי אספל אלתראו תאכל
אלארץ ונבאתהא ותחרק אסאס אלגבל: אסיף עליהון בישן
מכתשיא שיצי בהון: כדאך אזידהם שרורא וסהאמי אפלקהא
פיהם: נפיחי כפן ואכילי עוף וכתישי לוחין בישין ושן חית ברא
אגרי בהון עם חמת תניניא דזחלין בעפרא: סגאר אלגוע וחמא
אלהג ותתף מר ואסנאן אלבהאים אטלקהא פיהם מע חמייה זואחף
אלתראב: מברא תתכל חרבא ומתוניא חרגת מותא אף עולימיהון
אף עולימתהון יתקיהון עם סביהון: וסיף מתכל מן כארג והיבה
מן אלכדור חתא אלשאב ואלעאתק ואלרציע מע דוי אלשיבה כאפה:
אמרית יחול רגזי עליהון ואשיצינון אבטיל מבני אנשא דכרנהון:
ולקד קלת אתקצאהם באסתחקאק ואעטל מן בין אלנאס דכרהם:

אלולא פון רוגזיה דסנאה כניש דלמא יתרב בעיל דבבא דלמא
יימרון ידנא תקיפת לנא ולא מן קדם יי הות כל דא: לולא אנא אחדר
להם כיד אעדו ללא ינכר אעדאיהם כילא יקולון ידנא קד עלת
וליס אללה פעל בהם כל הדה אלאמור: ארי עם מאבדי עיצא אימן
ולית בהון סכלתנו: לאנה קביל מצייע אלחכמה וליס פיהם פהם:
אלו חכימן אסתכלו בדא סכלו מא יהי בסופהון: ולו תחכמון
לעקלו כלה יפהמון כהא עאקבתהם: איכדין ירדוף חד לאלפא
ותרין יעלקון לרבותא אלהין תקיפהון מסרינך ויי אשלימנון: והי
אן יקולון כיף יכלב אואחד אלפא ואתנין יהרבאן רבוה. לולא אן
מעתמדהם אסלמהם ואללה אמכן מנהם: ארי לא כתקפנא תקפהון
ובעלי דבבנא הוו דיינא: אנה ליס מעתמדנא מעתמדהם ולא
אעדאנא יפקהון: ארי כפורענות עמא דסדום פורענותהון ולקותהון
כעם עמורה מחתהון בישין כרישי חוין ותושלמת עובדיהון כמררתהון:
אנהם יעאקבון כאן מן גפן סדום גפנהם ומן דואלי עמורה. כדאך
ענבהם ענב אלסם ועאקידהם מרה להם: הא אכמרת תניניא כס
פורענותהון וכריש פתני חוין אכזראין: וכחמייה אתנאנין כמלהם
וסם ארקש מנהא אלצאריה: הלא כל עובדיהון גלן קדמי גניזין
ליום דינא באוצרי: אא אן גמיע דאך מכנוז ענדי מכתום פי כזאיני:
קדמי פורענותא ואנא אשלים לעדן דיגלון מארעהון ארי קריב
יום תברהון ומבע דעתיד להון: ולי אלאנתקאם ואלתופיה פי וקת
תזול אקדאמהם אנה מא אקלב יום תעסהם ואסרע אלמעדאת
להם: ארי ידין יי דינא דעמיה ופורענות עבדוהי צדיקיא יתפרע
ארי גלי קדמוהי דבעידן דתיתקף עליהון מחת סנאה יהון מטלטלין
ושביקין: אד יחכם אללה לשעבה וען עבידה יצפח אד יראן

אלמקדרה קד דהבת מנהם וכלא אלמחבוס ואלמתרוך גמיעא מן נצרתהם:
ויימר אן דחלתהון תקיפא דהוו לחיצין ביה: וקאל אלעדו אין אלאההם
אלמעתמד אלדי אסתכנו אליה: דתרב נכסתהון הוו אכלין. שתן חמר
נסכיהון. יקומון כען ויסעדונכון יהון עליכון למגין: אלדי כאנו יאכלון
שחום דבאיחהם וישרבון כמר מזאגהם יקומון אלאן פיעאונוכם
ויכונו עליכם גנה: חזו כען דאנא אנא הוא ולית אלה בר מני.
אנא ממית ומחי מחינא ואף מסינא ולית דמן ידי משיזיב אנט׳רו
אלאן אני הו וחדי ולא אלאה מעי אנא אמית ואחיי כמא טלעת מא
אוהנת ולם אזל אשפי וליס מן ידי מכלץ: ארי אתקינית בשמיא
בית שכינתי ואמרית קיים אנא לעלמין: ואנא אקסם בלסמא
ואקול ובקאי ללדאים: אם על חד תלין כחיזו ברקא מסוף שמיא
ועד סוף שמיא תתגלי חרבי ותתקף בדינא ידי אתיב פורענותא
לסנאי ולבעלי דבבי אשלים: לאסנן בריק סיפי ותמסך אלחכם
ידי ואדר אלאנתקאם עלא אעדאי ואלמכאפאה עלא שאניי: אדוי
גרי מדמא וחרבי תקטיל בעממיא מדם קטילין ושבין
לאעדאה כתלין מריש סנאה ובעיל דבבא: פכאני אסכר
סהאמי מן דמאהם וסיפי יאכל לחומהם פירוא מן דם אלצריע
ואלסבי מן רוס פראענה אלאעדא: שבחו עממיא עמיה ארי
פורענות עבדוהי צדיקיא יתפרע ופורענותא יתיב לסנאוהי
ויכפר על ארעיה ועל עמיה: אמדחו יא איה אלאמם שעבה
לאנה ינתקם דמא עבאדה פילרד תלך אלנקמה עלי אעדאה.
ויגפר לבלאדה ועבאדה:

ויבא משה וידבר את כל דברי מד
השירה הזאת באזני העם הוא

ואתא משה ומליל ית כל פתגמי
תשבחתא הדא קדם עמא הוא

והושע בן נון׃ ויכל משה לדבר
את כל הדברים האלה אל כל
ישראל׃ ויאמר אלהם שימו
לבבכם לכל הדברים אשר
אנכי מעיד בכם היום אשר
תצום את בניכם לשמר לעשות
את כל דברי התורה הזאת׃ כי
לא דבר רק הוא מכם כי הוא
חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים
על האדמה אשר אתם עברים
את הירדן שמה לרשתה׃

והושע בר נון׃ וכאן מוסי למא
כלם אלקום בהדה אלתסביחה הו
והושע בר נון׃ ושיצי משה
למללא ית כל פתגמיא האלין
עם כל ישראל׃ פלמא פרג מן
מכאטבתהם בהדי אלכלאם׃ ואמר
להון שוו לבכון לכל פתגמיא
דאנא מסהיד בכון יומא דין
דתפקדונון ית בניכון למטר
למעבד ית כל פתגמי אוריתא
הדא׃ קאל להם רדו באלכם אלי
אלי גמיע אלכלאם אלדי אנא אשהדכם
בה אליום לתאמרו בה בניכם פיחפצו ויעמלו גמיע אמור הדה
אלתורייה׃ ארי לא פתגם ריקן הוא מנכון ארי הוא חייכון ובפתגמא
הדין תורכון יומין על ארעא דאתון עברין ית ירדנא לתמן
למירתה׃ אנה ליס בכלאם פארג ענכם אד הו חיאתכם ובה
תטול מדתכם פי אלבלד אלדי אנתם גאיזין אליה לתחוזוה׃

הוא והושע בן נון׳׳ שבת שלדיוזגי היתה ניטלה רשות מזה וניתנה לזה העמיד לו משה מתורגמן
ליהושע שהיה דורש בחיין כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להרים ראש ולמה
קוראו כאן הושע לומר שלא זחה דעתו עליו שנתנה לו גדולה השפיל עצמו כאשר מתחלתו׳׳
שימו לבבכם׳׳ צריך אדם שיהיו עיניו ולבו ואזניו מכוונים לדברי תורה וכן הוא אומר בן
אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך והרי דברים קל וחומר ומה תבנית הבית שהוא
נראה לעינים ונמדד בקנה צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונין להבין דברי תורה
שהן כהררין תלויין בשערה על אחת כמה וכמה׳׳ כי לא דבר רק הוא מכם׳׳ לא לחנם
אתם יגעין בה כי הרבה שכר תלוי בה כי היא חייכם׳׳ דבר אחר אין לך ריקן בתורה
שאם תדרשנו שאין בו מתן שכר תדע לך שכן אמרו ואחות לוטן תמנע ותמנע היתה
פילגש וג׳׳ לפי שאמרה אינני כדאי להיות לו לאשה הלואי ואהיה פלגשו וכל כך למה
להודיע שבחו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים מתאוים לידבק בזרעו׳׳ וידבר ה׳ אל
משה בעצם היום הזה׳׳ בשלושה מקומות נאמר בעצם היום הזה נאמר בנח בעצם

פ פ פ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בְּעֶצֶם
הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: עֲלֵה אֶל הַר
הָעֲבָרִים הַזֶּה הַר נְבוֹ אֲשֶׁר
בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל פְּנֵי
יְרֵחוֹ וּרְאֵה אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר
אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לַאֲחֻזָּה:
וּמֻת בָּהָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה
וְהֵאָסֵף אֶל עַמֶּיךָ כַּאֲשֶׁר מֵת
אַהֲרֹן אָחִיךָ בְּהֹר הָהָר וַיֵּאָסֶף
אֶל עַמָּיו: עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי

ומליל יי עם משה בכרן יומא
הדין למימר: תם כלם אללה
מוסי פי ואת דׄלך אליום תכלימא:
סק לטורא דעבראי הדין לטורא
דנבו דבארעא דמואב דעל
אפי ירחו וחזי ית ארעא דכנען
דאנא יהיב לבני ישרׄ לאחסנא:
אצעד אלי גבל אלעבריין הדא
גבל נבו אלדׄי פי בלד מואב אלדׄי
בחצרת יריחא ואנצׄר בלד
כנעאן אלדׄי אנא מעטיה לבני
אסראיל חוזא: ומות בטורא
דאת סליק לתמן ואתכניש לעמך כמא דמית אהרן אחוך בהור
טורא ואתכניש לעמיה: ומת פי אלגבל אלדׄי אנת צאעד אליה
ואנצׄם אלי קומך כמא מאת הרון אכׄוך פי גבל הר ואנצׄם אלי קו
על דסריבתון במימרי בגו בני ישרׄ במי מצות רקם מדברא
דצין על דלא קדישתון יתי בגו בני ישראל: עלי מא כפרתמא

הזה בא כח במראית אורו שלום לפי שהיו בני דורו אומרים בכך וכך אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו ליכנס בתיבה ולא עוד אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומבקעין את התיבה אמ׳ הקב״ה הריני מכניסו בחצי היום וכל מי שיש בידו כח למחות יבא וימחה: במצרים נאמר בעצם היום הזה הוציא ה׳ לפי שהיו מצרים אומרים בכך וכך אם אנו מרגישין בהם אין אנו מניחין אותם לצאת ולא עוד אלא אנו נוטלים סייפות וכלי זיין והורגין בהם אמר הקב״ה הריני מוציאן בחצי היום וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה אף כאן במיתתו של משה נאמ׳ בעצם היום הזה לפי שהיו ישרא׳ אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיז לנו את השלו והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את התורה אין אנו מניחין אותו אמר הקב״ה הריני מכניסו בחצי היום וכו׳ כאשר מת אהרן אחיך באותה מיתה שראיתה וחמדת אותה שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר וכן שני וכן שלישי וראה בכבודו אמר לו משה אהרן אחי עלה למטה ועלה פשוט ידך ופשט פשוט רגליך ופשט עצום עיניך ועצם קמוץ פיך וקמץ והלך לו אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו על אשר מעלתם בי גרמתם למעול בי על אשר לא

בתוך בני ישראל במי מריבת קדש מדבר צן על אשר לא קדשתם אתי: כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא אל הארץ אשר אני נתן לבני ישראל:

נב פסו' כימ' כלב

וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים את בני ישראל לפני מותו: ויאמר יהוה מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אשדת למו: אף חבב

לאמה כיפי וסט אלאסראיל פי כצומה רקים ברייה צין ולם תקדסאני פימא בינהם: ארי מקביל תחזי ית ארעא ולתמן לא תיעול לארעא דאנא יהיב לבני ישראל: לדאך תנטר אלארץ אלדי אעטיתהא לבני אסראיל מן אלמקאבלה ולא תדכל אליהא: פ פ פ

ודא ברכתא דבריך משה נביא דיי' ית בני ישראל קדם מותיה: והדה אלברכאת אלדי בארך בהא מוסי רסול אללה בני אסראיל קבל מותה: ואמר יי' מסיני אתגלי וזיהור יקריה מסעיר אתחזי לנא אתגלי בגבורתיה על טורא דפארן ועמיה רבות קדישין כתב ימיניה מגו אישתא אוריתא יהב לנא: קאל אללה אלדי תגלא לנא מן טור סיני ואשרק בנורה מן גבל סעיר ולוח בה מן גבל פרן ואתא רבואת אלקדס בשריעה נור מן ימינה להם: אף חביבנון

קדשתם אותי: גרמתם לי שלא אתקדש אמרתי לכם ודברתם אל הסלע והם הכוהו והוצרכו להכותו פעמים ואו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה היה מתקדש שם שמים שהיו ישראל אומרים ומהו הסלע שאינו לשכר ולא לפורענות אם זכה אין לו מתן שכר ואם חטא אינו לוקה כך מקיים מצות בוראו אנו לא כל שכן: כי מנגד: מרחוק תראה וג' כי אם לא תראינה עכשיו לא תראנה עוד בחייך: ושמה לא תבוא: וידעתי כי חביבה היא לך על כן אני אומר לך עלה וראה:

וזאת הברכה: לפני מותו: סמוך למיתתו שאם לא עכשיו אימתי: ויאמר ה' מסיני בא: פתח תחלה בשבחו של מקום ואחר כך פתח בצרכיהם ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל וכל זה דרך ריצוי הוא כלומר כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה: מסיני בא: יצא לקראתם כשבאו להתיצב בתחתית ההר כחתן היוצא להקביל פני כלה שנאמר לקראת האלהים למדנו שיצא כנגדם: וזרח משעיר למו: שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו: הופיע להם מהר פארן: שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלוה ולא רצו: ואתה: לישראל: מרבבות קדש: ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש ולא כולם ולא רובם ולא כדרך בשר ודם שמראה כבוד עשרו ותפארתו ביום חופתו: אש דת: שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה

עמים כל קדשיו בידך והם תכו
לרגלך ישא מדברתיך: תורה
צוה לנו משה מורשה קהלת
יעקב: ויהי בישרון מלך בהתאסף
ראשי עם יחד שבטי ישראל:
יחי ראובן ואל ימת ויהי מתיו
מספר: וזאת
ליהודה ויאמר שמע יהוה קול
יהודה ואל עמו תביאנו ידיו רב
לו ועזר מצריו תהיה:

לשבטיא כל קדישוהי בית ישראל
בגבורא אפיק ממצרים ואנון
מדברין תחות ענניך נטלין על
מימרך: ואחתבא איצא שעבא
פגמיע לואצהם פיטא עתך
והם יקפון אתארך ויתנאקלון
כלמאתך: אוריתא יהב לנא
משה מסרה ירותא לכנשת
יעקב: אלהם שרי אמר לפא
מוסי באתוריה וגעלה וראתה לגוקה
יעקוב: והוה בישראל מלכא

באתכנשות רישי עמא כחדא שבטיא דישראל: ויכון מלכא פי אמונה
חין אגתמאע ליה רוסאה וקאיר אסבאטה: ייחי ראובן בחיי עלמא
ומותא תנינא לא ימות: ויקבלון בנוהי אחסנתהון במנינהון: אסתראן יחיא
ראובן ולא ימות ולא יכון רהט[illegible] דואחצא: ודא ליהודה ואמר:
קביל יי צלותיה דיהודה במפקיה לקרבא ולעמיה תתיבניה בשלם ידוהי
יעבדון ליה פורענותא מסנאוהי וסעיד מבעילדבבא הוי ליה: והדי מא קאל
ליהודה אלהם אסמע צות יהודה ודדה אלי קומה מן גזוה ואגעל יראה מנתצפאן
וכן לה עונה עלא חעדאיה״ ולוי

על גבי אש לבנה נתן להם בלוחות כתב יד ימינו: ד״א אש דת כתרגומו שנתנה להם מתוך האש: אף חובב עמים״
גם חבה יתירה חבב את השבטים כל אחד ואחד קרוי עם שהרי בנימין לבדו היה עתיד להולד כשאמ׳ הקב״ה
ליעקב גוי וקהל גוים יהיה ממך״ כל קדושיו בידך: נפשות הצדיקים גנוזות אתו כענין שנ׳ והיתה נפש אדוני צרורה
בצרור החיים את ה׳ אלהיך״ והם תכו לרגליך״ והם ראויים לכך שהרי תוכו עצמן לתוך תחתית ההר לרגליך בסיני. תוכו
לשון פעלו והותוו כלתוך מהלכותיך״ ישא מדברותיך״ נשאו עליהם עול תורתך״ מדברותיך ה׳ מ״ם בו קרוב ליסוד
וישמע את הקול מדבר אליו וזה שמעתי קול מדבר אלי כמו מתדבר אלי אף זה מדברותיך מה שהיית מדבר להשמיעני
לאמר להם טישפור פלי דו״ש בלעז״ ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דבריך והמ״ם בו שימוש משמשת
לשון מן״ ד״א אף חבב עמים״ אף בשעת חיבתן של אומות העולם שהראיתה לאומות פנים שוחקות ומסרת את
ישראל בידם״ כל קדושיו בידך״ כל צדיקיהם דבקו בך ולא משו מאחריך ואתה שומרם״ והם תוכו לרגליך״ והם
מתמצעים ומתכנסים לתחת צלך״ ישא מדברותיך״ מקבלין גזירותיך ודתותיך בשמחה ואלה דבריהם תורה
אשר צוה לנו משה מורשה היא לקהלת יעקב אחזנוה ולא נעזבנה״ ויהי״ הקב״ה בישרון מלך״ תמיד עול מ׳
מלכותו עליהם בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם״ ראשי״ כמו כי תשא את ראש ראויין אין שאעבירכם״ דבר

וללוי אמר תמיך ואוריך
לאיש חסידך אשר נסיתו במסה
תריבהו על מי מריבה: האמר
לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת
אחיו לא הכיר ואת בנו לא ידע בנו
כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו:
יורו משפטיך ליעקב ותורתך
לישראל ישימו קטורה באפך
וכליל על מזבחך: ברך יהוה

וללוי אמר תומיא ואוריא
אלבישתא לגברא דאשתכח
חסיד קדמך דנסיתהי בנסיתא
והוה שלים בחנתהי על מי
מצותא ואשתכח מהימן: וקאל
ללוי אלהם אדיאנך וצחאיחך
ואנוארך לאלרגל אלדי הו באלך
וקד אמתחנתה פי דאת אלמחנה
וכאצמתאה פי דאת אלכצומה:
דעל אבוהי ועל אמיה לא רחים
כד חבו מן דינא ואפי אחוהי ובנוהי לא נסיב ארי נטרו מטרת מימרך
וקימך לא אשניאו: פוגדתאה אלקאיל ען אביה ואמה כאנה לם יראהמא
ולם יתבת אכותה ולם יעתרף בבנה ממא חרסו מקאלתך והם יחפצון
עהדך: כשרין אלין דילפון דינך ליעקב ואוריתך לישראל ישוון קטורת
בסמין קדמך וגמיר לרעוא על מדבחך: והם יפתון פי אחכאמך לאל יעקוב
ופי תוראתך לאל אסראיל ויצירון אלבכור בין ידיך ואלכמאל עלי מדבחך: ברך ייי

יהי ראובן מחלוקת ביניהם ולא כאמיה מחלוקת ביניהם
אחד כהתאסף בהתאסף יחד באגודה אחת ושלום ביניהם הוא מלכם ולא כאמיה מחלוקת ביניהם יחי ראובן
בעולם הזה ואל ימות לעולם הבא שלא יזכר לו מעשה בלהה: ויהי מתיו מספר נמנין במנין שאר אחיו וגמא
היא זו כענין שנ' וישכב את בלהה ויהיו בני יעקב שנים עשר שלא יצא מן המנין וזאת ליהודה סמך יהודה לראובן
מפני ששניהם הודו על קלקולם שבס עשר שלא יצא מן המנין וזאת ליהודה שבידם שנ' אשר חכמים יגידו
להם לבדם וג' ולא עבר זר בתוכם ועוד פירשו רבותינו שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמות
יהודה מתגלגלים בארון מפני נדוי שקבל עליו שנ' וחטאתי לאבי כל הימים אמ' משה מי גרם לראובן שיודה
יהודה וכו' שמע י"י קול יהודה תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים ויהושפט מפני העמונים וחזקיה מפני
סנחריב ואל עמו תביאנו לשלום מפני המלחמה ידיו רב לו יריבו ריבו ינקמו נקמתו ועזר מצריו תהיה
על יהושפט נתפלל על מלחמת ראמות גלעד ויזעק יהושפט וי"י עזרו ד"א שמע י"י קול יהודה כאן רמז ברכה
לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה ואף כשחלקו ארץ כנען ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה שנ' מחבל
בני יהודה נחלת בני שמעון ולמה לא ייחד לו ברכה בפני עצמו שהיה בלבו עליו על מעשה שטים כך כתוב
במסה שלא נתלוננו עם שאר המתלוננים תריבהו וג' כתרגומו ד"א תריבהו על מי מריבה נסתקפת לו לבא
בעלילה אם משה אמר שמעו נא המורים אהרן ומרים מה עשו האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו כשחטאו
בעגל ואמרתי מי לה' אלי נאספו אליו כל בני לוי וצויתים להרוג את אבי אמו והוא מישראל או את אחיו מאמו
או בן בתו וכן עשו ואי אפשר לפרש אביו ממש ואחיו מאביו וכן בנו ממש שהרי לויים הם ומשבט לוי לא
חטא אחד מהם שנ' כל בני לוי כי שמרו אמרתך לא יהיה לך אלהים אחרים ובריתך ינצורו ברית מילה

חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן יקומון:

לבנימן אמר

ידיד יהוה ישכן לבטח עליו חפף עליו כל היום ובין כתפיו שכן:

וליוסף אמר

מברכת יהוה ארצו ממגד שמים מטל ומתהום רבצת תחת: וממגד תבואת שמש וממגד

נכסוהי דלוי וקרבן ידוהי תקביל ברעוא תבר חרצא דסנאוהי ודבעלי דבבוהי דלא יקומון: אלהם בארך פי גנדה וארץ׳ מא תצנעה ידאה ואוהן אחקא מקאומיה ושאניה מן אן יקומון:

לבנימין אמר רחימא דיי ישרי לרחצן עלוהי יהי מגין עלוהי כל יומא ובארעיה תשרי שכינתא: וקל לבנימין א׳ הו ודיד אללה פיסכן ואתקא בה והו יטוף בה טול אלזמאן ובין צ׳האריה יסכן:

וליוסף אמר מברכא מן קדם יי ארעיה עבדא מגדנין מטלא דשמיא מלעילא וממבועי עינות תהומין דנגדין ממעמקי ארעא מלרע: וקל ליוסף אלהם פבארך פי בלדה מן מואד סמאואתך וטלהא ומן אלגמר אלג׳איצה ספלא: עבדא מגדנין ועללן מיבול שמשא ועבדא מגדנין מריש ירח בירח: ומן מלאד אלגלאת אלשמסיה ומלאד

שאותם שנולדו במדבר כל ישראל לא מלו את בניהם והם היו מולין ומלין את בניהם: יורו משפטיך ליעקב: ראויין אלו לכך: וכליל: עולה: מחץ מתנים קמיו: מחץ קמיו מכת מתנים כענין שנ׳ ומתניהם תמיד המעד ועל המעוררין על הכהונה אמר כן: ד״א ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היונים ונתפלל עליהם לפי שהיו מועטים יב׳ בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות לכך נאמר ברך ה׳ חילו ופועל ידיו תרצה: ומשנאיו מן יקומון: מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה: לבנימין אמר: לפי שברכת לוי בעבודת הקרבנות ושלבנימין בבנין בית המקדש בחלקו סמכן זה לזה וסמך יוסף אחריו שאף הוא משכן שילו היה בנוי בחלקו שנ׳ וימאס באהל יוסף וג׳ ולפי שבית עולמים חביב משילה לכך הקדים בנימין ליוסף: חופף עליו: מכסה אותו ומגין עליו: כל היום: לעולם ומשנבחרה ירושלם לא שרתה שכינה במקום אחר: ובין כתפיו שכן: בגובה ארצו היה בית המקדש בנוי אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטם ושם היה דעתו שלדוד לבנותו כדאיתא בשחיטת קדשים אמרי נחתי ביה פורתא משום דכתיב ובין כתיפיו שכן אין לך נאה בשור יותר מכתיפיו: מבורכת ה׳ ארצו: שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מליאה כל טוב כארצו שליוסף: ממגד: לשון עדנים ומתק: ומתהום: שהתהום עולה ומלחלח אותה מלמטה אתה מוצא בכל השבטים ברכתו שלמשה מעין ברכתו שליעקב דבר אחד: וממגד תבואות שמש: שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפירות: גרש ירחים: יש פירות שהלבנה מבשלתן ואלו הן קשואין ודלועין: גרש ירחים: שהארץ מגרשת ומוציאה מחדש לחדש: ומראש הררי קדם: ומבורכת מראשית בשול הפירות שהרי

גרש ירחים: ומראש הררי
קדם וממגד גבעות עולם:
וממגד ארץ ומלאה ורצון
שכני סנה תבואתה לראש יוסף
ולקדקד נזיר אחיו: בכור שורו
הדר לו וקרני ראם קרניו בהם
עמים ינגח יחדו אפסי ארץ והם
רבבות אפרים והם אלפי מנשה:
ולזבולן אמר ד
שמח זבולן בצאתך ויששכר

אלחבוב אלקמריה: ומריש טוריא
בכיריא ומטוב רמן דלא פסקן:
ומן אצול אלגבאל אלאוליה ומן פרוע
אליפאע אלדהריה: ומטוב ארעא
ומלאה דעליה דשכינתיה בשמיא
ועל משה אתגלי באסנא ייתין
כל אלין לרישא דיוסף גברא
פרישא דאחוהי: ומן נעמה אל
ארץ באסרהא ורצא סאכן
אלסמא יחל גמיע דלך בראס יוסף
בהאמה נאסך אכותה: רבא

דבנוהי זיוא ליה וגבורן אתעבידא ליה מן קדם דתקפא ורבותא דיליה
בגבורתיה עממיא יקטיל כחדא עד סיפי ארעא ואנון רבותא דבית
אפרים ואנון אלפיא דבית מנשה: וליכון לבהא למתל בכר אלתור
פתציר קרונה כקרון אלכרכדאן חתא ינטח בהא אלאמם אלי אקטאר
אלארץ ושרחהא אנהא רבואת אפרים ואלוף מנשה:
ולזבולן אמר חדי זבולן במפקך לאגחא קרבא על בעלי דבבך:

מקדימין לבכר בישול פירותיהן: ד"א מגיד שקדמה בריאתן לשאר הרים: גבעות עולם: גבעות העושות
פירות עולם ואינן פוסקות מעוצר הגשמים: ורצון שוכני סנה: כמו שוכן סנה: ותהא ארצו מבורכת רצונו
ונחת רוחו שלהקב"ה הנגלה עלי תחלה בסנה: רצון נחת ופיוס וכל רצון שבמקרא: תבואתה: ברכה זו
לראש יוסף: נזיר אחיו: שהופרש מאחיו במכירתו: בכור שו' [illegible] בכור שהוא לשון גדולה ומלכות שנ'
אף אני בכור אתנהו וכן בני בכורי ישרא': בכור: מלך היוצא ממנו והוא יהושע: שור: שכחו קשה כשור
לכבוש כמה מלכים: הדר: נתון לו שנ' ונתת מהודך עליו: וקרני ראם קרניו: שור כחו קשה ואין קרניו
נאות אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה נתן ליהושע כחו של שור ויופי קרני ראם: אפסי ארץ: שלשים
ואחד מלכים אפשר שכולם מארץ ישרא' אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחוזה
בארץ ישרא' שחשובה לכולם היא שנ' נחלת צבי צבאות גוים: והם רבבות אפרים: אותם המנוגחים
הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים: והם אלפי מנשה: הם האלפים שהרג גדעון במדין שנ' וזבח
וצלמונע בקרקר וג': ולזבולן אמר: אלו חמשה שבטים שברך באחרונה זבולן גד דן ונפתלי ואשר כפל
שמותיהם לחזקם ולהגבירם לפי שהיו חלשים שבכל השבטים הם הם שהוליך יוסף לפני פרעה
שנ' ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן
בצאתך ויששכר באהליך: זבולן ויששכר עשו שותפות זבולן יושב לחוף ימים ויוצא לפרקמטיא

באהליך. עמים הר יקראו שם
יזבחו זבחי צדק כי שפע ימים
יינקו ושפני טמוני חול.
ולגד אמר ברוך מרחיב
גד כלביא שכן וטרף זרוע אף
קדקד. וירא ראשית לו כי שם
חלקת מחקק ספון ויתא ראשי
עם צדקת יהוה עשה ומשפטיו
עם ישראל. ולדן אמר

ויששכר במהכך למעבד
זמני מועדיא בירושלם. וקא'
לזבולון אפלח יא אל זבולון פי
אספארך ואנת יא יששכר פי
מנאזלך. שבטיא דישר' לטור
בית מקדשא יתכנשון תמן
יכסון נכסת קדשין לרעוא
ארי נכסי עממיא ייכלון וסימן
דמטמרן בחלא יתגלין להון.
פאן אלאמה אלי גבלכמא תחצל

תחצל ותדבח פיה דבאיח עאדלה פאנהם גדק אלבחאר ירצעון ודפאין
אלרמל יכנזוהא. ולגד אמר בריך דאפתי לגד כליתא שרי וקטיל
שלטונין עם מלכין. וקאל לגד תבארך אלמוסע לה פי בלדה והו כאלבן
יסכנהא אלדי ידק אלדראע מע אלהאמה. ויתקבל בקדמיתא דיליה ארי
תמן באחסנתיה משה ספרא רבא דישר' קביר הוא נפק ועל בריש עמא
זכון קדם יי' עבד ודינוהי עם ישר'. ואנהראי' פי אוול בלדה אן גוקה אלראסמין
הנאך מכנוזה פאתא רוסא אלקום פתלמדהם וצנע בעדל אללה ואחכאמה

בספינות ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר והם יושבים ועוסקים בתורה לפיכך הקדים זבולון ליששכר
שתורתו של יששכר על ידי זבולון היתה. שמח זבולון בצאתך הללו בצאתך לסחורה. ויששכר הצלח
בישיבת אוהליך לתורה לישב ולעבר שנים ולקבוע חדשים כמו שנ' ומבני יששכר יודעי בינה לעתים
ראשיהם מאתים ראשי סנהדרין היו עוסקין בכך ועל פי קביעות עתיהם ועבוריהם. עמים של שבטי ישר'
הר יקראו להר המוריה יאספו כל אסיפה על ידי קריאה היא ושם יזבחו ברגלים זבחי צדק. כי שפע ימים
יינקו. יששכר וזבולון ויהא להם פנאי לעסוק בתורה. ושפוני טמוני חול. כסויי טמוני חול טרית וחלזון וזכוכית
לבנה היוצאים מן הים ומן החול ובחלקן של יששכר וזבולון היה כמו שאמר במסכת מגלה זבולון עם חרף
נפשו למות משום דנפתלי על מרומי שדה היה מתרעם זבולון על חלקו לאחי נתת שדות וכרמים וכו'
ושפוני לשון כסוי כמו שנ' ויספון את הבית וספון בארז ותרגומו ומטלל בכיסוי ארזא. ד"א עמים הר יקראו
על ידי פרקמטיא של זבולון תגרי אומות העולם באים אל ארצו והוא עומד על הספר והם אומרים הואיל ונצטערנו
עד כאן נלך עד ירושלם ונראה מה יראתה של אומה זו ומה מעשיה והם רואין כל ישראל עובדים לאלוה אחד
ואוכלים מאכל אחד לפי שהכותים אלוהו של זה לא כאלוהו של זה ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה והם
אומרין אין אומה כשרה כזו ומתגיירין שם שנ' שם יזבחו זבחי צדק. כי שפע ימים יינקו. זבולון ויששכר היה
נותן להם ממון בשפע. ברוך מרחיב גד. מלמד שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח. כלביא שכן: לפי

דן גור אריה יזנק מן הבשן:
ולנפתלי אמר נפתלי שבע
רצון ומלא ברכת יהוה ים ודרום
ירשה: ולאשר אמר
ברוך מבנים אשר יהי רצוי אחיו
וטבל בשמן רגלו: ברזל ונחשת

מע׳ אסראיל: ולדן אמר דן
תקיף כגור אריון אר׳ עיה שתיא מן
נחליא דנגדין מן מתנן: וקט׳ לדן
כן יארדן כשבל אסד כקווה תוא
יערץ מן אבתנייה: ולנפתלי אמר
נפתלי סבע רעוא ומלי ברכן מן
קדם יי מערב ים גניסר ודרומה י
ירת: וקט׳ לנפתלי יא נפתלי אסתכתר מן ארצא וכן ממלוא ברכאת לארץ
וחזמן לארץ גרבא וגנובא: ולאשר אמר בריך מברכת
בניא אשר יהי רעוא לאחוהי ויתרבא בתפנוקי מלכין: וקט׳ לאשר כן מנארכא
מן אוליא יא אשר די סיבון רצא אלותה וגאמטא פי ארהן קדמה. תקיף כברזלא

שהיה סמוך לספר לפיכך נמשל באריות שכל הסמוכים לספר צריכים להיות גבורים "וטרף זרוע אף קדקד"
הרוגיהן היו ניכרין חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת" וירא ראשית לו" ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג
שהיא ראשית כבוש הארץ "כי שם חלקת מחוקק" כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק והוא
משה" ספון" אותה חלקה ספונה וטמונה מכל בריה שנ׳ ולא ידע איש את קבורתו" ויתא" בא" ראשי עם" הם היו
הולכים לפני החלוץ בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים וכן הוא אומר ואתם תעברו חלוצים לפני אחיכם וגו׳
צדקת ה׳ עשה" שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבור את הירדן עד שכבשו וחלקו" ד״א ויתא משה
ראשי עם "צדקת ה׳ עשה" על משה אומר" דן גור אריה" אף הוא היה סמוך לספר לפיכך מושלו באריות"
יזנק מן הבשן" כתרגומו שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייאס והיא לשם שהיא בחלקו שלדן שנ׳
ויקראו ללשם דן וזינוקו וקלוחו מהבשן" ד״א מה זינוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות כך שבטו
שלדן נטלו חלק בשני מקומות תחלה נטלו בצפונית מערבית עקרון וסביבותיה ולא ספקו להם ובאו
ונלחמו עם לשם שהיא צפונית מזרחית שהרי הירדן יוצא ממערב פמייאס והוא במזרחה שלארץ ישרא׳
ובא מהצפון לדרום וכלה בקצה ים המלח שהוא במזרח יהודה שנטל בדרומה שלארץ ישרא׳ כמו
שמפורש בספר יהושע והוא שנ׳ ויצא גבול בני דן מהם ויבאו וילחמו עם לשם וג׳ יצא גבולם בכל אותה
הרוח שהתחילו לנחול בה" שבע רצון" שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה" ים ודרום ירשה: ים
כנרת נפלה בחלקו ונטל מלא חבל חרם בדרומה לפרוש חרמים ומכמורות" ירשה" לשון צווי כמו
עלה רש והטעם שלמעלה בריש מוכיח כמו ירש ידע לקח שמע כשמוסיף בו ה״א יהיה הטעם למטה
שמעה ידעה סלחה לקחה אף כאן ירשה לשון צווי ובמסורות הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון צווי
דטעמיהון מלעיל" ברוך מבנים אשר" ראיתי בספרי אין לך בכל השבטים שנתברך בבנים כאשר
ואיני יודע כיצד" יהי רצוי אחיו" שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינון ובקפלאות והם מרצין לו
בתבואה" ד״א יהי רצוי אחיו שהיו בנותיו נאות והוא שנאמר בדברי הימים הוא אבי ברזית שהיו בנותיו
נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית" וטובל בשמן רגלו: שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין
ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן מנו להם פולמוסטוס אחד כולי כדאיתא במנחות" ברזל
ונחושת מנעליך: עכשיו הוא מדבר כנגד כל ישרא׳ שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר ונועלים
אותה שלא יוכלו האויבים ליכנס בה כאלו היא סגורה במנעולים ובריחים שלברזל ונחושת" ד״א
ברזל ונחושת מנעליך" ארצכם נעולה בהרים שחוצבין בהם ברזל ונחושת וארצו שלאשר היתה
מנעולה שלארץ ישרא׳" וכימיך דבאך" וכימים שהם טובים לך שהן ימי תחלתך ימי נעוריך

מִנְעָלֶךָ וּכְיָמֶיךָ דָּבְאֶךָ׃ אֵין כָּאֵל
יְשֻׁרוּן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרֶךָ
וּבְגַאֲוָתוֹ שְׁחָקִים׃ מְעֹנָה אֱלֹהֵי
קֶדֶם וּמִתַּחַת זְרֹעֹת עוֹלָם וַיְגָרֶשׁ
מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד׃ וַיִּשְׁכֹּן
יִשְׂרָאֵל בֶּטַח בָּדָד עֵין יַעֲקֹב
אֶל אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אַף שָׁמָיו
יַעַרְפוּ טָל׃ אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל

וכנחשא וכיומי עולימותך
תקפך׃ וליכון אחדיד ונחאס
מגאלקך ולתכון כאיאמך הדה
שגאעתך׃ לית אלה אלא אלהא
דישראל דשכינתיה בשמיא
בסעדך ותוקפיה בשמי שמיא׃
אלאה אסראיל יא ... ליס כמתלה
סאכן אלסמא ושואהק מקדרתה
פי עונך׃ מחל אלאה אלמקדמין

דבמימריה אתעביד עלמא ותריך מן קדמך סנאה ואמר שיצי׃
והו אלוטן אלאזלי ומן דונה מלך אלעאלם כמא טרד מן בין ידיך אלעדו
וקאל לך אנפרה׃ ויתיב ישראל לרחצן בלחודוהי כעין ברכתא דברכינון
יעקב אבוהון לארע עבדא עבור וחמר אף שמיא דעלויהון ישמשונכון
בטלא׃ חתא סכן בנו אסראיל ואתקא מנפרדא כניר קול יעקוב פי
בלד דוכר ועציר ואיצא סמאה תדר טלא׃ טובך ישראל לית דכותך
עמא דפרקניה מן קדם יי תקוף סעדך ודמן קדמוהי נצחן גבורתך
ויתכדבון סנאך לך ואת על פרקת צורי מלכיהון תדרוך׃ פטובאך יא אסראיל

כן יהיו ימי זקנותך שהם דואבים צבים ומתמוטטים. ד"א וכימיך דבאך וכימים שהם טובים לך כמנין כל הימים אשר אתם עושים רצונו שלמקום יהיו דבאיך שכל הארצות דואבות כסף וזהב לארץ ישרא' שתהא מבורכת בפירות וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם אשקורנטא הכסף והזהב כלה מהם שהן מזיבות אותו לארצכם. אין כאל ישורון דע לך ישורון שאין כאל בכל אלהי העמים ולא כצורך צורם׃ רוכב שמים הוא אותו אלוה שבעזרך ובגאותו הוא רוכב שחקים. מעונה אלהי קדם. למעון השחקים לאלהי קדם שקדם לכל אלהים בחר לו שחקים לשבתו ומעונתו ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים. זרועות עולם׃ סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגבורתו שלעולם לפיכך על כרחם יחרדו ויזועו וכוחם חלש מפניו לעולם אימת הגבוה על הנמוך והוא שהכח והגבורה שלו בעזרך. ויגרש מפניך אויב ואמר לך השמד אותם. מעונה׃ כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה. בטח בדד. כל יחיד ויחיד איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפוזרין ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב. עין יעקב. כמו ועינו כעין הבדלח כעין הברכה שבירכם יעקב לא כבדד שאמר ירמיה בדד ישבתי אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב והיה אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם. יערפו. יטפו. אף שמיו יערפו טל. אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב ויתן לך האלהים מטל השמים וג'. אשריך ישרא'׃ לאחר שפירט להם ברכות אמר להם מה לי לפרוט להם בכל דבר הכל שלכם. אשריך. ומי כמוך. תשועתך בה' אשר הוא מגן עזרך וחרב גאותך. ויכחשו

מי כמוך עם נושע ביהוה מגן
עזרך ואשר חרב גאותך
ויכחשו איביך לך ואתה על
במותימו תדרך׃
ויעל משה מערבת
מואב אל הר נבו ראש הפסגה
אשר על פני ירחו ויראהו יהוה
את כל הארץ את הגלעד עד דן׃
ואת כל נפתלי ואת ארץ אפרים
ומנשה ואת כל ארץ יהודה עד
הים האחרון׃ ואת הנגב ואת
הככר בקעת ירחו עיר התמרים
עד צער׃ ויאמר יהוה אליו זאת

ליס מתלך שעב מגאת באללה
והו תרסך וסיפך ואקתדארך
פיכצע אעדאיך לך ואנת תטא
עלא קמאקמהם׃
וסליק משה ממישריא דמואב
לטורא דנבו ריש רמתא דעל
אפי ירחו ואחזייה יי' ית כל ארעא
ית גלעד עד דן׃ תם צעד מוסא
מן בידאת מואב אלי גבל נבו
ראס אלקלעה אלדי בחדא יריחא
פאראה אללה גמיע אלבלד מן
גרש אלי באניאס׃ וית כל נפתלי
וית ארע אפרים ומנשה וית כל
ארע יהודה עד ימא מערבאה׃

וגמיע בלד נפתלי ואפרים ומנשה וגמיע בלד יהודה אלי אלבחר אלגרבי׃
וית דרומא וית מישרא בקעת ירחו קרית דקליא עד צער׃ ואלדרום
ואלמרג בקעת ירחא קריה אלנכל אלי זגר׃ ואמר יי' ליה דא ארעא
דקיימית לאברהם ליצחק וליעקב למימר לבנך אתנינה אחזיתך בעינך

איביך לך כגון הגבעונים שאמרו מארץ רחוקה באו עבדיך וג' ואתה על במותימו תדרוך כענין שנאמר
שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה׃ מערבות מואב אל הר נבו כמה מעלות היו ופסען משה בפסיעה
אחת׃ את כל הארץ הראהו את כל ארץ ישראל בשלותה והמציקין העתידים להיות מציקין לה׃ עד דן הראהו
בני דן עובדים ע"ז שנ' ויקימו להם בני דן את הפסל הראהו שמשון שעתיד לצאת ממנו למושיע׃ ואת כל נפתלי
הראהו ארצו בשלותה וחורבנה והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי נלחמים עם סיסרא וחיילותיו׃ ואת ארץ
אפרים ומנשה הראהו ארצם בחורבנה ושלותה והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שבא מאפרים
וגדעון שבא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק׃ ואת כל ארץ יהודה בחורבנה ובשלותה והראהו מלכות
בית דוד ונצחונם׃ עד הים האחרון ארץ המערב בחורבנה ובשלותה׃ ד"א אל תקרי הים האחרון אלא
היום האחרון הראהו הקב"ה כל המאורעות שעתידין לארע לישראל עד שיחיו המתים׃ ואת הנגב
ארץ הדרום׃ ד"א מערת המכפלה שנ' ויעלו בנגב ויבא עד חברון׃ ואת הככר הראהו שלמה יוצק
כלי בית המקדש שנ' בככר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה׃ לאמר לזרעך אתננה
הראיתיך כדי שתלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב שבועה שנשבע לכם הקב"ה קיימה וזהו

הארץ אשר נשבעתי לאברהם
ליצחק וליעקב לאמר לזרעך
אתננה הראיתיך בעיניך ושמה
לא תעבר׃ וימת שם משה עבד
יהוה בארץ מואב על פי יהוה׃
ויקבר אתו בגי בארץ מואב
מול בית פעור ולא ידע איש
את קברתו עד היום הזה׃ ומשה
בן מאה ועשרים שנה במתו לא
כהתה עינו ולא נס לחה׃ ויבכו
בני ישראל את משה בערבת
מואב שלשים יום ויתמו ימי
בכי אבל משה׃ ויהושע בן נון

ולתמן לא תעבר׃ פקאל לה אלה ר׳
אלבלד אלדי אעטיתה לאברהים
ויצחק ויעקוב קאילא לנסלך
אעטיהא קד אוריתכהא
בעינאך והנאך לא תעבר׃ ומית
תמן משה עבדא דיי׳ בארעא
דמואב על מימרא דיי׳׃ פמאת
הנאך מוסא רסול אללה פי בלד
מואב עלי אמר אללה׃ וקבר
יתיה בחלתא בארעא דמואב
לקביל בית פעור ולא ידע אנש
ית קבורתיה עד יומא הדין׃ ודפנה
פי אלואדי פי בלד מואב ממא ילי
בית פעור אלקריה ולם יעלם אחד
בקברה אלי יומנא הדא׃ ומשה בר מאה ועסרין שנין כד מית לא כהת
עיניה ולא שנא זיו יקרא דאפוהי׃ וכאן מוסי אבן מאיה ועשרין סנה
אד מאת לם תדמס עינאה ולם תזל רטובתה׃ ובכו בני ישראל ית משה
במישריא דמואב תלתין יומין ושלימו יומי בכיתא אבלא דמשה׃
פבכא בני אסראיל עלי מוסי בירית מואב תלאתין יומא אן

לא אמר לכך הראיתיה לך אבל גזירה היא מלפני שאתה לא תעבור שאלולי כך הייתי מקיימך עד
שתראה אותם נטועים וקבועים בה ותלך ותגיד להם׃ וימת שם׳ אפשר משה מת וכתב וימת שם
אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע רבי מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר כלום
והוא אומר לקח את ספר התורה אלא הקב״ה אומר ומשה כותב בדמע׃ על פי ה׳ בנשיקה׃ ויקבור
אותו הקב״ה בכבודו רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו וזהו אחד משלשה אתין שהיה רבי ישמעאל
דורש כן׳ כיוצא בו ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו הוא מביא את עצמו כיוצא בו והשיאו אותם עון
אשמה וכי אחרים משיאין אותם אלא הם משיאים את עצמם׃ מול בית פעור׳ קברו מוכן משששת
ימי בראשית לכפר על מעשה פעור וזה אחד מן הדברים שנבראו בין השמשות בערב שבת׃ לא
כהתה עינו׳ אף משמת׃ ולא נס לחה׳ לחלוחית שבו לא שלט בו רקבון ולא נהפך תואר פניו׃ בני ישראל
הזכרים אבל אהרן מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה נאמר כל

מלא רוח חכמה כי סמך משה
את ידיו עליו וישמעו אליו בני
ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה
את משה: ולא קם נביא עוד בישראל
כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל
פנים: לכל האתת והמופתים
אשר שלחו יהוה לעשות בארץ
מצרים לפרעה ולכל עבדיו
ולכל ארצו: ולכל היד החזקה
ולכל המורא הגדול אשר עשה
משה לעיני כל ישראל:

אנקצת איאם חזנה: ויהושע בר נון
אתמלי רוח חכמא ארי סמך משה
ית ידוהי עלוהי וקבילו מנה בני
ישראל ועבדו כמא דפקיד יי ית
משה: ויהושע אבן נון מלי רוח
חכמה אד אסנד מוסי ידיה עליה
פקבל מנה בני אסראיל ועמלו
כמא אמר אללה מוסי: ולא קם נביא
עוד בישראל כמשה דאתגלי ליה
יי אפין באפין: ולם יקום נבי פי
אסראיל כמוסא אלדי נאגאה
אללה שפאהא: לכל אתיא

ומופתיא דשלחיה יי למעבד בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי
ולכל ארעיה: לסאיר אלאיאת ואלבראהין אלתי בעת אללה בהא פצנעהא פי
בלד מצר בפרעון וגמיע קואדה וסאיר אהל בלדה: ולכל ידא תקיפתא
ולכל חזונא רבא דעבד משה לעיני כל ישראל: ולסאיר אליד
השדידה וסאיר אלמנאט אלעטימה אלתי צנעהא מוסי בחצרה גמיע אל אסראיל:

בית ישראל כענין שנ' ועתה מעלה א ה' עמדו ותשמעה מה יצוה ה' לכם: ולכל היד החזקה: שקיבל
את התורה בלוחות בידיו: ולכל המורא הגדול: נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא: לעיני כל
ישראל: שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנ' ואשברם לעיניכם והסכימה דעת
הקדוש ברוך הוא לדעתו שנאמר אשר שברת יישר כוחך ששברת:

נשלם פירוש רשי על חמשה חומשי תורה בשם ה':

משה בן עמרם בן קהת בן לוי בן יעקב בן יצחק בן אברהם בן תרח בן נחור בן
שרוג בן רעו בן פלג בן עבר בן שלח בן ארפכשד בן שם בן נח בן למך
מתושלח בן חנוך בן ירד בן מהללאל

אדם

תורת יי תמימה משיבת נפש

סכום הפסוקים שלספר בראשית אלף וחמש מאות ושלשים וארבעה סימן אך לך
סכום הפסוקים שלספר ואלה שמות אלף ומאתים ותשעה סימן ארט
סכום הפסוקים שלספר ויקרא שמונה מאות וחמשים ותשעה סימן נטף
סכום הפסוקים שלספר במדבר סיני אלף ומאתים ושמונים ושמונה סימן אחפח
סכום הפסוקים שלספר אלה הדברים תשע מאות וחמשים וחמשה סימן הנץ
ודעו מן בראשית עד ויבא חמור אלף פסוקים
ומן ויבא חמור עד כי יד על כס יה אלף פסוקים
ומן כי יד עד מבשרם לא תאכלו אלף פסוקים
ומן מבשרם עד והוריד המשכן אלף פסוקים
ומן והוריד עד ועתה ישראל שמע אלף פסוקים
ומן ועתה ישראל עד סוף התורה שמונה מאות וארבעים וחמשה פסוקים
סכום הפסוקים שבכל התורה חמשת אלפים ושמונה מאות וארבעים וחמשה סימן הף מה
מנין הפרשיות הגדולות שבתורה [illegible] וחמשים פרשיות סימן אל ידהוד
ומנין סדרים שלתורה כולה מאה וחמשים וארבעה כנגד המנין שם קליפוה
חצי ספר בראשית ועל חרבך תחיה
חצי ספר ואלה שמות אלהים לא תקלל
חצי ספר ויקרא והנגע בבשר השער
חצי ספר במדבר סיני והיה האיש אשר אבחר בו
חצי ספר אלה הדברים ועשית על פי הדבר
חצי התורה בתיבות דרש דרש משה דרש משה ודרש משה
חצי התורה בפסוקים וישם עליו את החשן
חצי התורה באותיות וו דגחון
מספר תיבות שלתורה על אמתתם תשעה ושבעים אלף ושמונה מאות ושש וחמשים
סימן טעתחנו
מספר האותיות שלתורה באמת ארבע מאות אלף ותשע מאות
מנין הפרשיות הפתוחות שבכל התורה מאתים ותשעים והסתומות שלש מאות תשעה
ושבעים הכל שש מאות ושנים ותשעה פרשיות הכל על התקון הספר שהיה
במצרים הכל על התקון שהגיהו בן אשר ודקדקו בו שנים רבות כמו שהעתיקו
נשלם וברוך אל עוזר

ונכתבה על שם החבר הטוב הדומה לעץ רטוב גם ה׳ יתן לו הטוב קעדיאב דוד אלמבעני מריחב
אבים יזכה אותו ואת בנו להגות בה ולדקדק בה במשנה ולגלות נפלאותיה ויזכה בתורה
[illegible] ולשמוע בית המקדש אמן כן יאמר אל נעים בקול קדושים רבה
והכותב יוסף בן מנ׳ יוסף הידוע אלאבהי השסבה יתחולל
על כל מה ששגיתי וטעיתי והוספתי וגרעתי ונקתי מעונה כמאמר
דוד ע״ה שגיאות מי יבין מנסתרות נקני
והנני מפיל תחנתי לכל מי שיקרא בה שיתקנה וידון אותי לכף זכות לפי שלא כתבתיה אלא ואני
רחוק בתלאות הזמן ובגלות מעיר לעיר

חלק [illegible] [illegible] שהדרנא [illegible]
[illegible] וחלק לי [illegible] אברהם [illegible] עזיל [illegible]
[illegible] וחלק [illegible] סאלם [illegible] אברהם
[illegible] שתי פרשיות [illegible] והרגום
[illegible]

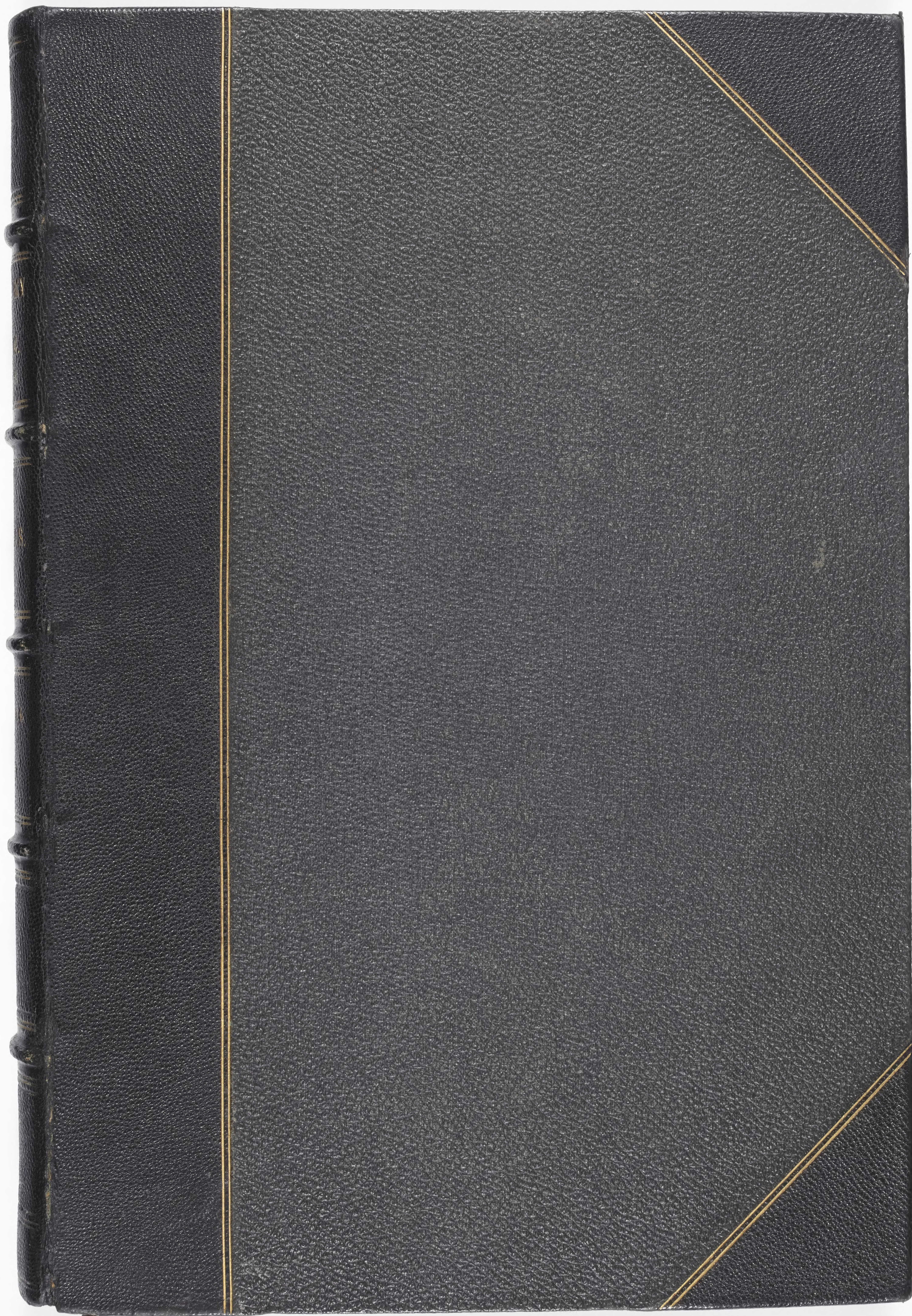
כניסת בית אשר
תמן חיים דוד
הורג סעיד שב
[illegible] צב׳ בוס
בבספ צחון בו
[illegible] צב׳ נרגנ
במעוברג יוסף
שנה מלם בום
עשר יחיצ כם
בחדש יחיצ נו
בוכרג שכר
בעת חיים כ׳ כ
וידבר יחיצ כה
עוד היום סעיד
[illegible] סעיד
[illegible] סעיד ת

כניסת בית ס
[illegible] יחיצ [illegible]
הורג יוסף [illegible]
[illegible] ערזה
בבספג יחיצ
כסלם מלם חת
במעוברג יוסף
שנה פנחם כה
עשרים וגב
בחדש חיים עוז
בוכרג [illegible] בהן
בעת יחיצ [illegible]
וידבר חיים כהן
עוד היום יחיצ כהן
בשנים סלם [illegible]
[illegible] סלם [illegible]

110 folios Apr. 1880 L.L.
Ex. In.

A

DEUTERONOMY
WITH
TARGUM.
HEBREW.

BRIT. MUS.

ORIENTAL

2230.

